

T. C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

BALIKESİR'DE SİYASİ HAYAT (1946-1960)

Nazife KILINÇ

Danışman
Doç. Dr. Nejdett Bilgi

MANİSA-2023

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	VII
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	X
KISALTMALAR	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII

GİRİŞ

A. Kaynakların Değerlendirilmesi.....	1
B. Balıkesir’de Siyasi Hayat (1923-1945)	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1946-1950 DÖNEMİNDE BALIKESİR’DE SİYASİ HAYAT

A. 1946 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	6
1. Demokrat Parti’nin Balıkesir’de Kuruluşu	6
a. İl Teşkilatlanması	6
b. İlçe Teşkilatlanması.....	8
2. Balıkesir’de 1946 Seçimleri	12
a. Seçim Sonuçları ve Seçimde Yolsuzluk İddiası.....	13
b. DP’nin Seçime İtiraz Mitingi.....	15
B. 1947 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	16
1. Celal Bayar ve Adnan Menderes’in Balıkesir Ziyareti.....	16
2. DP’nin düzenlediği Zengin Eşya Piyangosu	17
3. 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlamaları Hadisesi	19
4. Mareşal Fevzi Çakmak’ın Balıkesir Ziyareti	20
5. Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliğinin Komünizm Karşıtı Mitingi.....	21
6. Burhaniye’de 29 Ekim Kutlamalarında CHP ve DP Yakınlaşması	23
C. 1948 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	24

1. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi.....	24
2. Millet Partisi'nin Balıkesir'de Kurma Çalışmaları	26
3. Sıtkı Yırcalı'nın İsmet İnönü'ye Hakaret Davası.....	28
D. 1949 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat	29
1. DP İl Kongresi ve Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti.....	29
a. Celal Bayar'ın İlçe Ziyaretleri.....	31
2. Marshall Planı Gereğince Balıkesir'e	
Tahsis Edilen Traktör ve Pulluk Dağıtımı	33
3. DP'nin Düzenlediği Büyük Sünnet Töreni.....	34
4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Mitingi	36
5. Şemsettin Günaltay'ın Balıkesir Ziyareti.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1954 YILLARINDA BALIKESİR'DE SİYASET

A. 1950 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat.....	41
1. Balıkesir'de 1950 Yılı Genel Seçimleri Hazırlıkları	41
a. DP Seçim Propagandaları	41
b. DP Seçim Mitingleri	44
c. CHP Seçim Propagandaları.....	47
d. İsmet İnönü'nün Balıkesir Ziyareti ve CHP Seçim Mitingleri	50
2. Balıkesir'de 1950 Genel Seçimleri	53
a. 1950 Seçim Sonuçları.....	54
3. Arapça Ezan Yasağının Kaldırılması ve	
Balıkesir'de Türkçe Ezan okunması	55
4. Af Kanunu Balıkesir'de Af Kanunu'nun Uygulanması	57
5. Balıkesir Çarşı Yangını Felaketi.....	59
a. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti	61
b. Celal Bayar'ın CHP Ziyareti.....	62
6. Balıkesir Belediye Seçimleri	63
B. 1951 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat	64
1. Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi	64
2. Balıkesir'den Kore'ye Asker Gönderilmesi	66
3. Millet Partisi'nin Balıkesir'de Kurulması	68

a. MP İl Kongresi.....	69
4. 1951 Yılı Milletvekili Ara Seçimleri.....	70
C. 1952 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	71
1. Celal Bayar’ın Balıkesir Ziyareti.....	71
2. Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti ve CHP Sındırgı Mitingi.....	73
3. Adnan Menderes ve Refik Koraltan’ın Balıkesir Ziyareti	74
4. CHP Ayvalık Mitingi.....	76
5. İsmet İnönü’nün Balıkesir ve İlçeler Ziyareti	78
a. 8 Eylül Hadisesi.....	79
6. Şemsettin Günaltay ve Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti	82
a. Balıkesir’de Deprem Hadisesi	84
b. Celal Bayar’ın Gönen Ziyareti.....	85
7. Balıkesir’de MP Teşkilatlarının Mühürlenmesi.....	86
8. Adnan Menderes’in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi	87
9. CHP’nin 30. Yıl Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları.....	89
10. Atatürk’ün Naaşının Anıtkabir’e Taşınması.....	91
a. Balıkesir’den Toprak Gönderilmesi	92
b. Atatürk’ü Anma Töreni.....	92
11. CHP’nin Mallarına Müsadere Kanunu	93
a. Balıkesir CHP Binasının Boşaltılması	94
b. CHP’nin Yeni Bina Açılış Töreni	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1954-1957 DÖNEMİNDE BALIKESİR’DE SİYASET

A 1954 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	97
1. 1954 Genel Seçimleri.....	97
2. Balıkesir’de Genel Seçim Hazırlıkları.....	97
a. DP Seçim Mitingi.....	97
b. İsmet İnönü’nün Balıkesir Ziyareti ve CHP Seçim mitingi	98
3. Balıkesir’de Genel Seçim Sonuçları.....	99
B. 1955 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	101
1. CHP ve DP Arasında Yumuşama Dönemi.....	101
2. Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti ve CHP İl Kongresi	103

3. DP İl Kongresi	104
4. CMP İl Kongresi.....	105
a. Osman Bölükbaşı'nın Balıkesir Ziyareti ve CMP Mitingi	106
b. Balıkesir'de 1955 Belediye Seçimleri	108
C. 1956 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat	109
1. Hürriyet Partisi'nin Balıkesir'de Kuruluşu	109
2. Kasım Gülek'in Balıkesir Ziyareti ve İlçe ziyaretleri	111
3. Sıtkı Yırcalı Hakkında Meclis Tahkikatı Açılması	113
4. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti.....	115
5. İran Şahı Şehinşah Muhammed Rıza Pehlevi'nin Balıkesir Ziyareti ...	116
6. Osman Bölükbaşı'nın Balıkesir'e Ziyareti ve CMP Mitingi	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1957-1960 DÖNEMİNDE SİYASET

A. 1957 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat	119
1. Balıkesir'de HP İl Kongresi.....	119
2. Türkiye Genel Seçimleri	120
a. Balıkesir'de Genel Seçimlere Hazırlık Çalışmaları.....	121
b. Kasım Gülek'in Balıkesir Ziyareti ve CHP il Kongresi.....	121
3. CHP Balıkesir Seçim Mitingleri ve Propaganda Çalışmaları	123
4. DP Balıkesir Seçim Mitingleri ve Propaganda Çalışmaları	125
a. Balıkesir'de Genel Seçim Sonuçları	128
b. CHP'nin Balıkesir Seçimlerine İtiraz Tebliği.....	129
c. CHP Susurluk Belediyesi Yangın Hadisesi	130
B. 1958 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat	131
1. Balıkesir Belediye Seçimleri	131
2. Kıbrıs Meselesi.....	132
a. Balıkesir'de Kıbrıs Mitingi	133
b. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi	134
c. CHP İl Kongresi.....	137
d. HP ve CHP'nin Güç Birliği'ne Karşı Vatan Cephesi	138

C. 1959 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	144
1. Sıtkı Yırcalı ve Balıkesir Milletvekillerinin	
Balıkesir ve İlçeler Ziyareti	144
2. Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti.....	145
D. 1960 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat	146
1. TBMM Tahkikat Komisyonu.....	146
a. Yurt Geneline Öğrenci Olayları.....	148
b. Balıkesir’de Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Sessiz Yürüyüşü	151
2. 27 Mayıs 1960 Darbesi	152
a. Balıkesir’de Darbenin Karşlanması.....	154
b. Sıtkı Yırcalı’nın Yargılanma Süreci	156
c. Partilerin Ocak ve Bucak Teşkilatlarının Kaldırılması	158
d. Balıkesir’de Hürriyet Mitingi.....	158
e. Milli Birlik Komitesi Üyesi Numan Esin’in Balıkesir Ziyareti.....	159
f. DP’nin kapatılması.....	160
SONUÇ	162
KAYNAKÇA	163
EKLER.....	183

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi sunduğum “Balıkesir’de Siyasi Hayat (1946-1960)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24 /05 /2023

Nazife KILINÇ

İmza

ÖZET

BALIKESİR'DE SİYASİ HAYAT (1946-1960)

7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti'nin (DP) kurulması ile beraber çok partili siyasi hayata geçilmiş ve 23 yıldır iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) rakip bir parti oluşmuştur. Kurulmasının ardından hızla tüm yurttaki teşkilatlanma sürecine giren Demokrat Parti, Balıkesir'de de kısa süre içinde teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Öyle ki 1946 seçimlerine gelindiğinde Demokrat Parti, Balıkesir'in tüm ilçelerinde teşkilatlanma sağlamıştır. Kısa zaman içinde Balıkesir halkının desteğini kazanan Demokrat Parti 1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanarak Balıkesir ili için "Demokrat Parti'nin Kalesi" ünvanını almıştır. DP'nin Balıkesir'de büyük başarı elde etmesi karşısında önce CHP sonrasında ise Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Hürriyet Partisi (HP) ile partiler arası rekabet ortamı oluşmuş ve bu rekabet ortamı Balıkesir siyasi hayatına da yansımıştır.

Bu çalışma da 1946-1960 yılları arasında Balıkesir'deki siyasi hayatta partiler arası mücadeleler, partiler arası rekabetler, önemli gün ve olaylar, partiler arası iktidar yarışı incelenmiştir. Özellikle bu dönemde Balıkesir'de CHP yanı sıra DP ön planda olsa da CMP ve HP de Balıkesir'deki seçimler ve seçmeni kazanma yarışını bırakmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Hürriyet Partisi, Cumhuriyetçi Milliyet Partisi, Balıkesir.

ABSTRACT
POLITICAL LIFE IN BALIKESIR (1946-1960)

With the establishment of the Democrat Party on January 7, 1946, a multi-party political life was initiated and a rival party was formed to the Republican People's Party, which has been in power for 23 years. After its establishment, the Democrat Party, which entered the process of being organized all over the country, completed its organization in a short time in Balıkesir. So much so that when it came to the 1946 elections, the Democrat Party organized in all districts of Balıkesir. Democrat Party, which won the support of the people of Balıkesir in a short time, won the 1950, 1954 and 1957 elections and took the title of "Democratic Party's Fortress" for the province of Balıkesir. In the face of the DP's great success in Balıkesir, an environment of inter-party competition emerged first with the CHP, then with the Republican Nation Party and the Liberty Party, and this competitive environment was also reflected in the political life of Balıkesir.

In this study, the struggles between the parties, the rivalries between the parties, important days and events, and the power race between the parties in the political life in Balıkesir between 1946-1960 were examined. Especially in this period, although the Republican People's Party, and Democrat Party were at the forefront in Balıkesir, the Republican Nation Party and Liberty Party did not give up the elections and the race to win the voters in Balıkesir.

Keywords: Democratic Party, Republican People's Party, Freedom Party, Republican Nationality Party, Balıkesir.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nejdett BİLGİ'ye teşekkür ederim. Tez savunmamda gerekli uyarıları yaparak yol gösteren Sayın Prof. Dr. Nurettin GÜLMEZ ve Sayın Prof. Dr. Mevlüt ÇELEBİ hocalarıma teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana destek olan Tarih bölümündeki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Nazife KILINÇ

Balıkesir,2023

KISALTMALAR

ABD Amerika Birleşik Devletleri

age Adı geçen eser

agm Adı geçen makale

BM Birleşmiş Milletler

CHP Cumhuriyet Halk Partisi

CKMP Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

CMP Cumhuriyetçi Millet Partisi

DP Demokrat Parti

HP Hürriyet Partisi

MBK Milli Birlik Komitesi

MP Millet Partisi

NATO North Atlantic Treaty Organization

TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi

TSK Türk Silahlı Kuvvetleri

s. Sayfa

ss. Sayfadan sayfaya

S. Sayı

SCF Serbest Cumhuriyet Fırkası

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1923-1945 Yılı Balıkesir Belediye Başkanları.....	3
Tablo 2. 1954 Seçimlerinde Balıkesir'de İlçelere Göre Partilerin Oy Oranı.	99
Tablo 3. 1957 Balıkesir İli Seçim Sonuçları.....	127

GİRİŞ

A. Kaynakların Değerlendirilmesi

Çalışmanın konusu olan Balıkesir’de Siyasi Hayat (1946-1960), dört bölümde ele alınmıştır. 1946-1960 yılları arasındaki Balıkesir yerel basın kaynakları olan gazetelerin bir çoğu incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada ulusal gazetelerden de faydalanılmıştır. Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar araştırılmış ve ilgili kısımları çalışma da kullanılmıştır. Çalışmada TBMM Zabıt Cerideleri ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 1946-1960 yıl aralığındaki belgeler taranarak kullanılmıştır.

Çalışmanın temel kaynağını Balıkesir Merkez gazeteleri oluşturmuştur. Özellikle Balıkesir Postası ile Türk Dili gazetelerinin iktidar ve muhalefet yanlısı tutumları, bilgilerin birbirinden farklı ve tutarsız yayıncılık ortaya görünmelerine yol açmıştır. Bu nedenle, Balıkesir yerel gazetelerinden elde edilen veriler, ulusal gazeteler (Ulus, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Son Posta...) ile karşılaştırılarak kullanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada yer alan konu başlıkları için yapılan kaynak taramasında Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerinin gazetelere oranla çok daha zayıf kaldığı görülmüştür. Elde edilen arşiv belgelerine çalışmada yer verilmiştir. Giriş kısmındaki, Balıkesir 1923-1945 yıllarına ilişkin, siyasi hayat bilgileri mevcut çalışmaların yetersizliği dolayısıyla zayıf kalmıştır. Doğrudan konu kapsamında yer almadığından, bu kısım için kaynaklara inilmemiş, mevcut veriler ile hazırlanmıştır.

1946-1960 tarihleri arasında Balıkesir siyasi hayatını konu alan çalışmanın amacı, bir taşra kenti olan Balıkesir’de partiler arasındaki siyasi ilişkileri, partiler arası müdahaleleri, çıkar çatışmaların, önemli gün ve olaylar karşısındaki tutumlarını ortaya koymaktır. Demokrasinin ve milli egemenliğin tabandaki durumunun, Balıkesir örneğinde ne kadar ve nasıl gerçekleştiğini görebilmektir. Bunun için basın kaynakları ve arşiv belgelerindeki veriler olabildiğince dikkatli kullanılarak, kaynakların taraflı tutumlarına kapılmadan, objektif olunmaya çalışılmıştır.

B. Balıkesir’de Siyasi Hayat (1923-1945)

Millî Mücadelenin başlangıcından itibaren Mustafa Kemal Paşa’nın liderliğinde, Balıkesir de mücadeleye Kuva-yı Milliye birlikleri ve tüm halkının desteği ile katılmış, 6 Eylül 1922’de düşman işgalinden kurtuluşuna kadar da bu mücadeleyi sürdürmüştür. 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilanıyla birlikte tüm yurttaki gibi Balıkesir için de uzun yıllardır düşmana karşı verilen savaşın neticesi

alınmıştır. Böylece halkın iradesinin temeli olan demokrasinin yolu açılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Balıkesir'e 1923-1938 yılları arasında ziyareti toplamda yedi defa olmuştur. Gazi Mustafa Kemal Paşa, Batı Anadolu gezisi sırasında İzmir'de Latife Uşaklıgil ile 29 Ocak 1923'te evlenmiştir. Gazi, evliliğinin haftasında Balıkesir'e kadar uzanan bir gezi yapmıştır. Balıkesir, Kurtuluş Savaşı'nda ilk cepheyi açan şehirlerden biri olması sebebiyle de özel bir yere sahiptir. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa'nın bu ilk Balıkesir ziyareti özel önem taşımaktadır. Gazi Paşa'yı 50 binden fazla kişi karşılamıştır. Gazi Paşa'yı karşılayanlar arasında Ali Hikmet (Ayerdem) Paşa, Naci (Eldeniz) Paşa, Balıkesir Milletvekili Vehbi Bolak, memur, asker, öğretmen, öğrenci ve on binlerce halk vardı. Bu ziyaret vesilesi ile Mustafa Kemal Paşa ilk defa Balıkesir'e gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Balıkesir'e ilk ziyaretinde yapmış olduğu konuşmasında Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurulacağını sinyali vermiştir.¹

9 Eylül 1923 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın tamamlanmasından sonra Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin CHP'ye dönüşmesi sonucu, Balıkesir vilayetinde de CHP siyasi hayata başlamıştır. Cumhuriyet'in ilk döneminde CHP'nin Balıkesir'de teşkilat süreci henüz ortaya konulmamıştır. 1938 yılına gelindiğinde Balıkesir ilinde, CHP 12 kaza, 68 kamun (nahiye) ve 839 ocakta örgütlenmiştir.²

Tek parti döneminde yapılan 1923, 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri, I. Meşrutiyet döneminde çıkartılmış İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati temel alınarak, iki dereceli ve basit çoğunluk seçim sistemine göre yapılmıştır. Buna göre halk önce “müntehib-i sâni” denilen ikinci seçmenleri, onlar da “saylav” denilen mebusları seçmiştir.³ Buna göre 1923-1943 yıl aralığında TBMM'de bulunan Balıkesir Milletvekili sayısı şu şekildedir:⁴

Seçim Yılı	Milletvekili Sayısı
1923	8
1927	10
1931	10

¹ Mehmet Önder, *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, Tisa Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1975, s.65-66.

² Aslı Altun, *Türkiye'de Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Örgütlenmesi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2006, s.120.

³ Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011*, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Matbaası, Ankara, 2012, s.12.

⁴ TÜİK, *age*, s.6.

1935	12
1939	12
1943	13

1930 yılına gelindiğinde halk, başta ekonomi ve sağlık gibi birçok sorunun üstesinden gelmeye çalışırken, Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) kurulmuştur. SCF'nin kuruluşu halk için bir seçenek niteliği taşımıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk çok partili denemesi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Balıkesir ilinde ve ilçelerde kabul görmemiş ve örgütlenmeye gidilmemiştir. SCF ise kuruluşunun hemen ardından hem Balıkesir ilinde hem de başta Ayvalık olmak üzere ilçelerde parti teşkilatını kurarak yerel seçimlere katılmıştır.⁵

1930 Balıkesir Belediye seçimleri sırasında yaşanan olumsuzluklar nedeniyle bazı kazalarda seçim gerçekleştirilse de il merkezinde seçim yapılamamış halk bu durumu mahalle aralarında gösteriler yaparak protesto etmiştir. Belediye seçimlerinde, Susurluk, Havran ve Edremit gibi muhacir yerleşim yerlerinin yörük yerleşimlerine göre SCF'ye daha çok oy verdiği görülmektedir. Balıkesir'de CHP'ye karşı olan muhalefet hareketi SCF'nin kuruluşundan üç ay kadar sonra kapatılması ile durmamış, daha sonraki yıllarda DP'nin bu ilde güçlü bir şekilde ortaya çıkması ile kendini göstermiştir.⁶

1946 yılında çok partili siyasi hayata geçilene kadar Balıkesir'de CHP'li Belediye Başkanları görev yapmıştır. 1923 yılından 1945 Yılına kadarki sürede Balıkesir'de görev yapmış Belediye Başkanları Tablo 1'de verilmiştir.⁷

Tablo 1. 1923-1945 Yıllarında Balıkesir Belediye Başkanları

Adı Soyadı	Göreve Başladığı Tarih	Görevinin Bittiği Tarih
Hayrettin Bey (Karan)	01.10.1922	29.02.1925
İsmail Naci Kodanaz	01.09.1925	31.12.1934
Salim Gündoğan	01.01.1935	28.09.1936
İsmail Naci Kodanaz	29.09.1936	04.11.1942
Ferit Tüzel	11.11.1942	05.02.1944
İsmail Hakkı Varnalı	17.02.1944	31.05.1946

⁵ Serap Taşdemir, "Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Ayvalık Teşkilatlanması ve 1930 Belediye Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 10, (Güz, 2019), s.615-616.

⁶ Ömer Karakaş, Balıkesir'de Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Teşkilatlanması ve Belediye Seçimleri (1930), *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:5, (Bahar, 2013), s.371.

⁷Fevzi Güneş ve Diğerleri, *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Balıkesir*, Balıkesir Valiliği, 1999, s.20.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen Kurtuluş Savaşı mücadelesinde ülkesi için elinden gelen fedakarlığı yapan Türk kadını, kurmaya yardımcı olduğu cumhuriyette hak ettiği konumu nihayet almış ve 1930 yılında belediye seçimlerine katılma hakkını, 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen Belediye Kanunu'nun 40, 23 ve 24. maddesine dayanarak hak kazanmıştır.⁸ 5 Aralık 1934 tarihli kanunla milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde eden kadınların pek çoğu bu gelişmeyi büyük bir memnuniyetle karşılamıştır. Kadınların ilk kez katıldığı 1935 yılı seçimleri, iki dereceli seçim sistemi ve tek parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin bulunduğu bir ortamda yapılmıştır. Yapılan seçimler sonucunda Meclis'te 18 sandalye kazanan kadınlardan bir tanesi Balıkesir Milletvekili olan Sabiha Gökçül Erbay Hanımefendidir.⁹ Sabiha Hanım, 1935 seçimlerinde Balıkesir'in ilk kadın milletvekili olmuştur.¹⁰

Gazi Mustafa Kemal'in 1934 yılında Balıkesir'e bir ziyareti olmuştur. 24 Haziran 1934'te gerçekleşen ziyarette Gazi Paşa'ya Şah Rıza Pehlevi'de eşlik etmiştir. Mustafa Kemal'in, ölümüne kadarki son ziyareti olarak bilinen bu tarih sonrasında, Gazi Paşa 24 Haziran 1938 tarihinde Erdek ilçesine gelmiştir. Savarona yatı ile halkı selamlayan Mustafa Kemal, rahatsızlığı sebebiyle yatından inmemiş ve halkı yatı üzerinde selamlanmıştır.¹¹

10 Kasım 1938 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı tüm yurttan ve Balıkesir'de derin üzüntüye yol açmıştır. 11 Kasım tarihinde Cumhurbaşkanı görevine başlayan İsmet İnönü ile Türkiye yeni bir devire adımlarını atmıştır.¹² İkinci Dünya Savaşı döneminde, Türkiye savaşa girmemiş olmasına rağmen uygulanan denge politikasının çetin ekonomik şartları, toplumun pek çoğunu derin bir şekilde etkilemiştir. Hükümetin aldığı karar doğrultusunda tüm Türkiye'de olduğu gibi Balıkesir'de de 1942 yılında ekmek karneye bağlanmıştır. Halk nüfus cüzdanı ile belediyeye başvurarak karnelerini almış ve günde iki defa fırınlara giderek belirlenen oranda ekmek almıştır. En temel gıda maddesi olan ekmeğe halkın kısıtlı şekilde ulaşabilmesi savaşın getirmiş olduğu zor şartların en önemli kanıtıdır.¹³

⁸ Sevilay Özer, "Kadınlara Seçme Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:29, Sayı: 85, (Mart, 2023), s.141.

⁹ Ayten Sezer, "Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları", *Atatürk Araştırma dergisi*, Cilt:14, Sayı:42, s. 895-897.

¹⁰ Ayten Sezer, *agm*, s. 895-897.

¹¹ Fevzi Güneş, *age*, s.60.

¹² "Büyük Millet Meclisi'nde Tarihi Toplantı", *Ulus*, 11 Kasım 1938, s.1.

¹³ Bülent Özdemir ve Zübeyde Güneş Yağcı, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balıkesir*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s.341.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ülke iç ve dış politikasındaki gergin durum, CHP içindeki çözümlere sebebiyet vermiştir. CHP içerisinde 1946'da kurulacak olan Demokrat Parti'yi doğuran muhalif hareket, 1945 yılı bütçe görüşmelerinde ve Toprak Reformu Kanunu tasarısının TBMM'deki tartışmalarında ortaya çıkmıştır. Ülkede her alanda görülen düzensizliklerden, CHP içindeki milletvekilleri de şikayetçi olmuştur. Bu tarihlerde Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı TBMM'de önemli tartışmalardan birisidir. Tasarıyla ilgili olarak söz alan Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes gibi CHP'li milletvekilleri bütçe aleyhinde oy vermişlerdir. Bu gelişmeler karşısında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de 19 Mayıs 1945'te yayınladığı bayram mesajında, ülkede halk iradesinin gelişeceğine inandığını açıklamıştır. Bunun sonucunda bahsi geçen 4 milletvekili 7 Haziran 1945'te CHP Meclis Grubu'na bir muhtıra vererek deyim yerindeyse fitili ateşlemişlerdir. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat köprülü ve Refik Koraltan daha sonraları “Dörtlü Takrir” olarak adlandırılan bu önergeyle çok partili bir siyasi hayata geçilmesi ve hükümetin TBMM tarafından denetlenebilmesi talebinde bulunmuşlardır. Önerge CHP grubunda reddedilmiş fakat kamuoyunda iyi bir izlenim bırakmıştır.¹⁴

Takririn reddedilmesinin ardından Fuat Köprülü ve Adnan Menderes basın yolu ile ülkeyi demokratikleşmeye gidilmesini isteyen yazılar yayınlamışlardır. CHP, içindeki muhalefetin tasfiyesi veya dışlanması konusunda yöneticilerine fırsat vermiş ve bunun sonucunda CHP Genel Başkanlık Divanı tarafından Dörtlü Takrire imza koymuş olan Adnan Menderes ve Fuat Köprülü partiden ihraç edilmiştir. Partideki ihraçların ardından haksız uygulamalara tepki göstermek maksadıyla önce Celal Bayar, sonrasında ise Refik Koraltan, arkadaşlarına destek olmak için CHP'den istifa etmiştir. CHP'den ayrılan isimler kendi fikirlerini ifade eden demokratik bir parti kurmak istemiş ve 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti kurulmuştur.¹⁵ 7 Ocak'ta kuruluşunun ardından tüm Türkiye genelinde teşkilatlanmaya giden DP, kısa süre sonra Balıkesir'de de kurulmuş ve hızlı şekilde il ve ilçe teşkilatlanmasını tamamlamıştır.

¹⁴ Enis Şahin ve Bilal Tunç, “Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, (2015), s.33-34.

¹⁵ Osman Akandere, “Dörtlü Takrir”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/dortlu-takrir/> ,(Erişim Tarihi, 25 Mayıs 2023).

BİRİNCİ BÖLÜM

1946-1950 DÖNEMİNDE BALIKESİR'DE SİYASİ HAYAT

A. 1946 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

Balıkesir'de 1946 yılına dair kesin nüfus bilinmese de 1945 yılı nüfus sayımına göre Balıkesir toplam nüfusu 524.748'dir. Balıkesir Merkez ilçesinde ise 30.110 kişi bulunmaktadır. Balıkesir ili nüfusunun büyük kısmı ilçe, kasaba ve köylerde yaşamaktadır. 1945 yılı itibariyle Balıkesir'in Merkez İlçe ile birlikte 14 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar: Merkez İlçe, Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gönen, İvrindi, Manyas, Sındırgı ve Susurluk ilçeleridir.¹⁶

1. Demokrat Parti'nin Balıkesir'de Kuruluşu

Demokrat Parti'nin 7 Ocak 1946'da kurulmasının ardından tüm ülke çapında teşkilatlanma süreci de başlamıştır. Parti için ileriki dönemde büyük bir öneme sahip olacak olan Balıkesir DP İl Teşkilatı, 23 Nisan 1946'da kurulmuştur.¹⁷ İl teşkilatının kurulmasının ardından ilçe teşkilatlanmaları içinde süratle çalışılmış ve kısa sürede ilçe teşkilatlanmaları da tamamlanmıştır.

a. İl Teşkilatlanması

DP için önemli bir konuma sahip olacak olan Balıkesir İl Teşkilatı'nın kuruluşu halkın yoğun ilgisi ile gerçekleşmiştir. Ege'nin bazı illerinde DP'yi kurmakla, Hüsnü Yaman görevlendirilmiştir. DP Balıkesir İl Teşkilatı'nın kuruluşu için şehre gelen eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman, il teşkilatının kurulması ile ilgili şunları söylemiştir; *"Balıkesir birçok bakımdan olduğu kadar partimiz bakımından da Ege Bölgesi'nin bir Çoban Yıldızı gibi parlak ve eşsiz kalacaktır. Buraları Türk çocuklarının içinde yaşayan bütün vatandaşların benlik kaynağı olduğuna iman etmişimdir. Balıkesir'de kurduğumuz Demokrat Parti İl Merkez Heyeti'ni teşkil eden olgun arkadaşların kafaları ve anlayışları inancımın son ve kesin bir örneğidir"*¹⁸

Hüsnü Yaman'ın bu sözleri partinin ileriki yıllardaki başarısı göz önüne

¹⁶ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Cilt:1, Ankara-Sakarya Basımevi, Ankara, 1948, s.70; Reşit Kıpçak, *Turistik Ekonomik Balıkesir*, Acar Matbaası, İstanbul, 1968, s.22.

¹⁷ "Demokrat Parti İl Müteşebbis Heyeti Kuruldu", *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946, s.1.

¹⁸ "Demokrat Parti kurucularından eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman gazetemize beyanatta bulundu" *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946, s.2.

alındığında doğrulanmıştır. DP Balıkesir İl Teşkilatlanması sürecinde büyük rol oynayan Sıtkı Yırcalı, Balıkesir’de DP’nin kurulma süreci ile ilgili şunları söylemiştir; *Demokrat Parti’nin kuruluş çalışmaları ülke genelinde devam ederken Celal Bayar Bey’den kayınpederim Muharrem Hasbi Koray Bey’e bir mektup geldi. Muharrem Hasbi Koray Bey, Balıkesir’de gerçekten büyük bir sanayici iş adamı idi. Sadece Balıkesir’de değil tüm Türkiye’de çok az sayıda sanayici ve iş adamının bulunduğu böyle bir dönemde, Muharrem Hasbi Koray Bey’in Balıkesir’de, Bursa Mustafa Kemalpaşa’da ve Trakya’da un fabrikaları bulunuyordu. Bu mektubu birlikte okuduk. Mektupta Celal Bayar Bey, Türkiye genelinde Demokrat Parti isimli yeni bir parti kurma çalışmasını başlattıklarını, Balıkesir’de bu partinin kuruluş ve örgütlenme çalışmaları için kendisinin görev almasını ve yardımcı olmasını rica ediyordu. Muharrem Hasbi Bey, Celal Bayar’a hitaben yazdığı mektupta hem yaşı hem de işi gereği böyle bir görevi üstlenemeyeceğini ifade ettikten sonra, “ama Balıkesir’de bu görevi üstlenebilecek genç, dürüst, namuslu evlatlarımız vardır. Ben size bu isimleri tavsiye edeyim, siz bu isimlerle irtibata geçip Balıkesir’de çalışmalarınızı onlarla sürdürün!” yanıtını vermiştir. Muharrem Hasbi Koray Bey’in cevabı bir mektupla Celal Bayar Bey’e önerdiği isimler şunlardır. Sıtkı Yırcalı, Esat Budakoğlu, İsmail İlşekerci vb.” dir.¹⁹*

DP’nin kuruluş aşamasındaki zorlukları ve CHP tarafından sergilenen baskıcı tutuma örnek veren DP kurulduktan sonra İl Başkanı olacak olan Sıtkı Yırcalı şunları söylemektedir; *“O zamanlar validen en küçük memura kadar herkes Halk Partiliydi. Memur tabii Halk Partisi üyesi sayılıyordu. Bunun DP’nin kuruluş ve yayılışındaki doğurduğu baskıyı ve ağır etkiyi söylemeye gerek yok. Halk Partililer, her bölgenin hakim kişilerini de tarafsız kalmak isteyen vali, kaymakam, emniyet ve jandarma yetkililerini de üst makamlar tarafından baskı altına alıyorlardı. Partiye katılan ya da ilçe, bucak ve ocak kurullarında görev alan esnafı, tüccarı, hatta serbest meslek sahibi arkadaşları bile yıldırma için bütün devlet gücünü kullanıyorlardı. İşçinin emeğine mani olunuyordu. Bir bina tutuyorduk. Levhamızı, bayrağımızı astığımızın ertesi günü bina sahibini caydırmak için yapmadıklarını bırakmıyorlardı.”²⁰*

1923 yılından 1950 yılına kadar iktidar partisi olan CHP cephesinde hiç şüphesiz yeni kurulan bu parti sempati kazanmamış, sonraki dönemlerde de bu durum

¹⁹ Sıtkı Şeremetli, 1946-1960 İktidardan İhtilale Balıkesir’de Demokrat Parti Hareketi, Liva Yayınevi, Balıkesir, 2006, s.24.

²⁰ Şeremetli, age, s.51.

değişmemiştir. Partinin kuruluş aşaması ve sonrasında yaşanan sıkıntılara değinen bir başka isim Esat Budakoğlu'dur. Kendisi, sonrasında kurulacak DP Merkez İlçe Teşkilatı başkanı olacaktır. Esat Budakoğlu DP İl Teşkilatı'nın kuruluş aşamasında almış oldukları tepkiye şu şekilde dile getirmiştir; *"Bu noktaya gelinceye kadar tabi birtakım gelişmeler de yaşadık. Ankara'dan bizi kararımızdan caydırmak için çeşitli telefonlar geliyordu. Şöyle iyi olacak, böyle güzel olacak... Siz milletvekili olacaksınız gibi teklifler geliyordu. Fakat biz bunun peşinde değildik. Düşüncelerimiz o kadar farklı noktalarda ki, ben Ankara'da ülkeyi yönetenlerin milletvekilliği verilmek suretiyle tatmin edilmek istemiyorum.. Ben hizmet etmek istiyorum. Bu hizmeti artık CHP'de tanımıyorlar. Çünkü halka o güne kadar münasebetlerinde hep tepeden sahip oldukları mevkilere o halk sayesinde geldiklerine inanan insanlar baktılar. Ülkeyi yönetenler halkın bu memleketin gerçek sahibi olduğuna, inanmış değillerdi. Binaenaleyh, Ankara'dan gelen bu teklifleri özür dileyerek ret ettik ve Balıkesir'de Demokrat Partiyi kurduk."*²¹

Tüm caydırma teşebbüslerine rağmen DP Balıkesir teşkilatı 23 Nisan 1946 tarihinde kurulmuştur. Partinin seçilen merkez il müteşebbis heyeti şöyledir; Başkan Sıtkı Yırcalı, üyeler Esat Budakoğlu, Salahattin Başkan, Emin Güven, Cemal Köseoğlu ve Tevfik Yoldemir'dir.²²

DP Balıkesir il teşkilatının kurulmasının ardından ilçe teşkilatlanmalarına hazırlanan DP'lilerin halen tehdit edildiklerini belirten Esat Budakoğlu şunları söylemiştir; *"İlk planda Demokrat Parti Merkez İlçe Teşkilatı'nı oluşturduk. Fakat partiye girenlerin pek çoğu çeşitli yollarla tehdit edilmeye başlandı. DP'ye üye olanlara siz aptalsınız. Bunların peşinden gitmeyin. Göreceksiniz 10 gün içinde hepsi meydanlarda asılacaklar denildi."*²³ Tüm bu caydırma ve yıldırma çalışmalarına rağmen DP'ye olan ilgi artmaya devam etmiştir. İl teşkilatının kurulmasının ardından ilçe teşkilatlanmaları da başlamıştır.

b. İlçe Teşkilatlanması

Balıkesir DP İl Teşkilatı'nın 23 Nisan 1946'da kurulmasının ardından ilçe teşkilatlanmaları da hız kazanmıştır. Balıkesir'in neredeyse tüm ilçelerinde 1946 yılı içerisinde teşkilatlanmaya gidilmesi DP'nin Balıkesir için göstermiş olduğu önemi ortaya koymaktadır. Partinin 1946-1960 yıllarındaki seçimlerde Balıkesir genelinde

²¹ Şeremetli, *age*, s.99.

²² "Demokrat Parti İl...", *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946, s.1.

²³ Şeremetli, *age*, s.99.

göstereceği başarı ve kabul görme, hızlı şekilde gerçekleştirdiği teşkilatlanma süreciyle doğrudan bağlantılıdır.

Balıkesir DP İl Teşkilatı'nın kurulmasından bir hafta kadar sonra 29 Nisan 1946 tarihinde DP Merkez İlçe Teşkilatı da kurulmuştur. İlçe Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Esat Budakoğlu, Ahmet Kocabıyıkoglu, Sadri Aktarmalı, Vacip Kutman, İsmail Şekerci, Ali Rodo, Zühtü Özçelik. DP Balıkesir Bandırma Teşkilatı 11 Haziran 1946 tarihinde müteşebbis heyetin belirlenmesiyle kurulmuştur. DP Bandırma Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Faik Gürbak olmak üzere, Hakkı Özgönen, Mehmet Akgün ve Tevfik Pahtlı'dır. Başkan Faik Gürbak parti beyannamesini Bandırma Kaymakamlığına teslim ederek teşkilatı faaliyete geçirmiştir.²⁴

DP Balıkesir Edremit Teşkilatı 19 Haziran 1946 tarihinde Müteşebbis Heyetin belirlenmesiyle kurulmuştur. Edremit Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Mustafa Sütüver, Hüseyin Arıkan, Ali İleri, Suphi Seyvan, Nedim Demiralp, Ahmet Aktan ve Salahattin İlaman'dır. Başkan Mustafa Sütüver Parti Beyannamesi'ni Kaymakamlığa bildirmiş ve DP Edremit'te resmen faaliyete geçmiştir. Edremit Kaymakamı, teşkilatın memleket için hayırlı olması temennisinde bulunmuştur. Aynı gün Edremit pazarı olması dolayısı ile heyet pazarda halk ile sohbet etmiş ve partinin gayesini ve hedeflerini halka anlatmıştır. Halktan olumlu tepki toplamış olan teşkilata, pek çok kişi aynı gün üye olmuştur. Teşkilat açılışından yarım saat sonra Edremit ilçesine bağlı Bostancı Köyü DP Müteşebbis Heyeti de oluşturulmuştur.²⁵

DP Balıkesir Sındırgı Teşkilatı açılış töreni 29 Haziran Cumartesi günü gerçekleşmiştir. Halkın büyük katılımıyla gerçekleşen bu açılış töreninde, açılış esnasında milli marşların çalınması, parti binasının bayraklarla süslenmiş olması açılışı milli bayram havasında gerçekleştirmek istenmesinin göstergesidir. Açılış törenine CHP erkanının da davet edilmesi, açılış sonrasında DP İl Başkanı Sıtkı Yırcalı'nın ve DP İlçe Başkanı Şükrü Çavdaroğlu'nun, Sındırgı Kaymakamlığını, Sındırgı Belediyesi'ni ve CHP İlçe Başkanlarını ziyaret etmesi Balıkesir DP-CHP ilişkilerini saygılı bir tutum çerçevesinde yürütmek için atılan bir adım sayılabilir.²⁶

²⁴ "Demokrat Parti Bandırma Müteşebbis Heyeti Dün Kuruldu", *Balıkesir Postası*, 12 Haziran 1946, s.1.

²⁵ "Demokrat Parti Edremit ve İvrindi ilçe müteşebbis heyetleri de dün kuruldu" *Balıkesir Postası*, 20 Haziran 1946, s.1.

²⁶ "Sındırgı Demokrat Parti Açılış Töreni Halkın Coşku ve Tezahüratı ile yapıldı", *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1946, s.1.

DP Balıkesir Dursunbey Teşkilatı açılış töreni 5 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleşmiştir. DP il Müteşebbis Heyeti'nin de katılımıyla gerçekleşen törende İlçe Müteşebbis Heyeti üyeleri şu şekilde olmuştur: Başkan Salih Meriç, Abdullah Köse, Muharrem Avcı, Halil Helvacı, Kâmil Özer, Nuri Özer ve Fuat Onat.²⁷ Dursunbey İlçesi kasaba ve köylerinde kurulan DP ocak teşkilatlanmalarından bazıları şunlardır: Sındırgı Teşkilatı'nın açılışından bir hafta sonra DP Balıkesir Kepsut Teşkilatı açılış töreni gerçekleşmiştir. İlçe Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Sadık Erden, Nail Yolasiğmaz, Alaettin Yiğiner, İsmail Deniz, Ahmet Varol ve Ahmet Göçer'dir. 6 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleşen açılışta DP-CHP tartışması da boy göstermiştir. DP açılışından sonra gerçekleşen yemek esnasında, eski Milletvekili Hayrettin Karan, eski belediye başkanı İsmail Hakkı Varnalı ile Kepsut Belediye meydanına gelerek konuşma yapmaya hazırlanmıştır. Etrafında toplanan halka Cumhuriyet Halk Partisi'nin selamını getirdiğini, başka memleketlerde binlerce kişinin kıtlık çektiğini ve Balıkesir'den bu memleketlere hububat gönderildiğini, İkinci Dünya Savaşı'na Türkiye'nin girmediği için Allah'a şükretmelerini halka beyan etmiş, toplanacak vergiler ile okullar yaptırılacağını dile getirmiştir. Bunun üzerine Sıtkı Yırcalı orada bulunan belediye otobüsünün merdivenlerine çıkarak şunları söylemiştir; *"Sayın vatandaşlar! Yirmi seneden beri milletvekili olan Hayrettin Karan'ı dinlediniz. Siz birçok dertler ve son senelerin doğurduğu birçok zorluklar içinde çürpürken Hayrettin Karan bir kez olsun sizin halinizi sordu mu?"* şeklindeki konuşması halkın desteğini alkış eşliğinde almıştır. Bunun üzerine Hayrettin Karan ve İsmail Hakkı Varnalı Belediye binasına girmişlerdir. Bu tutum DP tarafından CHP safının tartışmadan kaçması olarak algılanmıştır.²⁸

DP Savaştepe Teşkilatı açılış töreni 8 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleşmiştir. İlçe Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Mustafa Çalı, Hasan Amca, Recep Deniz, Muhittin Zeybek, Mehmet Tozan, Mustafa Korkut ve Mustafa Yücel'dir.²⁹ Merkez ilçe başkanı Esat Budakoğlu açılışın ardından halka konuşma yapmıştır. Açılış için toplanan halka limonata ikramı da yapan DP'liler, daha sonrasında milli oyunlar gösterisi eşliğinde kutlama yapmıştır.³⁰

²⁷ "Dursunbey İlçe Müteşebbis Heyeti Dün Kuruldu" *Balıkesir Postası*, 5 Temmuz 1946, s.1.

²⁸ "Kepsütteki Parti Mücadelesi, *Balıkesir Postası*", 8 Temmuz 1946, s.1.

²⁹ "Demokrat Parti Gönen ve Savaştepe Müteşebbis Heyetleri de Dün Kuruldu", *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1946, s.1.

³⁰ "Savaştepe'de Demokrat Partinin Açılış Töreni Parlak Surette Yapıldı", *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1946, s.1.

DP Balıkesir Gönen Teşkilatı 25 Haziran 1946 tarihinde kurulmuştur. DP Gönen Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Nihat Bostancı, Hüseyin Tokatlı, Besi Kırararslan ve Hilmi Banyocu'dur. Heyet Başkanı Nihat Bostancı partinin beyannamesini kaymakamlığa teslim ederek parti ilçe teşkilatı resmen faaliyete başlamıştır. Halk tarafından memnuniyetle karşılanan teşkilata, yüz kişi aynı gün kayıt olmuştur.³¹

DP Balıkesir İvrindi Teşkilatı açılış töreni 7 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleşmiştir. İvrindi DP İl Başkanı seçilen İsmail Demiralp'in katılımı ile birlikte, Fahir Filiz, Cahit Kocaoğlu, Abdullah Özalp, Hüseyin Özen, Hüseyin Vardar ve Hüseyin Köse de açılışa katılmıştır. Balıkesir Merkez İl Başkanı Sıtkı Yırcalı'nın da katıldığı açılışta diğer törenlerdeki usuller takip edilmiş açılış töreninin milli bir bayram havasında geçmesi amaçlanmıştır.³²

CHP eski Balıkesir Milletvekili Hayrettin Karan'ın açılış töreninden önce İvrindi'ye gelerek CHP propagandası yapması da iki parti arasındaki rekabetin giderek arttığının göstergesidir. Açılışın ertesi günü CHP'nin basın propaganda aracı olarak görülen Türk Dili gazetesi, İvrindi DP Teşkilatı açılışının çok sönük bir havada geçtiğini, hatta Balıkesir'den İvrindi'ye gelmiş olan DP heyetinin halk istemediği için İvrindi'ye giremediğini yazması iki partinin arasındaki rekabetin arttığının ve uzun yıllar tek partili dönemin iktidarı olan CHP'nin DP'yi zorlu bir siyasi rakip gördüğünün kanıtıdır.³³

DP Balıkesir Susurluk ve Erdek Teşkilatı açılış töreni, 17 Temmuz 1946 tarihinde aynı gün içinde gerçekleşmiştir. Susurluk İlçe Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Muhiddin Arda, Ahmet Songür, Muharrem Güre, Nuri Erol, Selim Yücel.³⁴ Her iki ilçenin parti açılış törenine katılan DP Merkez İl Başkanı Sıtkı Yırcalı, partinin amaçlarını ve millet için yapacakları hizmetleri belirtmiştir. Her iki ilçede de yapılan tören Celal Bayar'ın ertesi günkü ziyareti sebebiyle kısa tutulmuştur. Sıtkı Yırcalı açılış töreni sonrası Celal Bayar'ı karşılamak üzere Bergama'ya gitmiştir.³⁵

DP Balıkesir Ayvalık Teşkilatı Ayvalık'ın Alibeyköy kasabasında 6 Haziran 1946 tarihinde kurulmuştur. İlçe Müteşebbis Heyeti şu şekildedir: Başkan Yakup

³¹ "Demokrat Parti Gönen...", *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1946, s.1.

³² "İvrindi'de Demokrat Parti şubesinin Açılışı Coşkun Tezahürat İle Kutlandı", *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1946, s.1.

³³ "DP İvrindi Açılışı Sönük Geçti", *Türk Dili*, 9 Temmuz 1946, s.1.

³⁴ "Demokrat Parti Susurluk İlçe Müteşebbis Heyeti Kuruldu", *Balıkesir Postası*, 5 Haziran 1946, s.2.

³⁵ "Dün Erdek ve Susurluk İlçeleri Demokrat Parti Açılış Töreni Yapıldı", *Balıkesir Postası*, 18 Temmuz 1946, s.1.

Akuğur, Mustafa Eden, Mustafa Ökden, Halil Çetine.³⁶

DP Balıkesir Bigadiç Teşkilatı 30 Kasım 1946 tarihinde kurulmuştur. Partinin Müteşebbis Heyeti: Muzaffer Emiroğlu'nun Başkanlığında İsmail Özmen, Sabri Saran ve Hıfzı Avdan olmuştur. Müteşebbis heyeti, partinin beyannamesini aynı gün kaymakamlık makamına vermiş ve çalışmaları hızlandırmıştır. DP Bigadiç teşkilatı açılış töreni ise 5 Aralık 1946 tarihinde gerçekleşmiştir. DP Bigadiç Teşkilatı'nın açılması ile birlikte DP İlçe teşkilatlanması tamamlanmıştır.³⁷

DP Balıkesir İl Teşkilatı'nın 23 Nisan 1946 tarihinde kurulmasının ardından aynı yıl, sekiz ay içerisinde ilçe teşkilatını tamamlaması Balıkesir DP İl Teşkilatı'nın başarısıdır. DP ilçe teşkilatlanmalarının yanı sıra, birçok kasaba ve köyde de aynı zaman içerisinde ocak ve bucak teşkilatlandırmasını da gerçekleştirmiştir.

2. Balıkesir'de 1946 Seçimleri

1946 yılı itibariyle yalnızca belediye seçimleri yapılması planlanmıştır. Milletvekili seçimlerinin 4 yıllık süresi ise 1947 yılında dolmuştur. CHP yöneticileri belediye seçimlerinin ardından 4 yıllık süresi 1947'de dolacak olan milletvekili seçimlerini öne almayı kendi açılarından daha uygun görmüşlerdir. Bu isteğin gerçekleşmesi için Eylül ayında yapılması gereken; ancak 26 Mayıs 1946'da yapılan belediye seçimlerinin ardından milletvekili seçimleri de öne alınarak seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılması kararlaştırılmıştır.³⁸

Yeni kurulan Demokrat Parti, belediye seçimlerinin öne alındığı Mayıs ayında Balıkesir'in de dâhil olduğu 18 ilde faaliyet göstermiştir. Tüm bu eşit olmayan şartlar nedeniyle Demokrat Parti, belediye seçimlerine katılmamaya karar verdiğini açıklamıştır.³⁹

21 Temmuz 1946 Pazar günü yapılan seçimler açık oy gizli sayım esasına göre yapılmıştır. 1946 seçimlerine altı parti (Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Milli Kalkınma Partisi, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi) katılmıştır. Fakat bu partilerden yalnız CHP ve DP milletvekili çıkarabilmiştir.⁴⁰

Seçimde, CHP'nin aday listesinde toplam 464 isim yer almıştır. Bu isimlerin

³⁶ “Demokrat Parti Müteşebbis Heyetleri”, *Balıkesir Postası*, 7 Haziran 1946, s.1.

³⁷ “Demokrat Parti Nihayet Bigadiç ilçemizde de kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 2 Aralık 1946, s.1.

³⁸ Zeliha Kapukaya, “Hasan Basri Çantay'ın Siyasî Hayatı'nda 1946 Seçimleri”, *Kalemname*, Cilt:4, Sayı:7, (Haziran 2019), s. 113.

³⁹ Kapukaya, *age*, s.114.

⁴⁰ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM 8. Dönem 1946-1950*, C.1, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012, s.1.

İsmet İnönü ile birlikte 292'sini 7. Dönem milletvekilleri oluşturmuştur. Geriye kalan 172 adaydan 4 tanesi daha önceki dönemlerde aday olanlardan, 168'i ise yeni isimlerden oluşmuştur.⁴¹ Demokrat Parti ise 46 vilayette 273 aday göstermiştir. DP'nin kurucularının da dahil olduğu 8 aday 21 seçim çevresinden aday gösterilmiştir. 5 partili üçer ilden, 3 partili ise ikişer ilden aday gösterilmiş, DP'nin aday listesinde 5 ilde 8 bağımsız aday yer almıştır. Bu adaylardan birisi 5 ilden, diğer 3 aday birer ilden gösterilmiştir. Bazı illerden hiç aday gösterilmemiştir. Demokratlar İstanbul aday listesinde, 5 tane gayr-i müslim, 1 tane de kadın adaya yer vermişlerdir.⁴²

1946 Seçimleri DP Balıkesir milletvekili adayları şu şekildedir; Esat Budakoğlu, Hulisi Zarplı, Dr. Ulvi Canlı, Enver Güreli, Fazıl Doğan, Mustafa Sotovan, Ahmet Kocabıyıkoglu, Faik Gürbas, Ali Rıza Tezel ve Yahya Pehlivan'dır. Hasan Basri Çantay ve Mehmet Vehbi Bolak ise bağımsız milletvekili adayı olmuşlardır.⁴³

Balıkesir'de seçim sakin bir havada gerçekleşmiştir. Seçim sonrasında ise tüm yurttan ve Balıkesir'de DP'nin, CHP'ye yönelteceği seçimlerde yolsuzluk iddiasıyla sakin hava yerini kaos ortamına bırakmış, seçime itiraz mitingleri düzenlenmiştir.

a. Seçim Sonuçları ve Seçimde Yolsuzluk İddiası

21 Temmuz 1946 seçimlerinin sonuçları tüm yurttan ve Balıkesir'de derin tartışmalara yol açmış, CHP'nin seçimlerde yolsuzluk yaptığı iddialarına sebep olmuştur. Seçim sabah 08.00'da başlamış akşam 19.00'a kadar devam etmiştir. DP Balıkesir Teşkilatı'na göre seçimde CHP usulsüzlük yapmış, seçmene oylarını CHP'ye atma konusunda tacizde bulunmuştur. Hatta sandık başındaki Halk Partisi bayrağını taşıyan görevliler, oyunu kullanmak üzere gelen vatandaşa, zarf içerisinde Halk Partisinin adaylarını gösteren listeyi koyarak verdikleri iddia edilmiştir.⁴⁴

Balıkesir ilçelerinde de seçimde, CHP lehine usulsüzlüklerin yapıldığı, Edremit ilçesinde DP'li sandık görevlilerinin sandıktan on metre kadar uzakta tutulduğu iddia edilmiştir. Sındırgı ilçesinde ise DP'li sandık görevlilerinin seçim yapılan bazı köylere dahi alınmadığı ileri sürülmüştür.⁴⁵

Seçimdeki yolsuzluk iddialarına DP Merkez İlçe Başkanı Esat Budakoğlu şu

⁴¹ Osman Akandere, "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar 2", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:26, Sayı:76, (Güz 2010), s.4.

⁴² Akandere, *agm.*, s.7.

⁴³ Şeremetli, *age.*, s.320.

⁴⁴ "Şehrimizde Seçim Çok Sakin Geçti", *Balıkesir Postası*, 22 Temmuz 1946, s.1.

⁴⁵ "Şehrimizde Seçim..." *Balıkesir Postası*, 22 Temmuz 1946, s.1.

şekilde cevap vermiştir; “1946 seçimlerinde her şeyden önce yeni çıkan kanunu halka izah etmeye çalıştık. Mesela isterseniz buna ilginç bir örnek vereyim: Bir gün Konakpınar'a gittik. Konakpınar'a partimiz açısından, bir Türk vatandaşımızı, Balıkesir'de Paşaköy'e müşahit olarak gönderdik. Orada çok despot bir Nahiye Müdürü vardı. Halk, nahiye'ye gönderdiğimiz bu vatandaşımıza DP'den sandık başına kimseyi alamayız dedi. Çünkü; halk müdürden, jandarmadan son derece korkuyordu. Bir gün akşam üstü, yaylı bir araba bulduk. Abdussabur Şahin ile birlikte Konakpınar'a gittik. Köylünün çoğunu tanıyoruz. Kimisi avukat olarak benim müşterim, kimisi de doktor olarak Abdussabur Şahin'in müşterisi. Sonuçta aynı memleketin, birbirini tanıyan insanlarıyız.. Vatandaş kanunu dahi bilmiyor. Kendisini sandık başından kovalayanlara vereceği cevabı dahi bilmiyor.”⁴⁶

Esat Budakoğlu seçim sonuçlarının değiştirildiği iddiası hakkında da şunları söylemiştir: “Nahiye müdürleri neticelerle istedikleri gibi oynadılar. Mesela Paşaköy'de neticeler belirleniyor; DP 208, CHP 1, Fark açtık. CHP'nin kazandığını ilan ettiler. Benim elime ulaşan gerçek çok farklı CHP 208, DP 7 yani ya benim elime geçen gerçek neticeler sahte ya da yetkililerin ilan ettikleri neticeler sahte. Biz bütün bu neticeleri toplayarak daha sonra Meclis'e iptal davası açtık. Bütün bunlara rağmen, daha seçim tutanakları tamamlanmadan CHP'nin kazandığını iddia ettiler.” Seçimler esnasında CHP'nin ölmüş insanları dahi oy kullanmış gibi gösterdiğini iddia eden Esat Budakoğlu; “Seçimlerden sonra Sındırgı'ya gittim. Süleyman Öge'den bizzat kendim dinledim. Ölülere dahi sanki yaşıyormuş gibi rey attırmışlar. O dönem de maalesef Türkiye ve Balıkesir'de seçim rezaleti yaşandı”⁴⁷ şeklinde aktarmıştır. Seçimlerin sonucuna göre CHP Balıkesir'den 13 milletvekili çıkararak seçimi kazanmıştır. DP ise seçim sonucuna göre Balıkesir'den hiç milletvekili çıkaramamıştır.⁴⁸

Seçimdeki yolsuzluk iddialarına ve şahit olduklarını iddia ettikleri usulsüzlükler karşısında DP Balıkesir Teşkilatı, TBMM'ye seçimin iptali davası açmışlardır. TBMM seçim tutanaklarını incelemek üzere 30 kişilik bir komisyon kurmuştur. Meclis komisyonu incelemesi sonucunda ise komisyon, yapılan itirazların hiçbirini esaslı ve kanuni bulmamış, böylece Balıkesir'de 1946 seçimini kazanan parti

⁴⁶ Şeremetli, *age*, s.101.

⁴⁷ Şeremetli, *age*, s. 102.

⁴⁸ Türkiye İstatistik Kurumu (TİK), “Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011”, Türkiye İstatistik Kurumu Matbası, Ankara, 2012, s.8.

CHP olmuştur.⁴⁹

Çok partili hayata geçtikten sonraki ilk seçim olan 1946 seçimleri ne yazık ki hedeflenen demokratik havadan oldukça uzaktır. Seçimlerde yaşanan tutarsız sonuçlar Balıkesir halkının CHP'ye olan inancını sarsmıştır. Bu durum halkın DP'ye yönelmesine sebep olmuştur. Yurtta kitlesel olarak seçime itiraz mitingleri düzenlenmiştir. 1946 seçimlerini CHP kazanmış olmasına rağmen halkın desteğini kaybetmiş, seçimden henüz altı ay önce kurulan DP ise halkın inancı ve desteğini kazanmıştır.

b. DP'nin Seçime İtiraz Mitingi

1946 yılı seçimlerinde yaşanan yolsuzluk iddiası başta Balıkesir olmak üzere bir çok ilde aynı tartışmalara yol açmıştır. CHP'ye karşı birçok ilde seçime itiraz mitingleri düzenlemiştir. Başta İzmir, Ankara, İstanbul olmak üzere Balıkesir'de de büyük bir protesto hareketi başlamıştır.⁵⁰ Seçimlerden hemen sonra yurt genelinde DP'ye verilmiş olan destek, kuruluşundan altı ay kadar sonra seçime giren DP'nin, CHP karşısındaki gücünü ortaya koymaktadır. Balıkesir harici pek çok ilden seçime edilen itiraz, seçimde usulsüzlük iddiasını kuvvetlendirmektedir.

Seçimden dört gün sonra İzmir'de 30 bin kişinin katıldığı seçime itiraz mitingini yurt genelinde çok ses getirmiş, Balıkesir dahil diğer illeri de harekete geçirmiştir.⁵¹ Balıkesir'de seçime itiraz mitingini 29 Temmuz akşam 18.00'da Cumhuriyet Meydanı'nda yapılmıştır.⁵² Mitinge yaklaşık olarak 15 bin Balıkesirli katılmıştır. Balıkesir'de Demokrat Parti Başkanı Sıtkı Yırcalı ilk nutku söylemiş, bunu eski milletvekillerinden Hasan Basri Çantay, Bandırma avukatlarından Vedat Örsiş ile Susurluk Demokrat Parti Başkanının nutukları takip etmiştir. Halk Sıtkı Yırcalı'yı konuşma kürsüsüne omuzlarında taşımıştır.⁵³

Kalabalığa karşı hitabeti kuvvetli olan Sıtkı Yırcalı konuşmasında: *"Bizler oyları kazandık, onlar kendilerine mal ettiler"* Bağımsız milletvekili adayları Hasan Basri Çantay ise konuşmasında şunu söylemiştir; *"Siz vazifenizi yaptınız. Bu zaferin şerefini yakında büyük sevinçlerle ve daha büyük törenler ile alkışlayacaksınız."*⁵⁴

⁴⁹ "D. Parti ve seçim tutanakları", *Türk Dili*, 22 Ağustos 1946, s.2.

⁵⁰ "Seçimin Umumi Neticesi Henüz Meçhul", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1946, s.1.

⁵¹ "DP Partisinin İzmir'de Dün Yaptığı Miting", *Cumhuriyet*, 26 Temmuz 1946, s.1.; "İzmir'deki Miting Hadisesiz Geçti", *Vakit*, 26 Temmuz 1946, s.1.; "İzmir'de Büyük Bir Miting Yapıldı", *Akşam*, 26 Temmuz 1946, s.1.

⁵² "Bugün Büyük Toplantı Var", *Balıkesir Postası*, 29 Temmuz 1946, s.1.; "Balıkesir'deki Miting", *Akşam*, 30 Temmuz 1946, s.2.

⁵³ "Balıkesir Mitingi", *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1946, s.1.,

⁵⁴ Şeremetli, *age*, s.321.

Olaysız şekilde dağılan mitingin ertesi günü CHP yanlısı gazetelerde mitinge katılımın az olduğu, 700 kadar kişinin katıldığı hatta çoğunluğunun çocuk olduğuna dair haberler çıkmıştır.⁵⁵ Dönemin diğer gazetelerinin çoğunluğu mitingin coşkulu ve kalabalık şekilde geçtiği konusunda hemfikirdir. Mitinge katılan binlerce insanın DP'ye olan desteği, Balıkesir'de kurulduğu 23 Nisan tarihinden itibaren kısa sürede il ve ilçelerde teşkilatlanmasının neticesidir.

B. 1947 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti

DP'nin kuruluşundan itibaren Balıkesir'i her yıl ziyaret eden Celal Bayar'ın ikinci Balıkesir ziyareti 8 Nisan 1947'de olmuştur. Öncesinde İzmir'de bulunan Celal Bayar'a Balıkesir ziyaretinde o dönem Kütahya milletvekili olan Adnan Menderes ve Adnan Tahtakılıç da katılmıştır. İzmir ziyaretinden sonra Ayvalık'a giden Celal Bayar, Burhaniye'ye de uğrayarak Balıkesir'e gelmiştir. İlçe ziyaretlerinde de büyük tezahüratla karşılanan Celal Bayar ve Adnan Menderes, Ayvalık ve Burhaniye'de de konuşmalar yapmıştır.⁵⁶

Celal Bayar, Adnan Menderes ve Adnan Tahtakılıç 8 Nisan tarihinde Balıkesir'de tüm ilçelerden gelmiş olan yoğun kalabalıkla ve 500'den fazla atlı heyetle karşılanmıştır. Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Havran ve Balıkesir heyetlerinin refakatinde hastanenin önüne gelmişlerdir. Burada başta Demokrat Parti İl Başkanı Sıtkı Yırcalı olmak üzere il, ilçe, bucak, ocak idare heyetleri ile on binlerce partili tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Celal Bayar halka yapmış olduğu konuşmasında, Balıkesir'in Kuva-yı Milliye birlikleri ile Milli Mücadele'ye olan katkısını ve o dönemki Balıkesir anılarını anlattıktan sonra seçimlerdeki usulsüzlük tehlikesine karşı şunları söylemiştir; *“Bu memlekette herkesin inanacağı, herkesin evet, doğrudur diyebileceği bir seçim sisteminin temeli atılmalıdır. Evveleminde bu lazımdır. Seçim neticesinden korkan bazı kimseler memleketi kime teslim edeceksiniz? diyorlar. Cevap veriyorum: sahibi aslisine, millete teslim ediniz. Bunun da şartı, anayasanın rehberliği ile emniyetli seçim yapmaktır. Biz Demokrat Parti olarak inanıyoruz ki böyle bir seçim bizzat memleketin karar ve iradesi ile milli hakimiyeti göstermiş olacaktır.”* Konuşmasında seçim kanunun da değişikliğe gidilmesi gerektiğini usulsüzlüklerin

⁵⁵ “DP Mitingi”, *Türk Dili*, 30 Temmuz 1946, s.1.; “Balıkesir'de Demokrat Parti'nin mitingi”, *Vakit*, 30 Temmuz 1946, s.1.

⁵⁶ “DP Başkanının Balıkesir'de Nutku”, *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1947, s.1

önüne geçilmesindeki en önemli kararın bu olacağını belirtmiştir.⁵⁷

Celal Bayar'ın konuşmasının ardından sözü Adnan Menderes almıştır. Adnan Menderes halka teşekkürlerini bildirmekle başlayan konuşmasında, seçim kanunundan, vatandaş haklarının tanınmasından bahsetmiştir. Yurt genelinde yapılan DP toplantılarının engellenme teşebbüslerinde bulunulduğunu şu sözlerle aktarmıştır; *“Bizim bu toplantımızı iyi gözle görmeyenler, pek çoktur. Birtakım sebeplerle bu toplantılarımızı önlemek ve kötölemek isteyenler de vardır. Bazıları bu topluluğa, sokak kalabalığı diyorlar hayır, arkadaşlar hayır! Bu toplantılar sokak kalabalığı değil, halkın ta kendisidir.”* Adnan Menderes'in ardından Ahmet Tahtakılıç ve Balıkesir İl Başkanı Sıtkı Yırcalı da konuşma yapmış ve toplantı dağılmıştır.⁵⁸

Ertesi gün DP Başkanı Celal Bayar, Adnan Menderes ve Ahmet Tahtakılıç Demokrat Parti kurucularından Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve Hüseyin Yaman, Balıkesir DP il ve ilçe başkanı ve idare heyetleri ile Burhaniye, Bigadiç ve Balya heyetlerinin kalabalık katılımıyla Gülbahçe Kıraathanesi bahçesinde bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda Celal Bayar, Demokrat Parti'nin işleri düzenlemek için iktidara gelmesi gerektiğini söyleyerek şunları ilave etmiştir: *“Şayet iktisadi hayatın düzelmesini istiyorlarsa iktidarı bıraksınlar ve bize altı aylık bir mühlet versinler. O zaman vaziyetin nasıl düzeleceği görülecektir.”*⁵⁹ Öğleden sonra yanlarında İl Başkanı Sıtkı Yırcalı ve idare heyetinden Ahmet Kocabıyıkoglu'nun da bulunduğu bir heyet ile Kepsut ilçesine gidip gelmişlerdir. 10 Nisan'da Balıkesir'den arabası ile Susurluk'a giden Celal Bayar ve arkadaşları kasabanın civarında karşılanmış orada kurbanlar kesilmiştir. Daha sonrasında heyet geceyi Gönen'de geçirmiştir. 11 Nisan'da Bandırma'ya , Erdek'e ve oradan Karacabey'e giden Celal Bayar ve heyeti Akşam Balıkesir merkezine dönmüştür. Celal Bayar 12 Nisan'da Balıkesir'den 12.00 treni ile Kütahya'ya gitmiştir.⁶⁰

Celal Bayar'ın Balıkesir ziyareti ile halkın Balıkesir'de DP'ye olan desteği ve güveni artmıştır. Celal Bayar özellikle ilçe teşkilatlarına gitmeyi ihmal etmemiştir. DP Başkanı ile buluşan halkın, partiye olan katılımı ve inancı da artmıştır.

2. DP'nin düzenlediği Zengin Eşya Piyangosu

Demokrat Parti Balıkesir'de il ve ilçe teşkilatlarının tamamlanmasının

⁵⁷

⁵⁸ “Adnan Menderes ve Ahmet tahtakılıç”, Ateşli birer Nutuk Söylediler”, *Balıkesir Postası*, 9 Nisan 1946, s.1.

⁵⁹ “Demokratlar her şeyi düzeltecekmiş”, *Türk Dili*, 12 Nisan 1946, s.1.

⁶⁰ “Bandırma'da Büyük Miting Yapılacak”, *Balıkesir Postası*, 11 Nisan 1946, s.1.

ardından halkın partiye ilgisini kazandıracak propaganda çalışmaları yapılmıştır. Yapılan propaganda araçlarından bir tanesi de zengin eşya piyangosu düzenleme kararıdır. Değerli eşyaların çekilişe konulduğu piyango ile halkın partiye, destek ve dikkati çekilmek istenmiştir.

DP'nin teşkilatı kurulmuş tüm illerde düzenlediği büyük eşya piyangosu biletleri 15 Mayıs 1947'den itibaren satışa çıkarılmıştır. Radyo, dikiş makinesi, bisiklet, halı, erkek ve kadın elbiselik kumaşları gibi büyük ikramiyeleri bulunan bu eşya piyangosu biletleri, şehirdeki bilumum bayilerde ve belirli mağazalarda 1 lira karşılığında satılmıştır. Piyango Balıkesir'in tüm ilçe, kasaba ve köylerini kapsamaktadır.⁶¹

DP'nin düzenlediği piyango büyük rağbet görmüş biletler hızlı şekilde satılmıştır. Özellikle piyango çalışması CHP-DP gerginliğini arttırmış, Balıkesir Belediyesi piyango biletlerini 2 Haziran'da mühürlemiş ve belediye, usulsüz piyango bileti satışı iddiasıyla DP'yi mahkemeye vermiştir.⁶² Mühürlenme sebebi olarak Demokrat Parti'nin eşya piyangosu çekiliş yeri Yeşil Sinema yerine biletlerde il merkezi gösterilmesi ve ikramiyelerin alınma süresinin de üç ay yerine bir ay gösterilmesidir. Bunun sonucunda mevcut piyango çekilişi iptal edilmiş, yeni bir eşya piyangosunun düzenleneceği duyurulmuştur. Piyangoya katılan kişilerin ise Haziran ayı içinde DP il ve ilçe teşkilatlarına müracaat etmeleri istenmiştir. 4 Temmuz'da Sulh Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşmada, Piyango Tertip Heyeti: Sıtkı Yırcalı, Selahattin Başkan, Ali Rodo, İsmail Gürcan ve İsmail Şekerci savunmalarını yapmıştır. Yapmış oldukları savunmalarda piyango'nun mühürlenmesine sebep gösterilen unsurların kanunda bildirilmesi mecburi olmayan ve yapıp yapılmaması önemli olmayan formaliteler olduğunu belirtmişlerdir. Nizamnamenin gerektirdiği ruhsatı da aldıklarına söyleyen Sıtkı Yırcalı, bütün belgelerin kontrol edilebileceğini de bildirmiştir. Mahkeme neticesinde yapılan piyango kampanyasının kanuna aykırı olmadığı kabul edilmiştir.⁶³ Sonrasında karar, Cumhuriyet Savcısı tarafından temyiz edilmişse de sonuç değişmemiş biletlerin DP'ye iadesi hakkında karar verilmiştir.⁶⁴

Satılmış olan biletleri mahkeme kararı ile geri alan DP, piyango'nun çekilişini ancak 20 Aralık 1948 tarihinde yapabilmiştir. Balıkesir'den piyangoya katılan

⁶¹ "D. Partinin tertip ettiği zengin eşya piyangosu", *Balıkesir Postası*, 15 Mayıs 1946, s.2.

⁶² "DP Piyango Tertip Heyetinden" *Balıkesir Postası*, 2 Haziran 1946, s.3.

⁶³ "Demokratların eşya piyangosunda kanunsuzluk olmadığı anlaşıldı.", *Balıkesir Postası*, 5 Temmuz 1946, s.2.

⁶⁴ "D. Partinin toplattırılan piyango biletleri.", *Balıkesir Postası*, 16 Aralık 1947, s.4.

talihlilerden bir kişiye ev, bir kişiye bisiklet ve diğer kazananlara ise ev eşyaları çıkmıştır.⁶⁵

DP'nin yapmış olduğu seçim propagandaları, gerek DP kurucularının il ziyaretleri ve mitingleri, gerekse düzenlenen eşya piyangoları sayesinde halkın partiye olan ilgisi artmıştır. Düzenlenen piyango sayesinde gelir de elde edilmiştir. CHP'ye nazaran çok yeni kurulmuş bir parti olan DP'nin yapmış olduğu propaganda çalışmaları CHP'ye oranla çok daha başarılıdır.

3. 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlamaları Hadisesi

Balıkesir DP ve CHP'nin karşı karşıya geldiği bir başka gün ise her yıl Balıkesir'in düşman işgalinden kurtuluşunun kutlandığı 6 Eylül günüdür. Her iki parti de bu günün anlam ve önemini dikkate alsa da parti mücadeleleri çatışmaya dönüşmüş, görmek istenilen dostluk ve beraberlik ortamı oluşmamıştır.

İki parti arasında çatışma ortamı oluşturan konu ise, 6 Eylül kutlamalarına DP'lilerin katılması planlandığı halde katılmamalarıdır. Bunun sebebi olarak da Balıkesir Belediyesi tarafından hazırlanan kutlama programında, geçiş törenine partilerin yalnızca il ve merkez ilçe teşkilatlarının katılmasına izin verilmesidir.⁶⁶ DP Heyeti ise geçiş törenine tüm ilçe heyetleri ile katılmak istemiş, belediyenin kararı protesto edilerek kutlamaya katılmama kararı almıştır. Konuyla ilgili DP İl İdare Heyeti Üyesi Selahattin Başkan şunları belirtmiştir; *“Belediye Başkanının imzasını taşıyan bir kutlama programı aldık. Burada yalnız parti il ve ilçe heyetlerinin törene iştirak edeceği bildiriliyordu. Bizi hayrete düşüren bu cihet cidden çok manalı idi. Çünkü; 6 Eylül Kurtuluş Bayramı bütün vatandaşların en değerli tarihi bir günüdür. Bütün halkım gerek temsili gerekse vatandaş sıfatı ile bu onurlu ve sevinçli günde kutlamaya katılmalıdır. Bu yıl partimiz hedef tutularak şehir ve köylerdeki teşekküllerimizin katılmasını önlemek, karşılaştığımız zihniyetin sık, sık maruz kaldığımız manalı hareketlerinden biridir.”*⁶⁷ Tüm ilçe heyetlerinin katılmasına izin verilmeyen DP heyeti kutlamalara katılmayarak belediyenin kararını protesto etmiştir.

CHP cephesinden bu durum karşısında yapılan açıklama ise; bu törenin halkın kurtuluş gününü kutlama amacı taşıdığı ve tüm siyasi partilerin günün önemi açısından her türlü parti gösterişinden uzak kutlanması gerektiğidir. Yapılan kutlama

⁶⁵ “D. P. Eşya Piyangosunu Kazanan Talihliler.”, *Balıkesir Postası*, 22 Aralık 1948, s.1.

⁶⁶ “Demokratlar 6 Eylül bayramına katılmadılar”, *Türk Dili*, 9 Eylül 1947, s.2.

⁶⁷ “Demokrat Parti protesto mahiyetinde bu bayrama iştirak etmiyor”, *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1947, s.1.

programının DP'ye kasıt içermediğini CHP'lilerin de bu kararı uygulayacaklarını belirtmiştir. CHP geçiş törenine belediyece verilen karara uygun hareket ederek sadece il ve merkez ilçe temsilcileri ile katılmıştır. Balıkesir Belediye Başkanı Muammer Yasa konuyla ilgili şunları söylemiştir; *“6 Eylül şehrin ve bütün Balıkesirlinin Kurtuluş Bayramı'dır. Bu manalı bayrama gelenek halinde halkımız katılır. Bu yüzden Partilerin üyeleri ile hiçbir partiye dahil olmayan vatandaşlar esasen geçit resmine iştirak etmektedirler. Binaenaleyh partilerin il, merkez ilçe idare heyetleri ile temsil edilmesi kadar tabi bir şey olamaz. Bu suretle kurtuluş bayramının büyük manası bir kat daha canlandırılmış bayram o gün de müşahede edildiği gibi binlerce Balıkesirlinin iştirakı ile halkın malı olmuştur.”*⁶⁸

Her iki partiyi tekrardan çatışmaya iten bu olay DP tarafından, CHP kanadının yaptığı kasıtlı bir davranış olarak algılanmış, CHP kanadı ise olayın kasıtlı yapılmadığını belediyece verilen kararı uygulayarak göstermiştir. Sonuç olarak milli beraberliğin bir kanıtı olarak kutlanan 6 Eylül kutlamaları her iki parti için de günün anlam ve öneminden çok uzak şekilde sonlanmıştı.

4. Mareşal Fevzi Çakmak'ın Balıkesir Ziyareti

DP resmen 7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuş ve altı ay sonra 21 Temmuz 1946'da seçimlere girmiştir. DP, hem 1924 ve 1930'daki çok partili hayat tecrübelerinin tekrar yaşanması kaygısıyla hem de 23 yıldır bütün devlet kadrolarına hakim olan CHP ile mücadele etme zorluğuna karşı farklı politikalar geliştirmeye yönelmiştir. Geliştirilen politikalardan birisi ünlü ve tarihi şahsiyetlerin partiye katılmasını sağlama stratejisidir. DP, bu bağlamda, toplumda büyük bir saygınlığa sahip olan Mareşal Fevzi Çakmak Paşa'yı DP listesinden bağımsız milletvekili olmaya ikna etmiştir.⁶⁹

DP safına katılan Fevzi Çakmak'ın 1 Eylül 1947'de Balıkesir ziyareti Balıkesir'deki DP hareketini destekleyici bir adımdır. Değerli bir tarihi şahsiyetin DP kanadında yer alarak Balıkesir'i ziyareti halk tarafından coşkuyla karşılanmıştır.

Mareşal Fevzi Çakmak, 1 Eylül saat 18.00'da Balıkesir'e gelmiştir. Araba ile gelen Mareşal şehir dışında kalabalık DP heyeti tarafından karşılanmış, kabile Demirciler Caddesi Deve Loncası'nı takip ederek Milli Kuvvetler Caddesi'nden

⁶⁸ “Demokratlar 6 Eylül...”, *Türk Dili*, s.2.

⁶⁹ Ali Çiftçi, “Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1946-1950 Yılları Arasındaki Siyasal Faaliyetleri” , *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, (Aralık 2019), s.970.

Cumhuriyet Meydanı'na gelmiştir.⁷⁰

Mareşal Fevzi Çakmak, belediye önüne geldiğinde kendisi için toplanan halka konuşmasında, Kurtuluş Savaşı'nda Balıkesir'in mücadelesine övgülerle şunları söylemiştir; *“Sevgili Balıkesirliler, sizinle geçen seneden beri görüşmek istiyordum. Sizin sevgi ve itimadınıza mazhar olmak ve sizinle görüşmek üzere buraya gelmiş bulunuyorum. İstiklal Savaşı'nda düşmana ilk saldıran siz olduğunuzu bilir ve takdir ederim. Siz Balıkesirliler, daima milletin ilerisinde hareket edersiniz. Kalbinizde temiz bir istiklal aşkı vardır...”*

Sonrasında DP'nin amacının halkı özgürlüğe kavuşturmak olduğunu belirten Mareşal, konuşmasına şu şekilde devam etmiştir; *“Hürriyete kavuşacaksınız . Millet hiç bir şeyden korkmayacaktır. Milletin istikbalini temin için çalışacağız. Bu millet baldırı çıplak değildir. Çalışan, didinen ve hakiki yaratıcı bir kuvvettir. Sizler olmanız koltukta oturanlar nereden kuvvet alacaklardır. Emin olunuz ki, sizler çelik gibi birleştikçe hak ve hürriyet milletin elinde kalacaktır. Hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlarım.. Hoşçakalın, aziz Balıkesirliler.”*⁷¹

Konuşmasının sonunda halk tarafından yoğun alkış alan Mareşal, akşam yemeği için Sıtkı Yırcalı'nın evine misafir olmuştur. Saat 21.30'da parti binasına gelmiş ve halkla sohbet etmiştir. Mareşal Fevzi Çakmak 2 Eylül'de Balıkesir'den ayrılmıştır.

5. Balıkesir Yüksek Tahsil Gençliğinin Komünizm Karşıtı Mitingi

2. Dünya Savaşı'nın ardından dünya siyasetine yön veren iki devlet ortaya çıkmıştır. Bunlar savaşta da karşı karşıya olan ABD ve SSCB'dir. Türkiye savaş dönemi boyunca izlediği denge politikasında, savaş sonunda Sovyetlerin sergilemiş olduğu tehditkâr tutum karşısında ABD safında yerini almıştır.

Savaş sonrasında Truman Doktrini ile birlikte başlayan süreç Türk dış politikasının Soğuk Savaş dönemindeki dış politikasını belirlemede kritik bir öneme sahiptir. “Askeri güvenlik” kavramının savaş sonrası süreçte dahi merkezi bir rol oynaması, siyasi ve ekonomik ilişkilerinin yanı sıra askeri ilişkilerin de geliştirilme ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda 12 Temmuz 1947 tarihinde ABD ile imzalanan antlaşma ile başlayan sürecin en önemli boyutu her ne kadar bir mali yardım antlaşması olarak görülse de hiç şüphesiz güvenlik boyutludur. 1945-1950 arası dönem

⁷⁰ “Mareşal Çakmak Dün Geldi”, *Türk Dili*, 2 Eylül 1947, s.1.

⁷¹ “Mareşal Diyor Ki”, *Balıkesir Postası*, 2 Eylül 1947, s.1.

diğer dönemlere nazaran daha kritik bir dönem olmuştur.⁷²

22 Mayıs 1947’de ABD’nin Türkiye ve Yunanistan’a yönelik geniş kapsamlı yardımlar gerçekleştirmesine imkân sağlayan bir kanunun ABD Kongresinden geçmesiyle birlikte Truman Doktrini ABD’de yasal bir zemin kazanmıştır. 26 Mayıs’ta konuya ilişkin olarak Türkiye ile irtibata geçen ABD Hükümeti ile Türkiye arasında “Türkiye’ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma” 12 Temmuz 1947’de Ankara’da imzalanmıştır.⁷³

Marshall Yardımları kapsamında Türkiye ile yapılan yardım anlaşmasının ardından ülke iç siyasetinde SSCB ve komünizme karşıt bir tutum görülmektedir. Türkiye tarihinde 1940’lı yıllarda komünizm karşıtı faaliyet ve eylemler yoğunlaşmıştır. 27 Aralık 1947’de CHP’li öğrenciler “*komünizme karşı yürüyüş*” adıyla bir nümayiş gerçekleştirmişlerdir. Ulus Meydanı’nda toplanan ve ellerinde Atatürk’ün ve İnönü’nün resimleri bulunan grup, komünizm aleyhine pankartlarla yürüyüşe geçmiş, Atsız’ın davasının görüldüğü adliyenin önünde Sabahattin Ali’yi protesto etmiş, oradan da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ne hareket etmişlerdir. Burada Rektör Şevket Aziz Kansu linç edilmeye çalışılmış ve bir polis memurunun yardımıyla o ortamdan çıkabilmiştir. Daha sonrasında göstericiler, Türkiye Gençler Derneği’ne giderek orada da saldırı gerçekleştirmişlerdir.⁷⁴

Ankara’da gerçekleştirilen yürüyüşler tüm ülke çapında yoğun ses getirmiş, 30 Aralık 1947 tarihinde Balıkesir’de Necati Eğitim Enstitüsü Yüksek Tahsil Gençliği de komünizm karşıtı bir yürüyüş gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet Meydanı’nda saat 10.00’da başlayan mitinge, gençler saat 09.45’te ellerinde bayraklar ile miting alanına girmişlerdir. Komünizm aleyhine yapılan miting halkın yoğun katılımıyla oldukça coşkulu geçmiştir. Pek çok konuşmacının olduğu mitingde gençlerden bir tanesinin halka karşı konuşması şu şekildedir; “*Sevgili kardeşlerim! Aziz Balıkesirliler! Büyük bir milli heyecan içinde buraya toplanmamızın sebebi; milletimizin kutsal hayatına karışmak ve onu “Komünizm, denilen en cıvık ve en şuursuz uçuruma sürüklemek isteyenleri lanetle anmak içindir... Onlar bir meyveyi kemiren kurt gibi, saf ve temiz damarlarımıza girerek milletimizi zehirlemek istiyorlar. Maksatlarını açıkça ortaya*

⁷² İhsan Ömer Atagenc, Nuri Gökhan Toprak, “Türk-Amerikan İlişkilerinde 12 Temmuz 1947 Antlaşması ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 12, Sayı 24, (Yaz 2019), s.72.

⁷³ Atagenc, *agm.*, s.97.

⁷⁴ Rukiye Çorlu, *Komünizmle Mücadele Derneklerinin Türk Toplumunun Din Anlayışına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s.40.

koymaktan çekinen o kimseler, bizimle hemfikir mi gibi görünerek, her fırsatta bizi ezmeğe ve yok etmeğe çalıştıklarını bazı sinsi hareketlerinden pekala anlıyoruz. Onlar unutmasınlar ki, Türk milleti ve Türk gençliği her an uyanık ve tetiktedir.”⁷⁵

Bir diğer genç ise komünizme karşı tavrını şu sözlerle dile getirmiştir; *“Arkadaşlar... Allah ve din düşmanı, hürriyet, ırz ve namus düşmanı olan komünistler, insanlığa, akıl ve mantık kurallarına uymayan hakiki düşünce ve niyetlerini hiç bir zaman açıkça ortaya koyamazlar; mertçe bir mücadeleyi göze alamazlar. Bundan dolayı da her memlekette ele geçirdiğimiz soysuz menfaatçilerin kılavuzluğunda, sinsice ve kahpece hareket ederler: Baltalama hareketleri yaparlar, yangın çıkarırlar, bir milletin içine nifak sokarak kardeşi kardeşe düşman etmek ve onları tamamen zayıflattıktan sonra üstüne çullanmak isterler. Bu memlekette zehir kusan kızıl yılanlar bu milletin ekmeğini yiyip de zehir kusan ağızlar kan kusar, kan kusacaktır da.”⁷⁶*

Her konuşmacının söz bitiminde yoğun şekilde alkışlayan halk, miting boyunca komünizm karşıtı naralar atarak konuşmacılara destek çıkmıştır. Sorunsuz şekilde dağılan miting, Balıkesir halkının komünizm tehdidine karşı sessiz kalmadığının kanıtıdır.⁷⁷

6. Burhaniye’de 29 Ekim Kutlamalarında CHP ve DP Yakınlaşması

Burhaniye’de 29 Ekim kutlamaları aynı gün Balıkesir merkezde gerçekleşen kutlamalara nazaran DP ve CHP arasında çok daha ılımlı gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Bayramı’nın 24. yılı zengin ve iyi hazırlanmış bir programla kutlanmıştır. Sabah Hükümet Konağında Kaymakam Nail İlder hükümet adına bayram tebriklerini kabul etmiştir. Sonrasında spor salonunda bayram töreni başlamıştır. Askerler, öğrenciler halk ve siyasi parti temsilcileri ile on bine yakın kişi törene katılmıştır. DP ve CHP’nin de katılmış olduğu törende iki parti arasında samimi bir hava gözlenmiştir.

Cumhuriyetin 24. yılı kutlamalarında her iki parti o gün CHP binasının önünde birbirlerinin bayramını kutlamışlardır. Büyükdere ve diğer köylerin ilçe idare kurullarının samimi şekilde bayramlaşmaları halkın sempatisini kazanmıştır. İsmet İnönü’ye günün anlam ve önemine binaen kutlama telgrafı çekilmiştir. Geceleyin fener alayı yapılmış halk birlik ve beraberlik içinde Alay Havalı oynamışlardır.⁷⁸

Burhaniye’de her iki parti için de dostluk havasında geçen kutlamalar Balıkesir

⁷⁵ “Kahrolsun Komünistler Kahrolsun Kızılilar”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1947, s.1.

⁷⁶ “Bir Genç Şöyle Haykırdı”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1947 s.4.

⁷⁷ “Kahrolsun...”, *Balıkesir Postası*, s.2.

⁷⁸ “Burhaniye’de İki Parti Yakınlığı”, *Türk Dili*, 13 Kasım 1947, s.2.

merkezde aynı şekilde sonuçlanmamıştır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenine iştirak etmek üzere giden CHP ve DP mensuplarından bazıları arasında belediye önünde birbirlerinin önüne geçme mevzusu yüzünden kavga çıkmıştır. Muhtelif şahıslar sinire kapılarak birbirlerinin üzerlerine saldırmışlarsa da hadise daha fazla büyümeden önlenmiştir.⁷⁹

DP'lilere göre Cumhuriyet Meydanı'na Anafartalar yolunda gitmekte olan partililerin kolbaşı, Milli Eğitim Yayınları satış şubesine geldiği sırada köylü kadınların bulunduğu kısımdan belediye önünde bulunan CHP'lileri zorlayıp geçmek istemişler ve Çayırhisar köyünden bir Demokrat Partili vatandaşa da tecavüzde bulunmuşlardır. Bunun üzerine kargaşa ve kavga çıkmış ve CHP'li idareci ve bir kısım grupları dağılmıştır. Fakat hadise yerine derhal gelen polis kuvvetlerinin müdahalesi olmadan DP il, ilçe başkanları ve parti üyeleri hadiseyi büyütmeden önlemişlerdir. Yedi CHP mensubu, DP'lilerden şikayetçi olmuştur. Yapılan ve saat 12.00'dan 20.00'a kadar süren inceleme ve Meşhut Suçlar Kanunu'na göre Hakim Fehmi Alparslan tarafından yapılan yargılama sonunda Sıtkı Yırcalı ve diğer bir arkadaşı hakkında ademi takip kararı ve diğer iki partili hakkında da beraat ve düşürme kararı ile olay sona ermiştir.⁸⁰

Aynı gün içerisinde muhalefet ve iktidar partisinin, Burhaniye ve merkezdeki kutlama hadiseleri, günün anlam ve önemine verdikleri değer bakımından çok farklı olmuştur. Balıkesir merkez parti teşkilatları 6 Eylül kutlamalarında olduğu gibi ne yazık ki kutlama günlerinin anlam ve önemini kavrayamamış, bu günleri siyasi güç ve otorite gösterisi olarak kullanmayı tercih etmiştir.

C. 1948 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi

22 Ocak 1948 tarihinde DP İl Kongresi sebebiyle kongreye katılmak üzere Celal Bayar Balıkesir'e gelmiştir. Hem DP genel başkanının gelmesi, hem de gerçekleştirilecek il kongresi için yoğun hazırlık yapılmıştır. Celal Bayar, DP milletvekillerinden Emin Sazak ve İhsan Şerif ile birlikte Cumhuriyet, Vatan ve Tasvir gazeteleri sahipleri, Bandırma treni ile Balıkesir'e gelmiştir. Celal Bayar ve beraberindekiler istasyonda DP'nin hazırlamış olduğu bando ve kalabalık bir halk

⁷⁹ "Bayram Gününde Bir Hadise", *Türk Dili*, 1 Kasım 1947, s.2.

⁸⁰ "Müessif Bir Hadise", *Balıkesir Postası*, 31 Ekim 1947, s.1.

kitlesi ile karşılanmıştır.⁸¹

DP İl Kongresi sabah saat 10.00'da İl Başkanı Sıtkı Yırcalı tarafından açılmıştır. Tüzüğe göre birinci başkanlığa Ayvalık DP Başkanı Avukat Vacit Asena, ikinci başkanlığa Gönen ilçesinden Nihat Bostancı, katipliklere de Münür Yenil Gönen'den Şeref Laçın, Edremit'ten Ali Bey, İvrindi'den Halil İskaya ittifakla seçilmiştir. Bundan sonra Sıtkı Yırcalı, il heyetinin bir yıllık çalışma raporunu okumuştur. Sonrasında Esat Budakoğlu söz isteyerek il heyetinin bir yıl içinde yapmış olduğu çalışmalarını anlatmıştır. Daha sonrasında rapor oya konmuş ve ittifakla kabul edilerek bütçenin müzakeresine başlanmıştır. Bütçenin incelenmesi için oturuma saat 14.00'te toplanılmak üzere bir buçuk saatlik bir ara verilmiştir. Saat 14.00'da tekrar toplanılan kongrede Balıkesir ilçelerinden gelen delegeler kendi ilçelerindeki sorunlardan bahsetmişler ve birer konuşma yapmışlardır. Sonrasında kongre delegelerinin arzusu üzerine Celal Bayar bir konuşma yapmıştır.⁸²

Celal Bayar konuşmasında Balıkesirli arkadaşlarının konuşmalarını dikkatle dinlediğini ve dinlemek mecburiyetinde olduğunu, bununla birlikte söyleyeceği sözlerin sırf kendi şahsına ait bulunduğunu ifade ederek kongreye başarı temennisinde bulunarak delegeleri saygı ile selamlamıştır. Celal Bayar bundan sonra DP'nin kuruluşundan sonra geçirdiği safhaları anlatmış ve Balıkesir'de geçen hadiselerle diğer yerlerdeki hadiselerin farklı olmadığını, *"hadiseler birdir ve şartlar aynıdır"* şeklinde yanıtlamıştır. Sonrasında iktidar partisinin Demokrat Parti'yi köylerden nasıl atmak ve ayıklamak istediğini ve bu mücadeleye Ege Bölgesi'nden başladığını, bu yolda ciddi mücadelelerin yapılmakta olduğunu söylemiştir. DP'nin Türkiye için amaçlarından ve buna karşılık CHP'nin saldırgan tutumlar sergilediğinden bahseden Celal Bayar şunları söylemiştir; *"Arkadaşlar bu memleketin her şeyden evvel huzur ve sükuta ihtiyacı vardır. Demokrat Parti'nin esas gayesi sadece maksadına erişmektir. Karşı taraf şiddet kullanıyorsa biz de kanun çerçevesi içinde şiddetle mukabele etmekten geri durmayacağız."*⁸³

Kongre sonrasında, Kongreye katılan delegeler için bin kişilik yemek hazırlanmış, yemekte kongrenin değerlendirilmesi yapılmıştır.⁸⁴ Celal Bayar'ın

⁸¹ "Celâl Bayar ve Arkadaşları Şehrimize geliyor", *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1948, s.1.; "B. Celal Bayar Dün Balıkesir'e Gitti", *Ulus*, 23 Ocak 1948, s.3.

⁸² "İl Kongresi Fevkalade Hararetli Geçti", *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948, s.2.

⁸³ "Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar Dün Mühim Demeçte Bulundu", *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948, s.2.; "Celal Bayar'ın Balıkesir'deki Nutku", *Akşam*, 23 Ocak 1948, s.2., "Celal Bayar'ın Balıkesir'de Söylediği Mühim Nutuk", *Tasvir*, 23 Ocak 1948, s.1.

⁸⁴ "Delegeler Şerefine Verilen Ziyafet", *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948, s.1.

kongreye katılımı, kongrede ulusal basının da yer alması sebebiyle oldukça ses getirmiştir. 23 Ocak'ta DP Genel Başkanı Celal Bayar, DP milletvekillerinden Emin Sazak, İhsan Şerif ve gazeteci Ahmet Emin Yalman, Cumhuriyet, Tasvir, Son Posta gazeteleri namına gelen temsilciler de dahil olmak üzere Bigadiç'e gitmiştir. Misafirler orada bir müddet kalıp partililerle görüştüktan sonra Sındırgı'ya geçmiş ve orada halkla ve köylülerle konuşma yapmışlardır. DP heyetinin Sındırgı ziyareti sırasında ilginç bir olay yaşanmıştır. Parti binasının önünde Celal Bayar halka kısa bir konuşma yapmış, ardından Sıtkı Yırcalı genel başkana ve beraberindeki misafirlere teşekkürünü ileten bir konuşma yapmıştır. Bu sırada Balıkesir'den posta otobüsü ile gelen ve yapılan konuşmaları dinlemiş olan Balıkesir eski CHP Milletvekili Süreyya Örgüevren Atatürk büstünün basamağına çıkarak toplanan kalabalığa karşı; *"Bunlar doğru söylemiyorlar, bunlar hayal mahsulüdür, yalandır, bunlara aldanmayın"* şeklinde bir konuşma yapmak istemiştir.⁸⁵

Süreyya Örgüevren'in bu konuşması CHP yanlısı Türk Dili gazetesi haberine göre halktan çokça destek ve alkış almış, halk Süreyya Örgüevren'in oradan ayrılmasıyla peşinden gelmiş ve DP için toplanılan meydan bomboş kalmıştır.⁸⁶ DP'nin propaganda aracı olarak kullandığı Balıkesir postası gazetesi ise Örgüevren'in yapmak istediği konuşmayı halkın; *"in aşağı, istemiyoruz, sus gibi"* söylemlerle engellemeye çalıştığını belirtmiştir. Yaşanılan bu olay sonrası Celal Bayar ve heyet Balıkesir'e dönmüş, Celal Bayar ve basın ekibi, 25 Ocak'ta Eskişehir'de yapılacak olan kongre için Balıkesir'den ayrılmıştır.⁸⁷ CHP'nin DP toplantılarında sergilemiş olduğu bu tavır ilk değildir. DP teşkilatlanma sürecinde de DP açılışlarında yer yer kendini göstermeye çalışan CHP'nin bu tutumu DP organizasyonlarında toplanan halkın, siyasi nabzını ölçmek olabilir.

2. Millet Partisi'ni Balıkesir'de Kurma Çalışmaları

1948 yılına gelindiğinde, CHP tek başına iktidarda bulunmaktaydı, DP ise Meclis'teki tek muhalefet partisiydi. Çok partili siyasal hayata geçiş ve de oldukça tartışmalı geçen 1946 seçimleri sonrasında, ilk defa nispeten hatırı sayılır miktarda milletvekili sayısı olan bir muhalefet partisi Meclis'e girmişti. Bununla beraber siyasal ortam daha özgürlükçü bir hale gelmişti.

⁸⁵ "Sındırgı'daki Hadisenin İç Yüzü", *Balıkesir Postası*, 26 Ocak 1948, s.1.

⁸⁶ "Demokrat Parti Erkanı Sındırgı'da Nasıl Karşılandı", *Türk Dili*, 24 Ocak 1948, s.1.

⁸⁷ "Sındırgı'daki...", *Balıkesir Postası*, s.1., "Süreyya Örgüevren Halk Tarafından Susturuldu", *Tasvir*, 24 Ocak 1948, s.1.; "Celal Bayar Bigadiç ve Sındırgı'da Halka Hitap Etti", *Akşam*, 24 Ocak 1948, s.1.

En başta Mareşal Mustafa Fevzi Çakmak önderliğinde bir grup Demokrat Partilinin CHP'ye gerçek bir alternatif olmadığı ve de DP'nin bir muvazaa partisi olduğunu öne sürmüşlerdir. Öyle ki Fevzi Çakmak konu ile ilgili şunları söylemiştir: *“Yurda iyilik yapmak isteyen herkes gibi ben de Demokrat Parti'yi desteklemekten asla çekinmedim anladık ki, Demokrat Parti iktidarı sözde dostluk sözleri karşısında mücadelesini gevşetmeye, yarı halde bırakmaya yüz tuttu. Bir beyanname ile iki taraf arasındaki anlaşmazlık için taraflardan birini hakem kabul etti. Böylece, taraflardan biri diğerine hâkim, yani hakem oluyor. Bunun sonucu olarak, muhalefet iktidarın vesayet ve hükmü altına girmiş bulunuyordu.”*⁸⁸

Millet Partisi (MP), kuruluşundan kısa bir süre sonra DP'nin bölünmesiyle Türk siyasi hayatına girmiştir. Partinin çıkışındaki temel düşünce, CHP'ye karşı DP'nin şiddetli şekilde muhalefet yapamamasıdır. Bu düşünceyi ortaya çıkaran gelişmeler, 12 Temmuz Beyannamesi'yle başlamıştır. Beyanname, 1946 seçimlerinden itibaren başlayan ve 1947 yılının ortalarına kadar giderek artan iktidar-muhalefet ilişkilerindeki gerginliğin rejim için bir tehdide dönüşmeye başlaması üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından cumhurbaşkanlığı bildirisi olarak radyodan okunmuştur. İnönü, beyannameyle Recep Peker Hükûmetinin iddia ettiği gibi muhalefetin isyancı bir örgüt olmadığını, aksine meşru bir siyasi parti olduğunu deklare ederek cumhurbaşkanı olarak iktidar ve muhalefete eşit mesafede davranacağını bildirmiştir. Beklendiği üzere beyanname, bir yandan iktidar-muhalefet ilişkilerine bir yumuşama getirerek yeni bir boyut kazanırken diğer yandan hem CHP hem de DP içerisinde parti içi muhalefetin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye'de çok partili siyasi yaşama geçişin ilk yıllarında ortaya çıkan bu siyasi gelişmelerin sonucunda MP, 20 Temmuz 1948 günü kurulmuş ve kısa sürede birçok vilayette teşkilatlanarak en büyük üçüncü parti hâline gelmiştir.⁸⁹

Millet Partisi'nin Balıkesir'de teşkilatlanma süreci ise biraz sancılı olmuştur. 19 Eylül 1948 Cumartesi günü MP müteşebbis heyeti kurmak isteği ile Ayvalık'a gelen Milletvekili Bahattin Boran, iki günlük faaliyetine rağmen MP'yi kurabilecek bir müteşebbis heyet bulamadığı için hiçbir netice alamadan ilçeyi terk etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bahattin Boran, başarılı olamayacağı şeklinde düşüncesini

⁸⁸ Alihan Limoncuoğlu, “Türkiye’de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 5, Sayı, 10, (Aralık 2018), s.146.

⁸⁹ Erol Yüksel, “Millet Partisi 1948-1981”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/millet-partisi-1948-1981/>, (Erişim Tarihi, 9 Nisan 2023)

Millet Partisi merkezine bildirmiştir. Balıkesir’de teklif edilen bir kısım vatandaşlardan başka eski DP’li bir milletvekilinin bu hususta yaptığı birkaç deneme de sonuç vermemiştir.⁹⁰

MP’nin, 1951 yılına kadar Balıkesir’de kurulamama sebebi, halkın iktidar karşısında en güçlü parti olan DP’ye olan desteğidir. 1951 yılına kadar Balıkesir’de MP faaliyeti görülmemiştir.

3. Sıtkı Yırcalı’nın İsmet İnönü’ye Hakaret Davası

Sıtkı Yırcalı Balıkesir’de DP’nin hem kuruluş aşamasında hem de kuruluşundan itibaren DP için önemli bir figür olmuştur. DP il başkanlığı süresince Balıkesir’de DP’nin halk tarafından benimsenmesi, amaç ve hedeflerini duyurmak için pek çok mitinge katılmıştır. Kendisi de avukat olan Sıtkı Yırcalı’nın hitabeti kuvvetli olduğu için katıldığı mitinglerde konuşmalar yapmış, konuşmaları sonrasında ise pek çok davayla uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu davalardan birisi ise, 1948 yılında Edremit’in Zeytinli köyünde yaptığı konuşma olmuştur.

1948 yılının başlarında Zeytinli köyünde DP ve CHP arasında tartışma çıkmış, bu tartışma sonucunda 7 DP’li vatandaş tutuklanmıştır. İl başkanı Sıtkı Yırcalı bu olay üzerine Zeytinli köyüne giderek durumu protesto eden bir konuşma yapmıştır. Konuşması esnasında; *“Reisicumhurdan başlayarak devlet idaresindeki, idare amirleri bunların elinde alettir.”* sözlerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye hakaret suçlamasıyla Edremit kaymakamlığınca dava açılmıştır.⁹¹

Davanın 10 Ocak 1949’da görülen duruşmasında hakim önce, tanık olarak imzası bulunan Celalettin Siper’i dinlemiştir. Celalettin Siper, hadiseden hiç haberi olmadığını ve oraya Sıtkı Yırcalı konuştuktan sonra geldiğini bildirmiştir. Sıtkı Yırcalı’nın konuşması üzerine şahit, kendisini muhtarın çağırarak zaptı imzalattığını ve kendisinin böyle bir şey işitmediğini söylemesi üzerine de; *“... zararı yok sen şimdi imza at sonra mahkemede hakikati söylersin”* demesi sebebiyle muhtara güvenerek imza atmak mecburiyetinde kaldığını bildirmiştir. Ondan sonra dinlenen 17 şahit Sıtkı Yırcalı’nın hakaret veya cumhurbaşkanına hürmete aykırı bir söz söylemediğini sadece konuşmasında, CHP genel başkanlığı ile cumhurbaşkanlığının birleşmesinin demokrasiye aykırı olduğunu ve bekçiden cumhurbaşkanına kadar bütün idare amirlerinin tarafsız olması gerektiğini söylediğini bildirmiştir. Diğer tanıkların

⁹⁰ “Millet Partisi Vilayetimiz Dahilinde Niçin Kurulamıyor”, *Balıkesir Postası*, 29 Eylül 1948, s.1.

⁹¹ “Sıtkı Yırcalı Edremit’te Yaptığı Bir Konuşmadan Ötürü Mahkemeye Verildi”, *Balıkesir Postası*, 18 eylül 1948, s.2.

dinlenmesi için yargılama sonraki duruşmaya bırakılmıştır.⁹²

3 Mart'ta görülen son duruşmada Yargıç Mehmet Bilgin, Cumhuriyet Savcısı ve sanık Sıtkı Yırcalı'nın hazır bulunduğu mahkemede duruşma sonunda yargıç, Sıtkı Yırcalı'nın konuşmasında bir hakaret bulunmadığını belirtmiş ve beraat kararı vermiştir.⁹³

D. 1949 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. DP İl Kongresi ve Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti

1949 yılında Celal Bayar'ın Balıkesir'e ziyareti DP İl Kongresi sebebiyle olmuştur. DP için önemli bir destekçi kitleye sahip olan Balıkesir'e, Bayar'ın sık sık ziyareti ile de bu destek giderek artmıştır. Partilerin yıllık faaliyet planlamalarının ve değerlendirilmesinin yapıldığı il kongrelerinde parti kurucuları ve başkanlarının bulunması kongreye ayrı bir önem kazandırmıştır.

Celal Bayar Balıkesir'e 24 Mart tarihinde Bandırma'dan gelmiştir. Bandırma'dan 07.30'da hareket eden ve Susurluk'ta da bir müddet kaldıktan sonra saat 11.00'da şehir merkezine gelen Bayar, saat 14.00'da Şehir Sineması'nda yapılan kongreye katılmıştır. Bütün ilçe delegelerinin de katılacağı bu önemli kongrede hazır bulunmak üzere Celal Bayar, Adnan Menderes, Vatan, Tasvir ve Son Posta gazetelerinin baş yazarları, DP merkez üyelerinden Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Aydın Başkanı Ethem Menderes ile İzmir, Manisa, Çanakkale'den de birer heyet gelmiştir.⁹⁴

Celal Bayar'ı karşılayanlar arasında, Manisa Milletvekili Muammer Alakant, Feyzi Lütfü Karaosmanoğlu, Manisa Parti Başkanı Şemi Ergin ve Akhisar, Çanakkale başkanları ile İzmir idare heyetini temsilen Galip Bey bulunmuştur. Celal Bayar'ın Cumhuriyet meydanında halka yaptığı konuşması özetle şöyledir; *“Aziz Balıkesirliler, şirin Balıkesir'inize her geldiğimde, vatandaşlarımın bizlere karşı gösterdiği içten tezahürattan duyduğum gurur, göğsümü kabartmaktadır. Arkadaşlar, milletimiz eline aldığı hürriyet ve demokrasi davasında bugüne kadar yapmış olduğu fedakarlığı şimdiye kadar bir tarih kaydetmemiştir. Milletin özlediği refah, saadet ve şanı şerefi sağlamak için ancak millet hakimiyetine ihtiyaç vardır. Ümit ettiğimiz yüksek seviyeyi temin edecek yegâne nokta, milletin irade ve hâkimiyetini Balıkesir'in asil ruhunda, yılmaz azminde, büyük bir iman ile yaşamıştır. Sizi görmekle iftihar ediyorum. Bu*

⁹² “Sıtkı Yırcalı Hakkında Edremit'te Açılan Davaya Devam Edildi”, 11 Ocak 1949, s.2.

⁹³ “S. Yırcalı'nın Edremit'teki Muhakemesi”, *Balıkesir Postası*, 5 Mart 1949, s.2.

⁹⁴ “Celal Bayar ve Arkadaşları Bugün Geliyor”, *Balıkesir Postası*, 24 Mart 1949, s.1.

bakımdan sizleri tebrik ederim. Arkadaşlar, bu büyük demokrasi davamız muhakkak ki zafere ulaşacaktır. Benim ve arkadaşlarımın Balıkesir'e gelişimizin yegane sebebi, il kongresinden ilham almaktır. Bu kongrede demokrasinin icaplarına göre, açık görüşmelerle dertler ve ihtiyaçlar söyleniyor ve bu suretle de millet idaresi tecelli etmiş oluyor. İşte demokrasinin feyizlerinden biri de budur... Aziz Balıkesirliler, eğer millet, bizim partimize itimat eder ve partimizde iktidara geçerse, millete borçlanmış olduğu taahhütlerini yerine getirmeğe çalışacaktır. Sizler, bize itimat ettiğiniz müddetçe, borcumuzu nail bir düşünce ile ödeyeceğiz.”⁹⁵

Kongre saat 14.00'da Şehir Sineması'nda toplanmıştır. Kongreyi İl Başkanı Sıtkı Yırcalı açmış ve kongre başkanlığına açık oyla Muharrem Tunçay seçilerek görüşmelere geçilmiştir. İdare heyeti raporu okunmuş, Gönen delegesi Şeref Laçın Akgün rapor hakkında henüz bir hazırlık bulunmadığını, bunun hakkında etraflıca düşünmek gerektiğini, halbuki delegelerin yoldan yorgun geldiklerini söyleyerek bu görüşmenin yarına bırakılmasını istemiştir. Çoğunluk teklifi kabul etmediği için konuşmalara geçilmiştir. Dört, beş delege söz alarak rapor hakkında görüşlerini açıklamışlardır. Bunlardan Muhsin Binal (Edremit), Avni Meço (Burhaniye), Abdussabur Şahin (Balıkesir), Şeref Laçın (Göner) rapor hakkında idare heyetinin çalışmaları üzerinde görüş bildirmiştir. Sonrasında İl Başkanı Sıtkı Yırcalı'nın konuşmasının ardından rapor kabul edilmiştir. Kongrenin devamı ertesi güne bırakılmıştır.⁹⁶

26 Mart'ta kongrenin ikinci oturumu için saat 09.00'da Şehir Sineması'nda toplanılmıştır. Önce program üzerinde görüşme yapılmış ve muhtelif delegeler parti programı hakkında görüşlerini bildirmiştir. Bu arada Nuri Eroğlu (Susurluk), DP programındaki laiklik prensibine şiddetli bir eleştiride bulunmuş, laikliğin parti programından çıkarılmasını istemiş ve "*Cennet kılıçların gölgesi altındadır...*" diye bir de hadis okumuştur. Eroğlu, Laikliğin kaldırılması konusunda ısrarda bulunmuştur. Bundan sonra söz alan delegelerden Ahmet Kocabıykoğlu (Balıkesir), Demokrat Parti'nin prensip olarak ziraatçı mı yoksa sanayici mi olduğunu açıklaması gerektiğini söylemiş ve fikrince toprak konusunun partinin ana prensibi olması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca aynı delege, orman mevzuunda da konuşmuştur. Diğer bazı

⁹⁵ "Bayar Dün Büyük Tezahüratla Karşılandı", *Balıkesir Postası*, 25 Mart 1949, s.1.; "DP Kongresi Dün Yapıldı", *Türk Dili*, 25 Mart 1949, s.1.

⁹⁶ "DP Kongresi Dün Yapıldı Sakin Bir Görünüş İçinde Oldu", *Türk Dili*, 25 Mart 1949, s.2.; "Bayar Dün..", *Türk Dili*, s.2.

delegeler de devletçilik, demiryolu siyaseti yol vergisi, kooperatifçilik ve daha bazı mevzular üzerinde fikirlerini ifade etmişlerdir. Öğleden sonra, tekrar oturum açılmış, delegeler program hakkında konuşmuştur. Yeniden din mevzusu ele alınmış, bu konu tartışmalara yol açmıştır. Neticede verilen bir kararla laiklik prensibinin baki kalmak şartı ile çoğunluğun dini hayatını düzenlemesi ve laikliğin tek cepheli ve dinsizlik şeklinde düşünülmemesi istenilmiştir. Sonrasında Celal Bayar'ın bir buçuk saatlik konuşmasında kongrede çıkan din ve laiklik tartışmasıyla ilgili laiklikten ödün verilmeyeceğini Bayar, şu sözleri ile belirtmiştir: *“Partimiz kurulurken ilahiyat tahsil etmiş ileri fikirli bazı zevat müracaatla din hakkında ne düşündüğümüzü sordular. Onlara programımız çıktığı zaman göreceksiniz dedik. Programımızda vicdan hürriyetinin diğer hususiyetlerle beraber mukaddes olduğunu görünce hiçbir endişeleri olmadığını söylediler. Dinle Allah arasına hiç kimsenin girmeye hakkı yoktur.”*⁹⁷

Sonrasında il idare heyeti seçimlerine geçilmiştir. İl idare heyetine Sıtkı Yırcalı, Esat Budakoğlu, Tevfik Yoldemir, Salâhattin Başkan, Ali Rodo, İsmail Şekerci, Emin Güvensan seçilmiş ve kongre sona ermiştir.⁹⁸

DP İl Kongresi'nde çıkan laiklik tartışmasında, Atatürk ilkelerine bağlılığını sık sık dile getiren DP'nin parti içi dinamiklerine bakıldığında, üyelerinin tamamında bu düsturu kabul ettiremediği açıktır.

a. Celal Bayar'ın İlçe Ziyaretleri

Balıkesir DP İl Kongresi'nin tamamlanmasının ardından Celal Bayar'ın ilçe ziyaretleri başlamıştır. İlk olarak Havran ve Burhaniye'ye giden Bayar, Havran'da yapmış olduğu konuşmasında şunları söylemiştir: *“Vaktiyle buradan geçerken devletin otoritesini sırtını dayayıp kanunlardan aldıkları salahiyyeti keyfî ve gayri kanuni şekilde kullanan bazı kimseler, beni sizin beldenize sokmak istememişlerdir. Bugün görüyorsunuz ki sizlerle memleket davaları üzerinde burada serbestçe konuşabiliyoruz. Hem de gür sesimizle ve kimseden pervas etmeden ve kimseye düşmanlık duymadan konuşabiliyor, mukaddes haklarımızı tanıtmak yolunda yürüyoruz.”*⁹⁹

⁹⁷ “Celal Bayar'ın Balıkesir Nutku”, *Son Posta*, 27 Mart 1949, s.7.

⁹⁸ “DP Kongresine Dün Devam Edildi”, *Balıkesir Postası*, 26 Mart 1949, s.1.; “Demokratların Kongresi”, *Türk Dili*, 26 Mart 1949, s.2.; “DP Balıkesir Kongresi Tam Bir Olgunlukla Bitti”, *Son Posta*, 26 Mart 1949, s.7.; “DP Balıkesir Kongresi Sona Erdi”, *Akşam*, 26 Mart 1949, s.1.; “Celal Bayar'ın Dün Balıkesir'de Söylediği Nutuk”, *Cumhuriyet*, 26 Mart 1949, s.1.

⁹⁹ “Celal Bayar Ayvalık'ta Bir Nutuk Söyledi”, *Akşam*, 27 Mart 1949, s.1.; “Bayar Havran, Burhaniye ve Ayvalık'ta Tezahüratla Karşılandı”, *Son Posta*, 27 Mart 1949, s.7.

Sonrasında Ayvalık'a giden Celal Bayar, Ayvalık DP merkezinin balkonundan verdiği nutkunda da Demokrat Parti iktidara gelince bu memleketin yükselmesini sağlayacağını, memlekette nizamlı, içtimai ve iktisadi bir hayat kurmanın partinin amacı olduğunu söylemiştir. Celal Bayar iktidara geldiklerinde yapacakları düzenlemelerle ilgili şunları söylemiştir; *"Çiftçiye en yakın dost olacağız, onların ıstıraplarını kati surette bertaraf edeceğiz. Birinci hedefimiz, anayasanın fertlere tanıdığı hak ve hürriyetin tecellisine çalışmaktır. İlk istediğimiz Seçim Kanunu'nun emniyetli bir şekilde tanzim olunması ve böyle bir kanunla seçim yapılmasıdır.* Celal Bayar'dan sonra Balıkesir DP İl Başkanı Sıtkı Yırcalı da bir konuşma yapmıştır.¹⁰⁰

Geceyi Ayvalık'ta geçiren Celal Bayar, 27 Mart tarihinde DP mitingine katılmak üzere Edremit'e gitmiştir. Celal Bayar Edremit'te büyük bir tezahüratla karşılanmış, binmiş olduğu otomobil yüzlerce metre, halk tarafından taşınmıştır. Parti binası önündeki miting yerinde Emniyet Teşkilatı, mitinge gelen halkın düzenlenmesi için miting alanında yer almıştır. Saat 16.00'da başlanan mitingde önce Edremit DP Başkanı Muharrem Tuncay sonra sırasıyla Manisa ili İkinci Başkanı Şemi Ergin, Ayvalık, Burhaniye İlçe Başkanları ve Sıtkı Yırcalı konuşmuşlardır. Sonrasında konuşmasını yapması için kürsüye gelen Celal Bayar uzun bir konuşma yapmıştır. Bayar, konuşmasında partilerin kardeşlik sınırları içinde milli vazifelerini yapmaları gerektiğini nitekim DP'nin amacının birbirini seven partilerle ülkeyi idare etmek olduğunu vurgulamıştır. Sonrasında Batı medeniyetine uyum sağlanması gerektiğini söyleyen Celal Bayar, bunun için vakit kaybedilmeden hak ve hürriyet için antidemokratik kanunların değiştirilmesinin mecburi olduğuna işaretle şu sözleri söylemiştir; *"Memlekette 2 parti vardır: Demokrat Parti ve Halk Partisi. Bunların muaffak olmak için çalışmaları tabidir. Ancak kanun nazarında tarafsız kalmaları lazım gelenler ve bu bakımdan kendilerine salahiyet tanıyanlar, herhangi bir surette bir taraf menfaatine hizmet etmeye yeltenirlerse, işte ihtilaf o zaman baş gösterir, memleket ikiye ayrılır."* Celal Bayar daha sonra mali ve iktisadi meselelere de temas etmiş hükümetin aldığı kararlardaki istikrarsızlığı belirterek şunları söylemiştir: *"Demokrat Parti bu memleket davalarını halletmek iktidarını nefsinde bulmaktadır topraklarımıza dikilen gözleri çıkarmak azmi ile efendice, mesut ve müreffeh bir hayat yaratmak ve yaşatmak istiyoruz."* Geceyi Ayvalık'ta geçiren Celal Bayar 28 Mart'ta

¹⁰⁰ "Celal Bayar Ayvalık'ta...", *Akşam*, s.1.; "Bayar Havran...", *Son Posta*, s.7.

Balıkesir il merkezine dönmüştür.¹⁰¹ Balıkesir’e dönmeden önce İvrindi ve Balya’ya da uğrayan Celal Bayar bu ilçelerde de halk ile bir araya gelmiş ve konuşmalar yapmış, Balıkesir’e geç saatte dönmüştür.¹⁰² Balıkesir’e döndükten sonra DP İl Başkanı Sıtkı Yırcalı’nın evinde misafir kalan Celal Bayar, 30 Mart tarihinde Bursa Mitingine katılmak üzere Sıtkı Yırcalı ve Bursa İl Başkanı Hulusi Köymen ile birlikte Bursa’ya gitmiştir.¹⁰³ Celal Bayar’ın Balıkesir ve ilçeler ziyareti beraberinde gelmiş olan ulusal basın görevlilerinin etkisi ile de büyük ses getirmiştir.

2. Marshall Planı Gereğince Balıkesir’e Tahsis Edilen Traktör ve Pulluk Dağıtımı

Marshall Planı, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’yı siyasi ve iktisadi olarak yeniden yapılandırmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından hazırlanan ekonomik yardım programıdır. Resmi adı “Avrupa Kalkınma Programı” (European Recovery Program) olmakla birlikte ABD Dışişleri Bakanı George Marshall’a atfen tüm dünyada “Marshall Planı” adıyla bilinmektedir. Plan, Avrupa ülkelerinin kendi aralarında bir ekonomik işbirliğine girerek birbirlerinin eksiklerini tamamlamalarına, işbirliğinin yetersiz geldiği durumlarda ise ABD’nin yardım etmesine dayanmaktadır, temelde Avrupa’yı ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilir hale getirmek için düşünülmüştür. ABD yardım politikalarının askeri alandaki temsilcisi Truman Doktrini iken Marshall yardımı bunun iktisadi alandaki destekçisi ve tamamlayıcısı olarak görülmüştür.¹⁰⁴

Türkiye, ABD tarafından uygulanan Marshall Planı ile ilgili toplantılara katılmıştır. Türkiye bahsi geçen bu toplantılarda ABD’den Marshall Planı kapsamında yardım talep etmiştir. Buna karşın, ilgili talep ABD tarafından reddedilmiştir. Belirtilen bu hususun arkasındaki en önemli gerekçe ise bu yardım planının sadece Avrupa’nın yeniden yapılanması ile ilgili olmasıdır. Belirtilen bu kararın ardından Türkiye yeniden ABD’ye başvurmuş ve Marshall Planı’na dahil olmak istediğini dile getirmiştir. Bahsi geçen bu talep ABD tarafından tekrardan değerlendirmeye alınmıştır. Netice itibarıyla, ABD, Türkiye’yi de Marshall Planı’na dahil etmiştir. Bu bağlamda, Türkiye de diğer Avrupa ülkeleri gibi 1948-1951 yılları arasında ABD’den

¹⁰¹ “Edremit Mitinginde Celal Bayar’ın Söylediği Nutuk”, *Cumhuriyet*, 28 Mart 1949, s.3.; “Celal Bayar’ın Edremit’teki Nutku”, *Akşam*, 28 Mart 1949, s.1.

¹⁰² “C. Bayar’ın İvrindi ve Balya Gezileri Çok Alakalı Oldu”, *Balıkesir Postası*, 30 Mart 1949, s.2.; “Bayar Balıkesir İlçelerini Gezdi”, *Son Posta*, 30 Mart 1949, s.7.

¹⁰³ “DP Kemalpaşa Kongresi Toplandı”, *Son Posta*, 31 Mart 1949, s.7.

¹⁰⁴ Tuğba Belenli, “Marshall Planı”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/marshall-plani/erişim> , (Erişim Tarihi, 11 Nisan 2023)

“Marshall Yardımları” adı altında destek almıştır.¹⁰⁵

1949-1950 senesinde Türkiye’ye Marshall Plânından 114.400.000 dolar tahsis edilmiştir. Türkiye’nin kalkınma gayretinin en önemli kısımlarından birini makineleşme teşkil etmiştir. 20 Aralık tarihine kadar Türkiye için 33.000.000 dolarlık makine ve alet tahsisatı verilmiştir. Maden makinelerinin bir kısmı gelmiş ve kullanılacakları yerlerde kurulmaya başlanmıştır. Takriben 4000’den fazla traktörün memlekete gelmesi için mukaveleler imzalanmış ve bunun büyük bir kısmı da memlekete gelerek dağıtılmıştır.¹⁰⁶

Marshall Planı gereğince Balıkesir’e ilk etapta 15 traktörle 16 pulluk tahsis edilmiştir. Bu yeni zirai aletlerinden almak isteyen çok sayıda çiftçi olmuştur fakat sadece 88 çiftçi, dilekçelerini bakanlıkça tasdik ettirmiştir. Marshall Planı dolayısıyla tüm ülkeye dağıtılacak traktör ve pulluk yardımından 1949 yılında ancak 15 çiftçiye traktör 16 çiftçiye de pulluk verilmiştir.¹⁰⁷ Yapılan Marshall Yardımı kapsamında Balıkesir’e ilk etapta 15 traktör sonrasında, 27.07.1950 tarihine kadar da 50 traktör daha verilmiştir. Toplamda 66 traktör bu yardım kapsamında Balıkesir’e ulaşmıştır.¹⁰⁸

Marshall yardımları başlangıçta tarım ve pek çok alanda Türkiye’nin gelişimine ve kalkınmasına destek olarak görülse de uzun vadede Türkiye’nin dışa bağımlı bir ülke olmasına yol açmıştır. Yapılan traktör ve tarım aletleri yardımı çiftçilerin daha sonrasında bozulan aletlere yedek parça bulamaması ve yakıt ihtiyacının karşılanamaması gibi sebeplerle işlevsiz hale gelmiştir. Balıkesir’e yapılan traktör yardımının sadece 66 tane olması Balıkesir geneli için tarım ve zirai alanda gözle görülür bir fark ve gelişme yaratmamıştır.

3. DP’nin Düzenlediği Büyük Sünnet Töreni

DP Balıkesir’de kuruluş ve teşkilatından itibaren kısa sürede halkın sempatisini ve desteğini kazanmıştır. Bu desteği kazanmasının sebebi CHP’nin uzun yıllar iktidarda kalışına karşı yeni bir parti ve yeni vaatler fikri olabilir. Bunun yanında DP halka yeni vaatlerinin yanında pek çok çalışmada da bulunmuştur. Zengin Eşya Piyangosu ve Toplu Sünnet Töreni bu uygulamalara örnektir.

Balıkesir DP Teşkilatı 1949 yılında fakir ve kimsesiz çocukları sünnet ettirme

¹⁰⁵ Seçil Şenel Uzunkaya, “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye Ekonomisi ve Marshall Planının Ekonomiyeye Etkileri”, *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, (2019), s.180.

¹⁰⁶ Bilgehan Bülbül, *Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı 1948-1957*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2006, s.86.

¹⁰⁷ “Marshall Planı Gereğince”, *Balıkesir Postası*, 3 Haziran 1949, s.1.

¹⁰⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),80 – 507 – 5,E12,00.00.1950-00.00.0000.

kararı almıştır. Bunun için bir komisyon kuran DP Teşkilatı, bu organizasyonu düzenlemek için il, ilçe ve kasaba parti üyelerinden oluşan 7 kişilik komisyon kurmuştur. Çocuklarını sünnet ettirmek isteyen fakir ve kimsesiz ailelerin bulundukları mahalledeki Demokrat Parti ocaklarına çocuklarının isimlerini, yaşlarını ve adreslerini bildirmeleri istenmiştir.¹⁰⁹

5 Ağustos tarihine kadar sünnet ettirmek üzere 135 çocuk kaydettirilmiştir. Başlangıçta sünnet töreninin 14 Ağustos tarihinde yapılması planlanmış, sünnet ettirilen çocuklar ve ailelerine sünnet gecesi sinemada sünnet olacak çocuklar şerefine büyük eğlenceler hazırlanmıştır. Bu münasebetle İstanbul'dan sanatkârlar getirilmesi ve ayrıca halk oyunları gösterisi yapılması planlanmıştır. Çocuklar ertesi pazar günü ya Necati Eğitim Enstitüsü'nde ya da Gazi İlkokulu'nda törenle sünnet ettirileceklerdir.¹¹⁰ Sünnet töreni yapılması planlanan 14 Ağustos yerine 6 Eylül Kurtuluş Günü'nde yapılma kararı alınmıştır. 6 Eylül kutlamalarında yapılan sünnet töreni halkın da davete katılması için DP'nin Balıkesir'de propaganda aracı olarak kullandığı Balıkesir Postası gazetesinde davetiye olarak ilan verilmiştir.¹¹¹ Yapılan sünnet töreninde toplamda 167 çocuk sünnet ettirilmiştir. Eski postane binasında saat 14.00'da başlayan sünnet töreninde, DP İl Teşkilatı çocukların hepsine sünnet kostümü giydirmiş ve merasim başlamıştır. Sünnet töreninin ardından çeşitli eğlenceler düzenlenerek hem sünnet merasimi hem de 6 Eylül Kurtuluş Günü kutlanmıştır. CHP İl Teşkilatı sünnet törenine ve kutlama günü geçiş merasimine katılmamıştır.¹¹²

DP'nin sünnet organizasyonu ulusal basında da yer almıştır. Balıkesir DP Teşkilatı'nın yapmış olduğu bu organizasyon iktidara geldiğinde gerçekleştireceklerini öne sürdükleri vaatlerin teminatı olarak görülebilir. Her fırsatta halkı gözetken, halkın sorunlarını gidermeyi amaçladığını belirten DP, yapmış olduğu bu tür organizasyonlar ile Balıkesir halkının desteğini ve güvenini kazanmış, 1950 seçimlerinde de neticesini almıştır. CHP'nin bu organizasyona katılmaması ve tebriklerini iletmemesi ise iki parti arasındaki çatışmanın devam ettiğinin göstergesidir.

¹⁰⁹ "DP İlçe Heyeti Şehrimizdeki Fakir Çocukları Sünnet Ettirecek", *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1949, s.2.

¹¹⁰ "Demokrat Partinin Büyük Sünnet Düğünü...", *Balıkesir Postası*, 5 Ağustos 1949, s.2.

¹¹¹ "Sünnet Düğününe Davet", *Balıkesir Postası*, 5 Eylül 1949, s.1.

¹¹² "6 Eylül Kurtuluş Bayramı Coşkun tezahüratla kutlandı. Fakat!", *Balıkesir Postası*, 8 Eylül 1949, s.1., "Balıkesir'in Kurtuluş Yıldönümü", *Son Posta*, 7 Eylül 1949, s.5.

4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Mitingi

Balıkesir’de 1949 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları önceki yıllardan farklı olarak coşkulu kutlamalardan uzak hatta protestolar eşliğinde geçmiştir. Bunun sebebi ise Bakanlar Kurulu’nun Cumhuriyet Bayramı’ndaki törene ordu ve izleyicilerden başka hiçbir halk ve siyasi kitlesinin katılmaması yönündeki kararı olmuştur. Alınan bu karar tüm illerle birlikte Balıkesir’e de telgraf yoluyla ulaşmıştır. Bunun üzerine DP il, ilçe ve bucak heyetleri 26 Ekim tarihinde bir toplantı yapmıştır.¹¹³

Yapılan toplantıda, DP İl Teşkilatı Bakanlar Kurulu’nun bu kararını protesto etmek amacıyla 29 Ekim’de Cumhuriyet alanında bir miting düzenlenmesine karar verilmiştir. Balıkesir Valiliğinin hazırladığı tören programına göre saat 10.00’den 11.00’a kadar Vali Ziya Tekeli devlet adına tebrikleri kabul etmiştir. 29 Ekim günü Cumhuriyet Bayramı saat 11.00’da Cumhuriyet alanında askerlerin ve izcilerin yapmış olduğu bir geçit töreniyle kutlanmıştır.¹¹⁴

DP kanadında, 29 Ekim kutlamalarını kendi parti teşkilatı ve halk ile birlikte kutlamış ve kararı protesto eden bir miting düzenlemiştir. DP Teşkilatı 29 Ekim günü Sıraçeşmeler’den hareket eden bir kabile ile önce Paşa Cami, Eski Belediye Meydanı ve Kasaplar Mahallesi Işıklı Yolu ile İstasyon Caddesi’ne çıkmış ve resmî törenin yapıldığı Cumhuriyet Meydanı’na doğru yürümüştür. Bir buçuk saat kadar süren bu uzun kabile yürüyüşünden sonra saat tam 12.00’da Cumhuriyet alanında mitinge başlanmıştır.

DP’nin düzenlemiş olduğu bu mitinge halkın ilgisi büyük olmuştur. Mitingde yeni Balıkesir DP İl Başkanı Esat Budakoğlu açılışı yapmış İstiklâl Marşı’nı müteakip *“Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir”*, ibaresi hep bir ağızdan üç defa tekrarlanmıştır. Esat Budakoğlu konuşmasında, mitingin yapılmasına sebep olan iktidar partisinin, bayrama halkın katılımını engelleme kararının, yersizliğini belirtmiş ve şunları söylemiştir; *“Anayasa bugün Cumhuriyet’in şekli üzerinde milletvekillerine bile tasarruf etmek imkânı vermemektedir. Bu kadar mukaddes bir mefhumu ve böyle bir bayramın halka yasak etmenin anayasa ile ve umumi geleneklerimiz ile olan aykırılığını takdir edersiniz.*

İşte biz bu hareketi görüyoruz Cumhuriyet hepimize teker teker mal olmuştur.

¹¹³ “Cumhuriyet Bayramı’na İştirak Edilmemesi Yolundaki Karar”, *Balıkesir Postası*, 27 Ekim 1949, s.1.

¹¹⁴ “Büyük Bayramı Senden Kışkananlara Karşı DP’nin Tertiplediği bugünkü Protesto Mitingine Koş!”, *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1949, s.1.

Onu biz her gün, her an içimizde yaşıyoruz. Onun bayramını yapmak için mutlaka resmi programa lüzum yoktur. İşte bu büyük toplantımızda da bir kere daha bunu göstermiş oldunuz.”¹¹⁵

Sonrasında DP il idare kurulundan İsmail Şekerci ve Ahmet Kocabıykoğlu birer konuşma yapmıştır. Uzunca bir konuşma yapan Selahattin Başkan da Bakanlar Kurulu’nun kararını şu sözlerle eleştirmiştir; *“Biz demokratlar bu kararı milletin manevi hayatına indirilmiş en ağır bir tecavüz telakki ediyoruz. Bu kutsal günü mateme çeviren, kalplerimizi sızlatan bu kararı milli duygularımızı baltalar mahiyette görüyoruz fakat yılmayacağız. Bir gün önümüzdeki seçim yılında dik başlar eğilecek cumhuriyet, hakimiyet ve iktidar olacaktır, milletin hizmetinde yürümeyen bir iktidar yıkılmaya mahkumdur. Milli duygularla oynayanlar ateşle oynadıklarını unutmamalıdır.”*

Mitingde konuşmacıların ardından *“hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir”* ibaresi tekrarladıktan sonra, dağ başını duman almış marşı söylenmiştir. Bu mitingi Cumhuriyet Meydanı karşısındaki ordu binası balkonundan Vali Ziya Tekeli, Vali Yardımcısı Nami Ünal ve CHP’li bir grup da takip etmiştir. Mitingin ardından öğleden sonra panayır yerinde toplanan DP’liler, cirit ve zeybek oyunları ile Cumhuriyet Bayramı’nı kutlamıştır.¹¹⁶

DP’nin bu mitingi düzenleme amacı, iktidar partisi CHP’nin kendisini kutlamalarda saf dışı bırakma amacı güttüğünü düşündüğü içindir. DP’yi kendisine karşı güçlü bir rakip olarak gören CHP kanadı, DP’yi kutlamalardan uzak tutarak boy göstermelerini engellemek istemiş olabilir. 1950 seçimlerinin yaklaşması ile iki parti arasındaki rekabet ve iktidar yarışı daha da hızlanmıştır.

5. Şemsettin Günaltay’ın Balıkesir Ziyareti

1950 seçimlerinin yaklaşması ile birlikte DP ve CHP arasındaki rekabet artmış, bu durum Balıkesir parti il ve ilçe teşkilatlarında da kendisini göstermiştir. DP Genel Başkanı Celal Bayar’ın Balıkesir’e pek çok ziyaretinin ardından dönemin Başbakanı Şemsettin Günaltay da 8 Kasım 1949 tarihinde Balıkesir’e ziyareti mevcuttur.¹¹⁷ İki parti arasındaki rekabetin artışının bir diğer göstergesi ise Şemsettin Günaltay’ın Balıkesir’e geldiği gün Celal Bayar’ın da Ankara’ya gitmek üzere olan yolculuğunda

¹¹⁵ “DP’nin Büyük Protesto Mitingi”, *Balıkesir Postası*, 1 Kasım 1949, s.1.

¹¹⁶ “Balıkesir Demokratları İktidarın Kararını Protesto Ettiler”, *Balıkesir Postası*, 30 Ekim 1949, s.7.

¹¹⁷ “Başbakan Dün Balıkesir’e Geldiler”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949, s.1.

Balıkesir’de mola verip partililerle sohbet etmesidir.¹¹⁸

Şemsettin Günaltay, 8 Kasım günü İzmir’den saat 15.00’da Balıkesir’e gelmiştir. Karşılama töreninde başta belediye başkanı olmak üzere askeri bir grup, ilçelerden gelen halk, CHP parti mensupları, mahalle muhtarları, göğüslerinde altı oklu rozetleri takılı bir halde hazır bulunmuştur. Başbakanı karşılamak için CHP’li pek çok halk, ilçe ve kasabalardan ve köylerden de dahil olmak üzere törene katılmıştır.

Karşılama töreninin ardından Balıkesir Halkevi’ne giden Şemsettin Günaltay, Halkevi’nde toplanan halka karşı bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında kendisine gösterilen ilgiye teşekkür eden Günaltay, Kurtuluş Savaşı yıllarında Balıkesir’e geldiğini belirtmiş ve Balıkesir’e ait anılarını şu sözlerle anlatmıştır; “...*O zaman aziz Balıkesir ve bu mülhakat altında gördüğüm vatanseverlik, milli duygu, temiz ve ulvi heyecan beni hayrette bırakmış, vatan için sarf edilen gayret ve değişmeler bana istikbal hakkında büyük ümitler vermişti. Aradan yıllar geçti büyük facialara şahit olduk hamdolsun kurtulduk. Geçen bu maceralar Balıkesir halkı üzerinde büyük tesirler yapacağına inanıyordum. Fakat sağdan, soldan kulağıma gelen sesler bu kanaatime uygun görünmüyordu. Bugünkü ziyaretim ilk kanaatimin çok esaslı ve temelli olduğunu ve hakiki Türk Balıkesirlilerin millet sevgisi, vatan istikbali hakkındaki duygularının daha artmış, daha şuurlu ve daha geniş bir istikamet almış olduğunu görmekle iftihar duydum, müsterih oldum, sevindim. Türk olarak, Türk çocuğu olarak sevgi ve saygı ile selamlarım...*”¹¹⁹

Günaltay, konuşmasında başbakanlık görevine başladığından itibaren 2 büyük meseleyi kendisini görev edindiğini söylemiş, konuşmasına şu şekilde devam etmiştir: “*İdare mesuliyetini üzerime aldığım zaman kendimi başlıca iki büyük mesele karşısında buldum. Harp yıllarının icabı olarak az çok gevşemiş durumu nizam altına almak, yeni girdiğimiz rejimi memlekette bir huzur vasıtası bir itila merdiveni haline sokmak, ondan sonra da en büyük mesele olan Türkçe’yi nizamlamak. Bütçede takip ettiğim esas, halktan toplanan paraların ki bu ancak milletin refahı, memleketin itilâsı yurdun korunması için alınmaktadır. Münhasıran ve münhasıran yerine hasretmek olan vergileri vatandaşların servetlerine göre ayarlamak başlıca amacım oldu.*” Bundan sonra vatandaşlar arasındaki birlik ve beraberliğin gerekliliğini ileri süren partiler arasındaki rekabete de değinen Başbakan, bu konu hakkında da şunları söylemiştir: “...*particiliği fikir işi, düşünce işi yapar. Karşı karşıya geçerek aklımızı,*

¹¹⁸ “Bayar Dün şehrimizden Geçti”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949, s.1.

¹¹⁹ “Başbakan Balıkesir’de Tezahürat İle Karşılandı”, *Ulus*, 9 Kasım 1949, s.6.

bilgimizi rehber edinip, memleket işlerinde karşılıklı münakaşa usulünü tutarsak en doğru yolu buluruz. Devlet başkanımız da bunu tavsiye ediyor.” Konuşmasında halk idaresinden de bahseden Başbakan: *“halk idaresi demek vatandaşın bilerek düşünerek verdiği reyin sandıktan olduğu gibi çıkması demektir”* şeklinde konuşmuştur. Konuşmasının ardından CHP parti binasına giden Başbakan, ile bağlı ilçe kasaba ve köylerden gelen heyetleri kabul ederek geç saatlere kadar kendileriyle konuşmuştur. Akşam Belediye tarafından kendilerine bir yemek ziyafeti verilmiştir. Geceyi Balıkesir’de geçiren Başbakan, 9 Kasım’da Çanakkale ve ilçelerini gezmek üzere Balıkesir’den ayrılmıştır.¹²⁰

Başbakan Şemsettin Günaltay’ın Balıkesir ziyareti DP’nin iki konuda eleştirisine sebep olmuştur. Birinci konu; Başbakan henüz Balıkesir’e gelmeden önceki gece, konuşma yapacağı Halkevi bahçesindeki ağaçların budanmasıdır. Ağaçların budama mevsimi olmadığı halde sadece başbakanın gelişi sebebiyle budanmış olması DP kanadından eleştirilmiştir.¹²¹

İkinci konu ise; Şemsettin Günaltay’ın Balıkesir’e gelişi sebebiyle verilmiş olan akşam yemeğinde, iddiaya göre başbakanın yemek sofrasını erken terk etmesine sebep olan hadisedir. Salı günü Başbakan Şemsettin Günaltay’ı karşılamak üzere Balıkesir’e gelen Edremit CHP’lileri şehirde arabaları ile gezdikleri esnada arabalarının camları taşlanmış ve kırılmıştır. Bunun üzerine Atatürk Parkı’nda Başbakan ile yemekte bulunan Vali Ziya Tekeli’ye gelen parti mensupları durumu valiye anlatmışlardır. Vali Ziya Tekeli, konu ile ilgileneceğini bildirmiştir. O sırada konuşmalara şahit olan CHP İl Başkanı Tuğrul Tamer ile milletvekillerinden Hacı Çarıklı, bir müddet sonra başbakana, taşlama hadisesinin DP’liler tarafından yapıldığını iletmiştir. Duruma sinirlenen Başbakan, iddiaya göre yemek masasını erken terk etmiştir. DP’ye göre bu durum çocukların arabaları taşlandığı basit bir olaydır.¹²²

Başbakan Şemsettin Günaltay’ın Balıkesir’e geldiği gün, DP Başkanı Celal Bayar da Ankara’ya gitmek üzere olan yolculuğunda Balıkesir’de mola vererek istasyonda bir konuşma yapmıştır. DP yanlısı Balıkesir Postası gazetesine göre Celal Bayar’ın istasyonda yapmış olduğu konuşma altı, yedi bin izleyici kitlesiyle

¹²⁰ “Başbakan Cuma Günü Avdet Ediyor”, *Akşam*, 9Kasım 1949, s.6.“Başbakan Akhisar Yoluyla Balıkesir’e Vardı”, *Son Posta*, 9 Kasım 1949, s.7.

¹²¹ “Başbakan Geliyor Diye”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949, s.2.

¹²² “CHP’lerin Çıkartmak İstedığı Hadise”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1949, s.2.

dinlenmiştir.¹²³ Celal Bayar'ın konuşma yaptığı on dakikalık molada bahsi geçen halk kitlesinin binlerce olma ihtimali istasyonun yeri itibariyle gerçeği yansıtmamaktadır. Balıkesir CHP ve DP teşkilatlarının birbirlerini sürekli provoke ve protesto etme, parti propagandaları yapma amacı olarak kullanmış olduğu en önemli unsur gazetelerdir. Türk Dili gazetesi CHP yanlısı bir tutum sergilerken Balıkesir Postası gazetesi ise DP yanlısı bir tutum sergilemiştir. Balıkesir'de parti şahıslarının ziyareti ve önemli parti olaylarında, iki gazetenin sergilemiş olduğu tutum birbirine zıt ve tutarsızdır.

¹²³ “C. Bayar'ın Şehrimizden Geçışı Münasebeti ile Yapılan Tezahürat”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1949, s.2.

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1954 YILLARINDA BALIKESİR'DE SİYASET

A. 1950 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1950 yılı nüfus sayımına göre Balıkesir toplam nüfusu 563.221'dir. Balıkesir Merkez İlçe nüfusu ise 33.894 kişidir. 1950 yılı itibariyle Balıkesir'in Merkez İlçe ile birlikte 14 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar: Merkez İlçe, Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gönen, İvrindi, Manyas, Sındırgı ve Susurluk ilçeleridir.¹²⁴

1. Balıkesir'de 1950 Yılı Genel Seçimleri Hazırlıkları

1950 yılı genel seçimleri öncesi, tüm yurt genelinde partiler arası rekabetin arttığı ve parti propaganda ve mitinglerinin, partiler arası üstünlük ve vaatler yarışının yapıldığı seçime hazırlık döneminin incelenmesi önemlidir. Balıkesir'de bu seçim yarışında iki parti göze çarpmaktadır. Bu partiler: kuruluşundan itibaren Balıkesir'de iktidarı elinden bırakmamış olan CHP ve kurulduğu yıldan itibaren Balıkesir'de kısa sürede destekçi bir kitleye ulaşmış DP'dir.

Balıkesir'de 1950 seçimleri öncesinde her iki parti de seçim yarışında, çeşitli propaganda ve vaatlerde bulunmuşlardır. DP ve CHP'nin halka yeni seçim döneminde yapacaklarını vaat ettikleri icraatları, hedeflerini ve en önemlisi parti üstünlüklerini duyurma noktasında iki unsur önemli olmuştur. Bu unsurlardan ilki olan gazeteler: parti ile halkın neredeyse her gün buluşmasını ve halkın siyasetten haberdar olmasını sağlamıştır. Diğer unsur ise: Parti liderlerinin halk ile doğrudan buluştuğu mitingler olmuştur. Mitingler sayesinde parti konuşmacıları halkın kendilerine olan desteğini ölçebilmiş, halk ise desteklediği partinin vaat ve faaliyetlerini siyasetçisinin ağzından canlı olarak dinleyebilmiştir.

a. DP Seçim Propagandaları

1950 seçimleri öncesinde tüm yurttaki olduğu gibi Balıkesir DP Teşkilatı da hummalı bir çalışmaya girişmiştir. Seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte propaganda faaliyetleri de artmıştır. DP, CHP'ye oranla propaganda faaliyetlerini daha istikrarlı ve daha etkin yürütmüştür. Bu istikrarlı davranışının sebebi 1946 seçim sonuçlarında ortaya çıkan yolsuzluk ve usulsüzlük iddialarının tekrar yaşanmasını önlemek ve

¹²⁴ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*, Ankara, 1951, ss.92-100.

seçimi büyük fark ile kazanmaktır. DP'nin kurulduğu günden beri halka özgür ve hürriyet getirme vaadi, seçim propagandalarının da ana teması olmuştur.

1950 seçim propagandaları 1946 seçimlerinden daha hareketli geçmiştir. DP seçim propagandasını millet üzerinden inşa etmiştir. DP kurucuları ve milletvekili adayları ülkenin her tarafına dağılarak halka demokrasi ve hürriyet mücadelelerini anlatmışlardır. Bu seçimlerde iktidar ve muhalefetin propaganda çalışmalarındaki ana tema seçim güvenliği olmuştur. CHP seçimlerin güvenli bir şekilde gerçekleştirileceğine halkı inandırmaya çalışmış ve bunu sağlayacak gücün de kendisi olduğunu vurgulamıştır. DP ise yeni seçim kanunu ile halkı oy kullanmaya davet etmiş, halk isterse bu iktidarı değiştirebileceği yolunda telkinlerde bulunmuştur.¹²⁵

1950 seçimlerinde DP'nin seçim afişi de propaganda kaynaklarından biri olmuştur. 27 yıldır süren tek parti idaresinden bıkmış olan halkın desteğini almak için DP'nin temel sloganı “Yeter, Söz Milletindir” şeklindedir. Oldukça basit bir grafik tasarım ile hazırlanmış olan DP propaganda görseli “dur” işareti yapan bir elden oluşmuştur ve elin alt kısmında fiyonk Türk Bayrağı bulunurken, üst kısımda farklı renkte yazılmış olan “Yeter!” ibaresi yer almıştır. DP, söz konusu sloganıyla ve el işaretiyle aynı zamanda 1946 seçimlerinde yapılmış olan gayrinizami müdahale ve şaibelere de göndermede bulunmuştur.¹²⁶

9 Mayıs 1950 tarihinde Balıkesir Postası gazetesinde yer alan DP propaganda görselinin altında şu sözler yer almıştır: *“Sayın vatandaş! Bu memlekette hakiki demokrasiyi değiştirecek, milletin hak ve hürriyetini sağlayacak ve tam bir refah sağlayacak olan Demokrat Partidir. Işık gibi kısa bir zamanda yapılan işler, değişen zihniyetler güneş gibi parlaktır. İstikbalini onda gören her vatandaş, 14 Mayıs'ta oyunu DP'ye vermelidir.”*¹²⁷

10 Mayıs'ta yine aynı gazetede DP propaganda görselinin altında ise şu sözler yer almıştır: *“Sayın Vatandaş! DP ancak vatandaşın gönül hoşluğu ile seve, seve vereceği oylarla iktidara gelecektir. Bu sebeple DP'de zümre saltanatının kurulmasına imkân yoktur. Çünkü DP şahısların değil bütün milletin ıstıraplarından yoğrulmuş ve onun bağrından fıskırmış bir partidir. Oyunu ona ver!”*¹²⁸

¹²⁵ Ali Çakırbaş, “Demokrat Parti'nin Milletvekili Seçimlerinde Kullandığı Propaganda Çalışmaları ve Propaganda Araçları”, *18. Türk Tarih Kongresi Cilt 9*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018), 21-45.

¹²⁶ İsmail Köse, “Çok Partili Siyasi Hayat Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri (1950-2011)”, *İletişim ve Diplomasi*, Sayı 3, (2014), s.160.

¹²⁷ “Sayın Vatandaş!”, *Balıkesir Postası*, 9 Mayıs 1950, s.1.

¹²⁸ “Sayın Vatandaş”, *Balıkesir Postası*, 10 Mayıs 1950, s.1.

DP seçim propagandalarını gerek basın yolu ile gerekse yapmış olduğu hummalı mitinglerde halka iletmiştir. Halka yapacak olduğu tüm vaatlerini bir beyanname ile sunan DP, 8 Mayıs'ta basına bildirmiştir. DP'nin CHP'nin beyannamesini tenkit niteliğinde olan beyannamesi şu şekildedir: *“1950 seçimlerinde vatandaşlarımızdan reislerini partimiz lehine kullanmalarını isterken, millet iradesiyle iktidara geldiği takdirde, demokrat partinin başlıca memleket meselelerini nasıl bir zihniyetle ele alacağını ve önümüzdeki 4 yıllık seçim devresinde hangi istikametlerinde yürütmeye çalışacağını izah etmeyi lüzumlu görmekteyiz.*

Demokrat Parti'nin seçim beyannamesi olarak umumi efkâra sunacağı bu vesika rastgele akla geliveren bir takım iş ve hizmetlerin liste veya cetveli mahiyetinde olmayacaktır. Asırlardır geri kalmış bir memlekette, bugünün ileri milletleri seviyesine gelebilmek için duyulan ihtiyaçların sonsuz olması, partileri ölçüsüz vaatlerde bulunmaya sevk edebilir. İktidara gelmek veya onu muhafaza etmek arzu ve hırsı da bir takım cazip vaatlerle ortaya çıkarmayı teşvik edebilir ancak Türk milletinin vakar ve ciddiyetine layık bir parti olabilmek endişesi tahakkuk ettirilmesi imkânsız ve hatta şüpheli vaatlerde bulunmaktan bizi alıkoymaktadır.”

Yayınlanmış olduğu beyannamede CHP'nin seçim beyannamesine de eleştiri de bulunan DP: *“Halk Partisi'nin seçim beyannamesi olarak yayınladığı vesikayı bir kere bu bakımdan, sonra da muhtevası ve açıklamakta olduğu zihniyet itibariyle tenkide şayan görmekteyiz. İlk önce bu beyannamenin rasyonel olmadığını ve memleket meseleleri hakkında realist bir görüşe dayanmadığını kaydetmek Mecburiyetindeyiz. Filhakika meseleler maliyetlerine ve ihtiyaçlar ehemmiyet sıralarına göre tertiplenmiş değildir. Öyle ki daha ilk bakışta mevzu ve meselelerin rastgele kaleme alınmış olduğu kanaatine varmamak mümkün olmuyor.”*¹²⁹

Sonrasında CHP'nin beyannamesinde bulunan mali ve iktisadi vaatlere eleştiride bulunan DP, iktisadi ve mali sıkıntıların CHP'nin eseri olduğunu belirtmiştir. CHP'nin Vatandaşlar arasında kin ve husumet uyandırmaya çalıştığını ve iktidara geldikleri takdirde buna müsaade etmeyeceklerini dile getiren DP, iktidara geldikleri takdirde tek parti dönemi uygulamalarını sonlandıracağını şu şekilde belirtmiştir: *“... Tek parti zihniyetinden kanunlarımızda; ihtiyaçlarımızda, telakkilerimizde arta kalan ne varsa bunların tamamıyla tasfiyesiyle ancak sona erecektir. Esasen bugünkü iktidarın devamı yalnız ve yalnız öyle bir tasfiyenin henüz yapılmamış olmasıyla izah*

¹²⁹ “DP Beyannamesi”, *Balıkesir Postası*, 10 Mayıs 1950, s.1.

olunabilir...’’¹³⁰

DP beyannamesinin sonunda partinin iktidara geldiği taktirde hedeflerini ve asıl amacını şu şekilde özetlemiştir: “Şarkta, garpta, şimalde, cenupta, ırk, din, mezhep sınıf farkları gözetmeden bütün vatandaşların hak ve hürriyetlerini ve maddi manevi yükseliş imkanlarını müsavî surette temin etmek, memleketi iktisadi ve kültürel bir bütün haline getirmek suretiyle milli birliği en kuvvetli şekilde gerçekleştirmek mukaddes gayemizdir. 14 Mayıs seçimlerinde milletin yükseliş iradesi ve güveniyle iktidara geldiğimiz takdirde, bu gayeye varmak için programımızın esasları dairesinde nasıl bir yol tutacağımızı umumi çizgileriyle vatandaşlarımıza izah etmiş bulunuyoruz. Söz milletindir.”¹³¹

DP’nin seçim beyannamesi, CHP’nin yayınladığı seçim beyannamesine göre şekillenmiştir. DP, CHP’nin yayınladığı beyannamede eksik ve hatalı bulduğu iktidar hedeflerini kendi beyannamesinde tenkit etmiş, kendi parti hedeflerini ve ideolojilerini de buna göre değerlendirmiştir. DP beyannamesini 9 Mayıs’ta basına yaymıştır. 10 Mayıs’ta seçim kanununa göre, partilerin basında, radyoda ve meydanlarda kanuni propaganda süresi dolmuştur.¹³² DP’nin 9 Mayıs’ta seçim beyannamesini yayınlaması ile CHP’ye DP beyannamesini tenkit etme süresi bırakmamıştır.

b. DP Seçim Mitingleri

1950 seçimlerinin yaklaşmasıyla DP kanadındaki açık hava mitingleri ve konuşmaları da artmıştır. Balıkesir seçimlerde DP için ayrıca önem verilen bir şehir olmuş, tüm ilçe, kasabalarda ve köylerde DP propaganda çalışması yürütülmüştür. 16 Şubat 1950 tarihinde Türkiye’de yeni seçim kanunu kabul edilmiştir. 21 Şubat 1950 tarihinde de bu kanun resmi gazetede yayınlanmıştır.¹³³ DP yeni seçim kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte ilk olarak gitmiş oldukları tüm ilçe ve köylerde halka seçim kanunu hakkında bilgi vermiştir. Kasaba kasaba, köy köy, dolaşan Demokratlar halk ile buluşmuş, ve halkın sorularını yanıtlamıştır. DP’nin bu ziyaretleri Aynı zamanda oy kullanacak vatandaşların nabız yoklaması açısından önemli olmuştur.¹³⁴

Sıtkı Yırcalı, DP Balıkesir Teşkilatı’nın yapmış olduğu köy ve kasabalardaki seçim propagandasının faydasını Balıkesir postası gazetesinde yazmış olduğu köşe

¹³⁰ “DP Beyannamesi”, *Balıkesir Postası*, s.1.

¹³¹ “DP Seçim Beyannamesi”, *Zafer*, 9 Mayıs 1950, s.1., “DP’nin Seçim Beyannamesi”, *Son Posta*, s.4.; “D.P Beyannamesi”, *Balıkesir Postası*, 10 Mayıs 1950, s.4.

¹³² “Seçim Propagandası Düellosu Bugün Sona Eriyor”, *Son Posta*, 10 Mayıs 1950, s.1.

¹³³ “Milletvekili Seçim Kanunu”, *T.C. Resmi Gazete* 7438, Kanun No. 5545, s.17801.

¹³⁴ “Balıkesir Demokratlarının Köy Gezileri Alaka Topluyor”, *Balıkesir Postası*, 27 Şubat 1950, s.1.

yazısında şu şekilde belirtmiştir: “15 günden beri çeşitli muntikalarda hemen her gün bir köyde veya kasabada vatandaşlarla hasbihallerde bulunduk. Bir kere daha gördük, vatandaşların mutlak çoğunluğu Demokrat Parti’nin 4 yıldan beri mücadele parolası yaptığı prensipler etrafında sıkı bir azim ve iradeyle nöbette durmaktadır.”¹³⁵

DP Balıkesir Teşkilatı Mart ayından itibaren seçim mitinglerine tüm ilçelerde olmak üzere başlamıştır. 24 Mart’ta İvrindi ve Havran’da seçim mitingi yapan DP’nin, mitinge Sıtkı Yırcalı, Esat Budakoğlu, Salahattin Başkan ve diğer il ve ilçe heyetleri katılımıyla seçim propagandası yapılmıştır.¹³⁶

Seçim günü yaklaştıkça, partiler arasında da hararetli faaliyetler göze çarpmaktadır. DP 13 Nisan tarihinde Balya da büyük bir açık hava toplantısı yapmıştır. Bu toplantıya Balıkesir’den, Edremit, Burhaniye ve İvrindi den kalabalık bir Demokrat Parti kafilesi katılmıştır. DP 28 Nisan’da Dursunbey’de de bir miting düzenlemiştir. Bu mitinge DP kurucularından Refik Koraltan’da katılmıştır. Koraltan’ın Balıkesir ziyaretinin sebebi, 1950 seçimlerine Balıkesir’den milletvekili aday olmasıdır.¹³⁷

29 Nisan Cumartesi günü DP, Kepsut ilçesinde büyük bir seçim mitingi yapmıştır. Saat 12.00’da başlayan mitinge merkez demokratları ile milletvekilli adayları ve Dursunbey yolu ile gelen DP kurucularından Refik Koraltan da katılmıştır.

Mitingde söz alan bucak başkanı Mehmet Karabey, CHP’lilerin tüccar ve patron olduklarından bahisle köylerde propaganda yaptıklarına işaret etmiş ve şunları demiştir: “...Evet doğrudur. Çünkü biz köylülerimize kefen bulamazken onlar metresi 3 liraya kaput bezi satarak ticaret yapmakta idiler.” DP Balıkesir milletvekili adaylarından Edremit ilçe başkanı Muharrem Tuncay, Vacit Asena da mitingde konuşmuştur. Sonrasında kürsüye gelen milletvekili adaylarından ayrıca genel kurul üyesi Sıtkı Yırcalı, 1946 yılından 1950’ye kadar yeni bir devre açılmış olduğunu ifade etmiş ve bir hatırasını şu şekilde belirtmiştir: “1946 Kepsut’da CHP’lilerin davullarını bırakarak kaçtıklarını hatırlarsınız o zaman davullarını zırvalarını ve şapkalarını bırakarak kaçanlar artık milli mukaddesata hakim olamayacaklardır.”¹³⁸

1 Mayıs tarihinde DP, “Açık Hava Seçim Toplantıları” adını vermiş olduğu seçim mitinglerini Savaştepe ve Burhaniye ilçelerinde de yapmıştır. Bütün milletvekili adaylarının katıldığı mitingde, DP kurucularından Refik Koraltan, avukat Esat

¹³⁵ Sıtkı Yırcalı, “Demokrat Partinin Hayatıyeti”, *Balıkesir Postası*, 8 Mart 1950, s.1.

¹³⁶ “Mitingler”, *Balıkesir Postası*, 24 Mart 1950, s.1.

¹³⁷ “DP Üç Yerde Toplantı Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 29 Nisan 1950, s.1.

¹³⁸ “Kepsut ve Korcu’daki Mitingler”, *Balıkesir Postası*, 1 Mayıs 1950, s.1.

Budakoğlu, Müfit Erkuyumcu, Arif Kalıpsızoğlu, Vacit Asena, Muharrem Tuncay katılmış ve heyecanlı bir konuşma yaparak günün manasını belirtmiştir. Mitingde meydana dolduran halk, milletvekilleri adayları konuşurken “yaşa, var ol!” sözleriyle milletvekili adaylarına destek olmuştur.¹³⁹

DP’nin büyük seçim mitingi, 3 Mayıs 1950 tarihinde olmuştur. Balıkesir merkezinde yapılan mitinge bütün ilçe, kasaba, köy teşkilatları geniş ölçüde katılmıştır. Miting Cumhuriyet alanında yapılmıştır. Miting saat 17.00’da başlamıştır. Kürsüye ilk il başkanı Esad Budakoğlu çıkmış, topluluğa teşekkür ederek hep bir ağızdan hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir düsturunun söylenmesini rica etmiştir. Sonrasında kürsüye gelen Refik Koraltan, bir haftadan beri Balıkesir’in tarih yapan kahraman çocukları arasında bulunduğunu ve nasıl bir mücadele ruhu ile bu davanın safları arasında yer aldıklarını gözleri ile gördüğünü ifade etmiş ve şunları söylemiştir: *“içtimai ve siyasi bünyemizde üzerinde durulacak bir dert ve yara vardır. Yıllardan beri milletin ihtiyacına uzak kalan ve acz içinde çarpınan idareler, artık bu milletin hayatında tahammül edilmez ağır bir yük haline gelmiş bulunuyor. 10 yıl içinde hakikaten dünya tarihinin ender idrak ettiği fırsatlardan faydalanamayan mesul mevkide bulunan bu efendiler, bu milletin derdini, ihtiyacını bugün mü görüyorlar? Şaşarım onların akıllarına... Bu insanlar bu kaçırılan fırsatlarda vazifelerini yapmış olsalardı, millet bugün içinde bulunduğu elim ıstırapları unuttur, refah ve saadete kavuşurdu. Bunca yıldır bu milletin işini korumak vazifesi ile mükellef olan insanlara şimdi ne oldu? Bu milleti servete ve hayatlarından memnun olacak duruma niçin getirmediler?... Bizim neslin çocukları! O günkü koltuk sahipleri mevkilerini bırakıp kaçtıkları zaman, mal sahibi olarak ilk kurşunu Balıkesir’in aziz çocukları siz atmadınız mı?”*¹⁴⁰ Köylülere de seslenen Koraltan, çiftçilerin hak ettiği değerin iktidar partisi tarafından gösterilmediğini şu sözlerle dile getirmiştir: *“Tarihin en şerefli bir insan olarak tanıdığı köylü efendimiz, hala kara sabanın eseridir. Fakat kara sabanın koştugu hayvanının boyunduruk ağacını bile ormandan alamamaktadır. Artık millet itimat edilecek bir iktidar istemekte ve onun için iktidarı ehil ellere teslim etmek kararını vermiş bulunmaktadır.”* Koraltan konuşmasını parti sloganı niteliğindeki şu sözlerle sonlandırmıştır: *“Türk milleti! Kaderin değişiyor. Yeni bir tarih yaratıyorsun ne mutlu sana! Ne mutlu bu medeni zihniyete girecek olana! Ne mutlu, demokrat oldum*

¹³⁹ “DP Bugün Saat 17’de Cumhuriyet Alanında Toplantı Yapacak”, *Balıkesir Postası*, 2 Mayıs 1950, s.1.

¹⁴⁰ “Sabah Oldu Güneş Doğmak Üzeredir”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1950, s.1.

diyene.” Koraltan’ın konuşmasının ardından mitingde DP Balıkesir milletvekili adayları tek tek kürsüye gelerek kendilerini halka tanıtmış ve seçildikleri takdirde yapacakları icraatları anlatmışlardır. DP’nin bu mitingi halkın yoğun ilgisi ile takip edilmiştir.¹⁴¹

c. CHP Seçim Propagandaları

1950 seçimleri, CHP için 27 yıllık iktidarı süresince dönüm noktası olmuştur. Çok partili siyasi hayata geçişle birlikte DP’nin güçlü bir parti olarak rakip çıkması CHP’nin 1950 seçimlerinde daha özenli ve istikrarlı bir yol çizmesine sebep olmuştur.

1950 seçim propagandalarının yürütülmesi için 30 Ocak 1950’de CHP Genel Sekreterliği’nden CHP il ve ilçe Başkanlıklarına bir bildiri yollanarak bünyelerinde propaganda komiteleri oluşturmaları istenmiştir. Bildiride evvela Türk milletine kalkınma ve ilerleme yolunda vaat edilen işlerin başarıma azminden bahsedilmiştir. 1950 seçimleri arifesinde demokratik cemiyet düzeninin icabı olan serbest tartışma, ikna ve propaganda vasıtalarının geniş ölçüde kullanılması ve CHP’nin vaatlerinin halka anlatılması gerekliliği vurgulanmıştır.¹⁴²

Oluşturulan komiteler sonrasında Balıkesir’in ilçesi olan Burhaniye’de her mahallede üçer kişiden oluşan Kadın Kolları kurulmuş ve bu kollar, yardımcı ekipler olarak isimlendirilmiştir. Balıkesir Komitesi, propaganda bakımından Körfez: Edremit, Burhaniye, Ayvalık Marmara: Bandırma, Gönen, Erdek, Manyas, Merkez: Susurluk, Dursunbey, Bigadiç, Sındırgı, İvrindi, Balya, olmak üzere üç bölgeye ayırmıştır. Merkezin koordinasyonu altında her bölgede farklı isimlerden oluşan komiteler meydana getirilmiştir¹⁴³

1950 seçimlerinden önce partiler ilk defa Ankara ve İstanbul radyolarından seçim propagandası yapmışlardır. 4 Mayıs 1950 tarihinde saat 19.20’de CHP adına yaptığı radyo konuşmasında özellikle iş ve işçi mevzularına temas ederek, ihtiyarlık, hastalık ve kaza sigortalarının düzenlendiğini, işverenlerle işçiler arasındaki anlaşmazlıkların iş mahkemelerinde halledilmesini ve işsizlere iş bulma imkanını daha geniş bir şekilde temin eden, sigorta teşkilatını sağlayan yeni kanunların Meclis’in son celsesinde kabul edilmiş olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında uzmanların hazırladığı raporda çalışma alanında elde edilen neticelerin hayret ve takdir edilecek bir mahiyette olduğunu ifade etmiştir. Bundan sonra işçinin hakkını elde edebilmesi ve selameti

¹⁴¹ “Sabah Oldu...”, *Balıkesir Postası*, s.1-4.

¹⁴² Murat Kılıç, “1950 Seçimlerinde Propaganda Komiteleri”, *Belgi*, Sayı:21, (Kış 2021), ss.215-216.

¹⁴³ Kılıç, *agm*, ss.217-218.

bakımından, grev hakkının tanınmasını savunanlara karşı dünya devletlerinde geçen yıl meydana gelen grevlerin sebeplerini ve maliyetlerini yine dünya basınından aldığı cümlelerle açıklayarak grevin zararlarını etraflı bir şekilde izah etmiştir. Doğu memleketlerinde bile grevin kalkması yoluna gidildiğini örnekleri ile ispat ettikten sonra bunun memleket için bir tehlike teşkil ettiğini ifade etmiştir.

CHP adına radyoda konuşan bir diğer isim ise Profesör Sadi Irmak'tır. Irmak, konuşmasında CHP'nin Mustafa Kemal tarafından kurulduğunu, parti esaslarını terakki fikrine de dayanan laik bir milliyetçilik olduğunu, parti prensiplerinin herhangi bir devletin programından kopya edilerek değil, sadece milletin gerçekleri ve ihtiyaçları hesaba katılarak meydana getirildiğini, arada geçen zaman zarfında altı oklu prensibin bir çok devletlerin sosyal prensipleri için parlak bir örnek teşkil ettiğini belirtmiştir.¹⁴⁴

CHP, DP'de olduğu gibi parti propagandalarında basın organı gazeteleri de kullanmıştır. 21 Nisan 1950 tarihinde Türk Dili gazetesinde köşe yazısı bulunan Yusuf Ziya Ortaç, Balıkesirli kadınlara şu şekilde seslenmiştir: *“Daha dün, hayatını hayatına bağlayacağın erkeği seçmeye bile hakkın yoktu Türk kadını!.. Yarın, sandık başına gidecek, milletvekili seçeceksin! Hayır, yanlış söyledim: Seçecek ve seçileceksin! Yüz yıllar boyunca, pencereleri kafesli, kapıları kilitli harem dairesinde ömür çürüten ninelerimizin yarı esir hayatı, sizin için artık masal bile değildir. Güneşi, bütün hayatlarınca siyah bir peçe arkasından seyretmiş talipsiz anneler neslinin kızları olduğunuza sizi nasıl inandırayım?.. Siz ki, şimdi mahkemelerde adalet dağıtan yargıç, hastanelerde şifa dağıtan doktor, mekteplerde bilgi dağıtan öğretmenlersiniz! ...İşte, sandık başında, kendi zengin ve fakir hayatını, bu dünya faciası içinde düşün, düşün ve!... Reyini, sana rey verme hakkını veren Cumhuriyet Halk Partisine ver Türk kadını! Bu rey, senin yarınki hayat ve hürriyet sigortan olacaktır.”*¹⁴⁵

CHP'nin çok ses getiren bir diğer propaganda unsuru ise seçildiği takdirde hayata geçireceği vaatlerin bildirildiği seçim beyannamesidir. Seçim beyannamesi 27 Nisan 1950 tarihinde basına dağıtılmıştır.¹⁴⁶ Beyannamede, Şimdiye kadar olduğu gibi, bugün de vatandaş ve millet menfaatlerini, yurdun kalkınması amacının güdüldüğü belirtilmiştir. Türkiye'nin medeni ülkeler camiası içinde süratle geliştirmek, vatandaşlar arasında ırk, din, mezhep sınıf ayrımı gözetmeksizin, umuma

¹⁴⁴ “Seçim Mücadelesinin En Önemli Safhasına Girdik”, *Yeni İstanbul*, 5 Mayıs 1950, s.3.

¹⁴⁵ Yusuf Ziya Ortaç, “Türk Kadını Sandık Başına”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1950 s.1.

¹⁴⁶ “CHP Seçim Beyannamesini Neşretti”, *Son Posta*, 28 Nisan 1950, s.1.

yararlı tedbirleri cesaret ve azimle tatbik etmek, partinin amacı olarak gösterilmiştir. Beyannamede seçim sonrası milletin güveni yeniden sağlandıktan sonra 1950-1954 Meclis döneminde ilk plana alınarak gerçekleştirilmesine çalışılacak işler ve ele alınacak vaatler sayılmaktadır.

Beyannamenin bir maddesi de köylü ve çiftçiler hakkında hazırlanmıştır. Köyde ilk öğretimin zorunlu hale getirileceğini, köy yayınlarının ihdas edileceği, her köyde bir radyo temini yoluna gidileceği belirtilmiştir. Köy yollarının yapılacağı, köylere su ve toprak temin edileceği, tarım sisteminin ıslah olunacağı, tarım sigortaları sağlanacağı ve köy sağlığına daha büyük önem verileceği bildirilmiştir. Beyannamede dış politika konusu hakkında da geniş ölçüde yer verilmiştir. Konuyla ilgili özetle şunlar söylenmiştir: *“Birleşmiş Milletler ailesi içinde millet-i selamet ve refahı yüksek bir insanlık idealine bağlı gören politikaya devam edeceğiz. Batı medeniyet ve demokrasi anlayışının bir uzvu olarak İngiltere ve Fransa İttifakı’na üstün önem vermeliyiz Amerika Birleşik Devletleri ile devamlı gelişme halinde olan dostluğumuzu askerlik, ekonomi, kültür alanlarında pekiştirip, kökleştirmek prensibimizdir.”*¹⁴⁷

CHP’nin seçim beyannamesi DP tarafından çokça eleştirilmiştir. DP’nin seçim beyannamesi CHP’nin seçim beyannamesine tekzip niteliğinde çıkarılmış, CHP vaatlerini çürütmeye dayalı hazırlanmıştır. CHP’nin 1950 seçimlerine hazırlanırken kurduğu propaganda komitelerinin DP karşısında çok da başarılı olamadığı seçimin sonucunda anlaşılmıştır. CHP’nin seçim sürecinde Balıkesir’de propaganda aracı olarak kullandığı gazete Türk Dili gazetesidir. CHP taraftarı bir tutum sergileyen gazete partinin seçim propagandalarını yapmıştır.

Türk Dili gazetesinde yayınlanan CHP propaganda sloganlarının çoğunluğunun çiftçi ve köylü seçmenlere yönelik olduğu göze çarpmaktadır. Propaganda sloganlarının bazıları şu şekildedir: *“Topraksız da toprak, toprağını tapu, ucuz kredi, makinalı ziraat mahsule iyi fiyat, insanca bir hayat işte bunlar Türk köylüsü için gerçekleştirmekte olduğumuz işler. Oyunu Cumhuriyet Halk Partisi’ne ver.”*¹⁴⁸ Bir sonraki propaganda afişinde, Türk köylüsünü kalkındırma amacı güttüğünü belirten ve çiftçiye ziraatı öğrettiğini, çiftçiyi araçlardan korumak için toprak ofisi ve tarım satış kooperatifi kurduğunu belirtmiştir. CHP seçtikleri taktirde köylüyü daha iyi şartlara kavuşturacağını şu şekilde ifade etmiştir: *“Her köyün yola, sağlığa, temiz suya ve okula kavuşması yolunda çalışıyoruz. Türk köylüsünü daha*

¹⁴⁷ “CHP’nin Seçim Beyannamesi”, *Türk Dili*, 30 Nisan 1950, s.1-2.

¹⁴⁸ “Vatandaşa Sesleniş”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1950, s.1.

*mesut bir hayata kavuşmak azmindeyiz. Oyunu Cumhuriyet Halk Partisine Ver!”*¹⁴⁹ CHP’nin yapmış olduğu propaganda çalışmalarında çiftçi ve köylüleri hedef alma sebebi İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki süreçte çiftçi ve köylü kitlenin partiye olan eleştirileri olabilir. Partinin köylüye dair vaat ettiği parti propagandası seçim sonuçları göz önüne alındığında başarılı olmamıştır.

d. İsmet İnönü’nün Balıkesir Ziyareti ve CHP Seçim Mitingleri

1950 seçimlerine giden süreçte seçim mitingleri tüm partiler için önemli propaganda aracı olmuştur. CHP iktidarı karşısında güçlü bir rakip olan DP’ye karşı seçim mitinglerini sıklaştırmış ve halkı kendisini seçmeye ikna etmeye çalışmıştır. CHP Balıkesir Teşkilatı’nda da bu durum değişmemiş, partililer ilçe, kasaba ve köyleri dolaşarak seçmenin nabzını tutmuştur.

CHP Balıkesir milletvekili adayları Nejat Sarlıcalı ve Sami Duyum 20 Nisan tarihinde Balıkesir’in Sındırgı ilçesini ziyaret etmiştir. Parti ilçe bucağında konuşma yapan milletvekilleri halka samimi açıklamalarda bulunmuştur. Akşam Sındırgı Halkevi salonunda da seçmenlerle buluşan milletvekilleri Balıkesir’in Bigadiç ilçesine gitmek üzere Sındırgı’dan ayrılmışlardır. Aynı gün Bigadiç ilçesine gelen milletvekilleri burada da halk ile buluşmuş ve parti hakkındaki görüş ve kanaatlerini anlatmışlardır.¹⁵⁰

24 Nisan tarihinde Balıkesir’in Körfez bölgesine de giden CHP milletvekili adayları propaganda gezilerine devam etmiştir. Adaylar Körfez bölgesindeki ilçe ve kasabalarda bazı köyleri dolaşarak halkla ve partililerle görüşmüştür. CHP müfettişi Ankara Milletvekili Naki Cevat Akkerman ile CHP il başkanı Muammer Yasa Balya ilçesine giderek partililerle görüştükten sonra Balıkesir’e dönmüşlerdir.¹⁵¹

24 Nisan tarihinde CHP Balıkesir milletvekili adayları Burhaniye ilçesini kasaba ve köylerini dolaşarak halk ile görüşmeler yapmıştır. Aynı gün Burhaniye’de de açık hava toplantısı yapılmıştır. Toplantıda Ayvalık halkevi bandosu ile Edremit CHP’lileri hazır bulunmuştur. Burhaniye toplantısında milletvekili adaylarından Niyazi Gürer, Cemil Topçu, Tuğrul Tamer, Sami Duyum, Nejat Sarlıcalı, Esat Baykal ve Mustafa Çakıroğlu birer konuşma yapmışlardır. Burhaniye’nin büyük köylerinden olan Büyükdere ve Kızıklı köyüne giden adaylar buralarda da halk ile görüşmüşlerdir. Adaylar akşama doğru Ayvalık’a gelmişler, akşam Ayvalık Halkevi’nde bir toplantıya

¹⁴⁹ “Partimizin Hedeflerinden Biri, Türk Köylüsünü Varlıklı Yapmaktır”, *Türk Dili*, 7 Mayıs 1950, s.1.

¹⁵⁰ “CHP Adayları Halkla Görüşüyor”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1950, s.2.

¹⁵¹ “CHP Adayları Körfez Bölgesinde”, *Türk Dili*, 27 Nisan 1950, s.1.

katılmışlardır.

25 Nisan tarihinde CHP'li adaylar, Havran ilçesine geçmiş, havran ilçesinin halk evinde yapılan toplantıda adaylar birer konuşma yapmışlar ve 1950 seçimlerinin CHP tarafından kazanıldığı takdirde anayasada değişiklik yapılacağını ve Ayan Meclisi'nin kurulacağını anlatmışlardır.¹⁵²

29 Nisan tarihinde CHP milletvekili adayları Esat Baykal ile Mustafa Çakıroğlu ve parti ilçe başkanı Mehmet Kaptanoğlu Sındırgı ilçesinin köy ve kasabalarına giderek halkla görüşmüşlerdir. Adaylar gitmiş oldukları köy ve kasabalarda CHP'nin yaptığı hizmetleri belirtmişlerdir. Aynı gün Sındırgı ilçesinin Edincik ve Sarıköy kasabalarında da birer konuşma yapılmıştır. Bu toplantıda Muammer Yasa, Niyazi Gürer, Cemil Topçu, Sami Duyum, Nejat Sarıçalı birer konuşma yapmışlar ve muhalefetin öne sürdüğü iddiaları cevaplandırmışlardır.¹⁵³

CHP İvrindi mitingi 1 Mayıs tarihinde saat 13.00'da başlamıştır. Milletvekili adaylarının bulunduğu mitingde sözü ilk olarak Muammer Yasa almıştır. Sonrasında Esat Baysal konuşma yapmıştır. Adayların tek tek söz aldığı mitingde CHP'nin seçimi kazandığı takdirde yerine getireceği vaatler halka anlatılmıştır.¹⁵⁴

CHP, 3 Mayıs tarihinde Gömeç ve Ayvalık ilçelerinde miting düzenlemiştir. Gömeçte yapılan toplantı Gömeç pazar alanında yapılmıştır. Milletvekili adayları tek tek konuşmalarını yapmıştır. CHP aynı gün Edremit ilçesinde de bir miting yapmıştır. İlçenin Kızılkıçlı ve Güre köylerinde yapılan mitinglerde köylülerle birlikte olan milletvekili adayları vaatlerini halka iletmiştir. Mitinge Balıkesir milletvekili adaylarından CHP Bölge Müfettişi Muzaffer Akpınar'da katılmıştır.¹⁵⁵

CHP'nin Balıkesir'deki en büyük seçim mitingi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de katıldığı mitingdir. İsmet İnönü, İzmir'den 5 Mayıs tarihinde eşi Mevhibe İnönü ile birlikte Balıkesir'e gelmiştir. Cumhurbaşkanını karşılama törenine Balıkesir'in Erdek, Bandırma, Gönen, Susurluk, Manyas ilçelerinden partililer gelmiştir. İsmet İnönü, Balıkesir'e gelmeden önce Sındırgı ve Bigadiç ilçelerine uğrayarak halkı selamlamış, saat 17.00'da Balıkesir'e gelmiştir. Vali Konağı'na gelen İsmet İnönü, konakta bir süre istirahat etmiş, saat 17.30'da mitingin yapılacağı Cumhuriyet alanına yürüyerek gelmiştir.¹⁵⁶

¹⁵² "CHP Adaylarının Körfez Bölgesinde Yaptıkları Konuşma", *Türk Dili*, 28 Nisan 1950, s.1.

¹⁵³ "CHP Adaylarının Görüşmeleri", *Türk Dili*, 30 Nisan 1950, s.1.

¹⁵⁴ "CHP İvrindi'de Büyük Bir Toplantı Yaptı", *Türk Dili*, 3 Mayıs 1950, s.1.

¹⁵⁵ "CHP Adaylarının Propaganda Gezileri Alaka ile Devam Ediyor", *Türk Dili*, 4 Mayıs 1950, s.1.

¹⁵⁶ "On Binlerce Balıkesirli Aziz İnönü'yü Dün Heyecanla Bağrına Bastı", *Türk dili*, 6 Mayıs 1950, s.2.

Mitingde halkın tezahüratları ile karşılanan İsmet İnönü konuşmasına Balıkesir halkını selamlayarak başlamış: *“Balıkesirliler, aziz hemşerilerim çok zamandan beri sizinle konuşmak tasavvurum bugünkü seçim devresine tesadüf etti. Alicenap müsamahanızın kıymetini bilerek fikirlerimi kısaca ve açık bir ifadeyle söylemeye çalışacağım. Ben bu seçimden ne bekliyorum? İlk önce, Balıkesirlilere hürmetimin icabı olan bu hulus ile bunu anlatacağım”* şeklinde konuşmasına devam etmiştir. Balıkesir’in kendi nazarında kıymetine değinen İnönü konuşmasına şu şekilde devam etmiştir: *“Balıkesir, bu imtihanda benim için müstesna bir kıymet kazanmıştır. ...5 senelik insafsız bir mücadeleden sonra Balıkesir ilindeki vatandaşlarım, akliselimle memleket ve dünya görüşmelerindeki açık isabetleriyle, huzur ve sükuneti bütün muhitlerine kabul ettirmişlerdir.”* Konuşmasında partiler arasındaki ilişkilere de değinen İsmet İnönü: *“Balıkesirliler, demokratik rejimin sarsıntıları içinde huzur içinde ve vatandaşların itimat ile birbirlerine dayanarak çıktıklarını görmek bu benim için aziz bir idealdir”* şeklinde konuşmasına devam ederek partilerin halkın iyiliği için en zorlu konumlarda bile bir araya gelmeyi bilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.¹⁵⁷

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü konuşmasında demokrasi rejiminin vatandaşları birbirinden ayıran bir mücadele sistemi olmadığından halkın iyiliği için ve vatan için yaptığı bir yarış, hürriyet rejimi olduğundan bahsetmiştir. Yeni bir çalışma devrine girdiğini belirten İnönü: *“27 seneden beri siz Balıkesirliler, milli mücadelede cumhuriyetin kurulmasında, vatanın içinde mamur, dışarıda muteber olmasını temin etmekte, öteki aziz vatandaşlarım gibi büyük hizmetler ettiniz. Harcadığınız emeklerin kadrini biliniz ve haklı olarak iftihar ediniz gelecekte devrede çalışma payınız geniş ve muvaffakiyet ihtimaliniz engindir”* şeklinde konuşmasına devam etmiş ve Balıkesir halkını selamlayarak konuşmasını bitirmiştir.¹⁵⁸

Miting sonrası geceyi Balıkesir’de geçiren İsmet İnönü, 6 Mayıs saat 08.00’da Balıkesir’den Çanakkale’ye hareket etmiştir. Çanakkale’ye gittiği sırada İvrindi ilçesine de uğrayan İsmet İnönü, İvrindi’ye girdiğinde cumhurbaşkanının otomobilini atlılar karşılamıştır. İvrindi’de kendisi için toplanan halka hoparlör ile kısa bir konuşma yapan İsmet İnönü sonrasında Balya ilçesine geçmiştir. Burada da kısa bir konuşma yapan İsmet İnönü Çanakkale’ye gitmek üzere halkın tezahüratlarıyla uğurlanmıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁷ “Cumhurbaşkanımızın Balıkesir Halkına Hitapları”, *Türk Dili*, 6 Mayıs 1950, s.1.

¹⁵⁸ “Cumhurbaşkanının...”, *Türk Dili*, s.2.

¹⁵⁹ “Sayın İnönü’ne İvrindi ve Balya’da Yapılan Muazzam Tezahürat”, *Türk Dili*, 7 Mayıs 1950, s.1.

İsmet İnönü'nün Balıkesir ziyareti, 1946-1950 yılları arasındaki çok partili hayata geçişten sonraki ilk ziyaretidir. Türk Dili gazetesine göre Cumhurbaşkanı'nın halkın ilgisi büyük olmuştur. Öyle ki miting 30 bin kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir.¹⁶⁰ DP yanlısı olan Balıkesir Postası gazetesine göre ise miting sönük geçmiş, ilçelerden bedava araba kaldırılarak halk getirilmiş ve halk kısa sürede miting alanını terk etmeye başlamıştır.¹⁶¹ Balıkesir'de CHP'nin seçim mitingleri DP'ye nazaran daha belirli ilçelerle kısıtlı kalmıştır. İsmet İnönü'nün Balıkesir ziyaretinin 1950 yılında sadece seçim süreci nedeniyle olması, Balıkesir halkının nazarında kurulduğu yıldan itibaren her yıl Balıkesir'i ziyaret eden Adnan Menderes'in partisi DP'yi daha değerli kılmıştır.

2. Balıkesir'de 1950 Genel Seçimleri

CHP Meclis Grubu, 21 Mart 1950 Salı günü Faik Ahmet Barutçu'nun başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda konuşan Genel Başkan Vekili Hilmi Uran, seçimlerin yenilenmesi kararının alınmasını istemiş ve bu yönden karar alınmıştır. TBMM, 24 Mart'ta tatile girmiş ve 14 Mayıs'ta seçimler yapılmıştır.¹⁶²

1950 seçimlerinde Balıkesir ele alındığında CHP ve DP'nin siyasi yarışı hakimdir. 1950 yılı başlangıcından itibaren her iki parti de seçim hazırlıklarına başlamıştır. Partilerin milletvekili adaylarının belirlendiği mahalli aday yoklaması Nisan ayında başlamıştır. CHP milletvekili adaylarının yüzde yetmiş, DP milletvekili adaylarının ise yüzde sekseni il yoklamalarında belirlenmiştir. Geri kalan milletvekili adayları ise CHP için yüzde otuzluk, DP için de yüzde otuzluk kısmı parti merkezlerinde belirlenecektir.¹⁶³ Balıkesir DP Teşkilatı'nın aday yoklaması 7 Nisan tarihinde yapılmış, Balıkesir CHP Teşkilatı'nın aday yoklaması ise 9 Nisan tarihinde yapılmıştır.¹⁶⁴

Mahalli yoklamalardan sonra Genel Kurul toplantılarında seçilen DP'nin Balıkesir milletvekili adayları şunlardır: Sıtkı Yırcalı, Refik Koraltan, Esat Budakoğlu, Selahattin Başkan, Enver Gürel, Muharrem Tunçay, Arif Kalıpsızoğlu, Muzaffer Emiroğlu, Müfit Erkuyumcu, Ahmet Kocabıykoğlu, Yahya Pehlivan, Vacit Asena, Ali Fahri İşeri.¹⁶⁵

¹⁶⁰ "Ezici Coğunluk", *Türk Dili*, 6 Mayıs 1950 s.2.

¹⁶¹ "Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Dün Şehrimize Geldi", *Balıkesir Postası*, 6 Mayıs 1950, s.1.

¹⁶² Hakkı Uyar, *Türk Demokrasi Tarihi ve Seçim Sistemi Açısından 1950 Seçimlerinin Analizi*, ANKA-HA Yayınları, İzmir, 2011, s.74.

¹⁶³ "Seçimler Arifesinde", *Akşam*, 26 Şubat 1950, s.2.

¹⁶⁴ "CHP Aday Yoklaması da Dün Halkevinde Yapıldı", *Balıkesir Postası*, 10 Nisan 1950, s.1.

¹⁶⁵ "Balıkesir Milletvekili Adayları", *Balıkesir Postası*, 25 Nisan 1950, s.1.

CHP mahalli yoklamalarından sonra CHP Genel Kurulu toplantılarında seçilen CHP Balıkesir milletvekili adayları ise şu şekildedir: Hasan Cemil Çambel, Muzaffer Akpınar, Esat Baykal, Abdi Ağabeyoğlu, Muammer Yasa, Nejat Sarlıçalı, Cemil Topçu, Sami Duyum, Mustafa Çakıroğlu, Tuğrul Tamer, Niyazi Gürer, Süreyya Örgöven, Mustafa Çakıroğlu.¹⁶⁶

Seçimin yapılacağı tarihin belirlenmesinde, DP Genel Başkanı Celal Bayar ve Başbakan Şemsettin Günaltay arasında seçim meselesi ele alınmış Celal Bayar Başbakan'a seçimlerin hava şartları müsait olduğu bir mevsimde yapılmasını istediğini iletmıştır.¹⁶⁷ 21 Mart tarihinde CHP Meclis Grubu Genel Kurulu toplantısında Meclis'in 24 Mart'ta feshedilmesi ve seçimlerin 14 Mayıs Pazar günü yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁶⁸

a. 1950 Seçim Sonuçları

1950 seçimlerinden önce 21 Şubat 1950 tarihinde yeni seçim kanunu yürürlüğe girmiş ve buna göre ilk defa seçimlerde gizli oy açık sayım ilkesi benimsenmiştir.¹⁶⁹ Yeni kanunla birlikte halkın üzerindeki baskı giderilmiş, oylar şahsi ve gizli şekilde verilmeye başlanmıştır. 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerde Türkiye genelinde DP'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Oyunu kullanmak için seçim kütüklerine kayıtlı 8.905.743 kişiden 7.953.055'i ya da başka bir deyimle, kayıtlı seçmenden %89,3'ü oyunu kullanmıştır. Bu oylardan Meclis'te 415 milletvekili ile DP 4.241.393'ünü ya da %52,7'sini, CHP 69 milletvekili ile 3.176.561'ini ya da %39,4'ünü almıştır. Millet Partisi ise 1 milletvekili çıkararak oyların 250.414'ünü ya da %3,1'ini, Bağımsızlar 2 milletvekili ile 383.282'sini ya da %4,8'ini kazanmıştır.¹⁷⁰

Balıkesir'de 1950 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısı 263.840 kişi, oy kullanan seçmen sayısı ise 245.628 kişidir. Seçime %93,1'lik katılım sağlanmıştır. Balıkesir'de DP 142.239 oyla %58,6 başarı ile seçimi kazanmıştır. CHP ise 100.680 oy alarak %41,5 başarısı ile DP'nin gerisinde kalmıştır. DP 13 milletvekili ile seçimi kazanmıştır.¹⁷¹ Balıkesir'de bağımsız milletvekili adayı Hasan Basri Çantay, 2024 oy

¹⁶⁶ "CHP Adaylarını Tanıtıyoruz", *Türk Dili*, 3 Mayıs 1950, s.1-2.

¹⁶⁷ "Başbakan-Bayar Görüşmesi", *Türk Dili*, 27 Şubat 1950, s.1.

¹⁶⁸ "CHP Grubunun Seçimler İçin Kararı", *Cumhuriyet*, 22 Mart 1950, s.1.; "Genel Seçimler 14 Mayıs'ta Yapılacak" *Zafer*, 22 Mart 1950, s.1.

¹⁶⁹ Milletvekili Seçim Kanunu (MSK), *T.C. Resmi Gazete* 7438 (21 Şubat 1951), Kanun No. 5545, s.17801.

¹⁷⁰ Ensar Yılmaz, "1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları", *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, (2010), s.41.

¹⁷¹ T.C Yüksek Seçim Kurulu, "1950 – 1977 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Seçim Bölgesi Balıkesir" ,<https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, (Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2023).

almıştır. Diğer bir bağımsız aday olan Vedat Pınar ise il genelinde sadece 25 oy alabilmiştir. Kazanan DP milletvekilleri 17 Mayıs tarihinde mazbatalarını almış, 18 Mayıs tarihinde de Ankara'ya uğurlanmışlardır.¹⁷²

22 Mayıs tarihinde TBMM, 9. Dönem çalışmalarına başlamıştır. Balıkesir Milletvekilleri Vacit Asena, Selahattin Başkan, Esat Budakoğlu, Muzaffer Emiroğlu, Müfit Erkuyumcu, Ali Fahri İşeri, Arif Kalıpsızoglu, Ahmet Kocabıyıkoglu, Yahya Pehlivan, Muharrem Tuncay, Sıtkı Yırcalı Meclis'te hazır bulunmuşlardır. Önce Meclis Başkanı olarak Refik Koraltan seçilmiş, sonrasında ise Balıkesir milletvekili Sıtkı Yırcalı Meclis Başkan Yardımcılığına getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı için aday olan Celal Bayar toplam 453 oydan 387 oy alarak Cumhurbaşkanı olmuştur. Bir diğer aday olan İsmet İnönü ise 64 oy almıştır.¹⁷³ Meclis'te 408 sandalye elde eden Demokrat Parti'nin lideri Celâl Bayar Meclis tarafından cumhurbaşkanı seçilince hükümeti kurma görevini Aydın Milletvekili Adnan Menderes'e vermiş ve Adnan Menderes Hükümetini kurarak Meclis'ten güvenoyu almış ve Başbakanlık görevine başlamıştır.¹⁷⁴

1950 seçimleri Balıkesir'de DP cephesinde bayram havasında geçmiş, 15 Mayıs'ta geniş halk kitleleri sokaklarda eğlenceli milli oyunlar oynamış DP'nin kazanmasını coşku ile karşılamıştır.¹⁷⁵ CHP cephesinde ise hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır. 21 Mayıs tarihinde Türk Dili gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın 27 yıllık CHP iktidarının son bulmasını şu sözleri ile dile getirmiştir: *“Kapanan sayfa milli kahraman cumhurbaşkanları devridir. Açılan sayfa alelade fani vatandaşlar arasından seçilmiş alelade cumhurbaşkanları devridir. Milli kahraman cumhurbaşkanları tarihin malı olurlar. Fakat normal cumhurbaşkanları arasında öyleleri olacaktır ki zamanın unutmaz defterleri içinde isimlerini bulmak ve hatırlamak için epeyce zahmet çekmek icap edecektir.”*¹⁷⁶

3. Arapça Ezan Yasağının Kaldırılması ve Balıkesir'de Türkçe Ezan okunması

14 Mayıs 1950 seçimi ile iktidara gelen Demokrat Parti'nin ilk icraatı ezan dili üzerindeki yasağı kaldırmak olmuştur. 1950 Mayıs'ında yayınlanan Demokrat Parti

¹⁷² Yeni Milletvekillerine Dün Mazbataları Verildi”, *Balıkesir Postası*, 18 Mayıs 1950, s.1.

¹⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, D:9, C:1 B:1, O:1, 22.05.1950, ss.2-5-6-7.

¹⁷⁴ Şaban Sitembölükbaşı, “Adnan Menderes (1889-1960)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:29, Türkiye Diyanet Vakfı,2014, s.126.

¹⁷⁵ M. Ali, “Milletin Sevinci”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1950, s.1.

¹⁷⁶ Hüseyin Cahit Yalçın,“Yeni Bir Devir Açılıyor”, *Türk Dili*, 21 Mayıs 1950, s.1.

seçim beyannamesinde parti, halka, millete mal olmuş inkılapların korunacağı mesajını vermiştir. Gerek burada belirtildiğı gerekse Adnan Menderes’in ileride hükümet programında tekrar belirteceğı üzere, Atatürk devrimleri millete mal olan ve olmayan şeklinde iki bölüme ayrılmaktadır. Adnan Menderes’in aynı görüşü Zafer gazetesi başyazarı Mümtaz Faik Fenik’in kendisiyle yaptığı bir röportajda da yinelediğı görölmektedir. İşte Demokrat Parti’nin iktidara gelir gelmez Arapça ezan yasağını kaldırmasında dayandığı nokta, Türkçe ezanın millete mal olan inkılaplardan sayılmadığı görüşüdür.¹⁷⁷

Arapça ezan yasağını kaldırılması fikri ilk olarak 13 Haziran 1950’de DP Meclis grup toplantısında görüşölmüştür. Görüşmede ezanın herhangi bir dille okunabilmesi için Ceza Kanunu’nun 526. maddesinde değışiklik yapılması kararı alınmıştır. Arapça ezan tasarısı 14 Haziran’da Meclis’e sunulmuştur.¹⁷⁸ TBMM’nin 16 Haziran’da yapmış olduğı toplantıda Arapça ezan yasağının kaldırılması hakkındaki tasarıyı müzakere etmiş ve kabul etmiştir. Kanunun kabul edildiğı aynı gece telgrafla bütün illere bildirilmiştir.

Meclis toplantısında, Arapça ezan yasağının kaldırılması kanun tasarısı CHP tarafından büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. CHP den Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu, kürsüye gelmiş, CHP’nin görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “ *Türk Ceza Kanunu’nun 526. maddesinden ezana taalluk eden ceza hükmünün kaldırılması maksadıyla hükümetin bugün huzurunuzda getirdiğı kanun hakkındaki CHP Meclis grubunun görüşünü arz ediyorum: ... Türkçe ezan, Arapça ezan mevzusu üzerinde bir politika münakaşası açmaya taraftar değiliz. Milli şuurun bu konuyu kendiliğinden halledeceğıne güvenerek Arapça ezan meselesinin ceza kanunu olmaktan çıkarılmasına aleyhtar olmayacağız.* ”¹⁷⁹

Sonrasında söz isteyen DP Milletvekili Sinan Tekelioğlu Atatürk’ün de bu kanunun değıştirilmesine rıza göstereceğı düşüncesini şu şekilde paylaşmıştır: “*Sayın arkadaşlar; Atatürk her şeyi Türkçeleştirmek kaidelerini ortaya attığı zaman acaba İslam dinine ait olan kitapların Türkçeye tercümesi mümkün müdür diye bir tecrübeye baş vurulmuştu. Atatürk bu meyanda ilk defa ezanın Türkçe okunmasına karar verdi. Bilahare Arapça ezan okuyanları tecziye etmek üzere de bir ceza müeyyidesi olarak,*

¹⁷⁷ Başak Ocak Gez, “İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi Aşamalarından Biri: Türkçe Ezan ve uygulamaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, (01.06.1996), s.163.

¹⁷⁸ “Arapça Ezan Tasarısı Bugün Meclis’e Veriliyor”, *Akşam*, 14 Haziran 1950, s.1.

¹⁷⁹ “Arapça Ezan Bugünden İtibaren Serbest Okunacak”, *Akşam*, 17 Haziran 1950, s.2.

Ceza Kanununa bir hüküm konu. Arkadaşlar; şayet Atatürk sağ olsaydı hiç şüphe yok ki, o da bu büyük Meclis'in düşündüğü gibi düşünecek o da elimizdeki Allah Kanununun Türkçe ile tercümesine imkân olmadığını, din ulemalarının vermiş olduğu karara göre, anlayacak ve ezanı din diliyle okutacaktı.

Arkadaşlar; Atatürk inkılâbı; gazetelerin yazdığı gibi umdesi değil, Atatürk memlekette yapmış olduğu inkılâpların millet tarafından hazmedilmesini esas olarak kabul etmişti. Bu bir dil meselesi değil; Allahu Ekber ile Tanrı Uludur kelimeleri ikisi bir manaya gelmez. Biz eski zamanlara ait kitapları okursak, birçok tanrılar olduğunu görürüz, yağmur tanrısı, yer tanrısı, vesaire. Binaenaleyh Tanrı Uludur deyince bunların hangisi uludur? Binaenaleyh İslam dini, Müslüman dini kaidelerine göre Müslüman camilerinde ancak din dili ile olur. Ve bunu da memleketin yüzde doksan sekizi, bizi seçenler, bizden istemişlerdir.¹⁸⁰

Sonrasında CHP Meclis grup sözcüsü bunun milli bir hareket olarak sadece dil inkılabı içinde yapıldığını beyan etmiş ve gruplarının itiraz edemeyeceğini söylemiştir. Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı kanunu oylamaya koymuş, oya konan teklif kabul edilmiştir. Sonrasında kanun maddelerine geçilmiş ve maddeler de kabul edilmiştir. Meclis'in kararı aynı gün tüm yurda bildirilmiş, Balıkesir'de de aynı gün içinde tüm minarelerden Arapça ezan sesi yükselmiştir. Halk, DP'nin vermiş olduğu vaadin gerçekleşmesiyle ezan sesini büyük bir sevinç ve huşu içinde dinlemiştir.¹⁸¹

DP iktidara gelmesi ile birlikte, halka karşı vermiş olduğu sözleri yerine getirme faaliyetlerine hemen başlamıştır. Bu durum da halka seçim sürecinde doğru siyasi partiyi seçtiğini gösterme noktasında önemli bir husus olmuştur. DP'nin yapmış olduğu, ezanın Türkçe yerine Arapça okunması kanun değişikliği, Türkiye'de muhafazakâr kesimi kendisine yaklaştıırken, diğer kesimlerce Atatürk ve laiklik uygulamalarına bir saldırı hareketi olarak görülmüş olabilir.

4. Af Kanunu Balıkesir'de Af Kanunu'nun Uygulanması

14 Mayıs 1950 tarihinde 408 milletvekiliyle tek başına iktidar olan Demokrat Parti, seçim vaatleri arasında önemli bir yer tutan af kanununu zaman geçirmeden Meclis'in gündemine taşımıştır. Zira Adnan Menderes, henüz 29 Mayıs 1950 tarihinde Meclis'e sunduğu hükümet programında “...adalet duygularına ve ceza hukuku esaslarına uygun bir af kanunu tasarısı meydana getirebilmek için gereken tetkiklere girişilmiş olup yakında bu tasarıyı Büyük Meclis'e sunacağız” açıklamasını yapmıştır.

¹⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, D:9, C:1 B:9, O:1, 16.06.1950, ss. 182-183.

¹⁸¹ “Arapça Ezan Yasağı Kaldırıldı”, *Balıkesir Postası*, 17 Haziran 1950, ss.1-2.

Nitekim hükümet de bu doğrultuda olmak üzere 13 Temmuz 1950 tarihinde “Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun Tasarısı” adıyla bir genel af kanun tasarısını Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunmuş ve tasarı incelenmek üzere Adalet Komisyonu’na havale edilmiştir.¹⁸²

Meclis’te kanun tasarısı görüşüldüğü sırada istisna edilen suçlar, sırasıyla şunlardır: Adam öldürme, ırza geçme, kız ve kadın kaçırma, fuhuşa teşvik, yol kesme, yağma, zimmet ve ihtilas, irtikâp, rüşvet, casusluk, komünistlik propagandası, mukayyet tekerrür. Türkiye cezaevlerinde bu suçlardan hükümlü olarak yatan; adam öldürme 8 488, ırza geçme 1220, kız ve kadın kaçırma 1330, fuhuşa teşvik 17, yol kesme, yağma 370, zimmet ve ihtilas 287, irtikâp 55, rüşvet 100, casusluk 88, komünistlik propagandası 103, mukayyet tekerrür 500, toplam 12.567 kişi vardır.¹⁸³ Af tasarısında bu suçlar af kapsamı dışında bırakılmıştır.¹⁸⁴

14 Temmuz 1950 tarihinde bazı suç ve cezaların affı hakkındaki kanun tasarısının görüşülmesine devam edilmiştir. Af kapsamı dışında tutulan suçlar için yapılacak olan ceza indiriminin üçte iki oranında olmasına, bu suçların cezası iki yıl ve altında kalanlar için tamamen af getirilmesine karar verilmiştir. Müebbet hapis cezası 15 yıla, ölüm cezası 20 yıla indirilmiştir. Komünistlik ve casusluk suçlarının tamamen affedilmemesi kanun içinde yer almıştır. Af kanunun kabul edilen 3. Maddesine göre ise; aftan yararlanarak dışarı çıkan kişilerin 5 yıl içerisinde, cezası 6 aydan daha fazla olmak üzere, affedildiği suçu tekrar işlemesi durumunda suçunun kalan kısmının infaz edilmesi kabul edilmiştir. Görüşmeleri tamamlanan maddeler neticesinde “Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkındaki Kanun” oy birliği ile kabul görmüştür. Kanuna göre; son seçimlerin bittiği tarih olan 15 Mayıs 1950 günü, af kapsamının geriye dönük başlangıç tarihi kabul edilmiştir. Diğer bir tartışma konusu olan affın kapsayacağı tarih mevzusu da böylece açıklık kazanmıştır.¹⁸⁵

Çıkarılan yeni af kanunundan Balıkesir Cezaevi’nde bulunan hükümlüler de yararlanmıştır. Balıkesir Cezaevi’nden 250 mahkûmdan 88’i hükümlü 20 ikisi tutuklu olmak üzere toplamda 110 kişi Af kanunundan yararlanarak tahliye edilmiştir. Tahliye edilen hükümlüler sonrasında cezaevinde 140 hükümlü mahkûm tutuklu kalmıştır.

¹⁸² Cahide Sınmaz Sönmez, “Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 20, 2012, ss. 114-115.

¹⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, D:9, C:1 B:22 O:1, 13.07.1950, s.616.

¹⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, D:9, C:1 B:22 O:1, 13.07.1950, s.616.

¹⁸⁵ Sabit Okuyan, Ahmet Coşkun Tekin, “1950 Yılında Çıkarılan Genel Af Ve Yansımaları”, *TURAN SAM Stratejik araştırmalar merkezi*, Cilt: 9, Sayı: 36, (Sonbahar,2017), s. 696.

Bayramdan önce çıkartılmış olan hükümlüler, arife günü bir törenle serbest bırakılmıştır. Törende vali vekili Fahri Tokmakçioğlu, ağır ceza başkanı Münir Bayraktar, savcı yardımcılarında Mehmet Ünver ve Şevket Türe törene katılmıştır. yapılan törene gazeteciler ve halktan izleyiciler de iştirak etmiştir.

Tahliye edilen 110 mahkum, hep bir ağızdan: “*Yaşasın DP yaşasın hükümet ve milletvekilleri*” şeklinde slogan atmışlardır. Cezaevinde bulunan mahkum ve tutukluların da yeni kanuna göre cezalarının üçte ikisi affedildiği için sonraki süreçte onlar da serbest bırakılmıştır.¹⁸⁶

5. Balıkesir Çarşı Yangını Felaketi

1950 yılında Balıkesir halkını ve esnafını korkutan son derece elim bir yangın olayı yaşanmıştır. 3 Ağustos tarihinde saat 22.30 sularında Balıkesir merkezi çarşı bölgesinde başlayan yangın kısa süre içinde tüm çarşı ve şehir bölgesine doğru yayılmış ve yaklaşık olarak 2 bin binayı etkilemiştir.¹⁸⁷

Yangın saat 22.30’da Şadırvanlar Meydanı’ndaki bir aktar dükkanındaki oyuncak tabanca mantarlarının havanın sıcaklığı yüzünden patlaması sonucunda içeride yavaş yavaş yanması ve birdenbire parlayarak bütün Şadırvanlar Meydanı’ndaki adayı alevler altına almak suretiyle başlamıştır. Şehrin susuzluğu yüzünden belediyenin itfaiyesi ateşi söndürememiş bunun üzerine Büyük Millet Meclis’i Başkanvekili Sıtkı Yırcalı ve Vali Vekili, askerî birlikler ve bütün komşu il ve ilçelere telefon ederek yardım istemiştir. Gittikçe büyüyen alev ve duman dalgaları çok kısa zamanda bütün ayakkabıcılar çarşısını, saraçlar başını, kuyumcuları, Balıkesir’in tarihi şadırvanı, meyhane boğazını ve etrafını istila ederek 250’ye yakın dükkânın ilk etapta yanmasına sebep olmuştur. Yangın sabaha karşı ancak söndürülebilmıştır.¹⁸⁸

Balıkesir’de çıkan yangın: şehrin ortasını, en işlek ve ticaret yapılan iş yerlerine kül yığına çevirmiştir. Yangından sonra yüzlerce esnaf iş yerleri yandığı için işsiz kalmıştır. Yangının söndürülmesiyle çarşıdaki zarar miktarı da ortaya çıkmıştır. İçişleri Bakanı’nın notlarına göre; 488 dükkân tamamen yanmış 32 dükkân ise kısmen harap olmuştur. Yangında can kaybı yaşanmamıştır. Yanan mal miktarı tahminini zararı 4 milyon liradır.¹⁸⁹

¹⁸⁶ “Şehrimiz Cezaevinde 110 Mahkum ve Tutuklu Af Kanunundan İstifade Etti”, *Balıkesir Postası*, 20 Temmuz 1950, s.1.

¹⁸⁷ “Balıkesir’de Büyük Bir Yangın Felaketi Oldu”, *Zafer*, 4 Ağustos 1950, s.1.

¹⁸⁸ “Balıkesir Büyük Bir Yangın Tehdidi Altında”, *Son Posta*, 4 Ağustos 1950, s.7.

¹⁸⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 66-414-2,E5, 04.07.19590.

Balıkesir yangını yurdun her tarafında üzüntüyle karşılanmıştır. 4 Ağustos Cuma günü İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhoğlu uçakla Balıkesir'e gelmiş akşam üzeri Ankara'ya dönmüştür. Bakan, şehirde bulunduğu sırada yangın yerini gezmiş ilgililerden izahat almış gerekli emirleri vermiştir. Ayrıca Belediye ve İzmir Oteli avlusunda yapılan toplantıda ileri sürülen iddiaları dinlemiş milletvekillerinden Sıtkı Yırcalı olayın yaratmış olduğu acıyı bakana belirtmiştir. Bakan, yanan yerlere imar planına göre dükkan yapılacağını, uzun vadeli az faizli kredi sağlanacağını, ayrıca yangın felaketine uğrayan vatandaşların vergilerinin terkin edileceğini, kurulacak yardım komitesinin tespit edeceği esasa göre küçük esnafa baraka, dükkanlar yapılacağını bildirmiştir.

Yangın sebebiyle toplanan 15 kişilik komite vaziyeti gözden geçirerek şu kararları almıştır:

1. Eski garaj yerine Kızılay'da verilecek kereste ile pabuççu Saraç ve kunduracılar için acele barakalar kurulacaktır.
2. Küçük sanayi bölgesinde bakırcılara yer gösterilecektir.
3. Yanan saha şehir planına göre belediyece hemen parsellenecek ve inşaaat müsaade edilecektir.¹⁹⁰

Yangının vermiş olduğu hasarın giderilmesi çalışmaları Meclis'e taşınmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 9 Ağustos'taki toplantısında, yangın felaketzedelerinin ihtiyaçlarına tahsil edilmek üzere Dursunbey Devlet Orman İşletmesinde bulunan kerestelerin, 500 metreküpünün bedeli en çok iki yıl içinde tahsil edilmek şartı ile Balıkesir Belediyesine tahsis edilmiştir.¹⁹¹

Sonraki süreçte, Balıkesir'in imarı ve yangın yerinin inşası için yangından zararlı olan vatandaşlara inşaat bakımından ucuz faizle ödenmek üzere para tedariki, bu konuyla ilgili bankalar tarafından 2,5 milyon lira sağlanmıştır. Balıkesir Belediyesi de bu yardıma dahil olması için gerekli tedbirleri almıştır.¹⁹²

Tüm Türkiye'de derin üzüntü uyandıran yangın haberi sonrası tüm devlet erkani olayın incelenmesi için Balıkesir'e gelmiş ve Balıkesir halkının yanında olduğunu hissettirmiştir. Balıkesir'de çıkan yangını haber alan Cumhurbaşkanı Celal Bayar da, hemen Balıkesir'e gelmiştir.

¹⁹⁰ "Balıkesir İstrabının Önlenmesini Bekliyor", *Türk Dili*, 5 Ağustos 1950, s.1.

¹⁹¹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 123-66-18, 76-1690, 09.08.1950.

¹⁹² "Valinin Gazetemize Beyanatı", *Türk Dili*, 10 Eylül 1950, s.1.

a. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti

Balıkesir yangını sebebi ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar 5 Ağustos'ta saat 21.30'da Büyük Millet Meclisi başkanı Refik Koraltan, Maliye Bakanı Halil Ayan ile birlikte Balıkesir'e gelmiştir. Cumhurbaşkanı'nı Bursa Mustafa Kemalpaşa ilçesinde Meclis Başkan Vekillerinden Sıtkı Yırcalı ve milletvekilleri karşılamışlardır. Susurluk'ta da Vali Vekili, Komutanlar ve Balıkesir Milletvekilleri ile Susurluklular Celâl Bayar'ı karşılamışlardır. Orduevi bahçesinde bir müddet istirahat eden Cumhurbaşkanı sonrasında Balıkesir'e gelmiştir.¹⁹³

Geceyi Balıkesir'de geçiren Celal Bayar, 6 Ağustos'ta sabah saat 10.00'da Belediyeyi ziyaret etmiş ve Belediye Meclis'i salonunda kendisini bekleyen yangından zarar görenlerin dileklerini dinlemiştir. Bu toplantıda TBMM Başkanı Refik Koraltan, Maliye Bakanı Halil Ayan, Balıkesir Milletvekilleri de hazır bulunmuştur. Dükkânı yananlardan Zühtü Özmelek, henüz hiçbir yardımda bulunulmadığını söyleyerek *“Vakit geçiyor. En çok bir iki ay içinde ihtiyaçlarımız acilen tamamlanmalıdır. Bizler bunu istiyoruz.”* Vali Yardımcısı cevabında Bayındırlık Bakanlığı'nın bir haftaya kadar kereste ve çivi göndereceğini açıklamıştır.

Diğer bir kişi de söz alarak Balıkesir'in dükkân sıkıntısının bu yangınla pek çok arttığını bu ihtiyacın önlenmesini bildirmişlerdir. Bazıları şehir planının tatbikini istemişler, yanan kısımda buna göre inşaat yapılmasını istemişlerdir. Fakat bazıları da bu fikre itiraz etmişlerdir. Bu arada bazı hayvanlarla faytonculara ait taksi yeri ve sebze hali de dahil olduğu halde buralara satış yerleri kurulması fikrini ileri sürenler de olmuştur. Dükkanının tamamen yandığını söyleyen bir vatandaş: *“hiçbir şeyim kalmadı. Plana göre inşaat pahalıya mal olacak ancak bankaların yardımıyla kalkınabiliriz.”*¹⁹⁴

Halkın ihtiyaçlarını dinledikten sonra bir konuşma yapan Celal Bayar, yangın felaketinde devlet olarak Balıkesir halkının yanında olduklarını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Arkadaşlar, felaketin ve acılarının büyük olduğunu biliyor ve takdir ediyorum gayretli çalışmalarınız ve yine sizin iradenizle iktidara gelen hükümetimiz Balıkesirlilerin yaralarını sarmakla vazifesini yapacaktır. Balıkesirliler acınıza ortak olup, size iştirak ediyorum tekrar geçmiş olsun. Arkadaşlar, yangınlar, depremler bizim yolumuza asla mani olamaz. Bu memleket sizin azminiz, sizin çalışkanlığını hız ve hükümetin de yardımı ile mutlaka mamur ve milletimiz mesut olacaktır. Bana*

¹⁹³ “Cumhurbaşkanı Balıkesir'e Gitti”, *Son Posta*, 8 Ağustos 1950, s.7.

¹⁹⁴ “Cumhurbaşkanı Dün Felaketzede Halkla Konuştu”, *Türk Dili*, 9 Ağustos 1950, s.1.

gösterdiğiniz güzel muhabbetten dolayı teşekkür ederim sağ olun.”

Celal Bayar’ın ardından Meclis başkan vekillerinden Sıtkı Yırcalı da kısa bir konuşmada bulunmuş, bir Balıkesirli olarak vatandaşlarını şu sözlerle teselli etmiştir: *“... sizin uzun yıllar içinde, uzun minnet ve azimle bugün milli bir iktidar halinde tecelli ettirdiğiniz milli iradeniz, görüyorsunuz ki yanınızda, sizin felaketli kalbinizin yanı başındadır. Azimli iradenizi şevke getirmek, felaketin bizi unutturmak için kalp kalbe çalışmak üzere Cumhurbaşkanı içinize gelmiş bulunmaktadır. Bu vesileyle Cumhurbaşkanımıza, Meclis Başkanımıza Maliye Bakanımıza gösterdikleri alakadan dolayı sizin nazarınızda teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.”* Cumhurbaşkanı halk ile buluşmasından sonra geceyi Sıtkı Yırcalı’nın evinde geçirmiştir.¹⁹⁵

Geceyi Sıtkı Yırcalı’nın evinde geçiren Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Meclis Başkanı, Maliye Bakanı, Balıkesir milletvekilleri ve vali vekili ile birlikte 7 Ağustos’ta yangın sahasını gezdikten sonra belediyede toplanan Balıkesirlilerin dilek ve temennilerini dinlemiştir. Balıkesirliler, kış gelmeden yangın sahasında inşaata başlanmasını istemiştir.

Celal Bayar salonda bulunanlara konuşmasında şunları ifade etmiştir: *“... arkadaşlarımızın fikirlerini yakinen öğrenmek maksadıyla yapılan bu toplantıda müspet fikirleri ortaya atılmış ihtiyaçlar çok güzel ifade olunmuştur. İhtiyaçlar hep bir noktada toplanıyor, mevcut imkanlarla ihtiyaçlar talip olunmak suretiyle derhal işe başlanacaktır. Devlet bu mesele ile çok yakından alakalanmıştır. Hükümetten aldığım bu fikri burada bir defa daha belirtmiş oluyorum. Siz çalışacaksınız, hükümet yardım edecek ve bu suretle bu yarayı müstereken saracağız, herhalde en iyisi ihtiyaca en uygunu neyse o yapılacaktır.”* Bir saat kadar devam eden bu toplantıdan sonra Celal Bayar şehir merkezine gelerek, yangın sahasının bir an evvel temizlenerek planlaştırılması hususlarını tetkik etmiştir. Bayar, sonrasında Park Gazinosu’nda şerefine verilen yemeğe katıldıktan sonra saat 17.00’da Yalova’ya gitmek üzere Balıkesir’den ayrılmıştır.¹⁹⁶

b. Celal Bayar’ın CHP Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, meydana gelen yangın sonrasında Balıkesir’e geldiğinde muhalefet partisi CHP Balıkesir teşkilat binasına da uğramış ve partililer ile görüşmüştür. 7 Ağustos saat 14.00’da CHP’yi ziyaret eden Celal Bayar bu ziyaretinde Meclis Başkanı Refik Koraltan ile Maliye Bakanı Halil Ayan da kendisine

¹⁹⁵ “Cumhurbaşkanımız Balıkesir’de”, *Zafer*, 8 Ağustos 1950, s.8.

¹⁹⁶ “Cumhurbaşkanı Yalova’ya Döndü”, *Akşam*, 9 Ağustos 1950, s.2.

katılmıştır. Partide CHP İl Başkanı Muammer Yasa ile partililer hasbihalde bulunmuş, yangın felaketi hakkında ileri sürülen iddiaları dinlemiştir. Celal Bayar, yardım komitesinin aldığı kararlar hakkında partililere düşüncelerini sormuştur. Partililer her şeyden önce çarşının bir an evvel yaptırılarak esnafın müşkül durumdan kurtarılması mevzusu üzerinde durmuştur. Cumhurbaşkanı Balıkesir'in bu ihtiyacının bir an önce ele alınacağını kendilerini söylemiştir. CHP'de uzunca bir müddet kalan Celal Bayar, oradan ayrılarak DP il merkezine gitmiştir.

Celal Bayar'ın CHP'liler ile buluşması felaket bölgesindeki birlik ve beraberliğin ve kötü olaylar karşısında siyasi tartışma ve rekabetin ortadan kaldırılarak tek güç olma düşüncesine güzel bir örnek olmuştur. Celal Bayar, felaket bölgesindeki halk ile bir araya gelmiş, halkın ihtiyaçlarını yerinde gözlemlemiş ve halktan dinlemiştir. Cumhurbaşkanı olarak Bayar, felaket sonrası yapılması gereken iyileştirme faaliyetlerinde sadece halkın değil, muhalefet partisinin de fikir ve görüşlerini parti teşkilatını ziyaret ederek dinlemiş, fikir alışverişinde bulunmuştur.

6. Balıkesir Belediye Seçimleri

Balıkesir'de Belediye Başkanı seçimi Eylül ayında gerçekleşmiştir. 5 Eylül tarihinde saat 16.00'da Demokrat Parti binasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Belediye Başkanlığı için hararetli görüşmeler yapılmıştır. Neticede saat 17.00'da yapılacak olan Belediye Meclisi'nde Mühendis Tevfik Yoldemir'in Belediye Başkanlığına getirilmesi karar altına alınmıştır.¹⁹⁷

Saat 17.00'da Belediye Meclis'i üyeleri, belediye salonunda bir toplantı yapmıştır. Toplantıyı Balıkesir Vali Yardımcısı Fahri Tokmakçıoğlu açmış ve toplantının Balıkesir Belediye Başkanı'nı seçmek maksadıyla olduğunu anlatmış, duygularını ifade etmiştir. Daha sonra kanuna göre en yaşlı üye olan İbrahim Sarı toplantı başkanlığına seçilmiştir. Belediye Başkanlığı için, adı geçen Sırrı Yırcalı söz alarak başkanlığa Tevfik Yoldemir'i teklif etmiştir. Yapılan gizli seçimde mevcut üyenin ittifakı ile (24 oy ile) Tevfik Yoldemir Balıkesir Belediye Başkanı seçilmiştir. Yoldemir, söz alarak arkadaşlarına teşekkür ederek; *"halkın işlerini yapmayı kendimize vazife görüyoruz. Bu mesuliyeti, vazifeyi bana veren arkadaşlarımdan ve halktan bana yardım etmelerini istiyorum"* diyerek toplantıdaki herkese teşekkürlerini iletmiştir. Belediye Başkanı seçilen Tevfik Yoldemir'in konuşması toplantıdaki herkes tarafından alkış ile karşılanmıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁷ "Belediye Başkanı Dün Seçildi", *Türk Dili*, 6 Eylül 1950, s.1.

¹⁹⁸ "Yeni Belediye Başkanımız", *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1950, s.1.

B. 1951 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat

1. Adnan Menderes’in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi

Başbakan Adnan Menderes, 21 Nisan 1951 tarihinde Balıkesir’e ziyareti mevcuttur. DP il kongresi münasebetiyle Balıkesir’e gelen Başbakana, TBMM Başkanı Refik Koraltan, Eski Devlet Bakanı Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu ve bazı milletvekilleri eşlik etmiştir. 21 Nisan saat 13.00’da özel bir uçakla Balıkesir’e gelen Adnan Menderes, TBMM ikinci başkanlarından Sıtkı Yırcalı, Balıkesir Milletvekilleri, Balıkesir Valisi, Kolordu Kumandanı, Hava Tümen Komutanı, DP’liler, CHP’liler ve kalabalık bir halk kitlesiyle karşılanmıştır. Sonrasında Başbakan Balıkesir merkeze gelmiş ve DP binasını ziyaret etmiştir.¹⁹⁹

Başbakan Adnan Menderes, öğle yemeğini Balıkesir Orduevi’nde yedikten sonra Balıkesir CHP binasını da ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinde TBMM Başkanı Refik Koraltan, eski Devlet Bakanı Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu, milletvekillerinden Sıtkı Yırcalı, Müfit Erkuyumcu, Ferit Düzel, Vali Yardımcısı Esad Ayman da katılmıştır. Adnan Menderes il idare kurulu başkanı Naci Kodanaz ile ilçe idare kurulu başkanı Kemal Kaynar ve il, ilçe idare kurulu üyeleri tarafından karşılanmıştır.

CHP binasındaki sohbet sırasında söz partiler arasındaki münasebete temas etmesi üzerine, parti başkanı Naci Kodanaz il çevresinde muhtelif yerlerde Demokrat Parti mensuplarının taşkınlıklarına temas ederek son birkaç ay zarfında cereyan eden bazı hadiseleri misal olarak göstermiştir. Bu arada Edremit Belediye Başkanı’nın Halkevi Kütüphanesi’nin bulunduğu yerin kapısını kırmak suretiyle içerisini boşalttığını, kanunun hiçe sayıldığını, Ayvalık belediye ve DP başkanının çok ağır ifadelerle Cumhuriyet Halk Partililere hücum ettiğini Adnan Menderes’e iletmıştır. Başbakan Adnan Menderes hadiselerden üzüntü duyduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Dünün heyecanı içinde bu hadiseler umuru adliyeden bulunuyordu. Halbuki bugün bunlar büyük hadiseler olarak göze çarpmaktadır. Elbette partiler arası münasebetleri bozmak isteyenler olacaktır. Naklettiğiniz bu gibi münferit hadiseleri yürek acısı yapmayalım. Bunların hepsinin mevzuatla giderilmesi kabildir.”*

Adnan Menderes daha sonra çok partili hayatın memlekete yerleşmesi bakımından her iki partiye de büyük gayretler düştüğünü söylemiş, memlekette yapılan bu inkılabın CHP ile DP’nin ortak eseri olduğunu belirtmiştir. Adnan Menderes, ayrıca kanunların bütün partilere eşit olduğuna işaret ederek, bu hususta

¹⁹⁹ “B.M.M. Başkanı ve Başbakan Şehrimizde Coşkun tezahüratla Karşılandı”, *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1951, s.1.

idare amirlerine büyük vazifeler düştüğünü de söylemiş ve bütün vatandaşların hükümet önünde eşit olduğunu ifade etmiştir. Bir saat kadar süren konuşmacılardan sonra Başbakan ve milletvekilleri CHP binasından ayrılmıştır.²⁰⁰

Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın Balıkesir ziyaretinin asıl sebebi DP il kongresidir. DP il kongresi 21 Nisan saat 10.00'da Şehir Sineması'nda toplanmış, birinci başkanlığa Sıtkı Yırcalı ikinci başkanlığa ise Sadettin Karacabey seçilmiştir. Başbakan Adnan Menderes'in kongreden bir gün önce gelmesi planlanmış olmasına rağmen Ankara'da çıkan acil bir işi sebebiyle kongreye öğleden sonra ikinci oturumda katılabilmektedir.

İl kongresinde özetle öğleye kadar il idare kurulunun bir yıllık faaliyet raporu okunmuş ve sonrasında bu raporların üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Sonrasında hesap raporu okunmuş, raporun incelenmesi için de bir heyet kurulmuştur. Sonrasında kongreye bir saatlik yemek molası verilmiştir. Öğleden sonra da hesap komisyonunun raporu okunmuş ve rapor üzerine müzakere edilmiştir. Son olarak il idare kurulu ile haysiyet divanı DP Büyük Kongresi'ne gidecek delegelerin seçimini yapmıştır.²⁰¹

DP İl kongresinde tartışmalara yol açacak konular da ele alınmıştır. Başbakan ve DP Genel Başkanı Adnan Menderes kongrede uzun bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmayı DP Genel Başkanı sıfatıyla yaptığını söyleyen Adnan Menderes, Demokrat Parti'yi içinden çökertmek isteyenlerin bulunabileceğini ve bunun zararının her şeyden önce memlekete olacağını bildirmiş, kongrede çıkan DP'nin vaatlerini yerine getirmediği yolundaki şikayetlere şu sözlerde cevap vermiştir: *"Biz ne vaat ettiysek bunlar programımızdadır. Seçim beyannamemizedir. Başka hiçbir vaadimiz yoktur. Allah rızası için söyleyiniz. DP ne vaat etti? İktidara gelirsek altın taneleri mi yağdıracağız dedik. 10 ayda ne yapacaktık? Arkadaşlar vaat hususunda DP fevkalade ihtiyatlı ve dikkatli davranmıştır."*²⁰²

Kongrede tartışılan diğer konular ise İslamiyet'in inkılâba mâni olmayacağı, masonluk cemiyetlerinin kaldırılması ve eğitimde çeşitli müfredatın devam edip etmemesi şeklindedir. Kongrede tartışılan dikkat çekici bir diğer konu ise 19 Mayıs şenliklerinde kızların çıplak bacaklarla oyun oynamalarına müsaade edilip edilmemesi yönündeki tartışmalar olmuştur.

²⁰⁰ "Başbakan Adnan Menderes'in C.H. Partideki Konuşması", *Türk Dili*, 25 Nisan 1951, s.1.

²⁰¹ "DP İl Kongresi Bugün Yapılıyor" *Balıkesir Postası*, 21 Nisan 1951, s.1.

²⁰² "DP Kongresinde Adnan Menderes DP'nin Vaatlerinden Habersiz Olduğunu Söyledi", *Türk Dili*, 23 Nisan 1951, s.1.

Konuşmasında özellikle parti içerisindeki düzeni bozmak isteyen Birtakım kişiler üzerinde duran Başbakan, şunları söylemiştir: *“Bir takım maksatlar veya şuuruzlar her partide olduğu gibi bizim partimize de sızmış olabilirler. Biz muhalefetin de kendi iç bünyesinde huzur, tenasüdü ve istikrara kavuşmalarını arzu ederiz. Milletimizin prensipler, fikirler etrafında toplanmak suretiyle ve siyasi partiler halinde teşkilatlanmasını demokratik hayat temeli olarak kabul etmekteyiz.*

*Teessürle hatırlatmak icap eder ki, Demokrat Parti bozguncu hareketlere en ziyade maruz kalmış ve fakat şuurla ve isabetli tedbirlerle bunları başarıyla yenmeyi bilmiş bir partidir. Bunu partimiz içinde tenasüdü bozmak isteyenleri hatırlatmakta fayda vardır. Bir partiye intisap etmek, kimseye o partinin prensiplerini tahrip etmek, tenasüdünü yok etmek hürriyetini bahsetmez. Her yerde olduğu gibi Balıkesir’de bu güzel kongremizde müşahade ettiğim hakikat şudur ki parti prensiplerimizi ve birliğimizi muhafaza etmek kaygısı geniş kitlelere tamamıyla hakimdir.”*²⁰³

Konuşmasının ardından partililerin dileklerini dinleyen Adnan Menderes, geceyi Balıkesir’de geçirmiş ve 22 Nisan’da özel uçak ile Ankara’ya dönmüştür.²⁰⁴

2. Balıkesir’den Kore’ye Asker Gönderilmesi

14 Mayıs 1950’deki genel seçimlerin üzerinden bir ay on bir gün geçmiştir ki, 25 Haziran 1950’de Kore Savaşı patlak vermiştir. Başbakan Menderes 11 Temmuz günü yapılan Meclis toplantısının ardından gazetecilerin sorduğu *“Askerî Şûra toplantıları hakkında izahat verir misiniz?”* sorusuna *“Evvelce de belirttiğimiz gibi ordumuz teşkilâtının yeni baştan ele alınıp gözden geçirilmesi lâzımdır. Ordumuzu bu şekilde yeni baştan takviye ve tensik etmek kararındayız”, “Bu toplantıların fevkalâde bir mahiyeti var mıdır?”* şeklindeki soruya ise *“En sakın devirlerde bile ordumuz üzerinde ehemmiyetle durmak mecburiyetindeyiz. Yeni bir şey yoktur”* şeklinde cevap vermiştir.

18 Temmuz 1950’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar başkanlığında, Başbakan Adnan Menderes, Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının katılımıyla Yalova’da bir toplantı yapılmıştır. Toplantının sonunda *“orduda kuvvetlerimizin takviyesi ve geliştirilmesi için alınması gerekli tedbirler müzakere edilmiştir”* denilmiştir. 18 Temmuz 1950’de Yalova’da yapılan toplantıda

²⁰³ “Balıkesir İl Kongresi”, *Akşam*, 22 Nisan 1951, s.2.

²⁰⁴ “B.M.M...”, *Balıkesir Postası*, s.4.

genel kaniya göre Kore'ye asker gönderme kararının alındığı düşünülmektedir.²⁰⁵

Muhalefetin itirazına rağmen, hükümet kararından vazgeçmemiştir. Çünkü Menderes hükümeti, Kore'ye asker gönderilmesini NATO üyeliği için iyi bir fırsat olarak görmüştür. Hükümet, Kore Savaşı'nı komünizm ve demokrasi arasında bir mücadele olarak değerlendirmiş ve süreci demokrasinin temini olarak yönetmiştir. Kore kararına ilişkin herhangi bir eleştirinin, Sovyet ve komünizm yanlısı olarak görülmesinin de etkisiyle muhalefet bir süre sonra hükümetin kararına itiraz etmekten vazgeçmiş hatta dış politikada fikir ve prensip ayrılığı yoktur, uluslararası yükümlüklere ve Amerikan dostluğuna bağlı olduğunu söyleyerek, hükümete desteğini açıklamıştır.²⁰⁶

Kore'ye gönderilen ilk Türk birliği 25 Eylül 1950 tarihinde İskenderun limanından görkemli bir törenle uğurlanmıştır. Kore'ye gönderilen askerlerin uğurlama töreni büyük bir titizlikle ve gizlilikle sağlanmıştır. Konuyla ilgili gazetelere 4 gün yayın yasağı getirilmiştir.²⁰⁷ Kore'ye ilk etapta 5.100 asker gönderilmiştir. Savaşın sona erdiği 1953 yılına kadar Kore'ye toplam 24.822 asker gönderilmiştir. Kore savaşında 721 şehit olmak üzere, 175 kayıp, 2.147 yaralı toplam 3.043 asker zarar görmüştür.²⁰⁸

Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesinin ardından Balıkesir Kız Enstitüsü öğrencileri bir Türk bayrağı hazırlamışlardır. Hazırlanan Türk bayrağına "*Balıkesir Kız Enstitüsü'nden Kore savaş birliğimize*" yazısı işlenmiştir. Bayrak, Yeni Sabah gazetesi aracılığı ile uçakla Kore'ye gönderilmiştir.²⁰⁹

Kore'ye giden ilk kafileye Balıkesir'in Edremit ilçe birliğinden 1 subay ve 300 er katılmış, birlik halkın yoğun tezahüratları ile Kore'ye uğurlanmışlardır.²¹⁰ 9 Ocak 1951 tarihinde ilk Kore yaralı kafilesi İstanbul'a gelmiştir. Kafile toplam 18 Kore gazisinden oluşmaktadır.²¹¹ Gelen kafilenin içinde Balıkesirli Gazi Ali Özaltın da bulunmaktadır.²¹²

²⁰⁵ Bülent Akkaya, "Türkiye'nin Nato Üyeliği ve Kore Savaşı", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:28, (Ocak-Şubat 2012), s.5.

²⁰⁶ Nazan Kahraman, "Kore Savaşı ve Türkiye'nin Savaşa Katılma Kararının Türk Basınına Yansıması Üzerine Bir Analiz (Haziran-Ağustos 1950)", *İletişim Fakültesi Elektronik Dergi*, Cilt:8, Sayı:2, (Eylül 2020), s.180.

²⁰⁷ "Kore'ye Giden Birliğimiz Süveyş Kanalından Geçti", *Akşam*, 29 Eylül 1950, s.1.

²⁰⁸ Kahraman, *agm.*, s.1382.

²⁰⁹ "Kız Enstitümüzün Hazırlamış Olduğu Bayrak, Bugün Kore'ye Gönderiliyor", *Balıkesir Postası*, 25 Aralık 1950, s.1.

²¹⁰ "Kore'ye Edremit Birliğinden de erler gönderiliyor", *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1950, s.1

²¹¹ "Kore'den İlk Yaralı Kafilesi Dün Uçakla Şehrimize Geldi", *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1951, s.1.

²¹² "Kore'den İstanbul'a Gelen Balıkesirli Gazinin Anlattıkları", *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1951, s.1.

Kore Savaş Birliği'ne takviye olarak gönderilen ikinci birliğe Balıkesir'den 60 er ve subay katılmıştır. Susurluk, Bandırma ilçeleri ve Balıkesir merkezden seçilen grup 6 Şubat tarihinde muayeneleri yapılmak üzere İzmir'e hareket etmiştir. Tren ile İzmir'e giden askerleri istasyonda halk yoğun tezahüratlarla uğurlamıştır.²¹³

9 Ocak 1951 tarihinde Kore yaralı kafilesi içinde İstanbul'a gelen gazi Ali Özeltin, İstanbul'daki tedavisinin tamamlanmasının ardından 16 Şubat'ta Balıkesir'e gelmiştir. Kore Savaşı'nda 16 yerinden yaralanan Ali Özeltin, halkın yoğun tezahüratı ile karşılanmıştır. Ali Özeltin'i yalnız bırakmayan halk, Bandırma, Susurluk ilçelerinde ve Balıkesir merkezde törenler düzenlemiştir.²¹⁴ Kore Gazisi Ali Özeltin, Balıkesir'e dönmesinin ardından okullarda Kore'de geçirdiği süre zarfındaki anılarını öğrencilere anlatarak, savaştaki harekâtı harita üzerinden göstermiştir.²¹⁵ 28 Mart'ta Balıkesir lisesi tarafından Öğretmen Okulu konferans salonunda bir kahramanlık günü düzenlenmiştir. Kore'deki Türk kahramanlığını anmak maksadı ile düzenlenen bu toplantıya İstiklal Marşı ile başlanmış, Kore şehitleri için bir dakikalık saygı duruşu yapılmıştır. Türkiye'nin Kore kahramanlığı ile ilgili çeşitli şiirler ve konuşmalar yapılan toplantıda, Kore Gazisi Ali Özeltin da Kore Savaşı'na ait anılarını anlatmıştır.²¹⁶

3. Millet Partisi'nin Balıkesir'de Kurulması

Millet Partisi'nin Balıkesir'de kurma çalışmaları 1948 yılında sonuçsuz kalmıştır. Parti mensuplarının 1950 yılı sonunda tekrar Balıkesir ziyaretleriyle MP'yi Balıkesir'de teşkilatlandırma çalışmaları başlamıştır. Kasım 1950 tarihinde Ankara'dan Balıkesir'e gelmiş olan Millet Partisi Genel İdare Kurulundan Ahmet Tahtakılıç ile Sadık Aldoğan, Edremit, Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık ilçelerine gitmişlerdir. Gitmiş oldukları ilçelerde DP ye karşı ağır tenkitlerde de bulunan Millet Partisi mensupları MP'yi Balıkesir'de kuracaklarını bildirmişlerdir. Ayvalık'ta MP tarafından verilen yemekte Ayvalık Kaymakamı, Belediye Başkanı CHP ve DP mensupları bulunmuştur.²¹⁷

1951 Yılı başında Balıkesir'de kurulan MP İl Teşkilatı, 4 Mayıs 1951 tarihinde gerçekleştirdiği MP İl Kongresi süresince Balıkesir'in sekiz ilçesinde teşkilatını

²¹³ "Balıkesir'den Kore'ye Gidecek Kahramanlarımız", *Balıkesir Postası*, 7 Şubat 1951, s.1.

²¹⁴ "Dün Kore Gazimizi Törenle Bağrımıza Bastık", *Balıkesir Postası*, 17 Şubat 1951, s.1.

²¹⁵ "Kore Gazisi Ali Özeltin Okullardaki Harp Hatıralarını Anlatıyor", *Balıkesir Postası*, 12 Mart 1951, s.1.

²¹⁶ "Lisenin Hazırladığı Kore Kahramanları Günü", *Balıkesir Postası*, 28 Mart 1951, s.1.

²¹⁷ "Millet Partisi Mensuplarının Gezisi", *Türk Dili*, 9 Kasım 1950, s.2.

tamamlayabilmiştir.²¹⁸

a. MP İl Kongresi

Millet Partisi'nin Balıkesir'deki ilk kongresi 4 Mayıs 1951 tarihinde gerçekleşmiştir. Kongreye Balıkesir'in sekiz ilçesinden delege katılmıştır. Parti Başkanı Ahmet Çavdaroğlu kongreyi açmış, bunu takiben kongre İstanbul avukatlarından Ertuğrul Akça'nın başkanlığında çalışmalarına geçmiştir. Parti raporu okunmuş ve görüşmelere geçilmiştir. Kongrede bir delegenin MP'nin iktidara geldiği takdirde cumhurbaşkanından ocak başkanına kadar vazife alacak kişilerin yalnız bir defa başkan seçilmesini teklif etmiştir. Bu teklif tartışmaya sebep olmuş ve kabul edilmemiştir. İzmir'den Mustafa Kentli yaptığı konuşmada vicdan hürriyetinden, din anlayışından MP'nin ne anladığını izah etmiş, DP genel başkanının bu hususlardaki sözlerinin hiç de açık olmadığını söyleyerek DP iktidarının bu hususta hiçbir yenilik getirmediğini anlatmıştır. Son olarak partinin genel sekreteri Ahmet Tahtakılıç söz almıştır. Tahtakılıç, konuşmasında MP'nin üçüncü bir parti olmak sıfatı ile, memleket işlerinin iyi yolda yürütmesi için gerekli olduğuna işaret etmiştir. Tahtakılıç, şeflik sistemine DP milletvekili olduğu zamandan beri karşı olduğunu anlatarak Sevin Gazinosu bahçesinde 1947 yılında DP'lilerin Celal Bayar'ın resmini müzayedeye çıkarttıkları zaman buna karşı şunu söylemiştir: *“yaşayan kimselerin resimleri müzayedeye çıkarılmaz”* diye bağırdığını söylemiş: *“şimdi kendilerinden ayrı bulunduğum o şahıslarla görülecek hiçbir hesabım yoktur ve Adnan Menderes ile demokrasi olmaz.”* Tahtakılıç, DP ileri gelenlerini ve Balıkesir milletvekillerini de ima ederek iktidara geçtikten sonra eski sözlerini ve günlerini unuttuklarını iktidarda kalmak için her türlü şeyi yaptıklarını ifade ederek şunları söylemiştir: *“sandalye onların olsun. Bizim istediğimiz bu memlekette hakiki hukuk devletinin ve demokrasinin kurulmasıdır.”*²¹⁹

Konuşmasında Adnan Menderes'in parti başkanlığını da eleştiren Ahmet Tahtakılıç, başbakanın genel başkan sıfatı ile kongreleri dolaşmasının yerinde olmadığını, farklı ülkelerdeki Başbakanların parti kongreleri ile asla ilgilenmediğini ifade etmiştir. Konuşmasında milletvekillerinden de şikâyeti olduğunu belirten Tahtakılıç, şunları söylemiştir: *“Asıl şikâyetim milletvekillerindendir. Despotlaşan idareler murakabe edilmeye, edilmeye böyle olurlar. Biz reyimizi verdikten sonra vazife Büyük Millet Meclisi'ndedir.”* Tahtakılıç'ın uzun konuşması, kongrenin

²¹⁸ “Millet Parti Kongresi Toplanıyor”, *Türk Dili*, 3 Mayıs 1951, s.1.

²¹⁹ “Millet Partisi Kongresinde”, *Türk Dili*, 6 Mayıs 1951, s.1.

yapıldığı Sevin Gazinosu dışına hoparlör konularak yayınlanmıştır. Saat 21.30'a kadar devam eden kongreyi CHP'li ve tarafsız birçok vatandaş takip etmiştir. Kongre sonrasında Ahmet Tahtakılıç ve Mustafa Kentli İzmir kongresine katılmak üzere Balıkesir'den ayrılmıştır.²²⁰

MP'nin yapmış olduğu il kongresi DP Balıkesir Teşkilatı tarafından eleştirilmiştir. Özellikle Ahmet Tahtakılıç'ın DP üyeliği sırasında gazinoda verilen ziyafette, o zaman DP Başkanı olan Celal Bayar'ın resminin müzayedeye çıkarılması ve buna itiraz ettiği ve derhal ayağa kalktığı yönündeki konuşması eleştirilmiştir. DP il idare kurulu sekreteri İsmail İlşekerci bu konu hakkında şunları söylemiştir: *“O zaman DP’de bulunan MP Genel Sekreteri Ahmet Tahtakılıç’la Sevin Gazinosu’nda yan yana oturuyorduk. Celal Bayar’ın resminin müzayedeye çıkarılmak arzusu üzerine Tahtakılıç’a buna mani olması için işaret ettim. Tahtakılıç, ancak ondan sonra müdahalede bulunmuş ve DP’nin umdelerinin çok yerinde olduğunu, partinin şahıslarla değil prensipler ve programlarla kaim olduğunu, vatandaşların sempatisini kazanmış ve inanan insanlar partisi olduğunu ifade etmişti. Belki yarın partinin başında Celal Bayarlar ve Tahtakılıçlar olmayabilir fakat halk millet ve Cumhuriyet’in yaşadığı müddetçe DP’nin programına rey verecektir ve bu milleti refaha götürecektir.”* Ahmet Tahtakılıç'ın vermiş olduğu tepkinin kendisi sayesinde olduğunu savunan İsmail İlşekerci, Tahtakılıç'ın DP üyesi olduğu zaman yapmış olduğu konuşmalar ile şu anki DP'yi karalama çalışmalarının kendisini tutarsız ve yalancı gösterdiğini dile getirmiştir.²²¹

4. 1951 Yılı Milletvekili Ara Seçimleri

1951 yılı milletvekili seçimleri 16 Eylül 1951 tarihinde yapılmıştır. 17 ilde gerçekleşen seçimlerde 15 ilde DP kazanmıştır. Balıkesir’de DP: 96.158 oy, CHP: 60.878 oy, MP ise: 6.054 oy almıştır. Balıkesir’de seçimi kazanan DP’nin adayı Mücteba Iştın 96.158 oy ile seçimi kazanmıştır. CHP’nin adayı Sıddık Tümerkan ise 60.878 oy ile seçimi kaybetmiştir.²²²

Balıkesir’in Sındırgı ilçesinde, CHP, DP’den iki binden fazla oy almıştır. Muhalefet, CHP iktidardan düştükten sonra muhalif parti olarak iştirak ettiği bu ara seçimlerinde aldığı oyların sadece onu destekleyen vatandaşların samimi bağlılığının neticesi olarak yorumlamıştır. CHP’nin Balıkesir vilayetinde en çok oyu Sındırgı’dan

²²⁰ “Millet Partisi...”, *Türk Dili*, s.2.

²²¹ “M.P İl Kongresinde”, *Balıkesir Postası*, s.1-2.

²²² “Balıkesir’deki Kati Netice Belli Oldu”, *Balıkesir Postası*, 18 Eylül 1951, s.1.

alması ise Sındırgı belediyesinde geçen hadiselerin bir sonucu olsa gerektir. Demokrat Parti tarafından teşkil olunan Sındırgı Belediye'sinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra, Şubat ayı gibi, belediye başkanına işten el çektilmesi, Belediye Meclisi'nin belediye kanunun 90. Maddesine dayanarak seçtiği başkan vekili yerine dışarıdan bir vekil getirilmesi ve belediye işlerinin aksaması gibi sorunları yaşayan Sındırgı halkı seçimlerde DP'ye olan güvensizliğini göstermiştir.²²³

1951 ara seçimleri hakkında Sıtkı Yırcalı, 1950 seçimlerindeki halkın desteğinin aynı inanışla devam ettiğini, muhalefet yıllarındaki aynı güvenin iktidar sürecinde de devam ettiğini belirtmiştir. DP'nin kendini halkına kanıtladığını savunan Yırcalı: *“Artık bu memlekette geri dönülemeyecek bir rejim kurulmuştur. Artık bu millet şahısların, iftiraların, vaatlerin arkasından değil, kendi maşer-i şuurunda gerçekleştirdiği bir inanışın peşinde gitmektedir.”*²²⁴ Ara seçimlerin DP'nin halk karşısında bir imtihanı olduğunu belirten Sıtkı Yırcalı, milletin bir kez daha DP'ye oyunu vererek bu imtihanı geçtiğini belirtmiş, CHP'nin DP'nin vaatler karşılığında oy aldığını iddia ettiği tezini çürüttüğünü savunmuştur.²²⁵ Sıtkı Yırcalı'nın da dediği gibi Balıkesir'de halk DP'ye olan desteğini ara seçimlerde de sürdürerek “DP'nin Kalesi” sıfatını korumuştur.

C. 1952 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 19 Haziran 1952 tarihinde Balıkesir'e gelmiştir. Cumhurbaşkanı, İzmir'den marşandiz trenine bağlı özel vagonla saat 12.00'da Balıkesir'e ulaşmıştır. Yanında Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Çalışma ve İşletmeler Bakanı Nuri Özcan da bulunan Cumhurbaşkanı Balıkesir'de coşkuyla karşılanmıştır. Karşılamaya Gümrük ve Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı, DP milletvekilleri ve komutanlar ile birlikte büyük bir halk kitlesi katılımı olmuştur. İstasyondan belediyeye gelen Cumhurbaşkanı bir süre istirahat ettikten sonra belediye başkanından şehir ve yangın sahasındaki inşaat hakkında izahat almıştır. Sonrasında yangın sahasına gittiği sırada belediye bahçesi önünde toplanan halka hitap etmiştir.²²⁶

Celal Bayar halka konuşmasında şunları söylemiştir: *“her gelişimde olduğu*

²²³ Fatma Aydın, Demokrat Parti İktidarı Uygulamalarının Bir Taşra Kenti Basınına Yansımaları Balıkesir Örneği (1950 – 1960) , *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2014, s.48.

²²⁴ Sıtkı Yırcalı, “Ara Seçimlerin Manası”, *Balıkesir Postası*, 18 Eylül 1951, s.1.

²²⁵ Sıtkı Yırcalı, “Milletin Zaferi”, *Balıkesir Postası*, 17 Eylül 1951, s.1.

²²⁶ “Cumhurbaşkanı Dün Geldi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1952, s.1.; “Hükümetin Yeni Fabrikalar Kurulması Hakkındaki Kararı”, *Akşam*, 20 Nisan 1952, s.1.

gibi bu defa da bana ve refakat eden arkadaşlarıma teveccüh gösterdiniz. Bu teveccühünüze minnettarım. Memleketinizi bu defa biraz daha güzelleşmiş buldum. Balıkesir iyi, şen, asil ve ileri insanların bir merkezi olmakta devam edecektir. Size ve memleketinize ebedi saadetler dilerim.” Cumhurbaşkanı’nın konuşmasından sonra kalkan ve milli oyunlar gösterisi yapılmıştır. Yürüyerek yangın sahasındaki inşaata gelen Cumhurbaşkanı, yapılmakta olan binaları gezmiştir. Belediye tarafından Atatürk Park Gazinosu’nda şerefine verilen yemekten sonra topçu garnizonunu ve havaalanını ziyaret eden Bayar, Hava Albayı Enver Akkol tarafından tepkili uçaklar hakkında bilgi almıştır. Sonrasında nikah salonuna gelen Cumhurbaşkanı, halkın ve ilçelerden gelen heyetlerin dilek ve ihtiyaçlarını dinlemiştir. Gümrük ve Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı Cumhurbaşkanı’na Balıkesir’de bir şeker fabrikası kurma fikrini iletmışlerdir. Celal Bayar, zamanında şeker fabrikası kurulması için en müsait yerin Susurluk ilçesi olacağına dair bir rapor verilmiş olduğunu belirterek bu konu hakkında aydınlatıcı açıklamalarda bulunmuş ve kısaca şu şekilde konuşmuştur: *“Biz de her şeyin bir vakti zamanı vardır derler; inşallah o vakit gelmiştir. Bugün için sanayiye kıymet vermek ve onu harekete geçirmek istiyoruz. Bilhassa zirai sanayiye önem veriyoruz. Hükümet karar halindedir, vatandaşlar şeker fabrikası hususunda teşebbüse geçerler ve hisse senetleri almak isterlerse bu teşebbüsün vücuda gelmesine yardım ederler...”*²²⁷

İki saate süren görüşmelerden sonra Balıkesir ve Bursa illerinin müşterek harekete geçmeleri üzerinde karara varılmış ve Susurluk Belediye Başkanı yakın bir zamanda bir şirketin kurulacağını ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı halk ile görüşmesinin ardından Sıtkı Yırcalı’nın evine gitmiştir. Gece Atatürk Park Gazinosu’nda DP tarafından verilen yemekte hazır bulunan Celal Bayar, yemekten sonra zeybek gösterileri ve milli oyunları izlemiştir. Celal Bayar geceyi Sıtkı Yırcalı’nın evinde geçirmiştir. Bayar, 22 Nisan sabahı yanında Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı, Tarım ve İşletmeler Bakanı, milletvekilleri, Balıkesir Valisi ve DP’li Belediye Başkanları ile birlikte Balıkesir Lisesi’ni, Necati Bey Öğretmen Okulunu, Erkek Sanat Enstitüsü’nü ve Atatürk Parkı’ndaki stadyumu gezmiştir. Daha sonrasında hava üssüne giden Cumhurbaşkanı jet uçaklarının antrenman uçuşlarını seyretmiş, öğrenci pilot gençler ile sohbet etmiş ve kendilerini tebrik etmiştir. Sonrasında Balıkesir merkeze dönen Cumhurbaşkanı, saat 12.25’te tren ile Ankara’ya dönmüştür.²²⁸

²²⁷ “Sayın Cumhurbaşkanımız”, *Balıkesir Postası*, 21 Nisan 1952, s.1.

²²⁸ “Sayın...”, *Balıkesir Postası*, s.2; “Cumhurbaşkanımız Uğurlandı”, *Ateş*, 22 Nisan 1952, s.1-4.

2. Kasım Gülek'in Balıkesir Ziyareti ve CHP Sındırgı Mitingi

1952 yılı Mayıs ayı Balıkesir'deki siyasi partilerin kongrelerinin peş peşe yapıldığı bir dönem olmuştur. CHP kongresine katılmak ve ilçe ziyaretlerinde bulunmak üzere 10 Mayıs 1952'de CHP Genel sekreteri Kasım Gülek, genel idare kurulu üyelerinden Cemil Sait Barlas Balıkesir'e gelmiştir. CHP'liler tarafından karşılanan Gülek ve Barlas, CHP binasına gitmiş ve partililer ile görüşmüştür.²²⁹ Kasım Gülek ve Cemil Sait Barlas, 10 Mayıs akşamı Balıkesir Sevin Gazinosu'nda yapılan CHP Yıldırım Bucağı Kongresi'ne katılmıştır. Kasım Gülek kongrede yaptığı konuşmada iktidarı şiddetle tenkit etmiş, Barlas ise dış siyasete dair konuşmuştur. Kongre sırasında DP taraftarı iki kişi kongreye gelerek konuşmacıların sözlerini kesmek istemiş ve kongre binasından uzaklaştırılmıştır.²³⁰

DP'nin CHP kongresine tepkisi gecikmemiş, Kongrenin çok sönük geçtiği, katılımın az olduğu ve kongreye parti delegelerinin bile katılmadığı iddia edilmiştir. Ayrıca kongrede Kasım Gülek ve Cemil Sait Barlas'ın halkın dilek ve şikayetlerini dinlemeye tenezzül etmedikleri ve sadece iktidar partisi DP'yi eleştirmekle kongreyi kapattıklarını öne sürmüştür.²³¹

11 Mayıs tarihinde CHP Sındırgı ilçesinde büyük bir miting yapmıştır. Sındırgı'da yapılan mitinge, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek DP iktidarını eleştirmeyi sürdürmüştür. Sözlerine halkı selamlayarak başlayan Kasım Gülek, konuşmasında şunları söylemiştir: *"Muhterem arkadaşlarım, aziz Sındırgılı hemşerilerim, bugün uzak yerlerden zahmet ederek buraya gelen aziz kardeşlerim, gösterdiğiniz alakadan kendim ve arkadaşlarım adına teşekkür ederim bize karşı gösterdiğiniz candan yakınlığı bizim naçiz şahıslarımıza değil büyük partimize olduğunu biliyoruz."* CHP'nin halk gözünde itibarını kaybettiği iddialarına da yanıt veren Kasım Gülek konuyla ilgili şunları söylemiştir: *"şu asil kalabalığı görüyorsunuz. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ayakta nasıl dimdik, halkın ve memleketin yolunda olduğunu görmek isteyenler bu muazzam kalabalığı gelip görsünler. Her yerde bu nevi kalabalık bizi böyle karşılıyor. CHP'nin ne kadar kuvvetlendiğini bununla ispat edebiliriz. Radyo iktidarın elinde kendisi için bir alet olduğundan istifade edemiyor, biz de sizin aranızda gelerek konuşmak istiyoruz. Arkadaşlarım Halk*

²²⁹ "Kasım Gülek ve Arkadaşları Dün Tezahüratla Karşılandı", *Balıkesir Postası*, 11 Mayıs 1952, s.1-2.

²³⁰ "CHP Yıldırım Bucağı Kongresi", *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952, s.1-2.

²³¹ "Halk Partisinin Gayesiz Kongre ve Toplantısı", *Balıkesir Postası*, 12 Mayıs 1952, s.1.

*Partisi halkın ve hakkın partisidir. Bayrağımız da 6 oklardan büyüğü halkı ifade etmektedir. İşte bu muazzam kalabalık büyük mana ifade eder. Onun içindir ki iktidar bu kalabalığın muhabbet ve azametini hissederek Balıkesir demokrat il kongresini geride bırakmışlardır.*²³²

Kasım Gülek, iktidar partisi DP'yi eleştirirken özellikle Başbakan Adnan Menderes'i hedef almış: *"Menderes kendini kaf dağında görüyor. Hakikatte ise çürük bir dal üzerindedir"* sözleri ile Adnan Menderes'i sertçe eleştirmiştir. Sonrasında kürsüye gelen Cemil Sait Barlas heyecanlı bir konuşma yapmış ve iktidarı eleştirmiştir. Lafla peynir gemisinin yürümeyeceğini 200 milyon liralık pamuktan ibaret bir milli servetin Ege'de ve Adana'da yattığını şu sözleriyle belirtmiştir: *"Hükümet bu iktisadi ölümü nasıl diriltecek. Bunu bildirsin biz hükümetten rakam istiyoruz."*²³³

Sındırgı'da gerçekleşen CHP mitingi Türk Dili gazetesinin iddiasına göre 30.000 kişinin dinlediği muazzam bir toplantı olmuştur. Mitinge Balıkesir'in tüm ilçelerinden ve Manisa ve ilçelerinden dinleyici gelmiştir.²³⁴ Sındırgı mitinginin ardından Kasım Gülek ve Cemil Sait Barlas Balıkesir merkeze dönmüş, ve akşam üzeri Balıkesir'den ayrılmışlardır.²³⁵

CHP'nin yapmış olduğu mitingi özellikle Sındırgı ilçesinde yapmayı tercih etmesinin sebebi 1951 ara seçimlerinde DP'nin en çok oyu Sındırgı'dan almış olması ve DP kanadında Sındırgı'nın artık bir DP ilçesi olduğu kanaatini kırmak içindir. Yapılan bu miting iddia edilen 30.000 kişilik toplantı ile DP'ye karşı bir güç gösterisi olmuştur. DP kanadından ise toplantının sönük geçtiği, adı geçen binlerce kişinin toplantıda olmadığı yönündedir.²³⁶ CHP iktidar partisinden muhalefet safına geçtiği zaman Balıkesir'deki seçmeni kendi safına çekmek için daha fazla çaba ve gayret göstermeye başlamıştır.

3. Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın Balıkesir Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın 15 Mayıs 1952 tarihinde Balıkesir'e bir ziyaretleri olmuştur. Bu ziyaretin sebebi DP'nin yıllık il kongresidir. Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu 15 Mayıs saat 10.45'te Ankara'dan uçakla Balıkesir'e gelmişlerdir. Karşılama Gümrük ve Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı, Balıkesir Kolordu Komutanı,

²³² "Sındırgı'daki 30 Bin Kişilik Toplantı", *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952, s.1-2.

²³³ "Barlas'ın Konuşması", *Türk Dili*, 12 Mayıs 1952, s.1.

²³⁴ "Sındırgı Tarihi Bir Gün Yaşadı", *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952, s.1.

²³⁵ "Sındırgı...", *Türk Dili*, s.2.

²³⁶ "CHP Mitingi Sessiz Geçti", *Balıkesir Postası*, 12 Mayıs 1952, s.2.

Balıkesir Valisi ve Vali Yardımcısı bulunmuştur. Karşılama törenine il ilçe ve kasabalardan halk da teşrif etmiştir. Karşılama töreninden sonra Cumhuriyet alanına gelinmiş ve orada yapılan hava şehitleri törenine katılmışlardır. Adnan Menderes ve Refik Koraltan, Cumhuriyet Meydanı'nda bir şehit annesi ve ailesiyle konuşmuşlar ve kendilerine başsağlığında bulunmuşlardır.²³⁷

Tören sonrasında Refik Koraltan kürsüye çıkarak Balıkesir halkını selamlamıştır. Sonrasında Kürsüye çıkan Başbakan Adnan Menderes Balıkesir halkına şunları söylemiştir: *“Aziz Balıkesirliler, ben sizlerle beraber şartların en ağır zamanında yan yana bulundum. Beraberce gözyaşı döktük, beraberce güldük. Bu kadar ıstırap çekmiş bir vatan çocuğunun bugünkü hareketlerinden hala telaş etmelerine sebep nedir? Türk milleti hürriyet aşkı ile kazandığı eserini sonuna kadar muhafaza etmesini bilecektir. Kim ne derse desin yolunuz açıktır. Hedefinize hızla ilerliyorsunuz.”*²³⁸ DP il binasına giden Başbakan ve refakatçileri sonrasında belediyenin verdiği öğle yemeğine katılmış yemekten sonra ise istirahate çekilmişlerdir. Saat 16.30'da kongreye gelen Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Refik Koraltan, tezahüratlarla karşılanmıştır.²³⁹

Kongreyi DP il başkanı ve Tekel Bakanı Sıtkı Yırcalı açmış, kongre başkanlığına Sıtkı Yırcalı seçilerek görüşmelere başlanmıştır. Faaliyet raporu il başkanı tarafından okunmuştur. Raporda bir yıllık faaliyetten başka hükümetten istenilen dilekler üzerinde durulmuştur.²⁴⁰

Kongrede konuşma yapan Başbakan Adnan Menderes şunları söylemiştir: Başbakan, İsmet İnönü'nün Zonguldak'ta yapmış olduğu konuşmalardan örnekler vermiş ve CHP liderine şu sözlerle cevap vermiştir: *“Arkadaşlar onlar bizim şahıslarımızı küçültmek için isimlerimizi söylemeyip sadece Adnan şunu söyledi diyorlar. Benim de İsmet geldi, İsmet gitti mi demek demem lazım? Biz onların ne olduklarını gördük ve biliyoruz. Bir zamanlar bu memlekette bir paşa hazretleri vardı. Bunu adeta bir nasip olarak vasıflandırdılar bir dediği iki olmazdı. Şimdi demokrasi devrini yaşıyoruz fakat onlar hala milli şef gibi konuşuyor ve kendilerini geçmiş devrin hükümdarı sayıyorlar.”* CHP'nin mitinglerinde kendilerini Atatürk'ün inkılaplarına aykırı davranmakla ve yapılan inkılapları unutmakla suçlandıklarını belirten Başbakan

²³⁷ “Balıkesir Bayram Günü Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952, s.1.

²³⁸ “Balıkesir Bayram...”, *Balıkesir Postası*, s.4.

²³⁹ “Dünkü DP Kongresinde Başbakanımız Adnan Menderes Mühim Bir Konuşma Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952, s.1-2.

²⁴⁰ “DP Kongresinde”, *Türk Dili*, 15 Mayıs 1952, s.1.

bu iddiaları yalanlamış ve Atatürk'ün izinden gittiklerini belirtmiştir. Başbakanın konuşmasından sonra kongreye katılan delegeler şikâyet ve dileklerini belirtmiştir. Kongre, Sıtkı Yırcalı tarafından kapatılmıştır.²⁴¹

Geceyi Sıtkı Yırcalı'nın evinde geçiren Adnan Menderes ve Refik Koraltan 16 Mayıs saat 11.00'da Bursa'ya gitmek üzere Balıkesir'den ayrılmıştır.²⁴²

Muhalefet nazarında bu kongre CHP'nin Sındırgı mitingine bir gönderme olmuştur. Balıkesir CHP'lilerine göre Sındırgı mitingine halkın büyük iştiraki sebebiyle ve CHP liderleri yurt genelinde yapmış oldukları seyahatlerde özellikle Balıkesir'e gelmeyi ön plana almıştır.²⁴³ CHP'nin büyük Sındırgı mitinginde Kasım Gülek ve Cemil Sait Barlas tarafından DP hükümetini çok sert eleştirilmiştir. Bunun üzerine DP lideri Başbakan Adnan Menderes ve Refik Koraltan bu eleştirilere yerinde cevaplar vermek için Balıkesir ziyaretini öne çekmiş olabilir. Adnan Menderes, DP için önemli bir destekleyici kitleye sahip olan Balıkesir'e gelerek kendisi ve partisi adına yapılan eleştirilere cevap vermiş ve bu durum DP'nin boy gösterisi olarak yorumlanmıştır.

4. CHP Ayvalık Mitingi

CHP Balıkesir Teşkilatı, Kurban Bayramı'nın üçüncü gününe denk gelen 2 Eylül 1952 tarihinde Ayvalık ilçesinde miting düzenlemiştir. Düzenlenen mitingde CHP ve DP arasında bir hadise meydana gelmiştir. 2 Eylül saat 16.00'da CHP Ayvalık mitingini başlamıştır. Önce Ayvalık CHP İlçe Başkanı konuşma yapmış konuşmasında civar ilçelerden ve köylerden gelen halkı selamlayıp teşekkür etmiştir. Sonrasında kürsüye Balıkesir Merkez İlçe Başkanı Hasan Sarıca gelmiştir. Kürsüye gelen Sarıca, halkı selamlanmış ve memlekette çok partili hayatın gelişmesinde mitinglerin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Hasan Sarıca iktidarın birçok konuda nasıl hareket ettiğini ve bu hareketleri konuşması esnasında açıklayacağını bildirmiştir. Hasan Sarıca konuşma yaptığı esnada Ayvalık çarşı istikametinden mitingin yapıldığı Cumhuriyet alanına 15-20 kişilik DP taraftarı bir grup yaklaşmış ve toplantıyı ihlal etmiştir. Hasan Sarıca, gelen grubu uyarmasına rağmen DP'li grup seslerini yükseltmeye devam etmiştir. DP'li gruba halktan da alkışlarla destek gelmeye başladığı sırada Nejat Sarıçalı hoparlör ile Ayvalık DP'lilerin kanuni izni alınmış olan

²⁴¹ “Başbakanın Konuşması”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952, s.4.; “Başbakan İnönü'ye Cevap Verdi”, *Akşam*, 16 Mayıs 1952, s.2.

²⁴² “Meclis Başkanı ve Başbakanımız Bursa'ya Gittiler”, *Balıkesir Postası*, 17 Mayıs 1952, s.1.

²⁴³ “Koraltan ve Menderes Uçakla Dün Geldi”, *Türk Dili*, 16 Mayıs 1952, s.1.

bir mitingi ihlal etmeye hakları olmadığını, bunun kanuna karşı gelmek olduğunu DP'li gruba bildirmiştir. İddiaya göre DP'li gruba Ayvalık Belediye Başkanı Avni Baskın da destek vermiştir. DP'li grubun taşkınlıkları devam ettiği için Nejat Sarıçalı, emniyet mensuplarına kanun dışı hareket edenlerin gerekli muameleye tabi tutulmasını istemiştir. Yapılan müdahalelerin yetersiz kalması sonucu CHP, mitingi erken sonlandırmak zorunda kalmıştır.²⁴⁴

CHP mitingin erken sonlanmasının ve mitingde yaşanan hadisenin planlı ve kasıtlı bir davranış olduğunu savunmuştur. CHP nazarında emniyet mensupları taşkınlık gösteren toplantı düzenine aykırı hareketleri bulunan gruba müdahale etmemiştir. CHP il idare kurulu ikinci başkanı Cevdet Demiray il idare kurulundan Niyazi Evren hadisenin yaşandığı esnada derhal Ayvalık Kaymakamını aramışlar ve kaymakamın izinli olduğunu öğrenmişler, kaymakam yardımcısına başvurmaya çalışsalar da sonuçsuz kaldığını iddia etmişlerdir. Ayrıca Vali Nurettin Aynuksa'nın olaydan birkaç saat önce Ayvalık'tan Burhaniye ilçesine hareket ettiği öğrenilince kendisine telefon edilmek istenmişse de valiye ulaşamamıştır. Yaşanan hadiselerden valinin de haberi olduğu öne sürülmüştür.²⁴⁵

Miting hadisesinden sonra CHP'liler tarafından Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf çekilmiştir. Telgrafta öncesinde izni alınmış kanuni usule uygun olan bir toplantının DP'liler tarafından erken sonlandırılmış olduğu ve mitingde yaşanan hadiseler başbakana bildirilmiştir.²⁴⁶

Ayvalık hadisesinde kendisinin de haberdar olduğu öne sürülen Vali Nurettin Aynuksa, sonrasında konuyla ilgili bir açıklama yapmıştır. Vali miting münasebetiyle tüm emniyet güçlerinin gerekli tedbirleri aldığını ve miting sırasında hadise çıkaran partili partisiz grubun polis ve jandarma tarafından uzaklaştırıldığını ve konuyla ilgili kişilerin gözaltına alınarak tutuklandığını belirtmiştir. Vali Nurettin Aynuksa, hadisede adı geçen Ayvalık Belediye Başkanı hakkında da şunları söylemiştir: *“Ayvalık Belediye Başkanı Hüseyin Avni Baskın'ın miting esnasındaki durumu ile alakalı makamlar meşgul olmuşlardır. Şurasını samimi bir müşahedem olarak beyan ederim ki, Belediye Başkanı olarak Avni Baskın Ayvalık'ta müspet eserler meydana getirmektedir, başarı ile çalışmaktadır.”* Vali, Ayvalık mitinginin yapıldığı gün Ayvalık'ta bulunmasının sebebini de şu şekilde açıklamıştır: *“Balıkesir'in her güzel*

²⁴⁴ “CHP'nin Ayvalık'taki Büyük Toplantısı”, *Türk Dili*, 5 Eylül 1952, s.1-2.

²⁴⁵ “Vali İtham Ediliyor”, *Ateş*, 10 Eylül 1952, s.1.

²⁴⁶ “Menderese Çekilen Telgraf”, *Türk Dili*, 5 Eylül 1952, s.1-3.

yeri kadar en az güzel olan Ayvalık'a geçen Ramazan Bayramı'nda olduğu gibi bu Kurban Bayramı'nda da gitmiştim. Bunun miting ile irtibat ettirerek manalar çıkarmayı insaf ve hüsn-ü niyetli anlayışın dışında aşağı bir hareket olarak telakki eder ve bu hali hiçbir kimse için düşünemem. Şahıs ve toplulukların haiz oldukları siyasi hüviyet ayrılıkları karşısında tereddüt edecek vazifelerimiz, her resmi vazife gibi kanun çerçevesi içindedir.”²⁴⁷

Ayvalık'ta meydana gelen miting hadisesi çok partili hayatın gerekliliği olan demokrasi ve özgürlük anlayışından çok uzaktır. Özellikle kanuni düzene hiçbir aykırılık bulunmayan mitingde DP'li grubun taşkınlıkları CHP ye yapılan hak ihlalidir.

5. İsmet İnönü'nün Balıkesir ve İlçeler Ziyareti

Ekim 1952 tarihinde Ege Bölgesi gezisine çıkan İsmet İnönü 8 Ekim 1952 tarihinde Manisa'dan Balıkesir'e gelmiştir. İsmet İnönü Manisa'dan Balıkesir'e gelinceye kadar bütün yol boyunca köylerde tezahüratla karşılanmış ve halkı selamlamıştır. İlk olarak Balıkesir'in ilçesi olan Sındırgı'ya gelen İsmet İnönü atlı süvarilere karşılanmış ve konuşma yapacağı alana gitmiştir. İsmet İnönü Sındırgı'da DP'lilere dönük olarak yaptığı konuşmasında özetle şunları söylemiştir: *“Burada DP'nin benim aleyhime yazılmış afişlerini görüyoruz. Benim CHP'li arkadaşlarım DP'liler bir yere gittikleri zaman hürmetle karşılarlar. Aradaki medeniyet farkını görüyor musunuz günlerden beri partizan idareyle uğraşıyorum. Tekrar sükunetle söylüyorum karşımızda bulunan DP'liler arasındaki insafli arkadaşlara hitap ediyorum. Partizan idare memleket için iki defa zararlı bir idaredir... iktidarda olanlara tavsiyem partizan idareden vazgeçmektir.”*²⁴⁸

Sındırgı'daki konuşmasının ardından Bigadiç ilçesine geçen İsmet İnönü burada da bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında son günlerin siyasi hadiselerine temas etmiş DP'lilerin aleyhine yaptıkları tezahürata şu şekilde cevap vermiştir: *“Halk partililer kasabalarına gelen DP'lileri hürmetle karşılamak olgunluğunu gösterdikleri halde DP'liler halk partililerin gezilerine tahammül edemiyorlar ve onlara düşman gibi bakıyorlar.”* İsmet İnönü'nün Sındırgı'da ve Bigadiç'te yapmış olduğu DP hakkındaki konuşmaları Balıkesir'e geldiğinde haklı çıkmıştır. Bigadiç'den ayrıldıktan sonra İsmet İnönü Balıkesir'in Çağış kasabasına gelmiştir.²⁴⁹

²⁴⁷ “Vali Cevap Veriyor”, *Ateş*, 12 Eylül 1952, s.1.

²⁴⁸ “İnönü'ne Sındırgı ve Bigadiç'te Coşkun Tezahürat”, *Türk Dili*, 10 Ekim 1952, s.1.

²⁴⁹ “İnönü Balıkesir'e Girmekten Vazgeçerek Bursa'ya Gitti”, *Akşam*, 9 Ekim 1952, s.2.

a. 8 Eylül Hadisesi

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün Balıkesir'de siyasi konuşma DP ve CHP arasında çıkan bir hadiseden dolayı iptal edilmiştir. CHP İnönü'nün konuşma yeri olarak eski belediye alanını uygun bulunmuş ve buna ait kanuni müracaatını 4 Ekim tarihinde yapmıştır. İsmet İnönü'nün Balıkesir'e gelişine birkaç gün kala Demokrat Parti Balıkesir'deki mevcut milletvekillerinin de iştiraki ile CHP'nin toplantı yapacağı belediye meydanında aynı gün aynı saatte bir toplantı düzenleyeceğini bildirmiş ve parti mensuplarını davet etmiştir. Bu toplantı DP Yıldırım Ocağı Kongresi adı altında düzenlenmiştir. İki partinin de aynı gün aynı saatte aynı meydanda toplantı yapması olası olmadığı için CHP Balıkesir Teşkilatı, DP İl Başkanlığı ile temasa geçmiş, DP il Başkanlığı ise DP toplantısının daha önceden kararlaştırıldığını söyleyerek toplantının iptal edilemeyeceğini iletmışlerdir. Bunun üzerine 7 Ekim Salı günü resmen dilekçeyle Balıkesir Valiliğine müracaat ederek eski Belediye Meydanı'nda iki partinin bir arada toplantı yapmalarının sakıncaları bildirilmiştir. Vali Nurettin Aynuksa, Jandarma Alay Komutanı ve Emniyet Müdür Vekili ile yaptığı görüşmelerden sonra CHP'nin yapacağı toplantı ve İnönü'nün konuşma yerinin istasyon önündeki Cumhuriyet alanı olarak değiştirilmesine karar vermiştir. Vali Nurettin Aynuksa kendisine bu müracaatı yapan CHP Parti Heyetine teşekkür ederek şunları söylemiştir: *"Bizim işimizi ve alacağımız tedbirleri kolaylaştırınız. Ayrıca bu meydan değişikliğini istemiş olmanız da olacağı muhtemel hadiseleri önlemeyi temin etmiş bulunuyorsunuz sizlere bu bakımdan tekrar tekrar teşekkür ederim."* CHP'nin meydan değiştirmesi meydana gelen hadiselerin önüne geçememiştir. DP'nin 8 Ekim günü toplantı alanını Cumhuriyet alanına çekmesi DP ve CHP arasındaki hadisenin başlangıcı olmuştur.²⁵⁰

İsmet İnönü planlanan programa göre saat 16.00'da Balıkesir'e gelerek Cumhuriyet Meydanı'nda kurulan kürsüde konuşacaktır fakat bu meydanda CHP mitingi saati yaklaştıkça DP'liler kendilerinin miting yapacaklarını söyleyerek alanı doldurmaya başlamışlardır. Bunun üzerine CHP idare kurulundan bir heyet valiliğe gitmiştir. Vali kendisinin Cumhuriyet alanında bir toplantıya izin vermediğini bundan haberi olmadığını beyan etmesi üzerine CHP heyeti tekrar yazılı olarak valiye başvurmuştur. Demokratların bu toplantısının bir hadise çıkartmak amacı güttüğünü bildirmişlerdir. Bu sırada 500 kadar DP önlerinde Balıkesir milletvekillerinin de olduğu grup CHP il binasına gelerek hoş olmayan davranışlar sergilemişler, il

²⁵⁰ "Kanuna ve Konuşma Hürriyetine İndirilen Darbe", *Türk Dili*, 9 Ekim 1952, s.1-2.

binasının camları kırılmış ve CHP'liler ile aralarında kavga çıkmış ve hadise büyümüştür. Çıkan hadisede pek çok CHP'li ve DP'li yaralanmıştır.

Bigadiç'ten ayrıldıktan sonra saat 14.15'te Çağış kasabasına gelen İsmet İnönü burada Balıkesir Valisi Nurettin Aynuksa ile Balıkesir Jandarma Komutanı tarafından karşılanmıştır. Vali, İnönü ile yaptığı kısa konuşmasında Balıkesir'de Cumhuriyet Meydanı'nda her iki partiye mensup 15.000 kişiye yakın vatandaşın toplandığını ve yer yer hadiselerin olduğunu söylemiş demokrat partililerin meydanı kısmen işgal ettiklerini ifade etmiştir. İsmet İnönü, Balıkesir'deki siyasi güvenliğin sağlanamaması sebebiyle Balıkesir'deki toplantısına gelmekten vazgeçerek direkt Bursa'ya hareket etmiştir.²⁵¹ Konuyla ilgili Bursa'da açıklama yapan İsmet İnönü, hadiseler hakkında şunları söylemiştir: *"Birkaç günden beri uğradığımız tecavüzler Balıkesir'de azami haddini buldu. Toplanma ve konuşma fiilen imkansız hale geldi. Hükümetten hakkımız olan kanuni vikayeyi göremedik büyük bir tertibe maruz kaldığımız anlaşıyor. Bu şartlar altında seyahati şimdilik kestim"* şeklinde açıklama yapan İnönü, Ege seyahatini sonlandırdığını bildirmiştir.²⁵²

8 Ekim hadisesi ile ilgili Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a tüm yurt genelinden pek çok telgraf çekilmiş ve yaşanan olaylar kınanmıştır. Cumhurbaşkanı'na diğer il CHP teşkilatlarından çekilen telgrafların bir kısmı şöyledir:

Zonguldak CHP Çatalağzı İl Başkanı Hasan Ateş'in telgrafı şöyledir: *"Sayın CHP Başkanı İnönü'ye dolayısı ile CHP'nin Manisa ve Balıkesir'deki genç demokrasimize yöneltlen iğrenç olayı büyük yeminimiz hatırlatarak tasvip etmediğimizi ve müsebbiblerini anayasa ve kanunlarımız teminatı altında taziyesi cihetine gidildiğini aziz Türk milletine ve dünya erkânına açıklamanızı bir küpe olarak arz ediyoruz saygılarımızla"*²⁵³ Çanakkale CHP Teşkilatı'nın telgrafı şöyledir: *"CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye karşı Manisa, Balıkesir ve Çanakkale'de hazırlanan tertipler demokrasimizin akıbeti için endişe verici mahiyette olduğundan mütekellimiz demokrasimizin gelişmesine engel olacak hareketleri tasvip etmediğinize eminiz. Vatandaşları nifaka sürükleyen bu gibi ıstırap verici müessif hareketlerin önlenmesine matuf tedbirlerin alınması için teşebbüse geçmenizi beklemekteyiz saygılarımla."*²⁵⁴ Kayseri CHP İl ve Merkez İlçe İdare Kurulu'nun telgrafı şöyledir: *"Ege mıntıkasındaki*

²⁵¹ "İnönü Valiye Dedi Ki", *Türk Dili*, 9 Ekim 1953, s.1-2.

²⁵² "İnönü'nün Beyanatı", *Türk Dili*, 10 Ekim 1952, s.1.

²⁵³ BCA, 43-253-6, C1, 10.10.1952.

²⁵⁴ BCA, 43-253-6, C1, 10.10.1952.

kanun ve demokratik esaslara sığmayan mütecaviz hareketlere bizler kadar zati devletlerinin de teessür duyduğunuzu umuyoruz. Saygılarımızla."²⁵⁵

Hadise sonrası toplanan CHP Burhaniye ilçe kongresinde alınan karar ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a şu telgraf çekilmiştir: *"Partizan zihniyetin tertibi altında cereyan eden Balıkesir hadiseleri ile toplantı ve konuşma hürriyetinin ihlali demokratik yürüyüşümüz için ağır bir darbe olmuştur. Siyasi emniyet ve hürriyetin partizan zihniyetin her türlü tesirlerinden uzak tutulması, buna cüret edenleri menetmeyerek kanuni vazifelerini yapmayanlar hakkında takibat yapılması hususundaki partiler üstü tarafsız müdahalenin sizi talep etmeyi bugün toplanan Burhaniye CHP ilçe kongresinde oy birliği ile kararlaştırıldığını saygıyla arz ederim.*"²⁵⁶

İki parti arasında yaşanan bu kötü hadiseden yaklaşık bir ay sonra Balıkesir olayları, TBMM'nin gündemine alınmıştır. Öncelikle DP Erzurum Milletvekili Rıfki Salim Burçak, olaylarla alakalı olarak Meclis'e bir gensoru vermiştir. Bu görüşmeler sırasında da başta DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes ile CHP Genel Başkanı İsmet İnönü olmak üzere partililer arasında çok ciddi sorunlar yaşanmıştır. TBMM de o gün tarihi bir oturuma şahitlik etmiş, liderler art arda kürsüye çıkarak kendilerine yönelen eleştiri ve iddiaları cevaplamışlardır. İddialarla alakalı olarak Adnan Menderes şunları söylemiştir: *"Eteklerindeki taşları dökecek olursak, bu memleketi mutlaka biz idare ederiz zihniyetinden sarfinazar edecek [vazgeçecek] olurlarsa, 1950'de başımıza bir kazadır geldi zihniyetinden feragat edecek olurlarsa anlayabiliriz"*²⁵⁷ Ardından İnönü, sözü asıl konuya getirip Manisa'da ve Balıkesir'de "tecavüze" uğradıklarını söyleyerek daha önceleri dile getirdiği "siyasî emniyet" talebini tekrarlamıştır. Bunun üzerine kürsüye son kez gelen Menderes şunu söylemiştir: *"Balıkesir'de kuvvet darbesiyle konuşamamışlar. Bu yalandır, yanlıştır. Kendileri çekindiler, gidebilirlerdi, konuşabilirlerdi."* Siyasî emniyet konusunda da İnönü'yü "insafli" olmaya davet ettiğini sözlerine eklemiştir. Ayrıca sözü yaklaşan genel seçimlere getirerek, kimin haklı olduğuna halkın karar vereceğini söylemiştir. Dolayısıyla Menderes ve İnönü arasındaki gerginlik, Balıkesir olaylarıyla birlikte

²⁵⁵ BCA, 43-253-6, C1, 10.10.1952.

²⁵⁶ "Celal Bayar'a Burhaniye'den Çekilen Tel", *Türk Dili*, 14 Ekim 1952, s.1.

²⁵⁷ Bilal Tunç, "DP ile CHP Anlaşmazlıkları Bağlamında İsmet İnönü'nün 1952 Yılı Ege ve Marmara Bölgesindeki Gezileri ve Basına Yansımaları", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:5, Sayı:15, 2018, s.89

zirveye çıkmıştır.²⁵⁸

Balıkesir’de meydana gelen 8 Ekim hadisesi yurt genelindeki DP-CHP çatışmasının zirve noktası olmuştur. Yaşanan hadise gerek Balıkesir’de gerekse ülke gündeminde uzun süre yer almıştır. Yaşanan hadisenin etkileri 1953 yılına kadar devam etmiş hatta 27 Mayıs Darbesi sonrasında da yine gündeme taşınmıştır. Balıkesir’de iki parti arasındaki gerilim artmış ve CHP her fırsatta DP’yi yaşanan olayların müsebbibi ve sonrasında kayıtsız kaldığı iddiaları ile suçlayacaklardır. Yaşanan olay partiler arası rekabetin, antidemokratik hadiselerle sebebiyet verecek boyuta ulaştığının kanıtıdır.

6. Şemsettin Günaltay ve Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti

3 Şubat 1952 tarihinde Balıkesir CHP İl Kongresi maksadı ile Kasım Gülek ve Şemsettin Günaltay Balıkesir’e gelmiştir. Manisa CHP il kongresine katıldıktan sonra Balıkesir’e gelen Kasım Gülek Manisa’dan otomobil ile Balıkesir’e gelmiştir. Eski Başbakan Şemsettin Günaltay’da aynı gün Balıkesir’e gelmiştir. 3 Şubat tarihinde Balıkesir Özen Palas Salonu’nda yapılan il kongresinde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, eski Başbakan Şemsettin Günaltay, eski Bolu milletvekillerinden Hıfzı Rahman Öğmen hazır bulunmuşlardır. İstiklal Marşı sonrasında İl İdare Kurulu Başkanı Sami Duyum toplantıyı açmış kongre başkanlığına Nejat Sarıçalı ikinci başkanlığa Muharrem Onursal katipliklere ise Edremit, Bandırma ve Sındırgı delegeleri seçilmişlerdir. İdare kurulu çeşitli olaylara ve bu arada 8 Ekim hadisesine temas eden raporu okunmuş ve raporun çeşitli yerleri sürekli alkışlarla karşılanmıştır. Saat 14.00’da toplantıya ara verilmiş delegeler ve kongreye katılan halk ile birlikte Atatürk parkına giderek Atatürk büstüne çelenk bırakılmıştır. Kasım Gülek burada kısa bir konuşma yaparak Cumhuriyet Halk Partisi’nin Atatürk’ün inkılaplarına bağlılığını belirtmiş ve coşkuyla karşılanmıştır. Öğleden sonraki toplantıda Şemsettin Günaltay ve Kasım Gülek bir konuşma yapmıştır.²⁵⁹

Şemsettin Günaltay CHP il kongresindeki konuşmasında ülkenin her yerinde halkın CHP’ye olan inancının ve ümidinin gittikçe arttığını, yurdun her yerinde köylü, şehirli, yaşlı ve genç vatandaşların CHP’ye katıldığını belirtmiştir. Bu katılımın sebebini ise Halk Partisi’nin vatanperver ve millet yolunda her fedakarlığı göze almış Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından kurulduğu için olduğunu belirtmiştir. 8 Ekim hadiseleri ile ilgili de konuşan Şemsettin Günaltay, İsmet İnönü’ye karşı yapılmış olan

²⁵⁸ Tunç, *age*, s.89

²⁵⁹ “CHP İl Kongresi Heyecanlı Tezahürler İçinde Yapıldı”, *Türk Dili*, 4 Şubat 1953, s.1.

hadisenin herhangi bir sivil kişiye de yapılması durumunda Türkiye'nin yine aynı tepkiyi vereceğini dile getirmiş ve şunları söylemiştir: *“Türkiye’de hukuki devlet değil, asayiş muhafazaya kadir hükümet bulunamadığı şüphesini uyandıracak bir şekilde cereyan eden bu macera, herhangi bir vatandaş hakkında olsaydı yine feci manzarasını muhafaza ederdi.”*²⁶⁰ Günaltay, 8 Ekim hadiseleriyle ilgili, İsmet İnönü'nün Balıkesir’de dahil bütün Türkiye’nin tam özgürlüğünü sağlamış bir diplomat olduğunu ve ne nedenle Balıkesir’e sokulmak istemediğini anlayamamış olduğunu belirtmiş, ve yaşanan olayların DP tarafından kasıtlı şekilde yapıldığını belirtmiştir.²⁶¹

CHP İl Kongresi’nde konuşma yapan Kasım Gülek de 8 Eylül hadiselerine değinmiştir. Kasım Gülek konuyla ilgili demokrasi tarihinde muhalefeti susturmak amacıyla hazırlanmış bir tuzak olduğunu belirtmiştir. Bu tarz hadiselerin ilerideki seçimlerde korkunç sonuçlar doğurabileceği üzerinde durmuştur. Yaşanan hadise sonrasında gerekli soruşturmanın yapılmadığını iddia eden Gülek, konuyla ilgili şunları söylemiştir: *“ bu hadise karşısında ümit ederdim ki derhal tahkikat açılsın ve bu yüz kızartıcı olaya sebep olanlar cezalandırılsın. Bugüne kadar hiçbir şey yapılmamıştır. Bu hadiselerle karışmış bulunan bir valinin Balıkesir’de kalmaması lazımdır. DP’nin vatanperver mensuplarını bu yüz kızartıcı harekete karışmış olmaktan tenzih ederim ve zannediyorum ki Balıkesirli bu vatandaşlar da 8 Ekim hadisesini unutmak istiyorlar fakat bu idare amirinin hala burada bırakılması bu hadiseyi hatırlatmaktan başka bir işe yaramayacaktır.”*²⁶²

Kongre yapılan konuşmaların ardından geç saatte sonlandırılmıştır. Şemsettin Günaltay aynı akşam Ege Ekspresi ile Ankara’ya dönmüştür. Kasım Gülek ise geceyi Balıkesir’de geçirmiştir. 4 Şubat tarihinde Balıkesir’den ayrılmadan önce çarşığı gezen Kasım Gülek bazı dükkanlara uğrayarak halkla görüşmüş, tüccar ve esnaf ile sohbet etmiştir. Kasım Gülek Balıkesir Çarşı’da gezmiş olduğu dükkanlardan bir tanesinden de el yazması bir kitap satın almıştır. Sonrasında partiye gelerek kongrede seçilmiş il idare kuruluna başkanlık etmiş ve kendileriyle partiyi ilgilendiren meseleler hakkında bir saat görüşmüştür. Daha sonrasında havaalanında partililer tarafından İstanbul’a samimi bir şekilde uğurlanmıştır.²⁶³

²⁶⁰ “Günaltay’ın Mühim Konuşması”, *Türk Dili*, 4 Şubat 1953, s.1.

²⁶¹ “Günaltay’ın Yaptığı Mühim Konuşma”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953, s.1-2.

²⁶² “Kasım Gülek’in Şehrimizde Yaptığı Heyecanlı Konuşma”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953, s.1-3.

²⁶³ “Kasım Gülek dün Gitti”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953, s.1.

8 Ekim hadiseleri, CHP İl Kongresi'nde unutulmamış, kongrenin ana temasını yaşanan hadise belirlemiştir. Bunun sebebi, hadiselerin tüm Türkiye'de günlerce konuşulması ve CHP'nin olaylara sebep olan şahısların cezalandırılmadığını düşünmesidir. DP'nin konuyla ilgili sessiz kalması, yaşanan hadiselerin abartıldığı algısı yaratmış olması, DP ve CHP arasındaki gerginliğin devam etmesine yol açmıştır.

a. Balıkesir'de Deprem Hadisesi

1953 yılının Mart ayında Çanakkale Yenice ilçesi ve Balıkesir'in Gönen ilçesini kapsayan korkunç bir deprem meydana gelmiştir. Saat 21.05'te meydana gelen ve 7,2 şiddetinde hissedilen deprem Çanakkale ve Balıkesir vilayetlerinde geniş tahribata yol açmıştır. Kandilli Rasathanesinin verilerine göre deprem sonrasında 265 kişi hayatını kaybederken 6750 bina kullanılamaz hale gelmiştir. Yenice ve Gönen'e yakın civar köylerden epey bir müddet haber alınamamıştır. Depremi hemen ardından alınan ilk bilgilerde çok sayıda ölü olduğu anlaşılmış ve ilerleyen günlerde bu sayı giderek artmıştır.²⁶⁴

Çanakkale ve Balıkesir'in ilçelerinde hissedilen deprem sonrasında İçişleri Bakanı Ethem Menderes, İşletmeler Bakanı Kemal Zeytinoğlu, depremde en çok hasarı alan Gönen ilçesine gelerek durumu yakından takip etmişlerdir. Şiddetli hissedilen deprem Balıkesir merkezdeki binalarda dahi çatlaklar oluşturmuştur.²⁶⁵

Depremi vermiş olduğu hasar en fazla Gönen ilçesinde meydana gelmiş olsa da yakın civardaki ilçelerde de hasar çokça fazla olmuştur. Balıkesir'deki tüm parti mensuplarının deprem bölgesine yapmış olduğu seferberlik ile bölge halkının ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Balya ilçesinde de hissedilen depremde 150 ev oturamayacak hale gelmiştir.²⁶⁶

Yenice ve Gönen depreminden sonra tüm Türkiye'den deprem bölgesine yardım akışı başlamıştır. Türkiye'de deprem hasarının giderilmesi için diğer devletlerden de yardım teklifi gelmiştir. Örneğin Habeşistan Kralı Haile Selâse Türkiye'de meydana gelen deprem dolayısı ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a taziye dileklerini iletmış ve felaketzedelere yardımda bulunmak üzere Türkiye'ye bir mümessil göndermek istemiştir. Habeşistan İmparatoru'na verilen cevapla krala teşekkür edilmiş ve gönderilecek olan mümessilin Ankara'ya geliş tarihi istenmiştir.²⁶⁷

²⁶⁴ Cihat Tanış, "1953 Yenice – Gönen Depremi ve Sosyo-Ekonomik Sonuçları", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, 2018, s.160.

²⁶⁵ "Dün Gönen'e Giden Bakanlar", *Türk Dili*, 20 Mart 1953, s.1.

²⁶⁶ "Balya'da Bir Kısım Halk Çadırlarda", *Türk Dili*, 22 Mart 1953, s.1.

²⁶⁷ BCA, 61 – 376 – 12, E4, 24.04.1953, S.2.

Deprem sonrasında Türkiye'ye yardım teklifinde bulunan bir diğer ülke ise Yugoslavya'dır. Yugoslavya deprem felaketzedelerine tahsis edilmek üzere 10 adet hazır ev vermeyi kararlaştırdığı, bu evlerin Yugoslav mühendisleri tarafından kurulacağı, bunların Türkiye'ye kadar nakliye ile kurma masraflarını Yugoslavya Hükümeti'nin karşılayacağı bildirilmiştir.²⁶⁸

Deprem sonrasında hükümet tarafından hemen harekete geçilmiş ve depremzedelerin kayıpları giderilmeye çalışılmıştır. Kızılay hemen afet bölgesine giderek felaketzedeler ile ilgilenilmiştir. Deprem sonrasında dul, yetim ve emeklilere zararın giderilmesi için maddi yardım yapılmıştır.²⁶⁹ Deprem sonrası hasarlı olan ev, ahır ve samanlıkların onarımı ve yeniden inşaatı için vatandaşlara kereste ve tomruk temin edilmiştir.²⁷⁰

b. Celal Bayar'ın Gönen Ziyareti

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Yenice ve Gönen'de meydana gelen deprem haberinden sonra 20 Mart tarihinde Balıkesir'e gelmiştir. 1000 ev ve dükkândan neredeyse sağlam bir bina kalmayan Gönen'in yürekler acısı hali karşısında Bayar şu sözleri söylemiştir: *"İnşallah pek kısa zamanda Gönen'i yeniden kuracağız. Hükümet her türlü maddi manevi yardımı yapacaktır. Hepinize geçmiş olsun."* Bu kısa konuşmanın ardından harabeye dönen ilçeyi baştanbaşa gezen Bayar vatandaşı teskin etmeye çalışmıştır.²⁷¹

20 Mart tarihinde Gönen ve depremde zarar gören bir diğer ilçe Balya'yı ziyaret eden Celal Bayar, depremzedeler ile görüşmüş ve durumu yakından incelemiştir. Celal Bayar depremin büyük hasara sebep olduğu bu bölgede bütün gün tetkiklerde bulunmuştur. Geceyi Balıkesir'de geçiren Celal Bayar, 21 Mart'ta depremin büyük tahribata uğrattığı Çanakkale'nin Yenice ilçesine gitmiştir. İçişleri Bakanı, İşletmeler Bakanı ve Balıkesir Valisi de Celal Bayar'a refakat etmiştir..²⁷²

Muhalefet partisi CHP, depremin yaşandığı Balıkesir ilçelerinde deprem sonrasında gerekli tedbirlerin alınmadığı iddiasını öne sürmüştür. Beş gün sonra bile yapılan yardımların, alınan tedbirlerin yetersiz olduğunu dile getiren CHP, Gönen ve köylerinde halka yardım yapılmadığı halkın geceyi soğukta geçirdiğini iddia

²⁶⁸ BCA, 61 – 376 – 16, E4, 24.04.1953, S.2.

²⁶⁹ BCA, 132-33-15, 76-2551, 29.04.1953.

²⁷⁰ BCA, 132-46-1, 76-2569, 04.06.1953.

²⁷¹ Tanış, *agm*, s.164.

²⁷² "Cumhurbaşkanı Felaket Bölgesinde", *Türk Dili*, 22 Mart 1953, s.1.

etmiştir.²⁷³ Bölgede sağlık ekiplerinin az olduğunu da belirten CHP, depremzedelere yardım için Gönen ve köylerine sağlık ekibi göndermiştir. Bir diğer depremzede ilçesi olan Manyas'ta yaralananlar ile meşgul olunmuş ve özellikle soğuktan hastalanan vatandaşlara penisilin ve diğer ilaçlarla tedavi yardımı yapmıştır.²⁷⁴

27 Mart tarihin deprem bölgesi ile ilgili açıklamada bulunan Balıkesir Valisi Nurettin Aynuksa, depremde hasar gören Gönen, Manyas, Balya, Ayvalık, Edremit, Havran ilçelerindeki durumu bildirmiş, konuyla ilgili hükümetin deprem bölgesinde her türlü tedbiri ve yardımı yaptığını açıklamıştır. Depremin yaşandığı ilk günden itibaren tüm hükümet görevlilerinin deprem bölgesi ile ilgilendiğini belirten vali, CHP'nin iktidar partisine yönelik yapılan ihmal iddialarını yalanlamıştır.²⁷⁵

Balıkesir ve Çanakkale'nin ilçelerinde meydana gelen depremde gerek yurt içinden gerekse yurt dışından depremzedelere karşı ilk günden itibaren yardım seferberliği başlatılmıştır. Balıkesir siyasi partileri de deprem bölgesi yardım seferberliğine ilk günden itibaren katılmıştır. Yapılan yardımların muhalif kesim tarafından eksik görülmesi DP'nin Balıkesir çarşısı yangını sonrasında göstermiş olduğu kriz yönetimi örneğine bakıldığında yersizdir. Deprem bölgesinde de aynı başarı sağlanmış ve bölgeye en kısa sürede ulaşılmıştır.

7. Balıkesir'de MP Teşkilatlarının Mühürlenmesi

1953 yılına gelindiğinde DP'nin ana muhalefet partisi CHP ile ilişkileri oldukça gergin bir döneme girmiştir. Daha çok CHP'nin mallarına el konulması merkezinde gelişen bu gergin siyasi ortamda DP'nin bir başka hedefi de MP olmuştur. Aslında DP kendilerini muhalefetteyken terk eden MP'lilere karşı hep mesafeli olmuştur. Aradıkları fırsat Haziran 1953'te yapılan MP'nin büyük kongresinde delegeler arasında ortaya çıkan ikilikle oluşmuştur. Bunun nedeni aralarında Hikmet Bayur'un da olduğu kırk kadar üyenin partiden çekilmesidir. Ayrılanlar kongrede partinin kontrolünü mutaassıpların ele geçirdiği ve artık MP'nin Atatürk ve devrimlerine karşı tehdit oluşturan bir parti hâline geldiği iddiası olmuştur. Bunun üzerine hükümet, partiden ayrılanların açıklamalarını ihbar saymış ve partinin din anlayışının anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle partiye soruşturma başlatmıştır. Öncelikle 7 Temmuz 1953 günü partinin ileri gelenlerinin ifadeleri alınmıştır. 8 Temmuz'da ise hızlı bir kararla Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi, soruşturmanın

²⁷³ “Zelzele Bölgesi Ciddi Alaka Bekliyor”, *Türk Dili*, 25 Mart 1953, s.1

²⁷⁴ “C. Halk partisi Sağlık Ekibi”, *Türk Dili*, 25 Mart 1953, s.1.

²⁷⁵ “Vali Zelzele Bölgesindeki Durumu Dün İzah Etti”, *Türk Dili*, 28 Mart 1953, s.1.

sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için partinin bütün faaliyetlerinin durdurulmasına hükmetmiştir.²⁷⁶

8 Temmuz tarihinde İçişleri Bakanlığı bütün valiliklere bir şifreli telgraf ile Millet Partisi'nin bütün teşkilatlarının kapatılması ve mallarının muhafaza altına alınmasını emretmiştir. İl makamı, gece aldığı bu emir üzerine kararı tatbik etmek üzere derhal harekete geçmiştir. Sabah olduğunda emniyet kuvvetleriyle birlikte yeni çarşının üst katındaki parti merkezine gidilmiştir. Emniyet memurları burada mevcut evrakı, sandalye, masa ve diğer eşya ile 80 lira kadar parti parasına el konulmuş ve tutanak tutulmuştur. Tutulan tutanak sonunda partinin çalışma yerine ait odanın kapısı mühürlenmiştir. 9 Temmuz'da konu ile ilgili açıklama yapan Balıkesir Valisi Nurettin Aynuksa konuyla ilgili şu sözleri söylemişlerdir: *"Millet Partisi hakkında Türkiye'ye şamil olan muamele ilimizde de tatbik olundu. Millet Partisi'nin Balıkesir'deki il merkezi ile bütün kazalarındaki teşkilatı faaliyetten men olundu."*²⁷⁷

Millet Partisi'nin teşkilatlarının mühürlenmesi Balıkesir CHP'lileri tarafından şaşkınlık ile karşılanırken Balıkesir DP'lileri bu karardan memnuniyet duymuşlardır. Baş yazarının Sıtkı Yırcalı olduğu Balıkesir Postası gazetesi 13 Temmuz'da çıkarmış olduğu yazısında MP Balıkesir İl Başkanı Nedim Borucuoğlu'nu hedef alarak partinin mühürlenmesi ile ilgili şunları söylemiştir: *"İrticai okşamak, inkılap ve cumhuriyeti yıkmak, şeriatı ve mecelleyi ihya etmek isteyen Millet Partisi'nin ne kötü maksat ve tertiplerle hareket ettiği Türk efkârı umumiyesi ve Türk hükümetinin gözünden kaçmamış ve milleti adeta isyana sevk eden bu parti nihayet mahkeme kararı ile kapatılmıştır."*²⁷⁸ MP, Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen parti teşkilatlarının mühürlenmesi kararına 12 Temmuz tarihinde itiraz etmiştir.²⁷⁹ MP'liler partilerinin kapatılması durumuna karşı hazırlıklı olmuş ve partinin kapanmasından daha 15 gün bile geçmeden 9 Şubat 1954 günü Ahmet Tahtakılıç'ın genel başkanlığında Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)'ni kurmuştur. MP faaliyetlerini CMP olarak devam etmiştir.²⁸⁰

8. Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi

Başbakan Adnan Menderes'in 6 Eylül 1953 tarihinde bir ziyareti olmuştur.

²⁷⁶ Erol Yüksel, "Millet Partisi (1948-1981)", <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/millet-partisi-1948-1981/>, (Erişim Tarihi, 30 Nisan 2023)

²⁷⁷ "Vilayetteki Millet Partisinin Bütün Teşkilatı Mühürlendi", *Türk Dili*, 10 Eylül 1953, s.1.

²⁷⁸ "M.P. Başkanlığı Nedim Borucuoğlu'nun Yazısı ve Buna Ait Cevabımız", *Balıkesir Postası*, 13 Temmuz 1953, s.1.

²⁷⁹ "Millet Partisi, Kapanma Kararına İtiraz Etti", *Türk Dili*, 13 Temmuz 1953, s.1

²⁸⁰ Yüksel, "Millet Partisi (1948-1981)".

Başbakanın bu ziyareti ile DP İl Kongresi'ne, Balıkesir'in 6 Eylül Kurtuluş Günü kutlamalarına ve pamuklu dokuma fabrikasının temel atma törenine katılmıştır.

DP Kongresi 5 Eylül saat 10.00'da toplanmıştır. İl Başkanı Sırrı Yırcalı kongreyi açmış, kongre başkanlığına açık oyla Milletvekili Esat Budakoğlu seçilmiştir. İdare kurulu raporu okunduktan sonra bazı delegeler rapor hakkında tenkitlerini ileri sürmüşlerdir.²⁸¹ Öğle yemeği ve Başbakan Adnan Menderes'i karşılamak üzere oturuma iki saat ara verilmiştir. Saat 17.00'a doğru Adnan Menderes hususi uçak ile Balıkesir'e gelmiştir. Kongre ikinci oturumunu yine Esat Budakoğlu'nun başkanlığında yapmış, Başbakan Adnan Menderes kongre salonuna girdiğinde büyük bir tezahürat yapılmıştır. Kongrede delegeler çeşitli konular üzerinde dileklerinin bulunduktan sonra İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, Bayındırlık ve Ticaret Bakanı ile eski milletvekillerinden Lütfi Karaosmanoğlu söz alarak DP iktidarının üç buçuk sene içinde yaptığı işleri rakamlar vererek, CHP'nin 27 senede yaptığı ve yapmak istedikleri işleri mukayese ederek bir konuşma yapmıştır. Başbakan konuşmasında DP hükümetinin icraatlarını ülkenin altın durumunu, dış ticaret durumunu, iktisadi ve mali gidişatı özetle, CHP'nin mitinglerde iddia ettikleri memleket meselelerine değinmiş ve CHP iddialarını yalanlamıştır. Adnan Menderes'in uzun konuşmasından sonra Haysiyet Divanı ile büyük kongreye gidecek delegeler seçim yapılarak kongreye son verilmiştir.²⁸²

Adnan Menderes'in DP il kongresinde yapmış olduğu konuşma CHP tarafından yoğun şekilde eleştirilmiştir. Adnan Menderes'in ülke ekonomisinin çok iyi olduğu yönündeki değerlendirmesine eski Ticaret Bakanı Vedat Dicleli şu şekilde cevap vermiştir: *“sen memlekette refah olup olmadığını vatandaşın tam gıda alıp alamadığını, sağlığının mükemmel olup olmadığını öğrenmek isteyerek memlekete lüks radyolar, pikaplar yerini röntgen filmleri sok. Pahalılık yüzünden tam gıda alamayan şu vatandaşların röntgenini çektir de ondan sonra kati bir hükme var”*²⁸³

CHP'nin eleştirdiği bir diğer konu ise DP il kongresinde 8 Ekim hadiselerinin konusunun hiç geçmediği, İsmet İnönü'ye yapılan haksızlığın hesabının sorulmadığıdır. DP kongresinin tarafsız olduğunun her fırsatta beyan edilmesi üzerine, CHP tarafından eleştirilen bir diğer konu, 8 Ekim hadiselerinin sorumlusu tutulan

²⁸¹ “DP Kongresi Dün Yapıldı” *Türk Dili*, 6 Eylül 1953, s.1.

²⁸² “Örnek Bir Kongre”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953, s.1-2.

²⁸³ “A. Menderes'in Balıkesir Nutkuna Cevap”, *Türk Dili*, 8 Eylül 1953, s.1.

Balıkesir valisi Nurettin Aynuksa'nın kongrede yer alması olmuştur.²⁸⁴

Geceyi Sıtkı Yırcalı'nın evinde geçiren Adnan Menderes, ertesi gün yapılan 6 Eylül kutlamalarına katılmıştır. 31. yıl dönümü kutlanan 6 Eylül kurtuluş Bayramı coşkun tezahüratlarla kutlanmıştır. Sabahın erken saatlerinden itibaren halk merasimin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'na akın etmeye başlamıştır. Belediye başkanı, ve encümen üyeleri, belediye binasında tebrikleri kabul etmişlerdir. Saat onda tren ve fabrika düdükları ile Bandırma istikametinden gelen süvariler temsili siyahlara bürünmüş bir kızın zincirlerini kırarak esaretten kurtarmışlardır. Konuşma sonrasında İstiklal Marşı okunmuş, sonrasında Belediye Başkanı Faik Ocak tarafından günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapılmıştır. Öncesinde Balıkesir'e gelen Başbakan Adnan Menderes de meydana gelmiştir. Geçit törenine bakanlar ve milletvekilleri ile tribünde takip eden Başbakan, Belediye Başkanını tebrik etmiştir.²⁸⁵

6 Eylül kutlamalarından sonra Başbakan Adnan Menderes pamuklu dokuma fabrikasının temel atma törenine katılmıştır. Tören 12.00'da halkın katılımı ile birlikte başlamıştır. İş Bankası görevlisinin bir konuşmasından sonra Başbakan Adnan Menderes kısa bir konuşma ile hayırlı ve uğurlu olması temennisinde bulunmuş, temele ilk harcı alkışlar arasında koymuştur.²⁸⁶ Başbakan Adnan Menderes, temel atma töreninden sonra saat 16.00'da özel uçağı ile Ankara'ya uğurlanmıştır.²⁸⁷

Başbakan Adnan Menderes Balıkesir ziyaretinde, halkla yakın temaslarda bulunma fırsatı yakaladığı üç etkinliğe katılmıştır. DP İl Kongresi ile muhalif partinin DP aleyhine yaptığı iddiaları halkın önünde yalanmıştır. 6 Eylül kutlamalarında kutlamalara katılarak destek olmuş, Balıkesir halkı bayram sevincini ülkenin Başbakanı ile birlikte yaşamıştır. Pamuklu dokuma fabrikasının temel atma töreninde halk ile buluşup, temel atması ve Balıkesir'de yeni fabrikanın kuruluşuyla birlikte, iş istihdamının artışının sağlanması halkın gözünde DP'yi vaatlerini yerine getiren bir iktidar partisi konumuna taşımıştır. CHP kanadında ise Balıkesir DP ve CHP ilişkilerinde bir ilerleme kaydedememiştir. DP'nin 8 Ekim hadiselerine kayıtsız kaldığını düşünen CHP, DP ile ilişkilerindeki gerginliğini devam ettirmiştir.

9. CHP'nin 30. Yıl Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları

9 Eylül 1953 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin 30. yıldönümüdür. Partinin

²⁸⁴ "Hayretlere Şayan Bir Levha", *Türk Dili*, 6 Eylül 1953, s.1.

²⁸⁵ "Kurtuluş Bayramı Kutlandı", *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953, s.1-4.

²⁸⁶ "Fabrikamızın Temeli, Başbakanımızın Uğurlu Elleri İle Dün Törenle Açıldı", *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953, s.1-4.

²⁸⁷ "Başvekil ve Vekiller Dün Gittiler", *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953, s.1.

30 yıldönümü kutlamaları tüm Türkiye’de ve Balıkesir’de coşkulu şekilde kutlanmıştır. Balıkesir’de yıldönümü kutlaması Ali Hikmet Paşa Meydanı’ndaki Yenişehir Gazinosu’nun üzerinde yapılan toplantı salonunda partili halkın da katılımı ile gerçekleşmiştir. Toplantıyı Merkez İlçe Başkanı Mehmet Tiritoğlu açmış ve tüm katılımcıları selamlamıştır. Tiritoğlu, konuşmasında Atatürk tarafından kurulan CHP’nin 30 yıllık tarihini kısaca anlatmış başardığı büyük hizmetleri anlatarak CHP’nin Türk milletinin itimadına layık olmak için her zaman azimle vazife başında olduğunu dile getirmiştir. Sonrasında sözlerine alkışlar arasında son vermiştir.

Daha sonra il başkanı avukat Sami Duyum CHP’nin yapıcı bir ruhla yaptığı hizmetlere, bugün de muhalefetteyken vakarla devam ettiğini söyleyerek DP İdare Kurulu raporunda CHP’lilere karşı kullanılan yakışık almayan kelimeleri şiddetle reddetmiştir.

İl İdare Kurulundan Cevdet Demiray’ın yaptığı konuşmada ise 30 yıla varan CHP’nin kuvvetini, Türk milletinden aldığını DP’nin Genel Başkanı Adnan Menderes’in diğer konuşmalarına ve hayat pahalılığına temas ettikten sonra şöyle demiştir: “ *Menderes’in altın hikayesi diye masallar açtirdığı ve bütün milletin bildiği bir hakikat varsa o da sarı liranın 30 liradan bugün 50 liraya yükseldiğidir. Halkın alın teri ile kazandığı 35 kuruş her gün değerini kaybederken geçim zorlaşır, hayat alabildiğine pahalılaşırken, memleket idaresini yürütmek ile vazifeli olanlardan her şeyden önce bu dertlere çare bulmalarını ve bu hataları düzeltmelerini, bu düzensizliği bir yola koymalarını ve halka rahat nefes aldirmalarını istemek bir vatandaş olarak en tabii hakkımızdır.*” Cevdet Demiray daha sonrasında CHP’nin Türk milletine hizmet etme aşkıdan başka bir emeli olmadığını söyleyerek sözlerine son vermiştir.

Daha sonra Ayvalık İlçe Başkanı Nejat Sarıçalı konuşmuş, DP’nin kongresindeki konuşmaları cevaplandırarak ticaret ve diğer işlerdeki aksaklıkları birer birer göz önüne sermiş, DP’nin hakikatleri inkar etmesinin üzücü bir olay olduğuna işaret ederek CHP’ye yapılan isnatları şiddetle reddetmiştir. Konuşmacıların ardından kutlama toplantısı sona ermiştir.²⁸⁸

CHP’nin 30. yıl kutlamaları Balıkesir DP’lileri tarafından iktidara hücum toplantısı olarak adlandırılmıştır.²⁸⁹ Balıkesir’de CHP yıldönümü kutlama toplantısı günün anlam ve önemini taşıyan bir toplantı olmaktan uzak, DP’yi tenkit toplantısı olmuştur. Toplantıda 30. yıl kutlamalarına dair gerekli önem verilmemiş, daha çok

²⁸⁸ “CHP Dün 30’uncu Kuruluş Yıldönümünü Kutladı”, *Türk Dili*, 10 Eylül 1953, s.1.

²⁸⁹ “CHP’nin 30. Yıldönümü”, *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1953, s.1.

DP'nin önceki günlerde Başbakan Adnan Menderes'in katılımıyla gerçekleşmiş il kongresi ele alınmış ve eleştirilmiştir.

10. Atatürk'ün Naaşının Anıtkabir'e Taşınması

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde saat 09.05'te vefat etmiştir. Atatürk'ün ebediyete intikali, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya imzası ile yayımlanan 10 Kasım 1938 tarihli Hükûmet Tebliği'nde Türk milletine ve dünyaya duyurulmuştur. Aynı gün Milli Müdafaa Vekili Kazım Özalp tarafından yayımlanan bir tamimle, cenaze töreni ile ilgili ilk uygulamalara ve bu arada resmî törenin esaslarının tespitine başlanmıştır. Tören sorumluluğu Atatürk'ün yakın silah arkadaşı İstanbul'da Birinci Ordu Müfettişi Orgeneral Fahrettin Altay Paşa'ya verilmiştir. Atatürk'ün ölümünden hemen sonra Başbakan Celal Bayar, Genel Sekreter Hasan Rıza Soyak'a yeni cumhurbaşkanı seçimi ve yeni hükümetin kurulmasına kadar, "tahnit" işlemlerinin yapılması emrini vermiştir. Anıtkabir inşaatından dolayı naaşın uzun süre bekleyebileceği düşünülerek, ciddi bir tahnit işlemi yapılmıştır. Atatürk'ün tahnit işlemine başlanmadan önce o zaman İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden olan Ord. Prof. M. Şerafettin Yaltkaya'nın nezareti altında İslam ananesine uygun olarak yıkanmış ve kefenlenmiştir.²⁹⁰

Atatürk'ün aziz naaşı 20 Kasım 1938'de Ankara'ya getirilmiştir. Ankara Garı'nda büyük bir törenle karşılanmıştır. Top arabasına alınan naaşı, merasim alayı eşliğinde, İstasyon Caddesi'ni takiben, Türkiye Büyük Millet Meclis'i önünde hazırlanmış olan katafalka konulmuştur. Generallerin saygı nöbeti tuttuğu katafalkın önünden önce devlet erkânı, sonra kordiplomatik saygı geçidinde bulunmuştur. Bunları cenaze töreni için Ankara'ya gelen yabancı askerî şeref kıtalarının resmî geçitleri takip etmiştir. Katafalkta bir gün kalan naaş, 21 Kasım 1938 günü buradan alınarak yine büyük bir tören ile Etnografya Müzesi'ndeki katafalka taşınmıştır. Böylece halkın daha uzun bir süreli ziyaretine imkân sağlanmıştır. 31 Mart 1939'da katafalktan alınan naaş, bu müzede mermerden hazırlanan geçici kabre konulmuştur.²⁹¹

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi mezarı Anıtkabir'in inşaatı 9 Ekim 1944 tarihinde başlamıştır. Dokuz yıllık bir inşaat döneminden sonra Anıtkabir

²⁹⁰ Ali Güler, "Atatürk'ün Naaşının Anıtkabir'e Nakli", <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-naasinin-anitkabire-nakli/>, (Erişim Tarihi, 3 Mayıs 2023).

²⁹¹ Muammer Bedîî Taylak, *Fotoğraflarla Etnografya'dan Anıtkabir'e*, TBMM Basımevi, Ankara, 2021, s.15.

1953 yılının ortalarına doğru tamamlanmıştır. Atatürk'ün aziz naaşının, önce 29 Ekim 1953'te, fakat hazırlıklar bitirilemediği için sonra 10 Kasım 1953 tarihinde yapılacak büyük bir devlet töreni ile Etnografya Müzesi'ndeki muvakkat geçici kabirden alınarak; Anıtkabir'deki "ebedi istirahatgâhı"na konulmasına karar verilmiştir.²⁹²

a. Balıkesir'den Toprak Gönderilmesi

3 Kasım 1953 tarihinde Atatürk'ün naaşı etnografya binasındaki muvakkat kabrinden alınarak ihtiram mevkiine konulmuştur. Bu merasimde TBMM başkanı Refik Koraltan, eski TBM başkanlarından Abdülhalik Renda, Başbakan Adnan Menderes'in de bulunduğu bir grup hazır bulunmuştur. Atatürk'ün naaşının katafalka konulmasından sonra gerekli zabıtlar imzalanmıştır. 5 Mayıs 1953 tarihinden 10 Kasım Salı gününe kadar Atatürk'ün naaşı halk tarafından ziyaret edilmiştir.²⁹³

Atatürk'ün ebedi kabrine konulmak üzere Türkiye'nin tüm illerinden sınır toprağa gönderilmiştir. Balıkesir'den de gönderilen sınır toprağı Savaştepe ilçesinden alınmıştır. 5 Kasım tarihinde Balıkesir okullarından bir izci kafilesi sınır toprağını almak üzere Savaştepe'ye gitmişlerdir.²⁹⁴

Anıtkabir'e konulmak üzere savaş tepeden alınan toprak aynı gün düzenlenen bir törenle Balıkesir'e getirilmiştir. Daimî encümen, belediye temsilcileri ve izci grubu olmak üzere 60 kişilik bir grup ile grup ile Savaştepe'den alınan sınır toprağı 7 Kasım tarihinde bir heyet ile Ankara'ya gönderilmiştir.²⁹⁵

Saat 10.30'da başlayan merasimde Vali Nurettin Aynuksa bir konuşma yaparak toprağı heyet başkanı Dr. Kamil Emin Güneş'e teslim etmiştir. Dr. Kamil Emin Güneş, Türk bayrağına sarılmış olan toprağı öperek şöyle demiştir: “*Savaştepe'deki şehit mezarlarından alınan bu mübarek toprak vatanımızın bir cürmüdür. Bu sembolik toprağa bir vatan demek de mümkündür. Çünkü içinde şüheda kanı mevcuttur. Vatanın her köşesinde şehit kanları akmış bulunmaktadır. Tanrı Atatürk yattıkça Türk milletine saadet ve bahtiyarlık sağlık versin*” heyet sonrasında Ankara'ya sınır toprağını götürmek üzere sınır toprağını götürmek üzere istasyona gitmiş ve bütün vatandaşlar tarafından Ankara'ya uygulanmıştır.²⁹⁶

b. Atatürk'ü Anma Töreni

Mustafa Kemal Atatürk vefatının 15. yıldönümü olan 10 Kasım 1953 tarihinde

²⁹² Güler, “Atatürk'ün Naaşının Anıtkabir'e Nakli”.

²⁹³ “Atatürk'ün Cenaze Törenine Hazırlık”, *Türk Dili*, 5 Kasım 1953, s.1.

²⁹⁴ “Atatürk'ün Kabrine Konacak Sınır Toprağı”, *Türk Dili*, 5 Kasım 1953, s.1.

²⁹⁵ “Savaştepe Toprağı Şehrimize Geldi”, *Balıkesir Postası*, 6 Kasım 1953, s.1.

²⁹⁶ “Balıkesir Toprağı”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1953, s.1.

Anıtkabir'e defnedilmiştir. 10 Kasım'da tüm Türkiye'de ve Balıkesir'de Atatürk'ü anma töreni yapılmıştır. Necati Bey Öğretmen Okulu salonunda yapılan bu tören saat 09.05'de saygı duruşu ile başlamıştır. Sonrasında İstiklal Marşı söylenmiş ve Atatürk'ün hayatı ve inkılaplarına değinilmiş ve konuşmalar yapılmıştır. Slayt makinesi ile Atatürk'ün hayatına ait resimler gösterilmiştir. Sahnede Anıtkabir ve Atatürk büstünü sembolize eden bir köşe yapılmıştır. Atatürk'e dair yazılmış olan şiirlerin okunmasının ardından önde bando ve çiçekler olmak üzere Vasıf Çınar Caddesi yolu ile Atatürk Parkı'na gelinmiş ve Atatürk Anıtı'na çelenkler konulmuştur.²⁹⁷

Atatürk'ün 15. ölüm yıl dönümü nedeniyle şehirdeki eğlence yerleri, sinema ve tiyatrolar faaliyetlerini tatil etmişlerdir. Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısı ile 10 Kasım'da okullarda ders yapılmamış, sadece Atatürk'ün hayatı ve inkılapları hakkında konuşmalar yapılmıştır.²⁹⁸

11. CHP'nin Mallarına Müsadere Kanunu

Halkevlerine ait mallara el konulmasından kısa bir süre sonra CHP'nin mal varlığına ilişkin haberler Demokrat Partili vekiller tarafından paylaşılmaya başlanmıştı. Ahmet Tokat, kanun teklifini TBMM'nin gündemine taşımıştır. CHP'nin iktidarı boyunca çeşitli kurumlar kanalıyla yasal olmayan yollardan 7 milyon lirayı zimmetine geçirdiğine yönelik haberler Meclis çatısı altında ve gazete sütunlarında dile getiriliyordu. Hatta kimi zaman miktar 21 milyonu buluyordu. Böylece kamuoyunda “*CHP'nin gasp ettiği paralar*” tartışmaları başlamıştır. CHP Genel Sekreterliği, iktidarın parti mallarına yönelik gerçekleştirebileceği bir teşebbüs karşısında önceden hazırlıklarını yapmaya başlamıştır. Genel Sekreterlik, 1952 yılı Ocak ayı başında yazdığı bir yazıyla, parti teşkilatından elde bulunan gayrimenkullerin daha verimli şekilde kullanılmasını, kullanılmayacakların ve partiye hiçbir surette fayda sağlamayacakların paraya çevrilmesini istemiştir. CHP, iktidarın atması muhtemel adımlarına yönelik hazırlıklarda bulunurken, 1953 yılı Haziran ayı ile birlikte CHP'nin mal varlığı tekrardan ülke gündemine gelmiştir. Ahmet Gürkan'ın bu yöndeki kanun teklifi DP Grubunda tartışmaya açılmıştır. Fakat bilhassa Başbakan Adnan Menderes tarafından, konunun grupta tartışılmasının sakıncalı olacağı ve Meclis Komisyonlarına havale edilmesi yönündeki talebi sonrasında, DP grubu CHP'nin mal varlığına ilişkin konuyu Meclis komisyonlarına havale etme kararı

²⁹⁷ “Aziz Atatürk Dün Minnet İle Anıldı”, *Türk Dili*, 11 Kasım 1953, s.1.

²⁹⁸ “Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1953, s.1.

almıştır.²⁹⁹

Kasım 1953 tarihinde Meclis CHP'nin mallarının geri alınmasına dair üç kişiden oluşan bir komisyon kurmuştur.³⁰⁰ CHP, iktidarın aldığı karar üzerine bir tebliğ yayınlamıştır. Yayımlanan tebliğde CHP aleyhine DP'nin Meclis grubunda kararlaştırılan kanun tasarısının anayasaya, hukuk esaslarına, bir hukuk devletinde hüküm sürmesi gereken prensip ve usullere aykırı olduğu yönündedir.³⁰¹ İktidarın bu kararı üzerine Balıkesir CHP Teşkilatı Merkez İlçe Başkanı Mehmet Tiritoğlu, Genel Başkan İsmet İnönü'ye bir telgraf göndermiştir. Gönderilen telgraf şu şekildedir: *“Demokrat Parti Meclis grubunun son aldığı karar Balıkesir CHP'lileri partiye bağlılıklarını ve memleket hizmetinde çalışma azimlerinin bir kat daha arttıklarını mal ve mülklerimiz gözlerini doyurmaz ise kadınlarımız, gerdanlıklarını nişanlılarımız yüzüklerini, erkeklerimiz babalarından kalan saatlerini vermeye hazır olduklarını siz genel başkanımıza duyurma şerefini bize bıraktılar. Bu vesileyle sonsuz hürmetle bağlılıklarını teyit eder ellerinizden öperiz.”*³⁰²

14 Aralık 1953 Pazartesi günü, “Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi Hakkında Kanun” teklifi, öncelikli olarak Meclis Genel Kuruluna gelmiştir. 15 Aralık'ta Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan kanun, 16 Aralık 1953 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.³⁰³ Kanun sonrası CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, iktidarı şu sözlerle eleştirmiştir: *“27 yılda meydana getirdiklerimizi bize çok görenler 3 buçuk yıl içinde Ankara'da ve İstanbul'da yaptıkları muazzam gazete tesislerinin hesabını millete verebilirler mi? Gittikleri yol tek partinin, diktatörlüğün yoludur.”*³⁰⁴ Yürürlüğe giren kanunun ardından tüm ülkede CHP parti teşkilatlarına ait mallara el konulmuştur.

a. Balıkesir CHP Binasının Boşaltılması

CHP'nin mallarına el konulma kararının ardından 16 Aralık tarihinde Balıkesir il idare kurulunca hazırlanan bir beyanname hazırlanmıştır. Hazırlanan beyannamede CHP'nin çıkan karara rağmen vatanseverlik ruhu ile anayasa haklarına dayanarak muhalefet saflarında bundan böyle de azimle yer alacağı bildirilmiştir. CHP'nin milli

²⁹⁹ Fevzi Çakmak, “Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması”, *Journal of History Studies*, Cilt:7, Sayı:3, (Eylül 2015), s.10-11.

³⁰⁰ “CHP Mallarının İstirdadı Meselesi”, *Balıkesir Postası*, 26 Kasım 1953, s.1.

³⁰¹ “Hiçbir Tecavüz ve Baskı Tertibinden Cumhuriyet Halk Partisi Yılmayacaktır”, *Türk Dili*, 12 Aralık 1953, s.1.

³⁰² “İnönü'ye Şehrimizden Çekilen Telgraf”, *Türk Dili*, 12 Aralık 1953, s.1.

³⁰³ Çakmak, *agm*, s.14-15.

³⁰⁴ “Kasım Gülek'in Konuşması”, *Türk Dili*, 15 Aralık 1953, s.1.

beraberliğini korumanın en önde gelen vazifesi olduğu belirtilen beyannamede, Balıkesir ili halkına layık olmak için durmadan çalışacakları belirtilmiştir.³⁰⁵

19 Aralık tarihinde Balıkesir CHP il merkezi maliyeye teslim edilmiştir. 18 Aralık'ta tespit edilen mal varlığına bir gün sonra el konulmuş ve parti binası mühürlenmiştir. CHP parti merkezine öğlen gelen 5 kişilik bir heyet Parti mallarına el koymuştur.³⁰⁶ Parti binasının mühürlenmesinin ardından 22 Aralık tarihinde CHP Balıkesir Teşkilatı bir yardım kampanyası başlatmıştır. Yeni CHP Binasının açılması için başlatılan kampanya Türk Dili gazetesinde yayınlanarak halka sunulmuştur. Halkın maddi bağışlarını Garanti Bankası, İş Bankası, Yapı Kredi Bankası, Ziraat Bankası ve partiye ulaşarak yapabileceğini bildiren kampanya metninde halkın yeni açılacak parti binası için mobilya bağışı da yapılabileceği belirtilmiştir.³⁰⁷

b. CHP'nin Yeni Bina Açılış Töreni

Balıkesir CHP il binasının mühürlenmesinin ardından CHP yeni bir parti binasına taşınmış ve parti binasının açılış töreni 29 Aralık tarihinde yapılmıştır. Açılış saat 11.00'da yapılmış ve halkın katılımı ile gerçekleşmiştir. Türk bayrağı ve CHP, parti bayrakları ile süslenmiş parti binası önünde İstiklal Marşı okunmuştur. Daha sonra Merkez İlçe Başkanı Mehmet Tiritoğlu bir konuşma yaparak konuşmaları takip eden vatandaşları bütün partililer adına selamlamıştır. İlçe Başkanı her türlü zorluklara rağmen CHP'nin yeni binasında seslenmek imkanı bulduğunu, azminden hiçbir şey kaybetmediğini ve Atatürk'ün partisinin millet emrinde her türlü zorluklara rağmen çalışmaya devam edeceğini belirtmiştir. Sonrasında il idare kurulundan Cevdet Demiray, tarafsız ve DP'li bütün vatandaşları selamlayarak CHP'nin 27 yıllık şerefli mazisine layık olarak bundan böyle de Türk milletinin haklarını, hürriyetlerini savunacağını söylemiştir. DP'nin Türk milletine yapmış olduğu vaatleri yerine getiremediğini belirten Demiray: *"Eğer Demokrat Parti vaatlerini yerine getirmiş olsaydı, ben bugün Cumhuriyet Halk Partisi saflarında değil Demokrat Parti saflarında yer alacaktım."* İl İdare Kurulu üyelerinin konuşmalarının ardından parti binası kurdele kesme merasiminin ardından açılmıştır.³⁰⁸

CHP'nin yeni parti binası açılışı Balıkesir DP'lileri tarafından eleştirilmiştir. Parti açılışında yapılan konuşmacıların saçmaladığını, hükümet aleyhine konuşarak

³⁰⁵ "CHP'nin Balıkesir Vilayet Halkına Beyannamesi", *Türk Dili*, 16 Aralık 1953, s.1.

³⁰⁶ "CHP'liler Dün İl Merkezini Neşe İle Teslim Ettiler", *Türk Dili*, 20 Aralık 1953, s.1

³⁰⁷ "Şehrimizde CHP'ye Bağışlar Hızla Devam Ediyor", *Balıkesir Postası*, 23 Aralık 1953, s.1.

³⁰⁸ "CHP'nin Yeni Parti Binası Dün Parlak Bir Tören İle Açıldı", *Türk Dili*, 30 Aralık 1953, s.1-2.

halk arasında nifak sokmayı planladıkları öne sürülmüştür. Bununla birlikte, CHP'nin başlatmış olduğu yardım kampanyasının hala sonlanmamış olmasını Belirten DP kanadı 27 yıllık iktidar sürecinde halktan alınarak elde edilen mal varlığının yeterli gelmediği ve halen halkın parasına göz koyulduğu iddia edilmiştir.³⁰⁹

³⁰⁹ “CHP’lilerin Salı Günkü Toplantısı”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1953, s.1-4.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1954-1957 DÖNEMİNDE BALIKESİR'DE SİYASET

A 1954 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. 1954 Genel Seçimleri

Balıkesir'de 1950 seçimleri ile birlikte Demokrat Parti iktidara geçmiştir. 1954 seçimlerine kadar geçen süre de özellikle Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti arasındaki siyasi rekabet artmış, iki parti arasındaki gerilim 8 Ekim Hadisesi ve CHP'nin mallarına el konulması ile tavan yapmıştır. Balıkesir'de 1954 seçimlerinde öne çıkan iki siyasi parti CHP ve DP'dir. İki parti arasındaki iktidar yarışı, seçim stratejisi belirleme ve seçim propaganda çalışmalarına da yansımıştır.

2. Balıkesir'de Genel Seçim Hazırlıkları

1954 seçimleri yaklaşırken Balıkesir'deki siyasi hayat hareketlenmiş ve partiler seçim çalışmalarına hızlı şekilde başlamıştır. 1954 seçimlerinde CHP iktidar yarışına girmek için çabalarken DP ise mevcut olduğu konumu korumaya çabalamıştır. Mayıs ayında yapılacak seçimlere 1954 yılı başından itibaren hazırlanmaya başlayan partiler, propaganda çalışmalarını gerek yazılı, gerekse sözlü basın aracılığı ile halka iletmişlerdir. 22 Nisan tarihinde partilerin radyo konuşmaları başlamıştır.³¹⁰ Gazete ve radyo çalışmalarından ziyade miting faaliyetleri 1950 seçimlerine nazaran daha pasif kalmıştır.

a. DP Seçim Mitingi

Demokrat Parti Balıkesir Teşkilatı 1954 seçimlerinde büyük bir miting yapmaktan ziyade ilçelerde büyük mitingler düzenleme kararı almıştır. Nisan ayında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Balıkesir'e bir ziyareti olmuştur. bu ziyaretin sebebi Susurluk ilçesinde yapılacak olan şeker fabrikasının temel atma törenidir.³¹¹ Seçimlerin arifesinde yapılan temel atma töreni DP tarafından bir propaganda çalışması olarak görülebilir. Balıkesir halkının gözünde DP, “iktidar çalışıyor, vaatlerini yerine getiriyor” düşüncesi oluşturmuştur.

Demokrat Parti Milletvekili aday listesi 12 Nisan tarihinde ilan edilmiştir. İlan edilen milletvekili adaylarının isimleri şu şekildedir: Sıtkı Yırcalı, Enver Güreli, Sırrı Yırcalı, Esat Budakoğlu, Vacit Asena, Yahya Pelvan, Mücteba Iştın, Ahmet

³¹⁰ “Partiler Bugün Radyo’da Propaganda Konuşmalarına Başlıyorlar”, *Balıkesir Postası*, 22 Nisan 1954, s.1.

³¹¹ “Celal Bayar’ın Uğurlu Elleri İle”, *Balıkesir Postası*, 20 Nisan 1954, s.1.

Kocabıyıkoglu, Muharrem Tuncay, Arif Kalıpsızoglu.³¹²

DP'nin büyük seçim mitingi 11 Nisan tarihinde Ayvalık'ta yapılmıştır. Ayvalık DP Genç Demokratlar Teşkilatı'nın açılışının da yapıldığı mitingde bütün Ege DP'lilerinin katılımı olmuştur. Ayvalık Cumhuriyet alanında yapılan toplantıya İstiklal Marşı ile başlanmış, iktidarın dört yıllık çalışmalarından elde edilen eserlerden bahsedilerek örnekler verilmiştir.³¹³

25 Nisan tarihinde DP Edremit'te büyük bir seçim mitingi yapmıştır. Edremit Cumhuriyet alanında yapılan miting saat 14.00'te başlamıştır. Mitingi Edremit Belediye Başkanı Ali İleri bir konuşma yaparak açmış, sonrasında Sıtkı Yırcalı da dahil olmak üzere DP milletvekili adayları tek tek halka hitabette bulunmuşlardır.³¹⁴

26 Nisan tarihinde DP Burhaniye mitingi Yapılmıştır. Burhaniye mitinginde DP milletvekili adayları CHP'nin toplantılarında yapmış olduğu DP aleyhtarı konuşmalarına cevap vermişlerdir. Burhaniye mitinginde CHP adaylarından Mustafa Çakıroğlu konuşma kürsüsünün yanına gelerek silah çekmiş ve mitingi ihlal etmeye çalışmıştır. Olaya emniyet güçleri tarafından müdahale edilmiş ve milletvekili adayı gözaltına alınmıştır.³¹⁵

DP Balıkesir milletvekili adayları seçim propagandasının son günü 28 Nisan tarihine kadar bütün ilçe ve kasabaları ziyaret ederek halkın nabzını tutmaya çalışmışlardır. Gitmiş oldukları ilçelerde aynı zamanda CHP milletvekili adaylarının kendileri hakkında yapmış olduğu eleştirilere de cevap verilmiş ve sertçe eleştirilmiştir.³¹⁶

b. İsmet İnönü'nün Balıkesir Ziyareti ve CHP Seçim Mitingi

1954 seçimlerinden önce CHP'nin Balıkesir'deki büyük mitingi 15 Nisan tarihinde gerçekleşmiştir. İstanbul'dan uçakla Balıkesir'e gelen muhalefet lideri İsmet İnönü Turgutlu bandosu ve zeybekler ile karşılanmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan mitinge halkın yoğun katılımı olmuştur. İsmet İnönü mitingde yapmış olduğu konuşmasında iktidarın zirai, ticari, iktisadi, politikalarını eleştirmiş ve bilhassa yabancı sermaye üzerinde durmuştur. Pahalılığın gün geçtikçe ilerlediğini

³¹² "DP Aday Listesi Dün İlan Edildi", *Balıkesir Postası*, 13 Nisan 1954, s.1.

³¹³ "Ayvalık'ta Dün Yapılan DP Mitingi Çok Heyecanlı Geçti", *Balıkesir Postası*, 12 Nisan 1954, s.1.; "DP Ayvalık Mitingi", *Ateş*, 13 Nisan 1954, s.1.

³¹⁴ "Edremit'te Dün DP Tarafından Heyecanlı Bir Miting Yapıldı", *Balıkesir Postası*, 26 Nisan 1954, s.1.

³¹⁵ "DP'nim Dünkü Burhaniye Mitingi Çok Alakalı ve Çok Heyecanlı Oldu", *Balıkesir Postası*, 27 Nisan 1954, s.1.

³¹⁶ "DP Adaylarının Propaganda Gezisi", *Balıkesir Postası*, 28 Nisan 1954, s.

vatandaşların tedavisi yapılamadığını ilgililerin hiçbir mesuliyet hissi duymadıklarını dile getiren İnönü, kısa zamanda çıkarılan kanunları eleştirilmiş kısa süre önce çıkarılmış Petrol Kanunu'nun neden bu kadar çabuk çıkarıldığını sormuştur. İsmet İnönü CHP iktidara geçtiği takdirde bu gibi kanunlar üzerinde ve gelir vergisinin daha elverişli bir hale konulması hususunda vatandaşın bugünkü ıstırabının hafifletilmesi için alınacak tedbirleri açıklamıştır. Konuşmasında: *“Biz bu vatani bir harabede ele aldık ve 27 senede bu hale getirdik. Bundan sonra da daha ileriye ve daha mükemmele götürmek için çalışacağız.”* İsmet İnönü'den sonra Ayvalık CHP İl Başkanı ve Milletvekili adayı Nejat Sarıçalı konuşmuştur. Nejat Sarıçalı da konuşmasında iktidarı eleştirmiş ve CHP'nin iktidara geldiği takdirde yapılan yanlışları düzelteceklerini vadetmiştir.³¹⁷

Balıkesir DP kanadından CHP mitingi sonrasında İsmet İnönü'nün çıkartılan kanunlar hakkındaki eleştirisine cevap verilmiştir. CHP iktidarı zamanında çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu'nu hatırlatılması gerektiği ve kendi döneminde çıkartılan kanunlar ile CHP'nin halkın vebalini aldığı dile getirilmiştir.³¹⁸

3. Balıkesir'de Genel Seçim Sonuçları

Balıkesir'de 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan seçimler Saat 08.00 itibariyle başlamış ve oylar kullanılmıştır. Yapılan seçimlerde oy kullanma işlemi sırasında Balıkesir genelinde hiçbir hadise çıkmamıştır. Kullanılan oylar neticesinde, DP tüm yurttan ve Balıkesir genelinde seçimleri kazanmıştır. 1954 yılı Balıkesir genelinde kayıtlı seçmen 292.528 kişidir. Oy kullanan kişi sayısı ise 263.406 kişidir. 1954 seçimlerine halkın katılım oranı %90 olmuştur. Balıkesir'de partilerin oy oranı şu şekildedir: CHP: 91.329 %35 oy oranı ile, CMP: 7.282 %2,4 oy oranı ile, DP: 163.152, % 54,7 oy oranı ile seçim tamamlanmıştır. Seçim sonucunda DP'den 15 Milletvekili kazanmış CHP ve CMP'den ise hiçbir milletvekili adayı kazanamamıştır.³¹⁹ MP'nin kapatılmasından sonra isim değiştirerek yeniden siyasi hayata giren Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP), parti teşkilatlanması tam oturmadan seçimlere katılmış ve umduğu neticeyi kazanamamıştır.

1954 seçimleri DP'nin tarihi bir zaferi olarak adlandırılmış, “DP Balıkesir'de CHP'nin sırtını yere getirdi” ifadeleri kullanılmıştır. CHP'nin Balıkesir'de 1950

³¹⁷ “Demokrasi Örneğini Verdik”, *Ateş*, 16 Nisan 1954, s.1.

³¹⁸ “Ayıptır İnönü”, *Balıkesir Postası*, 16 Nisan 1954, s.4.

³¹⁹ Yüksek Seçim Kurulu (YSK), “1950-1957 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçim Sonuçları”, <https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, (Erişim Tarihi, 4 Mayıs 2023).

seçimlerine nazaran oy oranı dūřmūřtır.³²⁰ 1954 seçimlerinde tūm Tūrkiye’de DP: 60 ilde, CHP 3 ilde, ve CMP’de 1 ilde seçimi kazanmıřtır. TBMM’nin 14 Mayıs’ta yapacaėı ilk toplantısında CHP: 28, CMP: 5, DP: ise 522 milletvekili ile toplantıya katılmıřtır.³²¹

1954 seçimlerinde Balıkesir’de ilçelere gōre partilerin oy oranı şu şekildedir:³²²

Tablo 4. 1954 Seçimlerinde Balıkesir’de İlçelere Gōre Partilerin Oy Oranı

İLÇELER	DP	CHP	CMP	BAğIMSIZLAR
Merkez	35.301	14.153	1.469	360
Ayvalık	8.141	4.617	389	23
Dursunbey	11.210	4.760	531	16
Manyas	8.284	3.878	1.050	37
Edremit	13.365	7.722	973	12
Erdek	4.992	3.224	299	0
Balya	7.072	5.348	217	30
Bandırma	11.965	4.272	1.881	40
Gōnen	14.213	8.525	1.448	115
Susurluk	10.216	4.664	661	82
Sındırgı	7.922	11.034	291	16
Bigadiç	8.445	6.429	191	0
Kepsut	7.730	3.312	198	36
Burhaniye	7.320	6.061	131	1
İvrindi	8.926	4.899	240	6

Seçimlerden sonra Balıkesir Postası gazetesinde bir kōře yazısı yayınlayan milletvekili Sıtkı Yırcalı, seçim sonuçlarıyla ilgili řunları sōylemiřtir: *“Tūrk milleti iradesinin ve kaderinin sahibidir. Bařladıėı eserleri yeni bir aė yaratır gibi bōyūtecek ve geliřtirecek siyasi bir kuvvete, Demokrat Parti’ye gūvenle baėlanmıřtır. Bunun mūspet neticeleri hangi fıkirden olursak olalım inkār edilemeyecek kadar meydandadır. İřte akliselimi ve bōyūk millet olmanın tecrūbesini nefsinde toplayan milletimiz bu zaferi DP’ye layık gōrmūřtır. Biz būtūn hemřerilerimize candan minnet ve teřekkūrlerimizi tekrarlamaya vecibe addediyoruz. Tař gibi katı deėil, řuurlu bir*

³²⁰ “Dūnkū Seçimlerde CHP”, *Balıkesir Postası*, 3 Mayıs 1954, s.1.

³²¹ “DP Būtūn Yurtta Bayram Yapıyor”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1954, s.1.

³²² “Balıkesir’de Partilerin Kazandığı Rey Miktarı”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1954, s.1.

inanişın ifadesi olan Demokrat Balıkesir kendi eserini böylece tazelemiştir. Bizim de tek bahtiyarlığımız onun emrinde memlekete ve ilimize hizmet edebilmek olacaktır. Tanrıdan milletimiz ve hepimiz için bu güvene layık olabilecek hizmetler görmemizi temenni ederim."³²³

Seçimlerden sonra 14 Mayıs Cuma günü toplanan TBMM saat 15.00'da 10. Devre toplantısını yapmıştır. Meclis'in en yaşlı üyesi olan İstanbul Milletvekili Ali Fuat Cebesoy'un başkanlığında yapılan toplantıda TBMM Başkanlığı, Başkan Yardımcılığı ve Divan Katipleri seçimi yapılmıştır. Yapılan seçim neticesinde Refik Koraltan TBMM Başkanlığına Esat Budakoğlu, Fikri Apaydın ve Tevfik İleri'nin Başkan Yardımcılığına getirilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonrasında Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış muhalif partiler hariç DP milletvekillerinin tamamı Celal Bayar'ın tekrardan Cumhurbaşkanı olması için oy vermişlerdir. Yapılan seçim sonucunda Cumhurbaşkanı, yeniden Celal Bayar seçilmiştir.³²⁴

Adnan Menderes kabinesi 17 Mayıs'ta kurulmuştur. Yeni kabinede Adnan Menderes Başbakan, Fatin Zorlu ise Başbakan Yardımcısı olmuştur. Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Balıkesir milletvekili olan Sıtkı Yırcalı ise İktisat ve Ticaret Bakanı olmuştur. Öğleden sonra ilk toplantısını başvekalette yapmış olan kabine, saat 20.00'da Çankaya'ya giderek Cumhurbaşkanı ile görüşmüştür.³²⁵

B. 1955 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. CHP ve DP Arasında Yumuşama Dönemi

1955 yılında iktidar partisi DP ile Ana Muhalefet Partisi CHP arasındaki siyasi ilişkiler artmış, iki parti arasındaki siyasi gerilim yerini siyasi bir yakınlaşmaya bırakmıştır. Halkçı gazetesi hakkında Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü DP'ye hakaret ve itibar kırmak ithamıyla 6334 sayılı kanuna istinaden dava açılmıştır. Adnan Menderes'in açılan davaları geri çekmesi iktidar ve muhalefet arasında samimi bir hava estirmiştir.³²⁶ DP ve CHP arasında Nihat Erim'in temaslariyla başlayan ve Kasım Gülek'in Amerika'daki konuşması ile artan samimiyet gün geçtikçe artmış ve Nihat Erim bu yakınlaşmada önemli bir rol oynamıştır. 29 Ocak tarihinde CHP lideri İsmet İnönü, Adnan Menderes ile görüşüp görüşmeyeceği

³²³ Sıtkı Yırcalı, "Türk Milleti İradesinin Sahibidir", *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1954, s.1-4.

³²⁴ "TBMM Dünkü Tarihi Toplantısında", *Balıkesir Postası*, 15 Mayıs 1954, s.1.

³²⁵ "Kabine Kuruldu", *Balıkesir Postası*, 18 Mayıs 1954, s.1

³²⁶ "Partiler Arası Havada Düzeltme", *Türk Dili*, 29 Ocak 1955, s.1.

sorusuna: “Roma’ya gidiyor” cevabı ile soruyu geçiştirmiş, gazetecilerin soruda ısrar etmesi üzerine: “ daha takarur etmiş bir şey yoktur” cevabını vermiştir. Gazetecilerin “olacaktı gibi cevap veriyorsunuz” sorusuna İnönü: “olmayacak bir şey yoktur” cevabını vermiştir.³²⁷

İki partiyi birbirine yaklaştıran bir diğer olay ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nde geçirmiş olduğu bir ameliyat sonrası CHP Başkanı İsmet İnönü ve Genel Sekreter Kasım Gülek’in Celal Bayar’ı geçmiş olsun ziyaretleridir.³²⁸

15 Nisan tarihinde Başbakan Adnan Menderes, Irak Parlamento Heyeti şerefine bir yemek organize etmiştir. Verilen yemekte bütün milletvekilleri ve muhalefet mensupları hazır bulmuşlardır. Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü ve Başbakan Adnan Menderes’in samimi bir hava içerisinde görüşmeleri, bu konuşmanın çok uzun sürmesi iki parti arasındaki ilişkilerin iyiye doğru gittiğinin kanıtı olmuştur.³²⁹

22 Nisan Cuma günü İsmet İnönü ve Adnan Menderes Refik Koraltan’ının evinde bir araya gelmişlerdir. Yapılan görüşmede daha ziyade dış politika konuşulmuştur. Partilerin işbirliği sayesinde Amerikan yardımının artabileceği üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşmede Adnan Menderes partiler arasında ahenkli bir çalışma ve memleket davalarında işbirliğinin mevcut olduğu hallerde dış ülkelerden bu birlikteliğin görülmesi ile de yardım ve kredinin temini daha kolay olacağını belirtmiştir. İsmet İnönü’de Adnan Menderes ile aynı düşüncüyü paylaşmıştır.³³⁰

Partiler arası siyasi ilişkilerin iyileşmeye başlaması ne yazık ki kısa sürmüştür. 7 Haziran’da Balıkesir CHP Kongresi’ne gelen CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek’in, kongre de iktidara ağır eleştirilerde bulunması iktidar ve muhalefet arasındaki gerilimin devam ettiğinin kanıtıdır. Kongrede partiler arası münasebetlerden bahseden Kasım Gülek iyi münasebetler kurulmasının faydaları üzerinde durarak iktidar ve muhalefet arasında oluşturulan iyi havadan bir netice çıkmadığını belirtmiştir. Yapılan temaslarda iktidarın buna bir türlü yanaşmadığını asıl maksatlarının “Biz iyi havayı yarattık, fakat muhalefet buna yanaşmadı” diyerek CHP’yi halk gözünde kötülemek

³²⁷ “İki Parti Arasındaki Yaklaşma Emareleri Arttı”, *Türk Dili*, 30 Ocak 1955, s.1.; “Hayırdır İnşallah”, *Akşam*, 31 Ocak 1955, s.1.

³²⁸ “Bayar’a Prostat Ameliyatı Yapıldı”, *Türk Dili*, 19 Nisan 1955, s.1.

³²⁹ “Menderes İle İnönü”, *Akşam*, 18 Nisan 1955, s.2.

³³⁰ “İktidar-Muhalefet”, *Akşam*, 26 Nisan 1956, s.1-2.

olduğunu belirtmiştir. konuyla ilgili: “İyi hava, bahar havası sözünün efsane olduğu kendiliğinden meydana çıktı. Partiler arası iyi havadan bizim anladığımız mana onların anladığı mana değildir. Onlar milletin oyu ile iktidara geldik her istediğimizi yaparız demek değildir. Bunun adına sadece tahakküm derler. Bunun adına güdümlü istibdat derler.”³³¹ Kasım Gülek’in kongrede yapmış olduğu açıklamalardan çıkarılacak anlam, iki partinin birbiri ile girmiş oldukları temaslar bir işe yaramamıştır.

2. Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti ve CHP İl Kongresi

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek’in 6 Haziran 1955 tarihinde Balıkesir’e ziyarete olmuştur. Öncesinde İzmir ve Manisa’da bulunan Gürlek CHP il kongresine katılmak maksadıyla Balıkesir’e gelmiştir.³³²

7 Haziran tarihinde CHP İl Kongresi Şehir Sineması’nda saat 10.30’da İl Başkanı Avukat Sami Duyum tarafından açılmış ve İstiklal Marşı ayakta dinlenmiştir. Kongre başkanlığına Naşit Fırat seçilmiştir.³³³

CHP İl Kongresi tarafından yapılan İl Başkanlığı seçimlerinde Avukat Nejat Sarıçalı seçilmiştir. İdare Kurulu üyeliklerini de Sami Duyum, Eminettin Çeliköz, Fuat Bilal, Muzaffer Uzkur, Osman Nuri Taner, Kazım Aktan, Nizamettin Yüce, Refik Evrenosoğlu, Nuri Akas seçilmiştir.³³⁴ Kongrede serbest konuşmalar yapılmış, Ayvalık delegeleri tarafından verilen bir takrir üzerine hararetli tartışmalar olmuştur. Ayvalık delegelerinin bu takririnde son günlerde partili şahsiyetler arasında çıkan ve partinin bir iç meselesi olarak vasıflandırılabilen tartışmanın fazla uzamaması için genel başkan tarafından müdahalede bulunulmuştur. Ayvalık delegesi Nejat Sarıçalı arkadaşları adına bir konuşma yaptıktan sonra Edremit delegesi Şehamettin Madran takrir aleyhinde konuşmuştur. Böyle bir meselenin konuşulacağı yerin İl Kongresi değil ancak Kurultay olabileceğini ve bu hususta Kurultayın karar verebileceğini söylemiştir. Sonrasında komşu vilayetlerden Çanakkale temsilcisi İmadettin Çanakkaleli CHP’li arkadaşlarına hürmet ve başarı dileklerini bildirmiştir.³³⁵

CHP il kongresinde, Kasım Gülek bir konuşma yapmıştır. Kürsüye gelirken bütün delegelerin ayağa kalkarak ve sürekli alkışları ile karşılanan genel sekreter delegeleri hürmetle selamladıktan sonra Genel Başkan İsmet İnönü’nün kongreye selam ve muhabbetlerini ve başarı dileklerini bildiren mesajını okumakla söze

³³¹ “Gülek Bir Konuşma Yaptı”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955, s.1

³³² “Genel Sekreter Konuşmasında Son Hadiseleri Açıklayacak”, *Türk Dili*, 7 Haziran, s.1.

³³³ “CHP İl Kongresi Dün Toplantı”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955, s.1.

³³⁴ “CHP’nin Yeni İdare Kurulu”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955, s.1.

³³⁵ “CHP Kongresinde Konuşmalar”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955, s.1-2.

başlamıştır. Kasım Gülek kongre ile ilgili şunları söylemiştir: *“Kongremizi başından sonuna kadar dikkatle takip ettim. CHP zayıfladı, heyecanını kaybetti diyenler gelsinler görsünler, biraz da heyecan alsınlar”* demiş ve şunları ilave etmiştir: *“Bizim partimiz vakarlı ve övünülecek bir partidir temenni ederiz ki iktidar partisi de bizim gibi kongreler yapsın.”* Partiler arası münasebetlerden de bahseden genel sekreter partiler arası iyi münasebetler kurulmasının lazım ve faydalı olduğunu belirtmiş, CHP ve iktidar partisi DP arasındaki iyi havanın kısa sürdüğünü belirtmiştir.³³⁶

Kasım Gülek konuşmasında radyodan da bahsetmiş, radyonun hâlâ iktidarın bir oyuncağı olmaktan kurtulamadığını belirtmiş ve eski devir eski işler hakkındaki eleştirileri ele alan genel sekreter şunu söylemiştir: *“...bu eski devir lafından bıktık usandık asıl çürümüş sakız bu eski devir hikayesidir”* Konuyla ilgili: *“CHP köylünün partisidir. Partimiz ve onun için vazife alan arkadaşlarımız onunla sık sık temas etmeli ve köylü ile yakından ilgilenmelidir. Birçok yerleri gezdim en üstünü Türk köylüsüdür.”*³³⁷ İktisadi meselelerden de bahseden Gülek, siyasi meselelerin de temelini iktisadi meseleler olduğunu ve geçim şartlarının gün geçtikçe zorlaştığını şu şekilde söylemiştir: *“Uçurumun kenarındayız, iktisadi meselelerimiz hakikaten acınacak haldedir. Bunun çözümü de refah ve kalkınmadadır. Bütün işler bir plana dayanmıyor politikaya dayanıyor plansız kalkınma olamaz.”* Kasım Gülek’in konuşması kongre üyeleri tarafından alkışla desteklenmiştir. Kasım Gülek’in konuşmasından sonra birkaç delege daha söz almış ve kongre sonlanmıştır.³³⁸

3. DP İl Kongresi

CHP il kongresinden iki gün sonra 10 Haziran 1955 tarihinde gerçekleşen DP İl Kongresi Kasım Gülek’in de katıldığı CHP il kongresine bir cevap niteliği taşımaktadır. DP kongresi saat 10.00’da Balıkesir Şehir Sineması’nda açılmıştır. Devlet Bakanı Mükerrer Sarol, Adalet Bakanı Halil Özyörük, Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı ve Balıkesir milletvekillerinin katılımıyla gerçekleşen kongreye İstanbul ve İzmir basın mensupları da katılmıştır. Kongre başkanlığına ittifakla Sıtkı Yırcalı, ikinci başkanlığa Esat Budakoğlu, kâtip üyeliklere Faruk Saylan, Ali İleri, Burhan Eralp ve Nuri Demirel seçilmiştir. Seçenlere, misafirlere ve basına teşekkür eden Sıtkı Yırcalı makamına oturduktan sonra İl Başkanı Faik Ocak tarafından faaliyet raporu okunmuştur. Raporun okunması sonrasında Atatürk ve şehitler için iki dakikalık saygı

³³⁶ “Kasım Gülek’in Konuşmasından Parçalar”, *Ateş*, 8 Haziran 1955, s.1.

³³⁷ “Gülek Bir...” *Türk Dili*, s.1-2.

³³⁸ “Gülek Bir...” *Türk Dili*, s.1-2.

duruşu yapılmış ve raporun incelenmesine başlanmıştır. Kongrede de DP'nin seçim ve imar zaferleri ile başarıları sık sık dile getirilmiştir.³³⁹

Kongrede bakan Mükerrer Sarol, konuşmasında ziyaret ettiği şehirlerde İsmet İnönü ile karşılaştığını belirtmiş, ve şunları belirtmiştir: *“Kader hep beni İsmet Paşa’yla karşı karşıya getiriyor. Çünkü: her gittiğim memlekette onun vatandaş vicdanında bıraktığı üslupla karşılaşıyorum. Bana bu ihtiyar adamı rahat bırakıyorlar ama o ise cemiyeti rahat bırakmıyor ki, köşede oturup hatıralarını yazsa bütün memleket kendisini Meryem Ana ikametgahı gibi ziyaret edecek, ama o her yerde nifak ve huzursuzluk tohumları saçmakla meşgul, etrafındakiler de onu rahat bırakmıyor.”*³⁴⁰

DP kongresinden iki gün önce gerçekleşen CHP kongresinde Sıtkı Yırcalı'nın baş yazar olduğu Balıkesir Postası gazetesi yırtılarak yakılmıştır. Sıtkı Yırcalı kongrede yapmış olduğu konuşmasında konu ile ilgili şunları söylemiştir: *“Bu salonda basın hürriyetinden bahsederken kendi fikirlerine uymayan yazı işleten bir gazeteyi yırtıp yakmışlar ve hayret edilecek bir zevkle bunu alkışlayıp seyretmişlerdir.”* Sıtkı Yırcalı'nın konuşmasının ardından kongreye katılan delegelerin istek ve şikayetlerine yer verilmiş ve iki gün önce gerçekleştirilen CHP kongresi eleştirilmiştir. Delegelerin istek ve şikayetlerinin dinlenmesinin ardından kongre son bulmuştur.³⁴¹

4. CMP İl Kongresi

Millet Partisi'nin Kapatılması sonrasında MP, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) adı ile tekrardan kurulmuş ve Balıkesir'de de faaliyetlerine devam etmiştir. 20 Haziran 1955 tarihinde CMP'nin Balıkesir İl Kongresi yapılmıştır. Saat 11.00'da başlayan kongreye merkezden ve ilçelerden 200 kadar delege katılmıştır. Kongreyi ikinci başkan Baki Tür açmış, kongre başkanlığına Osman Gökbalkan, ikinci başkanlığa ise Vasfi Ekici seçilmiştir.³⁴²

Kongrede müteşebbis idare kurulunun faaliyet raporu okunmuş, raporda müteşebbis heyetin çalışmaları anlatıldıktan sonra, partinin bütün ilçelerde şubelerinin açıldığı bildirilmiştir. Ayrıca rapor pahalılığının artmasına temas ederek, köylünün, nal ve mih tedarikinde zorluk çektiği, tüccarın bankalardan kredi temin edemediği bildirilmiştir. Rapor hakkında Edremit delegesi Mahmut Moralı söz alarak il

³³⁹ “DP İl Kongresi'nde”, *Ateş*, 11 Haziran 1955, s.1-2.

³⁴⁰ “İnönü ve Sarol”, *Akşam*, 11 Haziran 1955, s.3.

³⁴¹ “Ticaret Vekilinin Konuşmasından Kısımlar”, *Ateş*, 11 Haziran 1955, s.1.

³⁴² “CMP Kongresi Yapıldı”, *Ateş*, 21 Haziran 1955, s.1-2.

teşkilatının bütün ilçeleri faaliyet haline getirmesi gerektiğini, bu yüzden vazifesini tam manası ile yapamadığını söylemiş ve şunları söylemiştir: “*Biz ismi güzel adam seçecek değiliz. Biz çalışacak hizmet edecek adam istiyoruz.*” Sonrasında Ayvalık delegesi İbrahim Buldanlı Ayvalık idare heyetinin maddi zorluk içinde olduğunu, CMP’nin demokrasinin kurulması için çalıştığını söyleyerek şunları söylemiştir: “*...eğer memlekette demokrasi olsaydı siyasi kanaatlerinden dolayı şehit edilen Kırşehir’in cenazesi ortada yatmazdı.*” Daha sonrasında idare kurulundan Tahir Alankuş hesap raporunu okumuş, bundan sonra dileklere geçilmiştir. Söz alan muhtelif delegeler, bu arada Ayvalık’tan Adil Bayiri, önceden DP de çalıştığını fakat muhalefetteyken söz veren bu partinin iktidarda hareket hattını beğenmediği için şimdi CMP’ye geçtiğini anlatarak demokrasi üzerinde yeni partide mücadele edeceğini anlatmıştır. Eski Milletvekili Nedim Korucuoğlu da DP’de yedi yıl hizmet ettiğini şimdi ise hak ve hürriyetler için CMP’ye hizmete girdiğini belirtmiştir. Konuşmalardan sonra idare heyeti seçim yapılarak toplantıya son verilmiştir.³⁴³

a. Osman Bölükbaşı’nın Balıkesir Ziyareti ve CMP Mitingi

Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin İl Kongresi’nden sonra partinin kurucularından ve Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın da katılımıyla Balıkesir’de bir miting düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Yapılacak mitingin 28 Ağustos Pazar günü yapılması planlanmıştır. Planlanan miting yaklaşan Belediye seçimleri dolayısı ile seçim kanunu hükümlerine tabii olması gerektiği için izin verilmemiş ertelenmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine CMP, bir itiraz dilekçesi düzenleyerek, yapacakları toplantının seçimle alakası olmadığını ve dahiliye vekaletinin tebliğine de uyarak toplantı mevzularını DP genel başkan vekilinin radyolar vasıtasıyla yayınlanan muhalefete hücum eden sözlerine cevap teşkil ettiğini açıklanmıştır. CMP dilekçede ayrıca 28 Ağustos’ta toplantılarını yapacaklarını Osman Bölükbaşı’nın da konuşmacı olarak katılacağı bildirilmiştir.³⁴⁴

CMP’nin miting yasağı sonrası yazmış olduğu dilekçe kabul edilmiş ve toplantıya izin verilmiştir. CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı 26 Ağustos Cuma günü İstanbul’dan Bandırma’ya gelmiştir. Bölükbaşı, iskelede büyük tezahüratla karşılanmıştır.³⁴⁵ Osman Bölükbaşı 28 Ağustos Pazar günü saat 14.30’da Bandırma’dan otomobil ile Balıkesir’e gelmiştir. Balıkesir 52 Evler Mahallesi’nde

³⁴³ “C.M. Partisinin Dünkü Kongresi”, *Türk Dili*, 20 Haziran 1955, s.1-2.

³⁴⁴ “CMP Toplantı Yapabilecek mi?”, *Türk Dili*, 21 Ağustos 1955, s.1-3.

³⁴⁵ “Bölükbaşı Bandırma’da Konuştu”, *Türk Dili*, 27 Ağustos 1955, s.1.

Bölükbaşı ve arkadaşları için kurban kesilmiştir. Mitingin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'na gelen ve hazırlanan kürsüden halka hitap eden Bölükbaşı sadece Kıbrıs mevzusuna temas etmiştir. Konuyla ilgili Bölükbaşı: *“30 Ağustos'un arifesinde hamasi destanın yazıldığı Türk istiklaline göz dikenlere ilk kurşunun atıldığı Balıkesir'de sizlere hitap ettiğim şu anda içimde milli birlik ve tenasüpten başka hiçbir his yoktur. Hafızası zayıf olan bazı maceraperestler tarihin verdiği dersi unutarak kendileri ve dünya için tehlikeli hayaller peşinde koşuyorlar. Onlara hatırlatalım ki Birinci Dünya Harbi sırasında başındakilerin ihanetine uğramış, yanıp yıkılmış olan bu memleket dört taraftan istila edilmesine rağmen istiklaline göz dikenler karşısında yaralı bir aslan gibi şahlanmasını bilmiş ve herkese layık olduğu dersi vermiştir. Bugün ise bu cevabı tekrarlamaya fazlasıyla kadirdir. Son günlerin hadiseleri gösteriyor ki muhalif muvafık bütün vatan çocukları Bandırma'da da söylediğim gibi evlerini tehlikede gören kardeşler gibi birleşmiş bulunuyorlar ve gerekirse kanlarını beraber döneceklerdir. Lozan Konferansı'na kadar bir Türk toprağı olan Kıbrıs ancak eski sahibine iade edilebilir. Kıbrıs üzerinde Türk bayrağı üç, beş asır dalgalanmış fakat Yunan bayrağı bir an bile çekilmemiştir. Bugün Yunanlılar Kıbrıs üzerinde hak sahibi olduklarını iddia ederlerken nüfus ekseriyeti prensibini ileri sürüyorlar. Şayet bu kaide ise bizim de söyleyeceklerimiz vardır. Türklerin ekseriyetle olduğu Garb-i Trakya Türklerin olmalıdır. Yunanlıları el altından tahrik eden ve onların tezini haklı bulan komünist alemine de verilecek cevabımız vardır. Bugün 40 Milyon Türk'ün mutlak ekseriyet olarak yaşadıkları yerler vardır ki idaresi başkalarına aittir. Yunanlıları tahrik edenler acaba bu toprakların da Türkiye'ye verilmesini kabul edecekler midir? Bütün bu sözlerimiz toprak talebi için değil nüfus ekseriyeti prensibinin ne gibi neticeler verebileceğini onlara hatırlatmak içindir. Bugün 100.000 Türk'ün ölüm tehdidiyle karşı karşıya olduğu bir gündür. Yarın ise Kıbrıs Konferansı toplanacaktır. Böyle bir günde iç politika münakaşalarımızı bir tarafa bırakarak dünyaya karşı milli birliğimizi göstermek tabidir. İç politika ihtilaflarımıza temas etmeyişimiz bir ihmal değil sadece bir imhaldir. İleride Egeli kardeşlerimize memleket dert ve davaları hakkındaki görüşlerimizi arz edeceğiz. Son olarak şunu söyleyeyim ki evvela vatan sonra parti ihtilafları gelir.”³⁴⁶ Osman Bölükbaşı beraberinde bulunan Fuat Arna, toplantı sonrasında önce CMP binasına gitmiş ve CHP idare kurulunun ziyaretlerini kabul etmiştir. Osman Bölükbaşı, daha sonra CHP binasına giderek*

³⁴⁶ “Önce Vatan Sonra Parti”, *Türk Dili*, 30 Ağustos 1955, s.1-2.

ziyareti iade etmiş ve şunları söylemiştir: “Şimdi mühim harici meseleler olduğu için, iç dertlere temas etmek istemedik. İmkan bulursak yakında yine gelip kale dedikleri demokratların bu yerde, demokratların harmanını şöyle bir savunuruz” CMP partisi Genel Başkanı ve beraberindekiler akşam üzeri İstanbul’a gitmek üzere Bandırma’ya gitmişlerdir.³⁴⁷

b. Balıkesir’de 1955 Belediye Seçimleri

1955 yılında yapılan yerel yönetim seçimlerine Muhalefet Partisi CHP ve CMP katılım sağlamamıştır. CHP Meclis tarafından yayınlamış olduğu tebliğinde il ve belediye seçimlerine girmemeye karar vermiştir. Yayımlanan tebliğde CHP seçime girmeme kararını şu sebeplere dayandırmaktadır: “Cumhuriyet Halk Partisi’nin mahalli seçimleri girme kararını verdiği tarihten sonra hal ve şartlar değişmiş ve ağırlamıştır. Bu ağırlaşma mevzuatın tahmin olunamayacak derecede şiddetle tatbiki şeklinde tecelli etmekle kalmamış, iktidar artık mevzuata da bağlı olmayarak keyfi hareketlerle vatandaşların kanuna dayanan haklarını ihlal etmekten çekinmemiştir.” CHP yayınlamış olduğu tebliğde 1954 yılında yapılan muhtar seçimlerinde yapıldığını ileri sürdüğü usulsüzlükler dolayısıyla seçime girmeme kararı almıştır.³⁴⁸

Balıkesir’de muhalefetin seçimlere katılmaması DP için avantaja dönüşerek bağımsız adaylar dışında, seçim yarışında rakipsiz kalmıştır.

Balıkesir’de il genel Meclis seçimleri 25 Eylül Pazar günü yapılmıştır. Seçimler Balıkesir’de sakin geçmiş ve gün boyunca sakinliği ihlal edecek bir hadise çıkmamıştır. İl Genel Meclis’i seçimlerini DP adayları kazanmıştır. Balıkesir’de Seçime iştirak oranı %12 civarında olmuştur. Köylerde ise bu miktar %50 civarındadır. Kazanan DP’li adaylar Abdussabur Şahin, Emin Güvensan, Emin Kutvar, Hilmi Belgin, Ömer Vidinlisan olmuştur.³⁴⁹

Balıkesir’de belediye seçimleri 13 Kasım Pazar günü yapılmıştır. Seçim günü il genelinde hiçbir hadise çıkmamıştır. Seçimlerde sadece Demokrat Parti adayları ve bağımsız adaylar için oy kullanılmıştır. Balıkesir merkezde 20.136 seçmenden oyunu kullanan kişi sayısı 3.039’dur. İl genelinde seçimlere iştirak %15 civarında olmuştur.³⁵⁰

Belediye seçimlerini giden tek parti olan DP, seçimleri kazanmış olmasına

³⁴⁷ “Önce Vatan...”, *Türk Dili*, 30 Ağustos 1955, s.1-2.

³⁴⁸ “CHP Seçime Girmiyor”, *Türk Dili*, 7 Ağustos 1955, s.1.

³⁴⁹ “Genel Meclis Seçimleri”, *Ateş*, 27 Eylül 1955, s.1.

³⁵⁰ “Seçimler Sürprizli Oldu”, *Türk Dili*, 15 Kasım 1955, s.1.

rağmen halkın seçime katılım oranı çok düşüktür. DP'yi desteklemeyen muhalif kesimin bağımsız adayların lehine oy kullanması DP'nin oy oranını da düşürmüştür. Örneğin Sındırgı ve Bigadiç ilçelerinde DP seçimi kazanamamış, bağımsız adaylar kazanmıştır.³⁵¹

Balıkesir belediye başkanı seçimi 16 Kasım tarihinde gerçekleşmiştir. Saat 15.00'da toplanan yeni belediye Meclis'i, en yaşlı üye olan Emin Güvensan'ın başkanlığında toplanmıştır. İlk olarak Belediye Başkanı seçimi gizli oyla yapılmış, sayım aşamasında eski Belediye Başkanı Faik Ocak'ın 25 oyla tekrar belediye başkanlığına seçildiği anlaşılmıştır. Sonrasında Divan Başkanı Emin Güvensan gerek şahsi ve gerekse arkadaşları adına Faik Ocak'ı tebrik etmiştir.³⁵²

Balıkesir'de gerçekleşen yerel seçimler, halkta tek parti dönemi CHP yıllarını hatırlatarak seçimden soğutmuş ve seçimlere katılım çok az olmuştur. CHP ve CMP'nin seçimlere katılmayacağını bildirmesi de halkı bağımsız adaylara oy kullanmaya itmiş ve DP'nin umduğu büyük seçim zaferi gerçekleşmemiştir.

C. 1956 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. Hürriyet Partisi'nin Balıkesir'de Kuruluşu

Hürriyet Partisi (HP), basına ispat hakkı tanınmasını isteyen ve bu nedenle de tarihte “İspatçılar” olarak bilinen bir grup Demokrat Partili milletvekili tarafından 1955 yılında kurulmuştur.³⁵³ Partinin ortaya çıkış amacı DP içerisindeki anlaşmazlıklardır. 1954 seçimleri ile DP'nin oylarında yaşanan artış ve buna bağlı olarak, önceki döneme nazaran daha çok sayıda milletvekiline sahip olan DP'nin tek parti rejimini kurma yolunda adımlar atmaya başlamasıdır. HP, Türkiye'nin parti-devleti olmasına itiraz olarak doğmuştur.³⁵⁴ HP, 20 Aralık 1955 tarihinde 87 maddelik bir tüzük ile kurulmuştur.³⁵⁵

Partinin kurulmasından sonra muhalefetten gelen ilk destek Cumhuriyet Halk Partisi'nden olmuştur. İsmet İnönü partiyle ilgili yapmış olduğu açıklamasında: *“Hürriyet Partisi, her kıymetli fikir gibi güç şartlar içinde doğdu. Hürriyet Partisi içinde bulunduğumuz rejimin tekamülü içinde başlı başına bir meşale gibi karşımıza çıkıyor. Şimdiden Meclis'imizin sayılı değerlerini içine toplamıştır. Partiler üstü olan*

³⁵¹ “Sürprizli Seçimler”, *Ateş*, 15 Kasım 1955, s.1.

³⁵² “F. Ocak Tekrar Belediye Reisi Oldu”, *Balıkesir Postası*, 17 Kasım 1955, s.1.

³⁵³ Mustafa Albayrak, “Hürriyet Partisinin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *7. Türk Sosyal Bilimler Kongresi Bildirisi*, (21, 23 Kasım 2001), s.342.

³⁵⁴ Diren Çakmak, “Hürriyet Partisi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hurriyet-partisi/>, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2023), s.4.

³⁵⁵ “H. Partisi Dün Kuruldu”, *Türk Dili*, 20 Aralık 1955, s.1.

hayati memleket meselelerinde kendileriyle muvazzası yürümekten zevk alacağız”³⁵⁶ diyerek HP’ye olan desteğini belirtmiş ve iş birliği çağrısı yapmıştır.

Hürriyet Partisi kurulduktan on gün sonra Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu 30 Aralık 1955 tarihinde Balıkesir’e gelmiştir. Karaosmanoğlu Balıkesir avukatlarından Cihat Bilgehan’ın yazıhanesinde bir müddet istirahat etmiş, bu sırada kendisini ziyaret eden şehir gazetecileri ile görüşmüştür. Karaosmanoğlu Ankara’dan gelirken Eskişehir’e Bursa’ya uğradığını, bu ülke şehirde parti kurulmak üzere olduğunu açıklamıştır. Bir gazetecinin: “Balıkesir’de hürriyet Partisi’ni teşkil edecekler hakkında isim verebilecek misiniz?” Sorusuna Karaosmanoğlu şu şekilde cevap vermiştir: “*Şimdiki halde isim vermeyeceğim Balıkesir teşkilatını kurma meselesini henüz tezgahtadır. Ben Manisa’ya geçerken Balıkesir’e sadece uğramış bulunuyorum. Önümüzdeki hafta Balıkesir milletvekili partimizin ikinci başkanı Enver Güreli gelecek bu işle meşgul olacaktır.*”³⁵⁷

Hürriyet Partisinin Balıkesir’de kurulması için 13 Ocak 1956 tarihinde HP İkinci Başkanı Enver Güreli, Balıkesir’e gelmiştir. Balıkesir’de HP’ni teşkil etmek isteyenlerle görüşen Enver Güreli kendilerine gerekli açıklamaları yapmış karşılıklı fikir alışverişinden sonra HP’nin kurulması kararlaştırılmıştır.³⁵⁸ Partinin kurulmasında vazifelendirme kısmında İl Başkanlığına Muzaffer Başaran, İkinci Başkanlığa ise Aydın Bolak Getirilmiştir.³⁵⁹

HP Balıkesir Merkez Teşkilatı’nın kurulmasının ardından ilçe teşkilatları da kurulmaya başlanmıştır. 30 Mart tarihinde Dursunbey ilçesinde HP binası açılış töreni yapılmıştır. Balıkesir HP İl İdare Heyeti’nden bir grubun da katıldığı açılış töreni ile HP Dursunbey’de resmen açılmıştır. Partinin Ayvalık İlçe Teşkilatlanması ise 1 Nisan 1956 tarihinde gerçekleşmiştir. il idare kurulundan bir grubun da katılımıyla gerçekleşen il parti binası açılışında, diğer parti mensuplarının ve tarafsız vatandaşların katılımı da olmuştur.³⁶⁰

Hürriyet Partisi’nin Balıkesir’deki ilk siyasi toplantısı 2 Nisan 1956 tarihinde gerçekleşmiştir. Dinkçiler Mahallesi bir numaralı ocağının açılış münasebetiyle siyasi bir toplantı yapılmıştır. 300’e yakın bir vatandaş topluluğu huzurunda yapılan konuşmalarda ilk konuşma İl Başkanı Avukat Muzaffer Başaran tarafından

³⁵⁶ “Hürriyet Partisi Hakkında İsmet İnönü’nün Sözleri”, *Türk Dili*, 24 Aralık 1955, s.1.

³⁵⁷ “Hürriyet Partisi G. Başkanı Dün Şehrimize Geldi”, *Türk Dili*, 31 Aralık 1955, s.1.

³⁵⁸ “Hür. Partisi Şehrimizde Kuruluyor”, *Türk Dili*, 14 Ocak 1956, s.1.

³⁵⁹ Hürriyet Partisi Vilayet Heyeti Resmen Teşekkül Etti”, *Balıkesir Postası*, 17 Ocak 1956, s.1.

³⁶⁰ “Hürriyet Partisi’nin Ayvalık ve Dursunbey’deki Toplantıları”, *Balıkesir Ekspres*, 2 Nisan 1956, s.1.

yapılmıştır.³⁶¹

Avukat Muzaffer Başaran konuşmasında, HP'nin muhalefet vazifesinde üzerine düşen vazifeyi yapacağını belirtmiştir. Sonrasında sözü alan ikinci başkan Aydın Bolak, DP milletvekillerinin konuşmalarını şiddetli bir şekilde cevaplandırmıştır. HP siyasi toplantısında, iktidara karşı hayat pahalılığı konuları, rejim meseleleri üzerinde çeşitli örnekler ele alarak eleştirilmiştir.³⁶²

2. Kasım Gülek'in Balıkesir Ziyareti ve İlçe ziyaretleri

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Ocak 1956 tarihinde Balıkesir ve ilçelerine bir ziyareti olmuştur. Kasım Gülek 22 Ocak tarihinde Bandırma treniyle İstanbul'dan Balıkesir'e gelmiştir. Genel sekreter, istasyonda halkın tezahüratları ile karşılanmıştır. Milli Kuvvetler Caddesi'ni takiben Ali Hikmet Paşa Meydanı'na gelen Kasım Gülek buradaki parti merkezinin penceresinden Balıkesirlilere hitap ederek selamlamış, gösterilen misafirperverliğe teşekkür etmiştir. Bir müddet sonra genel sekreter ve beraberindekiler Atatürk Parkı'na gitmiş, Park Gazinosu'nda oturarak sohbet etmişlerdir. Öğleden sonra saat 15.00'da Dinkçiler Mahallesi'nin CHP Gençlik Lokali'nin açılışı yapılmıştır. Bu açılışa, bütün civar halkı partililer ile eski milletvekillerinden Hasan Reşit Tankut, Parti Meclis Üyelerinden Osman Sabri Adal, eski milletvekillerinden Mahmure Aksoley ve İstanbul İl İdare Kurulu'ndan Emel Gürler de hazır bulunmuştur. Kasım Gülek lokalin kurdelasını alkışlar arasında kesmiş İstiklal Marşı saygı ile dinlenmiştir. Açılış sonrası bir konuşma yapan Kasım Gülek açılışı tebrik etmiştir. Konuşmasında iktidar partisi DP'yi de eleştiren Kasım Gülek şunları söylemiştir: “*DP iktidarı 5 buçuk senede neler yaptı? Yalnız şunu ifade edeyim ki, bazı işlerde bir mirasyedi gibi hareket etti. Türkiye, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında dünyada birinci sınıf itibarda idi. Memleket gerektirdiği çetin harp zorluklarına rağmen hakiki bir kalkınma devresi içindeydi. Demokrat Parti ele aldığı bu gül gibi memleketi muhtelif işlerde çıkmaza götürdü.*” Kasım Gülek daha sonrasında pahalılığın ağır şartlarıyla vatandaşın ezildiğini, köylünün şehirlinin mıh, çivi, ilaç, röntgen filmi gibi türlü ihtiyaç maddelerine ait şeylerin sıkıntısını çektiğini bütün bunların sebebinin iktisadi işlerin plansız ve programsız yürütülmesinden doğduğunu ifade etmiş ve sebebinin iktidar parti, DP olduğunu savunmuştur. Kasım

³⁶¹ “Hürriyet Partisi'nin İlk Siyasi Salon Toplantısı Akşam Yapıldı”, *Balıkesir Ekspres*, 3 Nisan 1956, s.1.

³⁶² “Hürriyet Partisi Siyasi Toplantısı”, *Türk Dili*, 4 Nisan 1956, s.1.

Gülek'in konuşmasının ardından açılış merasimi son bulmuştur.³⁶³

Kasım Gülek aynı günün akşamı saat 19.30'da CHP Ege Bucağı Kongresi'ne katılmıştır. Gülek, kongreye gelirken karşı tarafta ocak binaları önünde konuşmaları takip etmek üzere toplanan DP'lilerin ellerini sıkmıştır. Daha sonra parti ocağına girmiş burada bir konuşma yapmıştır. Gülek, konuşmasını dinleyen diğer partilere hitaben şunları söylemiştir: *"Fani bir insan için en büyük saadet vatandaşların muhabbetidir. Bu muhabbeti gören her memleket evladı vatana hizmet için daha büyük kuvvet alır. Ege Bucağı Kongresi'nin memleketi hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. Beni dinleyen Demokrat Partili, Hürriyet Partili, Cumhuriyetçi Millet Partili vatandaşlarıma da aynı sevgi ve muhabbeti sunarım. Biz, vatandaşlar hangi partiden olursa olsun onlara hizmet etmeyi şiar edinmiş olan partiyiz. Dünyanın bugünkü karışık halinde memleketimizin bütün meselelerini halletmek zorundayız ve halledebiliriz."* Kasım Gülek daha sonrasında halkı selamlayarak konuşmasını sonlandırmıştır.³⁶⁴

Kasım Gülek'in katıldığı Ege Kongresi, Balıkesir DP'lileri tarafından DP'yi lekeleme kongresi olarak görülmüştür. İddiaya göre kongrede DP'yi karalama konuşmalarına tahammül edemeyen bir grup, kongre binası dışında protestoda bulunmuştur. CHP konuşmacılarının, olayları nasıl tahrip ettiklerini, bu memleket ve bu millet için çalışanları nasıl olup da lekelemek istediklerini protesto eden grup, yarım saat boyunca bina dışında sloganlar atmıştır.³⁶⁵

Kasım Gülek ve beraberindekiler 23 Ocak tarihinde Edremit, Burhaniye ve Ayvalık ilçelerine gitmek üzere Balıkesir'den ayrılmıştır.³⁶⁶ Birçok ilçeyi gezen CHP Genel Sekreteri ilk olarak Burhaniye'ye gelmiştir. Burhaniye'de halkın tezahüratlarıyla karşılanan Gülek, halka karşı yapmış olduğu konuşmasında şunları söylemiştir: *"Sevgili Burhaniyeliler, bize sevgi gösterdiğiniz, muhabbet gösterdiniz, buna naçiz şahsıma karşı değil mensup olduğum tarihi CHP'ye karşıdır. Memleketi dolaşıyoruz her yerde beş buçuk yıllık iktidara karşı, edilen vaatlerin yerine getirilmemesi dolayısıyla büyük kırınglık var hani siz 25 kuruşa bezi basmayı alacaktınız hani size sigarayı 10 kuruşa içireceklerdi ne oldu bu vaatler?"* Gülek Burhaniye'de iktidarın her sahada türlü hatalar yaptığını bunları CHP'nin iktidara

³⁶³ "K. Gülek'in Konuşması", *Türk Dili*, 24 Ocak 1956, s.1-3.

³⁶⁴ "Ege Kongresini Binlerce Vatandaş Takip Etti", *Türk Dili*, 24 Ocak 1956, s.1.

³⁶⁵ "Kasım Gülek", *Balıkesir Postası*, 24 Ocak 1956, s.4.

³⁶⁶ "Kasım Gülek Körfeze Gitti", *Türk Dili*, 24 Ocak 1956, s.1.

geldiğinde düzelteceğini belirtmiştir.³⁶⁷ Sonrasında Ayvalık'a geçen Kasım Gülek burada da yapmış olduğu konuşmasında iktidarı eleştirmiş ve ekonominin kötü gidişatından şu şekilde bahsetmiştir: *“Evet kalkınma var fakat kimlere? Ayda 800 lirayı çok görüp de, mebus olunca 2.800 lirayı ceplerine indirenlere göre hakikaten kalkınma var”*³⁶⁸

İlçe gezileri sırasında Edremit'e de uğrayan Kasım Gülek burada da halkın tezahüratlarıyla karşılanmıştır Edremit Çınar Palas Gazinosu'nda hazırlanan konuşma yerine varan Kasım Gülek, konuşmayı dinlemek için toplanan halka şunları söylemiştir: *“Sevgili Edremitliler, hepimiz bu memleketin evladınız. Burada yalnız CHP'lileri değil onlarla beraber Demokrat Partilileri, Hürriyet Partileri, Cumhuriyetçi Milliyet Partilileri ve hiçbir partiye mensup olmayan kadın ve erkek vatandaşları saygı ile muhabbetle selamlarım. Biz CHP olarak bütün vatandaşlara hizmet etmeyi vazife biliriz Edremit'te DP'nin kalemi dediği bize karşı gösterdiğiniz heyecanlı ve samimi tezahüratlara candan teşekkür ederim.”* Gülek bundan sonra muhtelif memleket meselelerini ele almış ve konu hakkında şunları söylemiştir: *“Hani memleketi bir kaç ayda cennete çevireceklerdi? Beş buçuk senelik devre Türkiye siyasi tarihine demokrasinin gerileme devri diye geçecektir. Her şey bir tarafa, 1950 senesindeki dirliği ve birliği bulabilsek yine razıyız. Memlekette jurnalci ılık ve vatandaş birbirine düşürme adet haline getirildi.”* Gülek, daha sonrasında idarenin bozukluğunu Avrupa'ya olan borçları iktisadi işlerdeki türlü eksiklikleri ele alarak konuşmasını bitirmiştir. Saat 16.00 sıralarında Ayvalık'a gelen Kasım Gülek burada da iktidarı tenkit edecek bir konuşma yapmıştır. Geceyi Ayvalık'ta geçiren Kasım Gülek, 24 Ocak tarihinde dikili yolu ile Manisa'ya gitmiştir.³⁶⁹

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Balıkesir ve ilçeleri ziyareti CHP propaganda çalışmasından ziyade, iktidarı eleştirme çalışması olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin amaç ve hedeflerinin halka belirtilmesinde eksik kalan bu ziyarette, DP'nin yanlış ve eksik uygulamalarından bahsedilmiş CHP vaatleri unutulmuştur.

3. Sıtkı Yırcalı Hakkında Meclis Tahkikatı Açılması

29 Kasım 1956 tarihinde DP'li üç Bakan görevinden istifa etmiştir. istifa eden bu üç Bakan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı'dır. 20 Aralık tarihli DP Meclis Grubunun toplantısında

³⁶⁷ “Kasım Gülek Burhaniye ve Ayvalık Konuşması”, *Türk Dili*, 25 Ocak 1956, s.1.

³⁶⁸ “Kasım Gülek...”, s.2.

³⁶⁹ “Körfezde CHP'ye Sevgi Tezahüratları”, *Türk Dili*, 25 Ocak 1956, s.2.

söz alan Selahattin Toker, görevlerinden istifa eden bu üç bakan hakkında Meclis Tahkikatı açılması için bir takrir vermiştir. 21 Aralık'taki celsede de görüşülen mevzu neticesinde üç eski bakan hakkında Meclis Tahkikatı açılması 14 oya karşı 360 oyla kabul edilmiştir.³⁷⁰

Sıtkı Yırcalı hakkında tahkikat açılmasının sebebi görevi esnasında görevi ve haklarını kötüye kullanma iddiasıdır. 21 Aralık'taki celse de konu ile ilgili konuşan Sıtkı Yırcalı, 29 Kasım toplantısında zaten kendisinin istifa ettiğini, meselenin aydınlatılması için tahkikata taraftar olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: *“Ortada bir takım şaibe dolaşmaktadır. Bu şaibelerin doğru veya yanlış olduğunu anlamak için tahkikatın muhakkak açılması lazımdır. Eğer bu tahkikat yapılmazsa tarih karşısında DP'liler ve efkârı umumiyenin gruptan davacı olacaktır”*³⁷¹

11 Ocak 1956 tarihinde gerçekleşen TBMM toplantısında, Sıtkı Yırcalı'nın hakkında tahkikat açılmasının sebebi çivi, nal mihı, kalay ve tenekeyi vaktinde ithal etmediği ve otomobil yedek parçaları ile Doğu Almanya'dan ithal edilen otomobil ve lastikler dolayısı ile olduğu belirtilmiştir. Konuyla ilgili konuşmak için kürsüye gelen Sıtkı Yırcalı bakanlık vazifesinde bulunduğu süre zarfında devlet ve hükümet hizmetinde devlete ve millete faydalı olmaktan başka hiçbir düşünce ve fikre kapılmadığını ve hakkında yöneltilen suçların hesabını vermeye razı olduğunu belirtmiştir.³⁷²

Meclis oturumunda tahkikatın incelenmesi için Anayasa ve Adalet Komisyonu üyelerinden müteşekkil bir karma komisyon kurulması, iki ay zarfında soruşturma yapılması daha sonra raporun Büyük Millet Meclisi'ne sunulması kararı alınmıştır. Soruşturma komisyonu raporunu Meclis'e sunduktan sonra bu üç eski bakanın mahkemesi için yüce divan kurulmasına lüzum olup olmadığı komisyonun sonucuna bağlı olarak değişeceği belirtilmiştir.³⁷³

Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis'te açılan tahkikatın incelenmesi yaklaşık 6 ay sürmüştür. 20 Haziran tarihinde Fikri Apaydın'ın Başkanlığında toplanan TBMM'de 6 aydan beri gerekli incelemeler yapılan bin sayfalık mazbata Muğla Milletvekili Nuri Özsan tarafından Başkana verilen bir takrir ile gündeme alınarak müzakeresine başlanmıştır. Okunması bir saatten uzun süren bu mazbata 5 maddeyi kapsamıştır.

³⁷⁰ “S. Yırcalı, H. Polatkan ve F.R. Zorlu Hakkında Meclis Tahkikatı Açılacak!”, *Ateş*, 22 Aralık 1955, s.1.

³⁷¹ “Üç Vekil Hakkında Meclis Tahkikatı”, *Balıkesir Postası*, 22 Aralık 1955, s.4.

³⁷² “Eski T. Vekili Yırcalı'nın Meclis'te Yaptığı Konuşma”, *Balıkesir Postası*, 13 Ocak 1956, s.1.

³⁷³ “Üç Bakan Hakkında Tahkikat açılacak”, *Türk Dili*, 13 Ocak 1956, s.2.

Bunlar: teneke, nal, mih, kamyon, lastik ve döviz tahsisi işleridir.³⁷⁴

Anayasa ve adalet komisyonlarından seçilen Muhtelit Komisyon tarafından hazırlanan rapora göre; raporda adı geçen üç eski bakanın görevlerini kötüye kullanmalarından mütevellit gerek cezai ve gerekse de mali mesuliyet gerektirecek hiçbir suçu bulunmadığı bildirilmiştir. Rapor üzerindeki müzakereler hayli uzun sürmüş ve neticede kabul edilmiştir. Meclis'in bu kararı ile Sıtkı Yırcalı'nın da içinde bulunduğu üç eski bakan beraat etmiştir.³⁷⁵

Sıtkı Yırcalı 1946-1960 yılları arasında Balıkesir siyasi hayatının önemli bir kişiliği olmuştur. "DP'nin Kalesi" olarak görülen Balıkesir'de, DP teşkilatlanmasının ilk gününden itibaren istikrarlı şekilde çalışan Sıtkı Yırcalı, önce DP İl Başkanı, sonrasında DP Balıkesir Milletvekili, daha sonrasında ise Ticaret Bakanı olarak görev yapmıştır. Kendisine yöneltilen suçlardan kaçınmayarak tahkikatın yapılmasını kabul eden Sıtkı Yırcalı, tahkikat sonucunda suçlamalardan beraat ederek vatan ve milletine vermiş olduğu değeri göz önüne sermiş, şahsi çıkar ve menfaat karalamalarından aklanmıştır.

4. Celal Bayar'ın Balıkesir Ziyareti

1956 yılının mart ayında yurt içinde tetkik gezisine çıkan Cumhurbaşkanı Celal Bayar 31 Mart tarihinde Balıkesir'e gelmiştir. Celal Bayar beraberinde Ziraat Bakanı Esat Budakoğlu, Generaller ve Balıkesir milletvekilleri ile geldiği Balıkesir'de, il sınırında Belediye Başkanı ve Vali tarafından karşılanmış, saat 19:30 da Balıkesir'e giriş yapmıştır. Cumhurbaşkanı, çarşıda ve Ali Hikmet Paşa Meydanı'nda kendisi için toplanmış vatandaşlar tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Halkı selamladıktan sonra bir müddet dinlenmeye çekilen Cumhurbaşkanı, akşam saat 21.00'da Belediye tarafından şerefine verilen 150 kişilik yemeğe katılmıştır. Geceyi Balıkesir'de geçiren Celal Bayar, 1 Nisan tarihinde Balıkesir'de yapımı süren iplik dokuma fabrikasına gitmiş, gerekli izahatı aldıktan sonra havaalanına gitmiştir.³⁷⁶

Celal Bayar Balıkesir Valisi, Tümen Komutanı ve Belediye Başkanı ile hava alanındaki jet uçaklarının gösteri uçuşlarını yakından takip ederek pilotları ayrı ayrı takdir ve tebrik etmiştir.³⁷⁷

Cumhurbaşkanı, hava alanından ayrıldıktan sonra 1953 yılında meydana gelen

³⁷⁴ "Üç Eski Vekil Hakkında Meclis Suçsuzluk Kararı Aldı", *Balıkesir Postası*, 22 Haziran 1956, s.1.

³⁷⁵ "Üç Eski Bakan Hakkında Suçsuzluk Kararı Alındı", *Türk Dili*, 22 Haziran 1956, s.1.

³⁷⁶ "Bayar Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etiler", *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1956, s.1-4.

³⁷⁷ "Celal Bayar Dün Manyas'a Müteveccihen Şehrimizden Ayrıldı", *Balıkesir Ekspres*, 2 Nisan 1956, s.1.

depremde, evleri yıkılan ve sonrasında yerlerine yenilerini inşa edilen binaları görmek maksadıyla Gönen ve Manyas ilçelerine gitmiştir. Öğle yemeğini Susurluk Şeker Fabrikası'nda yiyen Bayar, geceyi Merinos Çiftliği'nde geçirmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 2 Nisan da Bandırma'yı da ziyaret ettikten sonra Bursa yolu ile Ankara'ya gitmiştir.³⁷⁸

5. İran Şahı Şehinşah Muhammed Rıza Pehlevi'nin Balıkesir Ziyareti

İran şahı Şehinşah Muhammed Rıza Pehlevi ve eşi Melike Süreyya 15–29 Mayıs tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretleri süresince pek çok şehri gezmişler ve Balıkesir'e de gelmişlerdir. 26 Mayıs tarihinde Balıkesir'e gelen İran Şahı ve eşine Cumhurbaşkanı Celal Bayar refakat etmiştir.³⁷⁹

26 Mayıs tarihinde İzmir'den hava kuvvetlerine ait bir uçakla beraberinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar İle saat 10.25'te Balıkesir Havaalanı'na inen İran Şahı Şehinşah coşku ile karşılanmıştır. Havaalanında Ankara Harp Okulu bandosu tarafından İran ve Türk milli marşları çalınmıştır. Buradan uçuş kulesi önünde hazırlanan tribüne gelen İran Şahı'na yapılacak gösteriler hakkında İngilizce olarak açıklama yapılmış ve bunu takiben de 48 uçağın resmi geçidi yapılmıştır.³⁸⁰

Sonrasında yüzbaşı Ali Tekin, Osman Coşkun, Üsteğmen Şeref Uğur ve Teğmen Cumhur Akan'ın akrotim uçuşları gösterilmiştir. Uçuş sonrasında İran Şahı Şehinşah, pilotlarımızı teker teker tebrik etmiştir. Havaalanındaki gösterilerden yarım saat sonra da Şehinşah Pehlevi, Hava Kuvvetleri Kumandanına intibalarını bildirmiş ve kumandan tarafından da İran Şahı'na Türk Pilotluk Brövesi takdim edilmiştir. Karaman köydeki tatbikattan sonra tekrar havaalanına gelen Celal Bayar ve İran Şahı, uçakla İzmir'e dönmüşlerdir. Celal Bayar ve İran Şahı'nın Balıkesir'e ziyareti dolayısıyla 26 Mayıs'ta ana caddelerde trafik durdurulmuş ve caddeler bayraklarla süslenerek her on metrede bir nöbetçi konulmuştur. Şehinşah'ın yollardan geçişi halkımız tarafından tezahürata vesile olmuş ve Karaman köyünde de atışları binlerce kişi seyretmiştir. İran Şahı Şehinşah yapılan gösterileri çok beğenmiş ve memnuniyetini şu sözlerle dile getirmiştir: *“Dünyada hayatımda bu kadar fevkalade bir akrotim seyretmedim. Hatta İngiltere'de kraliyet Hava Kuvvetleri dahi böyle güzel bir gösteri yapamadılar bundan dolayı siz Türk milleti bu arkadaşlarla ne kadar iftihar*

³⁷⁸ “Bayar Cumartesi...”, *Balıkesir Postası*, s.4.

³⁷⁹ “Dünkü Başarılı Hava Gösterileri”, *Türk Dili*, 27 Mayıs 1956, s.1.

³⁸⁰ “Şah'ın Takdirleri”, *Ateş*, 27 Mayıs 1956, s.1-2.

etseniz azdır”³⁸¹

İran Şahı’nın Balıkesir’e geleceğini duyan halk, gösterinin yapıldığı Karamanköy’e toplanmıştır. Gösterilerin yapıldığı esnada tatsız bir hadise de meydana gelmiştir. İran Şahı Şehinşah şerefine düzenlenen atış tatbikatında, bir genç yaralanmıştır. Gösterileri takip için Balıkesir’den yüzlerce taşıt ile Karamanköy’e giden kadınlı erkekli gruplardan biraz ileri doğru ayrılan Atilla adındaki bir genç, gerçek bomba atışları yapılırken sıçrayan ve seyircilerin çok yakınına düşen bir şarapnel parçasının sağ koluna isabetiyle yaralanmıştır. Durumu gören ve doktor olan İsmail Terim’in yetişmesi üzerine genç derhal Balıkesir’e getirilerek tedavi edilmiştir.³⁸²

6. Osman Bölükbaşı’nın Balıkesir’e Ziyareti ve CMP Mitingi

Cumhuriyetçi Millet Partisi lideri Osman Bölükbaşı 17 Haziran Pazar günü Balıkesir’e gelmiştir. Düzenlenen CMP mitingi için gelen Bölükbaşı, saat 15.30’da miting alanında hazır bulunmuştur. CMP miting programı açıldıktan sonra ilk konuşmayı Kırşehir Milletvekili Ahmet Bilgin yapmıştır. İktidar partisini eleştiren Ahmet Bilgin şunları söylemiştir: *“İktidara geçelim iki ayda her şeyi yapacağız dedikleri halde aradan iki ay değil altı sene geçmiştir ve bu kanunların üzerine diğer antidemokratik kanunlar birer banka faizi gibi binmiştir.”* Ahmet Bilgin’den sonra halkı selamlayarak kürsüye gelen Osman Bölükbaşı, konuşmasına saat 16.10’da başlamış güneşe karşı sıcak hava altında tam üç saat devam etmiştir.³⁸³

Meclis zabıtlarını okuyarak konuşmasına başlayan Bölükbaşı, kıldan ince kılıçtan keskin bir köprü üzerinde bulunulduğu, gayya kuyusunun altına düşme tehlikesi olduğunu söylemiş birçok fıkra ve espriler yaparak halka güldürmüştür. Parti Genel Başkanı Büyük Millet Meclisi’nde Basın Kanunu’nun müzakeresi sırasında yaptığı konuşmayı burada da tekrar edeceğini anayasaya göre mebusların Meclis’teki konuşmalarını, dışarıda tekrar etmelerinden sorumlu olmayacaklarını söylemiştir. Bölükbaşı, konuşmasında adaletin önemini hakimlerin bütün özgür ülkelerde bağımsızlıktan örnekler vermiş Alman Anayasası’nın buna ait hükümlerini okumuştur.³⁸⁴

Konuşması sırasında Amerikan yardımlarına da değinen Bölükbaşı, konuyla

³⁸¹ “Şah Ne Dedi”, *Ateş*, 29 Mayıs 1956, s.2.

³⁸² “Atışlarda Bir Genç Yaralandı”, *Balıkesir Postası*, 28 Mayıs 1956, s.1.

³⁸³ “Bölükbaşı 3 Saat Konuştu”, *Ateş*, 19 Haziran 1956, s.1.

³⁸⁴ “Bölükbaşı Şehrimizde Sinirli Bir Konuşma Yaptı”, *Türk Dili*, 19 Haziran 1956, s.1.

ilgili şunları söylemiştir: “Amerika bu yardımı Menderes ne senin ne de benim için yapıyor. Rus tehlikesine karşı Türk kahramanlığını biliyor da onun için milletimize veriyor memlekete öyle traktörler geldi ki bunların içinde öksüz traktörler bile vardır. Bu öksüzleri merak ettiniz değil mi anlatayım bunların serisinin fabrikası kapandığı için parçaları da bulunmuyor işte bunlara öksüz traktör diyorlar.”³⁸⁵

Akşam üzeri askeri bandonun çaldığı İstiklal Marşı üzerine Bölükbaşı, sözlerine ara vermiş ve konuşmasının bittiğini söyledikten sonra kendisini dinleyenlere bir suç işleyip işlemediğini sormuş ve halktan cevap isteyerek kendilerine yüksek sesle bağırmaya davet etmiştir. Halk Bölükbaşı’nın suç işleyecek söz söylemediğini tekrarlamış ve miting sona ermiştir. Osman Bölükbaşı, geceyi Balıkesir’de geçirmiş 18 Haziran’da Balıkesir’den ayrılarak önce Edremit ilçesine uğramış sonrasında da Çanakkale’nin ilçesi olan Biga’ya gitmiştir.³⁸⁶

³⁸⁵ “Bölükbaşı 3...”, *Ateş*, s.1-2.

³⁸⁶ “Bölükbaşı Şehrimizde...”, *Türk Dili*, s.1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1957-1960 DÖNEMİNDE SİYASET

A. 1957 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat

1. Balıkesir’de HP İl Kongresi

Hürriyet partisi Balıkesir’de kurulduktan sonra yapılan ilk kongresi 12 Mart 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. HP Dinkçiler Ocağına ait olan bu kongrede partililer, il ve ilçe idare kurulu üyeleri hazır bulunmuştur. Toplantının açılmasının ardından kongre başkanlığına Avukat Hurşit Kangal seçilmiştir. HP İdare Heyeti Faaliyet Raporu okunduktan ve gündemin diğer maddeleri görüşüldükten sonra ocak idare heyeti seçimi yapılmıştır. İdare heyeti seçiminde kazananlar şu şekildedir: Cemal Kalpakçı, Hasan Ovalı, Mükerrerem Devrim, Basri Karabostan, Mehmet Demirkurt.³⁸⁷

Kongrede önce İl Başkanı Muzaffer Başaran konuşmuş DP’nin muhalefet yıllarına temasla şunları söylemiştir: *“Demokrat Parti muhalefette iken her gün her gece toplantılar tertip ederdi. Böylece davalarını millete anlatarak iktidara geçtiler. Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir denildi, şapkalar çıkarıldı, Amentü’ler okundu. Bu bütün işlerin milletin gözü önünde görüşülmesi demektir. Halbuki bunu temin ve kontrol edilecek basın vazifesini tam olarak yapamıyor. Teminat altında olduğunu zannettiğimiz vatandaş hak ve hürriyetlerinin tahdidi yoluna gidilmiştir. Fakir halkın ihtiyacını temin edecek maddelerin birçoğu ya yoktur, ya da pek az bulunabilmektedir. Meclis’te hayat pahalılığı yoktur diyen ve 2.800 TL alanlar elbet sıkıntı çekmez. Fakat yeni hazine hissesi kanunu ile halkın sırtındaki yük bir kat daha artacaktır vaat edilen şeyler yapılmadı yapılmaya da yanaşılmadı.”*³⁸⁸

Muzaffer Başaran’ın konuşmasının ardından Necmi Çavuşoğlu da bir konuşma yaparak partilerinin teşkilatının kuruluşundaki gelişmeye ve hayat pahalılığına işaret etmiş ve şunları söylemiştir: *“rica minnet bizim kuruluşumuza ve gayelerimize aykırıdır arkadaşlar”* Daha sonra söz alan Cihat Bilgehan, hayat pahalılığına dokunmuş konu ile ilgili şunları söylemiştir: *“Pancarı 8-10 kuruştan alıp halka şekeri 250 kuruştan yediyor, dışarıya da 28 kuruştan satıyor, iktisadi politikaları bu mu? memleketi 6 ayda gül gülistan yaparız dediler, 7 yıldır yapılanlar meydanda, yapacakları gül gülistan bu ise onların olsun. Biz tek şahsın hakimiyetini istemiyoruz.*

³⁸⁷ “Hürriyet Partisi İlk Yapılan Kongresinde”, *Türk Dili*, 14 Mart 1957, s.1.

³⁸⁸ “Hürriyet P’nin İlk Kongresi”, *Ateş*, 14 Mart 1957, s.1-2.

Basın susmuş, halk toplanamamaktadır fakat Allah bizimle beraberdir arkadaşlar.” Cihat Bilgehan’dan sonra Hurşit Kangel söz almış ve iktidarı eleştirmiştir. Sonrasında Hayri Canitez adındaki bir üye söz alıp Hürriyet Şairi Namık Kemal’in ruhu içinde saygı duruşunda bulunulmasını istemiş bu teklif ve diğer hürriyet şehitlerinin ruhu için de saygı duruşunda bulunulması teklifi alkışlarla kabul edilmiş ve bu yerine getirilmiştir. Kongre saygı duruşu sonrasında sona ermiştir.³⁸⁹

2. Türkiye Genel Seçimleri

Demokrat Parti iktidarının en zor yılları olan 1955 ve 1956, siyasi sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Zafer gazetesinin “Müşterek Fesat Ocağı” diye nitelendirdiği Hürriyet Partisi ile beraber karşısına üç siyasi partinin rakip olarak çıkması seçimlerin erkene alınmasını tekrar gündeme getirmiştir. Seçimlerin normal zamanının beklenilmesi durumunda halkın desteğinin azalma ihtimali olmuştur. Halkın desteği hala güçlü iken erken bir seçim yaparak hem yıpranan hükümet rahat bir nefes alır hem de muhalefetin kendilerine yönelttiği demokrasiden uzaklaştılar eleştirisine cevap verilebilirdi.³⁹⁰

1958 yazında yapılması planlanan seçimlerin 27 Ekim 1957’ye alınmasına DP grubunun 5 Eylül 1957 tarihli toplantısında karar verilmiştir. Eylül ayının başında bu karar kesinleşmiştir. Buradaki amaç, muhalefetin seçimlere iktidara karşı ortak bir liste ile girmesini, hatta birleşerek yeni bir siyasal parti kurmasını önlemektir. 13 Eylül 1957’de kabul edilen yeni seçim kanunu ile partiler bütün seçim çevrelerinde tam aday listesi yapmaya mecbur tutulmuş, bir partilinin diğer bir parti tarafından aday gösterilmesi yasaklanmış, ayrıca Fuat Köprülü’yü hedef aldığı görülen bir değişiklik, bir partiden altı ay önce istifa etmiş kişinin başka partiden aday olmasına imkân tanınmamıştır. Seçim kanununda yapılan değişiklik ile muhalefetin iş birliği çabaları sonuçsuz kalmıştır.³⁹¹ Partiler arası mücadelede iktidara karşı yalnız kalan muhalefet partileri, seçim tarihinin öne çekilmesi ve muhalefette iş birliği şansının kaybolması sonucunda yalnız kalmış ve seçim propagandalarını yalnız yürütmek durumunda kalmıştır. Bu durum CMP ve HP için taşra seçim faaliyetlerinde istikrarsızlığa, özellikle Balıkesir’de sessiz bir propaganda dönemi geçirilmesine sebep olmuştur.

³⁸⁹ “Hürriyet P’nin”, *Ateş*, s.2.

³⁹⁰ Mehmet Küçük, *Türk Demokrasi Hayatında Değişim: Demokrat Parti Örneği (1946-1957)*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2013, s.169.

³⁹¹ Yunus Özduygün, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:51, 2021, ss.467-468.

a. Balıkesir’de Genel Seçimlere Hazırlık Çalışmaları

1957 seçimleri öncesinde Balıkesir’deki siyasi hava 1954 seçimlerinden farklı olmamıştır. Muhalefet ve iktidar arasındaki gerilim 1957 yılında Seçim Kanunu değişikliği ile tavan yapmıştır. Bu durum Balıkesir parti teşkilatlarını etkilemiş, partiler arası iktidar mücadelesi seçim gününe kadar ve sonrasında da sert şekilde devam etmiştir. Balıkesir’de 1957 seçimlerinde siyasi parti olarak Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi bulunmaktadır. Seçimlere hazırlık devresinde propaganda ve miting çalışmalarında DP ve CHP diğer partilere nazaran daha yoğun ve ses getiren çalışmalar yapmış, HP ve CMP ise daha geri planda kalmıştır. Balıkesir’de 1957 seçimlerinde Hürriyet Partisi seçime yönelik bir miting yapmış, propaganda çalışmaları ise çok yetersiz kalmıştır. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise Balıkesir’de seçim döneminde miting yapmamış seçim çalışmaları HP’den çok daha yetersiz kalmıştır.

1957 seçimleri öncesinde yalnız kalan MCP ve HP, Balıkesir basın organlarından da mahrum edilmiş, gazeteler ya CHP ya da DP yanlısı propaganda yapmışlardır. Bu durum halk tarafından CMP ve HP hakkında bilinmezliği ve unutulmayı tetiklemiştir. CMP parti lideri Osman Bölükbaşı’nın cezaevine girmiş olması da CMP’yi seçim döneminde güçsüzleştiren bir etken olmuştur.³⁹²

b. Kasım Gülek’in Balıkesir Ziyareti ve CHP İl Kongresi

12 Mayıs 1957 tarihinde Balıkesir CHP İl Kongresi yapılmıştır. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CHP milletvekili üyelerinden bir grupta katılmıştır. 12 Mayıs’ta saat 12.30’da İstanbul’dan uçakla Balıkesir’e gelen Kasım Gülek Balıkesir CHP Teşkilatı tarafından heyecanla karşılanmıştır.³⁹³

CHP Balıkesir İl Kongresi Pazar günü saat 10.00’da Balıkesir Emek Sineması’nda yapılmıştır. Çok sayıda delegenin katıldığı kongreye dinleyici olarak DP, CMP ve HP mensupları katılmışlardır. Faaliyet raporunun okunmasının ardından delegeler söz alarak il idare kurulu çalışmaları üzerinde durulmuştur. Kongrede yapılan seçimler sonucunda Hasan Nejat Sarıçalı tekrar Balıkesir CHP İl Başkanı seçilmiştir. Kongreye katılmak için İstanbul’dan Balıkesir’e gelen Kasım Gülek saat 13.15’te salona gelmiş ve salonda bulunan dinleyici ve delegeleri selamlamıştır. Kongrede bulunanlar tarafından heyecanla karşılanan Kasım Gülek daha sonra rahatsızlığı sebebi ile bir süre dinlenmek için kongreden ayrılmıştır. Delegelerin tek

³⁹² “Bölükbaşı’nın Durumu Bugün Belli Olacak”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1957, s.1.

³⁹³ “CHP İl Kongresi Bugün Toplanıyor”, *Türk Dili*, 12 Mayıs 1957, s.1.

tek söz alarak konuşma yaptığı kongrede Nizamettin Nazif Tepedelenoğlu, konuşmasında Kıbrıs'taki karışıklıkları ele alarak şunları söylemiştir: *“Kıbrıs'ın yarısını değil tamamını istiyoruz. Nasıl alabilirsiniz diye sorarlarsa, versinler iktidarı nasıl alınacağını onlara gösterelim. Biz Hatay davasını kolayca halletmiş bir partiyiz.”*³⁹⁴

Kongreye saat 10.30'da yemek tatili sebebiyle ara verilmiş ve toplantıya öğleden sonra devam edilmiştir. Öğleden sonra devam edilen toplantıya Kasım Gülek'te katılmıştır. İl Başkanlığı ve İdare Kurulu, Haysiyet Divanı seçimleri yapıldıktan sonra Kasım Gülek kongrede bir konuşma yapmıştır.³⁹⁵ Konuşmasına İsmet İnönü'nün selamını getirdiğini söyleyerek başlayan Kasım Gülek, partimiz mensuplarının CHP kongrelerinde Parti işlerini istedikleri gibi konuşup tartışmakta serbest olduklarını dile getirmiştir.³⁹⁶

Konuşmasında yaklaşan 1957 seçimlerine de değinen Gülek şunları söylemiştir: *“Seçimlerin zamanından evvel yapılması iktidarın elindedir, fakat daha ileriye atmak iktidarın elinde değildir. Seçimi kaybedeceğinden korkan iktidar birçok usullere tevessül edebilir. Belki para dağıtır, para verirlerse almamazlık etmeyin o paralar size ananızın ak sütü gibi helaldir, fakat reylerinizi vermeyin o paralar o zaman haramdır. Birçok seçim hileleri vardır biz bu seçim hilelerini ihtiva eden bir kitap neşredip yakında size dağıtacağız. Gözlerinizi dört açın seçimler hür olmazsa iktidara gelen parti yerinde oturamaz. Onun için iktidar yeni seçim kanunu çıkarmadan anayasayı tadil etmeden seçimlere gitmemelidir. 1950'deki Seçim Kanunu'nu getirsinler ona da razıyız.”* Seçim yarışındaki rekabete de değinen Gülek: *“bu yaz seçim için son çalışma yazıdır. Biz iktidara rahat etmek için değil memlekete hizmet etmek için gelmek istiyoruz. DP mensuplarına kardeşçe muamele ediniz, onların kabahatlerini yüzlerine vurmayın zira dertleri başlarından aşkındır...”*³⁹⁷

Kasım Gülek'in konuşması salonda büyük alkışa sebep olmuş ve kongre sona ermiştir. Akşam Şehir Kulübü'nde Kasım Gülek şerefine bir yemek verilmiştir. Geceyi Balıkesir'de geçiren Kasım Gülek ertesi gün sabah Manisa'ya gitmek üzere Balıkesir'den ayrılmıştır.³⁹⁸

³⁹⁴ “CHP İl Kongresi”, *Ateş*, 14 Mayıs 1957, s.1-2.

³⁹⁵ “CHP Kongresi Büyük Alaka ve Canlılık İçinde Yapıldı”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957, s.1-2.

³⁹⁶ “Muhalefet Serbestçe Çalışma Hakkına Sahip Olmalıdır”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957, s.1.

³⁹⁷ “CHP İl...”, *Ateş*, s.2.

³⁹⁸ “Kasım Gülek Dün Şehrimizden Ayrıldı”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957, s.1.

3. CHP Balıkesir Seçim Mitingleri ve Propaganda Çalışmaları

1957 seçimleri sürecinde CHP Balıkesir Teşkilatı miting ve propaganda çalışmaları öncesinde milletvekili aday listesini belirlemiştir. CHP Balıkesir milletvekili aday yoklaması 30 Eylül Pazar günü yapılmıştır. 22 adayın bulunduğu oylamada 1.500 partilinin gizli oyu ile 13 aday tespit edilmiştir. Tespit edilen adayların isimleri şunlardır: Mustafa Çakıroğlu, Hasan Nejat Sarıçalı, Nejat Sarıçalı, Salih Zeki Altınbaş, Mehmet Tiritoğlu, Sami Duyum, Yılmaz Akpınar, Niyazi Gürer, Ahmet Ulus, Hasan Ağaoğlu, Muzaffer Akaltun, Ramazan Kılıç, Cevdet Demiray.³⁹⁹ CHP Genel Merkezi'nde belirlenen diğer iki aday ise Evin Dirvana ve Nefi Demirelli olmuştur.⁴⁰⁰

CHP milletvekili aday listesini açıkladıktan sonra Balıkesir ilçe mitinglerine başlamıştır. İlk ilçe mitingi 10 Ekim tarihinde Balya ve Bigadiç ilçelerinde yapılmıştır. Milletvekili adaylarının da bulunduğu mitinglerde iktidar tenkit edilerek CHP vaatleri halka iletilmiştir. Mitinglerde milletvekili adayları tek tek konuşarak kendilerini halka tanıtmış ve göreve başladıkları takdirde halk için çalışacaklarını dile getirmişlerdir.⁴⁰¹

Balıkesir CHP Teşkilatı 23 Ekim tarihine kadar Bandırma, Susurluk, Edremit, Sındırgı ve Burhaniye ilçelerinde seçim mitingleri düzenlemiştir. Düzenlenen mitinglerde milletvekili adayları kendilerini tanıtmış ve iktidar partisi uygulamaları eleştirilmiştir. Yapılan mitinglerin hemen hepsinde CHP'nin iktidara geldiği takdirde gerçekleştireceği vaatler ve DP'nin uygulamış olduğu yanlış politikaların düzeltileceği vurgulanmıştır.⁴⁰²

21 Ekim'de Manisa'dan Balıkesir'e gelen İsmet İnönü "CHP'nin Kalesi" olarak görülen Sındırgı ilçesine de uğramış ve halk ile buluşmuştur. Sonrasında Balıkesir merkeze gelen İsmet İnönü geceyi Balıkesir'de geçirmiştir. CHP'nin Balıkesir'deki büyük seçim mitingi 22 Ekim tarihinde gerçekleşmiştir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün de katıldığı miting, halkın yoğun katılımıyla gerçekleşmiştir.⁴⁰³

22 Ekim tarihinde Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan mitinge tahmini 15.000

³⁹⁹ Cevdet Demiray, Balıkesir CHP Teşkilatının propaganda aracı olarak kullandığı Türk Dili gazetesinin sahibi ve baş yazarıdır. CHP milletvekili adayı olan Demiray, seçim sürecinde CHP propaganda çalışmalarını Balıkesir'de gazetesi aracılığı ile yapmıştır.; "C. Halk Partisi Balıkesir Adayları", *Türk Dili*, 1 Ekim 1957, s.1.

⁴⁰⁰ "Balıkesir İl Seçim Kurulu Başkanlığından", *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957, s.4.

⁴⁰¹ "CHP'nin Kazalarda yaptığı Mitingler", *Türk Dili*, 12 Ekim 1957, s.1-2.

⁴⁰² "Dün Burhaniye'de CHP Büyük Bir Miting Yaptı", *Türk Dili*, 22 Ekim 1957, s.1-2.

⁴⁰³ "İnönü'nün Jibini Halk El Üstünde Taşdı", *Türk Dili*, 23 Ekim 1957, s.1.

kişi katılmıştır. Halkın yoğun katılımıyla gerçekleşen mitingi milletvekili adayı Mehmet Tiritöglü açmış, sonrasında Nejat Sarlıcalı bir konuşma yapmıştır. Saat 10.55'te miting alanına gelen İsmet İnönü halkı selamlayarak başladığı bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında iktidarı eleştiren İsmet İnönü şunları söylemiştir: “...*hayatta en büyük arzum onların insafa geldiklerini görmektir. İktidarın en başındaki büyüğünden en küçüğüne kadar bana hesap sormak istiyorlar demek ki Atatürk’e sormak istediklerini benden sormak istiyorlar. 27 senenin hesabını her zaman vermeye hazırım.*” Konuşmasında iktidarın değişmesi ve CHP’nin iktidara gelmesi gerektiğini savunan İsmet İnönü şunları söylemiştir: “...*bu iktidarın değişmesi lazımdır bu da sizin ellerinizdedir. Biz bu milletin nereden aldık nereye getirdik. Onlar nereden aldılar ve nereye götürdüler Balıkesirlilerin sağduyusuna itimadım vardır.*”⁴⁰⁴

Konuşmasında basın hürriyetinin engellendiğini de belirten İsmet İnönü: “...*basın hürriyeti iktidarın eli ile bugünkü vaziyete getirilmiştir. Nimet ile ve tehdit ile bir çeşit basın yetiştirilmek hevesindedirler. Vatandaşın böylece iktidardakilerin mesuliyetlerinden haberi olmasını isterler böyle yapa yapa gazeteler iktidarın sözcüsü olsun arzuları budur. Yine böyle yapa, yapa idealist gazeteciden başka kimse kalmadı. Şimdi bunların hayatı peşindedirler*” Konuşmasının sonunda Balıkesirlilere güvendiğini belirten İsmet İnönü Türkiye’nin çıkmazda olduğunu iktidarın değiştiği takdirde bu çıkmazın kolaylıkla atlatılabileceğini belirtmiştir.⁴⁰⁵

CHP Seçim Beyannamesini, 10 Ekim 1957 tarihinde yayınlamıştır. İktidar partisi DP’nin eleştirildiği ve yanlış politikalarının, iktidara gelindiği takdirde CHP tarafından değiştirileceği bildirilen beyannamede halka vaatlerde bulunulmuştur. CHP’nin yayınlamış olduğu beyannamede bazı vaatleri şu şekildedir:

1. İktisadi kalkınmamızı ihtiyaçlarınızla imkanlarımız arasında dinamik ve ahenkli bir muvazene kuran bir plan ve programa bağlayacağız.
2. Başlanmış işleri tamamlayacağız.
3. Enflasyoncu gidişe son vererek, paramızın değerinde ve fiyatlarda istikrar sağlayacağız.
4. Milli Korunma Kanunu’nu yürürlükten kaldıracağız.
5. Taahhütlerimizi ve sadık kalarak dış piyasada sarsılan itibarımızı iade edeceğiz.

⁴⁰⁴ “CHP’nin Mitingi”, *Ateş*, 23 Ekim 1957 s.1-2.

⁴⁰⁵ “Balıkesir Kahraman İnönü’yü Dün Heyecanla, sevgi ile Bağrına Bastı”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957, s.2.

6. Sanayimizin makine, yedek parça ve hammadde ihtiyaçlarını karşılamak için derhal tedbir alacağız.

7. Köyün yol, su, aydınlanma, sağlık ve eğitim hizmetleri ile toprak mesken ve kredi ihtiyaçlarını bütün gücümüzle karşılamaya çalışacağız.

8. Köylünün borçlarının daha uzun vadeli taksitlerle bağlayacağız himayeye muhtaç küçük çiftçilere ise borç yükünden tamamıyla kurtarma çaresini arayacağız.

9. İşçiye grev hakkı tanıyacağız.

10. İşçi ücretlerini yaşama şartlarına göre ayarlayacağız, Senelik ücretli izni gerçekleştireceğiz, sendika hürriyetini genişleteceğiz.

11. Partizan idareye son vereceğiz.

12. Devlet radyosunun muhtar bir müessese haline getirerek partizan propagandanın aleti olmaktan kurtaracağız.⁴⁰⁶

CHP'nin 1957 yılında yayınlamış olduğu Seçim Beyannamesi önceki seçim dönemlerine göre daha kapsamlı, ayrıntılı ve seçmenin kolaylıkla anlayacağı sade bir dil ile ele alınmıştır.

Balıkesir CHP Teşkilatı'nın propaganda aracı olarak görülen Türk Dili gazetesinde seçim günü yaklaştıkça propaganda amaçlı çeşitli fotoğraf ve afişler yayınlanmaya başlamıştır. 23 Ekim tarihinde gazetede yayınlanan bir fotoğrafta Dursunbey ilçesinde yaşayan bir köylü, ABD yardımları kapsamında verilen traktörünü öküzü ile çekmektedir. Yedek parçası bulunmayan traktörün işlevsiz hale geldiğini belirten gazete de “*Yedek parçasız kalan traktörü Dursunbey’de bir köylü öküzle çekmektedir. Köylüyü böyle mi kaldırdılar?*” başlığı atılmıştır. Köylüye seslenen gazete de: “*Köylü Yurttaş! Seni Aldatanlara Rey Verme, CHP’nin Özü, Sözü Birdir*” afişleri ile seçmene çağrı yapılmıştır.⁴⁰⁷

24 Ekim propaganda yasağına kadar Balıkesir CHP Teşkilatı hem basın yolu, hem de mitinglerde halka hitap ederek seçmeni CHP’yi desteklemeye davet etmiştir. 1950 ve 1954 seçimlerine nazaran muhalefet, 1957 seçim sürecinde radyo yolu ile propaganda çalışması yapamamıştır. Basın özgürlüğünün kısıtlandığını ve iktidar yanlısı yayıncılık yapıldığını iddia eden muhalefet kanadı propaganda çalışmalarında kısıtlandığını her mitingde halka iletmiştir.

4. DP Balıkesir Seçim Mitingleri ve Propaganda Çalışmaları

DP Balıkesir Teşkilatı 1957 seçimleri sürecinde iktidar partisi olarak seçim

⁴⁰⁶ “CHP Milleto Söz Veriyor”, *Türk Dili*, 12 Ekim 1957, s.1.

⁴⁰⁷ “Bin Misalden Bir Misal: Traktörü Öküz Çekiyor”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957, s.2.

yarışına katılmış ve mevcut bulunduğu konumunu korumaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. DP milletvekili aday listesi 7 Ekim tarihinde yayınlanmıştır. DP Balıkesir Teşkilatı'nın belirlediği milletvekili adayları şunlardır: Sıtkı Yırcalı, Ahmet Kocabıykoğlu, Sırrı Yırcalı, Mücteba Iştın, Vacit Asena, Halil İmre, Arif Kalıpsızozlu, Faik Ocak, Fuat Onat, Muzaffer Emiroğlu. DP Genel Merkezi tarafından belirlenen ve listeye eklenen adaylar şunlardır: Haluk Timurtaş, Muharrem Tuncay, Mekki Sait Esen.⁴⁰⁸

DP'nin milletvekili adaylarının belirlenmesinin ardından seçime yönelik hummalı bir çalışmaya girilmiş ve adaylar ilçe gezilerine başlamışlardır. Milletvekillerinin hepsi bir bölgeyi değil her biri ayrı bir ilçeye giderek halk ile görüşlerdir. Örneğin Sırrı Yırcalı Burhaniye ilçesine, Mücteba Iştın Erdek ve Gönen ilçesine, Muharrem Tuncay Susurluk ilçesinde halk ile görüşmüşlerdir.⁴⁰⁹

14 Ekim tarihinde Savaştepe ilçesinde DP bir miting düzenlemiştir. DP milletvekili adaylarından Arif Kalıpsızozlu ve Muharrem Tuncay'ın katıldığı miting, İlçenin pazarına da tesadüf etmiş ve halkın yoğun katılımı ile gerçekleşmiştir. Mitingde konuşan DP milletvekili adayları iktidarın icraatlarından örnekler vererek halka vaatlerini belirtmişlerdir.⁴¹⁰

DP seçim günü yaklaştıkça Balıkesir'deki tüm o köyleri gezerek halk ile temaslarda bulunmuştur. Gitmiş oldukları köy ve kasabalarda milletvekili adayları halka iktidarın icraat ve vaatlerini anlatmış ve seçildikleri takdirde halk için ne şekilde çalışacaklarını açıklamışlardır.⁴¹¹ 18 Ekim tarihinde Balya ilçesinde DP bir miting düzenlemiştir. Aynı gün Bigadiç ilçesinde de saat 11.00'da DP tarafından büyük çapta bir miting yapılmıştır. Civar kasaba ve köylerinde katılımıyla gerçekleşen mitingde Ziraat Bakanı ve aynı zamanda milletvekili adayı Esat Budakoğlu ile diğer milletvekilliği adayları konuşma yapmışlardır. DP'nin yedi sene zarfında yapmış olduğu icraatları savunan milletvekilleri bilhassa muhalefet partilerinin DP hakkındaki eleştirilerini yanıt vermişlerdir. Milletvekili adayları DP'nin memleketi baştan başa imar edip milleti refah ve saadete ulaştırdığını halka bildirmiş ve muhalefetin eleştirileri kesin bir dille yalanlanmıştır.⁴¹²

18 Ekim tarihinde Dursunbey, Sındırgı ve Havran ilçelerinde de miting yapan

⁴⁰⁸ "Partilerin Aday Listeleri Dün Belli Oldu", *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957, s.1.

⁴⁰⁹ "DP Adaylarının Köy Gezileri Devam Ediyor", *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957, s.1-4.

⁴¹⁰ "DP'nin Dünkü Savaştepe Mitingi Alakalı Geçti", *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1957, s.1.

⁴¹¹ "Demokrat P. Adaylarının Köy Gezileri Devam Ediyor", *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1957, s.1.

⁴¹² "DP'nin Bigadiç ve Balya Mitingleri Alakalı Geçti", *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957, s.1-4.

DP milletvekili adayları, halk ile buluşmuştur.⁴¹³ Seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte miting faaliyetleri de çoğalmıştır. 19 Ekim’de İvrindi ve Kepsut ilçelerinde de DP seçim mitingi düzenlenmiştir.⁴¹⁴

DP Balıkesir Teşkilatı 21 Ekim tarihinde Burhaniye’de,⁴¹⁵ 22 Ekim tarihinde ise Bandırma ve Gönen’de iki büyük miting yapmıştır. Yapılan mitinglerde milletvekili adayı Esat Budakoğlu ve Sıtkı Yırcalı konuşarak muhalefetin suçlamalarına cevap vermişlerdir. Böylece DP ilçe mitingleri tamamlanmıştır.⁴¹⁶

DP’nin büyük seçim mitingi 23 Ekim tarihinde propaganda yasağından bir gün önce gerçekleşmiştir. Başbakan Adnan Menderes’in de katıldığı mitingde Başbakan bir konuşma yaparak CHP ve HP üyelerine mitinglerindeki hitaplarına cevap verecektir.⁴¹⁷ Ne yazık ki DP mitingi 23 Ekim tarihinde yapıldığı ve ertesi gün propaganda yasağının başlaması sebebi ile miting hakkında bilinen şey çok yetersizdir.

DP 1957 seçimlerinde bir beyanname yayınlamama kararı almıştır. Radyo ve basın yolu ile propagandasını yapan DP, muhalefet tarafından basın özgürlüğünü kısıtladığına dair çokça eleştirilmiştir. Balıkesir’de propaganda amacı olarak kullanılan ve DP yanlısı Balıkesir Postası gazetesinde muhalefetin, “iktidar basını kısıtlıyor” iddialarına Münir Yenal şu şekilde cevap vermiştir: *“İstanbul gazetelerinin birkaçı müstesna diğerleri bütün mevcudiyetleriyle muhalefeti destekliyor ve DP’yi yıkmak için de ne lazımsa onu yapmaktan ve ellerindeki imkanları kullanmaktan geri kalmıyorlar. Mesela Cumhuriyet ve Vatan gazeteleri muhalefetin şimdi bayraktarıdır en ufak bir olayı hele DP aleyhinde ise derhal büyük manşetler ile ve enteresan resimler ile umumi efkarın önüne sürüyor, kendi görüş ve düşüncelerini de ekleyerek muhalefet lehine hükümlerini katiiyetle ifade etmekten adeta zevk duyuyorlar.”*⁴¹⁸

DP seçim beyannamesi çıkarmasına rağmen CHP’nin 10 Ekim’de çıkarttığı Seçim Beyannamesi’nin arkasından 11 Ekim’de Balıkesir Postası gazetesinde bir afiş yayınlamıştır. CHP Beyannamesinde bildirilen vaatlere cevap niteliğinde olan afişte yer alan maddeler şunlardır:

1. Rey çalanı, mazbata sahtekarlığı yapanı, dayak atanı unutmama.

⁴¹³ “Esat Budakoğlu Bugün Dursunbey Mitinginde Konuşacak”, *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957, s.1-4.

⁴¹⁴ “Demokrat Parti Dün Beş Yerde Mitingler Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 19 Ekim 1957, s.1.

⁴¹⁵ “DP’nin Burhaniye Mitingini Binlerce Vatandaş Takip Etti”, *Balıkesir Postası*, 22 Ekim 1957, s.1.

⁴¹⁶ “DP Bandırma ve Gönen’de İki Büyük Miting Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 23 Ekim 1957, s.1.

⁴¹⁷ “DP Mitingi Bugün”, *Ateş*, 23 Aralık 1957, s.1-2.

⁴¹⁸ Münir Yenal, “Gazeteler ve Seçim Neticeleri”, *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957, s.1

2. DP seni düşündüğü, seninle çalıştığı için muvaffak oldu.
3. Dedikodu yok, işimizi el birliği ile bitirelim.
4. Dağlar yol, viraneler bağ oldu.
5. Her köye su, her köye yol, her köye mektep.
6. Daha çok yol daha çok fabrika daha çok refah istiyorsan reyini de DP'ye ver.
7. 1950'de geri kalmış bir devlettik, 1957'de ileri bir dünya devleti olduk.
8. Refah, emniyet, kalkınma var sefalet, israf, işsizlik yok.
9. 27 yılda olmayanı yedi yılda olduran DP reyini hak etti.⁴¹⁹

1950-1957 yılları arasında Balıkesir “DP’nin Kalesi”, olarak görülmüş ve halkın desteğini ve oyunu almıştır. Bunun yanında DP iktidarında Balıkesir’de gerek dokuma fabrikası gerek şeker fabrikasının kurulması hem halka istihdam sağlamış hem de seçmenin gözünde DP’yi, gösterilen desteği hak eden vaatlerini yerine getiren parti konumuna getirmiştir. 1957 seçimleri sürecinde DP Balıkesir halkının kendisine gösterdiği destekten emin ve Balıkesir’de seçim sonuçlarının kendi lehine olacağı garantisini hissederek hareket etmiştir.

a. Balıkesir’de Genel Seçim Sonuçları

1957 seçimleri tüm yurttaki 27 Ekim tarihinde gerçekleşmiştir. Seçim sonuçlarına göre Balıkesir’de seçimi DP kazanmıştır. Balıkesir’de seçime katılan 4 parti: CHP, DP, CMP ve HP’dir. 1957 yılı kayıtlı seçmen sayısı 334.690’dır. Oy kullanan seçmen sayısı ise 267.368’dir. Seçimlere iştirak %79,9’dur. 1954 seçimlerine göre seçimlere iştirak düşmüştür. Balıkesir 1957 seçim sonuçlarına göre partilerin aldığı oy oranları tabloda verilmiştir:⁴²⁰

Tablo 5. 1957 Balıkesir İli Seçim Sonuçları

Siyasi Partiler	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı	Kazandığı MV Sayısı
Demokrat Parti	143.724	%54,7	15
Cumhuriyet Halk Partisi	92.053	%35,1	0
Cumhuriyetçi Millet Partisi	4.266	%1,6	0
Hürriyet Partisi	22.561	%8,6	0

⁴¹⁹ “DP Afişlerinden”, *Balıkesir Postası*, 11 Ekim 1957, s.1.

⁴²⁰ Yüksek Seçim Kurulu (YSK), “1950-1957 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçim Sonuçları”, <https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, (Erişim Tarihi, 10 Mayıs 2023).

1957 seçimleri sonucunda DP Balıkesir’de kazanmış olmasına rağmen 1954 seçimlerine nazaran oy oranı düşmüştür. CMP ve HP Balıkesir’deki teşkilatlanma sürecini tam tamamlayamadığı ve seçim propaganda dönemini başarılı şekilde değerlendiremediği için iyi bir netice elde edememiştir.

Türkiye genelinde 1957 seçimlerinde DP:424, CHP: 178, HP: 4, CMP: ise 4 milletvekili ile Meclis’te yerini almıştır.⁴²¹ Seçim sonrası 1 Kasım tarihinde TBMM 11. Devre toplantısını yapmıştır. Meclis’in en yaşlı üyesi olan İstanbul Milletvekili Ali Fuat Cebesoy, başkanlığında açılan toplantıda seçilen milletvekilleri yeminlerini etmiştir. saat 15.00’den itibaren milletvekilleri teker teker yeminlerini etmiş sonrasında riyaset divanı seçimi yapılmıştır. Refik Koraltan, Meclis Başkanlığına, Fikri Apaydın, Agah Erozan ve İbrahim Kirazoğlu da Başkan Yardımcısı olarak seçilmiştir. Bundan sonra Divan Katipleri ve idareci üyelerin seçimi yapılmış Balıkesir Milletvekili Ahmet Kocabıyıkoglu İdareci Üye olarak ittifak ile seçilmiştir. Yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde ise Celal Bayar üçüncü kez Cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁴²²

b. CHP’nin Balıkesir Seçimlerine İtiraz Tebliği

Cumhuriyet Halk Partisi’nin tüm yurttan ve Balıkesir’de 1954 seçimlerinde nazaran aldığı oy oranı bir başarı sayılmaktadır. Balıkesir’de artan oy oranını ve milletin kendisine olan bağlılığını bırakmamış olmasına teşekkür eden il teşkilatı binlerce üyesinin oy kullanılamamasından üzüntü duyduğunu iddia etmiştir. CHP’nin tespit ettiğine göre kütüklerin karmakarışıklığı sebebiyle oylarını kullanamayan binlerce vatandaş olmuştur. Seçimlerin neticesi henüz belli olmadan radyonun DP lehinde erken konuşmaya başlaması, bazı DP’lilerin kanunu hiçe sayarak gösteri yürüyüşleri düzenlemesi de CHP tarafından eleştirilen bir konu olmuştur.⁴²³

Balıkesir CHP Teşkilatı’na göre, 1957 seçimlerinde Balıkesir’deki seçmenler, seçim kütüklerindeki kargaşadan dolayı oy kullanamamış, yaşanan kargaşa sebebiyle 67 bin vatandaşın oy kullanmadığını öne sürmüştür.⁴²⁴ Seçim kütüklerinde çoğu vatandaş kendi isimlerini bulamamış ve saatlerce isim doğrulamak üzeri beklemiş, bazı seçmenlerin isimleri ise iki üç kez yazılmıştır.⁴²⁵

CHP Balıkesir İl İdare Kurulu 31 Ekim Perşembe günü bir toplantı yaparak

⁴²¹ “Muhalefetin Mebus Sayısı Belli Oldu”, *Balıkesir Postası*, 29 Ekim 1957, s.1.

⁴²² “Celal Bayar Tekrar Cumhur Reisi Seçildi”, *Balıkesir Postası*, 2 Kasım 1957, s.1-4.

⁴²³ “Balıkesirli CHP’liler Seçime İtiraz Ettiler”, *Ateş*, 1 Kasım 1957, s.1.

⁴²⁴ “Seçim Kütükleri Faciası”, *Türk Dili*, 31 Ekim 1957, s.1.

⁴²⁵ “Bir İbret Dersi Olacak Mı?”, *Türk Dili*, 29 Ekim 1957, s.1.

seçim sonuçlarını gözden geçirmiş ve seçimlerde usulsüzlük tespit etmiştir. Bu usulsüzlüklere itiraz etme kararı alan CHP, kararı Balıkesir halkına yayınladığı bir tebliğ ile bildirmiştir. Toplantı sonrasında CHP İl Başkanı Hasan Nejat Sarıca İl İdare Kurulu adına bir beyanatta bulunmuştur. Yayımlanan beyanatta Balıkesir halkına CHP lehine vermiş oldukları oylar için teşekkür edilmiş ve seçimlerde CHP aleyhine yapıldığı iddia edilen usulsüzlüklere karşı çıkacaklarını ve haklarını savunacaklarını bildirmişlerdir⁴²⁶

Yayımlanan tebliğ sonrası Balıkesir CHP Teşkilatı il genelindeki seçimlerin geçersiz sayılarak seçimin tekrar yapılması gerekliliği kararını, Balıkesir İl Seçim Kurulu'na müracaat ederek bildirmiştir. Bu müracaatta seçimlerin geçersiz sayılması gerektiğinin sebeplerini belirterek, tekrar seçime gidilmesini istemiştir. İl seçim kurulu CHP'nin yapmış olduğu itirazın incelemeye alınacağını ve üzerinde çalışılacağını belirtmiştir.⁴²⁷

1957 seçimleri sonrasında tüm yurttta ve Balıkesir'de Cumhuriyet Halk Partisi seçime dair itirazlarını İl Seçim Kurullarına bildirmiştir. Yurt genelinde CHP'nin seçime yapmış olduğu itirazlar Diyarbakır ve Bilecik'te doğru bulunup seçimlerin yenilenme kararı alınmışsa da ⁴²⁸ Balıkesir'de yapılan seçim sonuçlarında, bir usulsüzlük görülmemiş ve seçimler yenilenmemiştir.

c. CHP Susurluk Belediyesi Yangın Hadisesi

Balıkesir Susurluk İlçe Belediyesi'nde 3 Aralık 1957 tarihinde bir yangın çıkmıştır. ıkan yangın sonucunda belediye tamamen kullanılamaz hale gelmiştir. 3 Aralık Salı günü gece vakti arşı meydanında bulunan belediye binasının çatı kısmından çıkan yangın, kısa sürede büyümüş ve bütün binayı sarmıştır. Durum kısa zamanda bütün ilçe halkı tarafından duyulmuş itfaiye ile birlikte halk da söndürme çalışmasına katılmıştır. Yangın büyük gayretler sonucunda kontrol altına alınmıştır. ıkan yangın sonucunda belediye binasının altında bulunan eczane de kullanılamaz hale gelmiştir. Belediye binasının yanında bulunan dükkanlarda da küçük çapta hasar oluşmuştur.⁴²⁹

Sonrasında yapılan incelemeye göre yangının elektrik kaçağından çıktığı tespit edilmiştir. Yapılan hasar tespit çalışmasında zararın 80 bin lirayı aşacağı anlaşılmıştır.

⁴²⁶ "Balıkesir Seçimleri İçin CHP Bir Tebliğ Yayınladı", *Türk Dili*, 1 Kasım 1957, s.1-2.

⁴²⁷ "CHP Balıkesir Seçimlerin Bozularak Yenilenmesini İstedı", *Türk Dili*, 1 Kasım 1957, s.1-2.

⁴²⁸ "İki Vilayette Seçimlerin Yenilenmesi Kabul Edildi", *Türk Dili*, 1 Kasım 1957, s.1.

⁴²⁹ "Susurluk Belediye Binası Evvelki Gece Yandı", *Türk Dili*, 5 Aralık 1957, s.1.; "Susurluk'taki Yangın Belediye ve Eczane Bir De Dükkan Kl Oldu", *Ateş*, 5 Aralık 1957, s.1.

Belediye binasında bulunan evraklar ne yazık ki kurtarılamamıştır. Yangın sonrası Balıkesir Valisi Kazım Arat ve Balıkesir Emniyet Müdürü de Susurluk’a giderek durumu yerinde tetkik etmişlerdir.⁴³⁰

B. 1958 Yılında Balıkesir’de Siyasi Hayat

1. Balıkesir Belediye Seçimleri

Balıkesir Belediye seçimleri 9 Ocak tarihinde gerçekleşmiştir. 3 Ocak tarihinde Balıkesir’e gelen Adliye Bakanı Esat Budakoğlu ve Basın Yayın ve Turizm Bakanı Sıtkı Yırcalı, DP Parti Teşkilatı ile yapmış olduğu toplantı sonucunda Belediye Başkanlığı için partinin Balıkesir İl Başkanı Avukat Ender Durmaz ve DP İlçe Başkanı İsmail İlşekerci Belediye Başkanı adayı olmuştur. Yapılan toplantıda DP Teşkilatı üyeleri, adaylar arasında tercihlerini dile getirmiştir.⁴³¹

9 Ocak tarihinde saat 10.00’da Belediye Başkanı seçimi yapılmıştır. 26 üyeden 20’sinin hazır bulunduğu toplantıda Balıkesir Valisi Kazım Arat üyelere hitaben bir konuşma yaparak toplantının maksadını şu sözlerle belirtmiştir: *“Şehir umurunu aranızdan tespit edeceğiz bir arkadaş’a tevdi edeceksiniz. Seviyesi olgun vatandaşlardan bulunan güzel Balıkesir’in hizmetinde bulunmak şüphe yok ki, büyük bahtiyarlık teşkil eder. Yani belediye reisinin itimadınıza nail olması ve sizlerin münasebeti ile iş görmesi en iyi temennimizdir. Bu şehrin imar bakımından daha pek çok esaslı hamlelere, gayretlere mütevakkıf pek çok işleri vardır.”* Vali konuşmasını seçim toplantısının hayırlı olmasını dileyerek sözlerine son vermiştir. Toplantı Başkanlığına İsmail Gürcan katipliklere ise Kaya Sağlıkçı ve Nurettin Kent seçilmiştir. İsmail Gürcan, gündeme göre yeni başkanın seçileceğini bildirmiştir. 20 DP üyesinin katıldığı bu seçim sonucunda belediye başkanlığına Avukat Ender Furmaz ittifakla seçilmiştir. Toplantı salonuna davet edilen yeni başkan arkadaşlarına teşekkür ederek şunları söylemiştir: *“Güzel Balıkesir’imize hizmet etmek hayatımın en zevkli ve en iyi anları olacaktır. Bütün çalışma devrimde bir taş üstüne bir taş koyabilirsek hem bunun şeref ve vebalini evvela sizlere sonra kendime ayıracağım belediyenin herkesin evi ve yeri olduğunu başta gelen prensip olarak ele alacağız. Hep beraber verdiğimiz direktiflerle işlerimizi yaparken daima irşatlarını bekleyeceğim. İşler uygun olursa sağdan soldan gelen müdahaleleri önlemeye çalışırız. Sık sık toplanarak birçok hizmetleri prensiplere bağlayacağız. Basının müzaheretini de en az sizler kadar bizler için rehber olacaktır. Basının beldemizi alakadar eden meselelerini yakından takip*

⁴³⁰ “Susurluk Belediye Binası Tamamen Yandı”, *Balıkesir Postası*, 5 Aralık 1957, s.4.

⁴³¹ “Belediye Reisi Adayı Belli Oldu Mu?”, *Türk Dili*, 4 Ocak 1958, s.1.

ederek hatalarımızı hüsn-ü niyetle karşılayacağını sanırım.” Konuşmasını üyelere tekrar teşekkür ederek sonlandıran yeni Belediye Başkanı Enver Durmaz, Balıkesir’in yeni Belediye Başkanı olmuştur.⁴³²

2. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs, Akdeniz’in Sicilya ve Sardinya’dan sonra üçüncü büyük adasıdır. Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu’nun 1571’de adayı Venediklilerden almasından, 1878’de hükümlanlık hakkı Osmanlı Devleti’nde kalmak kaydıyla adanın İngiltere’ye devredilmesine kadar Türk hâkimiyetinde kalmıştır. Ada, 1. Dünya Savaşı sırasında İngiltere tarafından tek taraflı bir karar ile ilhak edilmiş; Türkiye, İngiliz egemenliğini 1923’te Lozan Antlaşması’yla tanımıştır.

İki toplum arasında siyasi temelli ilk sorunlar 1930’lu yıllarda Rumların ENOSIS adı altında Yunanistan ile birleşerek adayı bir “Elen” adasına dönüştürme faaliyetleri ile başlar. 2. Dünya Savaşı döneminde artan bu faaliyetler, Yunanistan’dan gelen Albay Grivas tarafından 1955’te kurulan Kıbrıslı Rumların Milli Mücadele Örgütü (EOKA) Türk nüfusa yönelik saldırı ve teröre dönüşür. Aynı dönemde Kıbrıslı Türkler de Türk ordusunun desteğiyle Türk Mukavemet Teşkilatı’nı (TMT) kurmuş ve Enosis karşısında Taksim’i savunmaya başlamıştır.⁴³³

6-7 Eylül olayları sonrası, uluslararası alanda eli zayıflayan Türkiye, Kıbrıs konusunda savunmakta olduğu ve hayata geçme şansı az olan, Kıbrıs’ın bütününe Türkiye’ye verilmesi politikasında önemli bir değişime gitmiştir. 1956 yılı sonu ile birlikte, Türkiye’nin yeni Kıbrıs politikası Başbakan Adnan Menderes tarafından ifade edilmeye başlanmış ve “*Ya Taksim Ya Ölüm*” parolasıyla kamuoyuna sunulmuştur. Bu yeni politika adanın bölünmesini ve iki farklı devletin adada varlığını sürdürmesini temel alan bir yaklaşımdır. “*Kıbrıs Türk’tür*” anlayışından “*Ya Taksim Ya Ölüm*” anlayışına geçiş önemli bir politik değişimin ifadesiydi ve bu yeni politikaya yönelik geniş halk kitlelerinin desteğinin sağlanması gerekiyordu.⁴³⁴

1958 yılı, Kıbrıs’ta Türk ve Rum milliyetçiliklerinin doruk noktasına ulaştığı yıl olmuştur. Bir taraf bölünmeyi bir taraf Yunanistan’a bağlanmayı istemektedir. EOKA örgütünün Kıbrıs’ta gerçekleştirdiği silahlı eylemler ve bu eylemler sonucu

⁴³² “Belediye Reisi Dün Seçildi”, *Türk Dili*, 10 Ocak 1957, s.1-2.

⁴³³ Mithat Çelikpala, “Kıbrıs Sorunu”, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/kibris_sorunu, (Erişim Tarihi, 10 Mayıs 2023).

⁴³⁴ Fevzi Çakmak, “Türk Kamuoyunda Kıbrıs Algısı: 1958 Yılı Kıbrıs Mitingleri”, *Uluslararası 2. Kıbrıs Sempozyumu Sempozyum Bildiri Kitabı*, Hazırlayan: Ulvi Keser, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Ankara, 2011, s.554.

zarar gören Kıbrıslı Türklere ilişkin haberlerin Türk kamuoyunda yer almaya başlaması, ülke genelinde tansiyonun yükselmesinde etkili olmuştur.⁴³⁵

Kıbrıs olaylarının Türkiye'deki etkisi büyük olmuştur. Şubat ayında Londra'da yapılan Kıbrıs mitingi için Türk gençliği tarafından hazırlanan 30.000 İngilizce beyanname yollanmıştır. Hazırlanan beyannamelerde şu yazmaktadır: *“Kıbrıs'ta taksim, ruhunu insan kaynakları beyannamesinden almış bir neticedir. Bu netice yalnız Kıbrıslı Türklerin istiklale kavuşmasını değil adaletin de tecellisini sağlayacaktır. Bunun üzerinde münakaşa etmek ve bunu neticeyi değiştirmeye çalışmak, en basit manada müstemlekeciliği müdafaa etmek olur. Biz inanıyoruz ki her insan bağlı bulunduğu bütünün içinde mesut olur. Yavru vatan Kıbrıs'ın ve Kıbrıslı Türkleri Türk anavatanından koparmaya matuf her türlü hareket kimden gelirse gelsin hüsrana uğrayacaktır.”*⁴³⁶

Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs'ta yaşayan Türklere zulmü ile ilgili yurdun her tarafında protesto ve Kıbrıs Türklerine destek mitingleri düzenlenmiştir. 12 Haziran'da Ankara'da Milli Türk Talebe Federasyonu tarafından Kıbrıs'la ilgili olarak büyük bir miting yapılmıştır. Miting sonrasında Lefkoşa civarında bulunan Kullirya köyündeki 500 kadar Rum topluluğu tamamen Türklerin bulunduğu Günyeli köyüne karşı bir hücumda bulunmuşlardır. Bu olay sonrasında Türkiye'de Kıbrıs için yapılan mitinglere bir süre ara verilmiştir. Balıkesir'de de 15 Haziran tarihinde yapılması planlanan Kıbrıs mitingi ertelenmek zorunda kalmıştır.⁴³⁷

a. Balıkesir'de Kıbrıs Mitingi

Balıkesir halkı tarafından Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs Türklerine karşı yapmış olduğu zulmü protesto etmek için ve Kıbrıs Türklerine destek için düzenlenen Kıbrıs mitingi 21 Haziran Cumartesi günü gerçekleşmiştir. Saat 14.00'da başlayan miting Cumhuriyet alanında yapılmıştır. Miting dolayısıyla sabahtan itibaren Balıkesir Esnaf Dernekleri Birliği önünde davullar çalmaya başlamıştır. Saat 13:30'dan sonra öğrenciler, Eğitim Enstitüsü mensupları diğer gençlik ve esnaf teşkilatları önünde panolar ellerinde dövizler afişler ve pankartlar bulunarak gruplar halinde şehrin muhtelif yerlerinden miting alanına doğru gelmeye başlamıştır. Kıbrıs mitingi Balıkesir tarihinin gördüğü en kalabalık mitinglerden bir tanesi olmuştur. Saat 14.00

⁴³⁵ Çakmak, *age*, s.555.

⁴³⁶ “Kıbrıs İçin Londra'ya 30 Bin Beyanname Yollandı”, *Türk Dili*, 22 Şubat 1958, s.1.

⁴³⁷ “Rumlar Türklere Yeniden Saldırdılar”, *Türk Dili*, 13 Haziran 1958, s.1.; Kıbrıs Mitingi Müsaadesi Hükümetçe Geri Alındı”, *Türk Dili*, 13 Haziran 1958, s.1.

itibariyle İstiklal Marşı'nın söylenmesi ile başlayan miting saygı duruşu ile devam etmiştir.⁴³⁸

Kıbrıs mitingi halkın yoğun coşkusuyla gerçekleşmiş Cumhuriyet Meydanı'nda iki adet temsili Yunan Papazı Makarios heykeli ateşe verilerek: *“papazın karasını Yunan'ın anısını satacağız”* sloganları atılmıştır. Mitingde konuşan bir konuşmacı Yunanlılar için: *“Avrupa'nın şımarık evladı Yunan! Çörçil'in içki fiçileri başında sızan sarhoş oğlu, Türk'ü babalarınıza sorun!”* Diye haykırmış, bir diğer konuşmacı ise konuşmasında: *“kalem tutan ellerinizle hakkımızı teslim etmezseniz silah tutan ellerimizle hakkımızı alacağız”* ifadelerini kullanmıştır. Kıbrıslı olan konuşmacı Devrişe Koçoğlu konuşmasında: *“Yavru vatanımızı harabeye çeviren o kızıl papaz, ondan soruyorum: bu asil milletin evlatlarından ne fenalık gördün de onlara en büyük işkenceleri en büyük fenalıkları yaptın? ...ey Atina uşakları! Efendisinden almak istediğin kemik parçası değil, vatan parçasıdır!”* diyerek Kıbrıslı Rumlara ağır eleştirilerde bulunmuştur.⁴³⁹

Çok heyecanlı geçen mitingde pek çok konuşmacı yer almıştır. Kıbrıs mitinginde konuşmacı olarak yer almak için 480 kişi müracaat etmiştir. Halkın ellerindeki dövizlerle Rumları protesto amacıyla yazılar yazılmıştır. Dövizlerle bulunan yazılardan bazıları şu şekildedir: *“Kıbrıs bizindir ebediyete kadar. Kahrolsun EOKA, Türk tek vurur pek vurur, Palikarya yine ensen mi kaşındı? Ölmek var dönmek yok. Ya herro ya merro. Davada yalan Kıbrıs'ta yılan istemiyoruz. Soysuzlar geliyoruz. Bugün Kıbrıs yarın Atina.”*⁴⁴⁰

Binlerce Balıkesirlinin katılmış olduğu mitingde hep bir ağızdan tezahüratla: *“Ya Taksim Ya Ölüm”* sloganları atılarak Kıbrıs'ın bölünmesi taraftarı olduğunu bildirmiştir. Balıkesir Kıbrıs mitingi tüm yurt radyolarında canlı olarak yayınlanmış. miting saat 17.00'a kadar devam etmiş, fakat aynı gün Eskişehir mitinginin de radyo ile nakledilmesi sebebiyle saat 16.00'dan itibaren radyo yayını kesilmiştir.⁴⁴¹

b. Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Balıkesir Ziyareti ve DP İl Kongresi

6 Eylül 1958 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes Balıkesir'e gelmiştir. Cumhurbaşkanı ve Başbakanın Balıkesir ziyaretinin sebebi DP İl Kongresi, çimento fabrikasının açılışı ve diğer açılış törenleridir.

⁴³⁸ “On Binlerce Balıkesirli Bir Kere Daha İhtar Etti: Ya Taksim, Ya Ölüm!”, *Balıkesir Postası*, 23 Haziran 1958, s.1-4.

⁴³⁹ “Ya Kıbrıs Ya Ölüm”, *Ateş*, 22 Haziran 1957, s.1.

⁴⁴⁰ “Balıkesir Dün Heyecan İçimdeydi”, *Türk Dili*, 22 Haziran 1958, s.1.

⁴⁴¹ “Miting Sebebi İle Şehrimiz Heyecanlı Bir Gün Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 23 Haziran 1958, s.1-4.

Balıkesir halkı Ali Hikmet Paşa Meydanı ve Milli Kuvvetler Caddesi'nin Celal Bayar ve Adnan Menderes'in gelişini karşılamak için saatler öncesinden doldurmuştur. Başbakan Adnan Menderes, Ali Hikmet Paşa Meydanı'ndan Cumhuriyet Meydanı'na gelmiş 6 Eylül Kurtuluş Günü kutlamalarını katılmıştır. 6 Eylül kutlamalarında Türk Kuşu uçakları da gösteriler yapmış ve birçok DP Beyannamesini uçaklardan halkın üzerine atmıştır. Tören sonrasında Başbakan Adnan Menderes ve DP kafilesi çimento fabrikasına Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı karşılamak için gitmiştir.⁴⁴²

Çalışmaya başlayan Balıkesir çimento fabrikası 6 Eylül Kurtuluş Bayramı günü Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve TBMM Başkanı Refik Kocaltan huzurunda açılmıştır. İzmir'den tren ile saat 10:40'da gelmiş olan Celal Bayar ve Refik Kocaltan çimento fabrikasında inmiş burada Başbakan milletvekilleri Balıkesir valisi tarafından karşılanmıştır. Fabrikanın açılışında Çimento Sanayi Genel Müdürü burada bir konuşma yapmış ve fabrika hakkında bilgi vermiştir. Fabrikanın açılışından sonra şehir merkezine gelinmiş ve Yeni Çarşıdaki İş Bankası, Hal Binası, Soğuk Hava Deposu ve İmam Hatip Okulu açılmıştır. Ayrıca Sümerbank inşaatının temeli de atılmıştır.⁴⁴³

DP İl Kongresi açılış törenlerinin uzaması dolayısıyla 13.30'da ilan edilmiş fakat ilan edildiği saatte açılmamış 15.30'da başlamıştır. Balıkesir Emek Sineması'nda yapılan kongre 15.30'da DP il Başkanı Enver durmaz tarafından açılmıştır. Kongre başkanlığına Balıkesir Milletvekili Sırrı Yırcalı, ikinci başkanlığa ise Faruk Saydam seçilmiştir. Sonrasında CHP'ye ağır eleştirilerin bulunduğu kongre raporu başkan Enver durmaz tarafından okunmuştur. Rapor üzerine konuşan eski Erdek İlçe Belediye Başkanı Memduh Arslan parti mücadelelerinde DP'nin pasif kaldığını belirtmiştir. Edremit Belediye Başkanı Ferit Ertan seçim kütüklerinde karışıklıktan dolayı birçok oy kaybettiklerini belirtmiş ve milletvekillerinden düzenli kütük kayıtları için çalışma rica etmiştir. Enver Durmaz konuşmasında karaborsacılıktan bahsetmesi ve bir kuruşluk farkla satanın hakim karşısına çıkarıldığı halde milyonlar vuranların hiçbir şey yapılmamış gibi ortada dolaştığını görmek istemediğini belirtmesi üzerine kongre delegeleri tarafından alkışlanmıştır.⁴⁴⁴

Kongreye başladıktan sonra katılan Başbakan Adnan Menderes bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında dinleyicileri selamlayarak başlayan Adnan Menderes, yurt

⁴⁴² "DP'li Büyükler Dün Şehrimize Geldiler", *Ateş*, 7 Eylül 1958, s.1-2.

⁴⁴³ "Kurtuluş Günü Sevinçle Kutlandı", *Türk Dili*, 9 Eylül 1958, s.1-2.

⁴⁴⁴ "DP İl Kongresi", *Ateş*, 7 Eylül 1958, s.1.

gezileri sebebiyle yorgun olduğunu dile getirmiştir. Konuşması esnasında Cumhuriyet Halk Partisi'ne ağır ithamlarda bulunan Celal Bayar, CHP'nin darbe havası yaratmak istediğini: *"Milleti tahrik ederek bunları da öldürecek bir sergerde, serseri çıkmayacak mı? Diyorlar"* sözleri ile belirtmiştir. CHP'nin yurttta tahrik ve ihtilal havası yaratmak istediğini ve halkı kışkırttığını iddia eden Adnan Menderes: *"onların niyeti Büyük Millet Meclis'i denem. Milli Kâbe'yi itibardan düşürmektir. Şaibeli maksatlarını ortaya koyuyorlar. Memleketi onların ihtiraslarına asla kurban etmeyeceğiz. Biz kuvvetimizi milletle beraber olmaktan alıyoruz. Huzuru tesis edinceye kadar vatandaş teskin edeceğiz, sesimizi yükselteceğiz. Yurtta huzurun ve sükunun ihlalini hükümet asla müsaade etmeyecek"*⁴⁴⁵ şeklindeki konuşması tüm yurttta ses getirmiş ve DP'nin muhalefete en sert sözleri olarak yorumlanmıştır.

Adnan Menderes'in muhalefete karşı sert çıkışı sonrası İsmet İnönü 8 Eylül tarihinde saat 17.30'da bir basın toplantısı düzenleyerek Adnan Menderes'in CHP hakkındaki ithamlarına cevap vermiştir. Başbakanın konuşmasını okuduğunu ve söylemiş olduğu sözleri yorgunluğu sebebiyle söylediğini düşünen İsmet İnönü: *"İç politikamızda bir huzur meselesi bulunduğu muhakkaktır. Başbakan memleket beyanatlarına bununla başlamakla meselenin ehemmiyetiyle beraber acele mahiyetini de göstermiş oluyor. Aynı ihtiyacı ve acele manayı biz de görmüştük. Bu sebeple de bu acele meselenin Büyük Meclis'te görüşülmesini istemiştik. Başbakan 21 Ağustos'ta Büyük Meclis'in yüksek itibarlı kürsüsünde fikirlerini söylemeyi münasip görmeyerek tartışmayı Meclis dışına nakletmeyi tercih etmiştir. Biz Büyük Meclis'te konuşulması için bütün imkanları aradıktan sonra Meclis dışında tartışmaya mecbur olmaktan ancak esef duyarız hemen kaydedelim ki tecavüzler daima karşılıklarını alacaklardır"* şeklinde cevap vermiştir.⁴⁴⁶

İsmet İnönü, Adnan Menderes'in DP İl Kongresi'ndeki konuşmasını CHP'nin 35. Kuruluş Yıldönümü toplantısı sonrasında tekrardan bir cevap vermiştir. Adnan Menderes'in partisine yönelik tehditlerini önemsemediğini dile getiren İsmet İnönü şunları söylemiştir: *"...Biz 9 Eylül'de İzmir'e girdiğimiz zaman boynumuzda halifenin idam fermanını taşıyorduk. Bu siyasi hayatın hangi safhasında, hangi tehdit oyuncaktan başka bir tesir yapabilir."*⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ "Başvekil Sert Konuştu", *Milliyet*, 7 Eylül 1958, s.1.; İhtilalci Bir CHP'ye Balıkesir'den İhtar, *Havadis*, 7 Eylül 1958, s.1-2.

⁴⁴⁶ "İnönü Menderes'in Balıkesir Konuşmasına Cevap Verdi", *Türk Dili*, 9 Eylül 1958, s.1.

⁴⁴⁷ "İnönü Menderes'in Son Konuşmasına Tekrar Cevap Verdi", *Türk Dili*, 11 Eylül 1958, s.1.

DP il kongresi sonrasında muhalefet ve iktidar arasında ipler yine gerilmiştir. Adnan Menderes'in DP İl Kongresi'ndeki konuşması muhalefetin gözünde ciddiye alınmamış bir tavırla karşılanırsa da CHP Başkanı İsmet İnönü her fırsatta Adnan Menderes'in sözlerine karşılık vermiştir. Adnan Menderes'in CHP kanadına yönelmiş olduğu sözler ağır suçlamalardır. Ulusal gazetelerinde manşete taşıdığı bu olay DP'nin muhalefete en ağır sözleri olarak lanse edilmiştir.

c. CHP İl Kongresi

CHP İl Kongresi 26 Ekim 1958 tarihinde Balıkesir Emek Sineması'nda yapılmıştır. Halkın desteğiyle gerçekleşen kongrede üç binden fazla insan bulunduğu iddia edilmiştir. On CHP milletvekilinin hazır bulunduğu kongre, İstiklal Marşı ve şehitler için saygı duruşu ile açılmıştır. Kongre Başkanlığına Bandırma CHP İlçe Başkanı Vedat Burcuoğlu ikinci başkanlığa ise İbrahim Ege getirilmiştir CHP İl Başkanı Hasan Nejat Sarıca tarafından kongre faaliyet raporu okunmuştur. Kongrede faaliyet raporunun hakkında konuşulmasının ardından milletvekilleri konuşmaları başlamıştır.⁴⁴⁸

CHP İl Kongresi'ne katılmak için Ankara'dan Balıkesir'e gelen Kasım Gülek toplantı salonuna geldiğinde büyük tezahürat ile alkışlanmıştır. Bu esnada sahneye çıkıp mikrofona yapışan Gönen ilçesinin Sarıköy DP bucak muhtarı Hüseyin Kaya: *"Ben Gönen'in Sarıköy bucak muhtarıyım. Şu anda partimden istifa ediyorum, beni saflarınıza kabul edin. Vaktiyle hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir amentüsünü çok bağırdık emme, tahakkuk etmedi yanlış çıktı"*⁴⁴⁹ Bunun üzerine Gülek, hemen koşmuş ve DP'den istifa eden muhtarın alnından öpmüştür.⁴⁵⁰

CHP İl Kongresi'nde bir konuşma yapan Kasım Gülek CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kendisi aracılığı ile kongreye bir mesaj gönderdiğini belirtmiş ve İsmet İnönü'nün kongreye göndermiş olduğu mesajı okumuştur. İsmet İnönü'nün Balıkesir CHP İl Kongresi'ne gönderdiği mesajı şu şekildedir: *"Sayın delegeler, sevgili arkadaşlarım, kongremizin ehemmiyetini layıkıyla kavırıyorum. Büyük bir ilimizin tecrübeli insanları memleket dertlerini vukuf ile tahlil edeceklerdir. Son zamanlarda Balıkesir muhiti iktidar partisi genel başkanının ölçsüz tehditlerini dinlemiştir. Bize çok teselli ve kuvvet veren cemiyetimizin şeref ve itibarını yükselten ehemmiyetli hadise şudur: Uğradığımız tecavüz ve tehditler bütün memleket içinde en*

⁴⁴⁸ "CHP İl Kongresi Büyük Olgunluk İle Geçti", *Türk Dili*, 28 Ekim 1958, s.1.

⁴⁴⁹ "CHP İl Kongresi", *Ateş*, 28 Ekim 1958, s.1.

⁴⁵⁰ "CHP İl...", *Ateş*, s.1.

tesirli sözler ve tepkilerle haksız görülmüş, umumi bir tasvipsizlik ile karşılanmıştır. Balıkesir’de bulunan diğer muhalif partili arkadaşların ilgileri de bizim için kıymetli olmuştur. Partimiz ile güç birliğine teveccüh gösterecek idealistler ile beraber çalışmak bizim için elbette yürekten arzu olacak bir mazhariyettir.”⁴⁵¹

İsmet İnönü partililer tarafından alkışlar ile karşılanan mesajı sonrası Kasım Gülek konuşmasına devam etmiştir. DP Balıkesir İl Kongresi’nde gerçekleşen Başbakan Adnan Menderes’in konuşması üzerinde duran Gülek, CHP ve DP kongresini karşılaştırarak Başbakan Adnan Menderes’in konuşmasının yapıldığı esnada hoparlörlerin çalıştığını buna rağmen CHP kongresinde hoparlörlerin kesildiğini hatırlatmış ve şunları söylemiştir: *“bundan DP ne kazanır hiçbir şey fakat korkuyorlar hem de ödleri kopuyor”* DP iktidarına Eleştirilerde bulunan Kasım Gülek şunları söylemiştir: *“...Dünyada ebedi iktidar yoktur. Bu dünya hazreti Süleyman’a bile kalmadı. Böyle bir dünyada kendilerini bizzat kendileri kandırıyorlar. Nasıl bedava otobüsleri doldurduklarını, nasıl davul zurna ile köylerden adam topladıklarını ve kendilerini karşıladıklarını hepiniz biliyorsunuz, hepiniz görüyorsunuz. Türk milletinin haklarını yiyenlerin hali kötüdür. Türkiye’nin adını hariçte yokistan koydular. Bu yokluk sıkıntı törenler yapmakla şöenler yapmakla nutuklar çekmekle düzeltilemez. Bugün kuyruğa girmiş kaç büyüğün hanımını gösterebilirler, milliyet sıkıntıya ancak müsavi şartlarla katlanabilir.”* Kasım Gülek konuşmasında iktisadi vaziyeti de ele alarak düzene sokulması gerektiğini işaret ettikten sonra sözlerine şu şekilde son vermiştir: *“Sevgili arkadaşlar CHP’nin en bariz vasfı sosyal bir parti oluşudur. Biz her mahalledeki on beş milyoner ile değil, köylünün, işçinin, halkın dertleriyle uğraşıyoruz. Çok kötü günler gördük, bundan sonra iyi günler gelecektir. Hep beraber azimle ve cesaretle çalışacak ve yürüdüğümüz yolda muvaffak olacağız”⁴⁵²*

Kasım Gülek’in konuşmasından sonra saat 18.00’da kongre sona ermiştir. Geceyi Balıkesir’de geçiren Kasım Gülek, 27 Ekim sabahı çarşayı ve hali dolaşmış ve bazı ziyaretlerde bulunmuştur. Sonrasında havaalanını giden Gülek, ATA uçağı ile partililer tarafından İstanbul’a uğurlanmıştır.⁴⁵³

d. HP ve CHP’nin Güç Birliği’ne Karşı Vatan Cephesi

1957 Genel Seçimleri, muhalefetin kendine olan güvenini getirmekle birlikte,

⁴⁵¹ “İnönü’nün CHP Kongresine Mesajı”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1958, s.1.

⁴⁵² “Gülek Dedi Ki Dünyada Ebedi İktidar Yoktur!”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1958, s.1-2.

⁴⁵³ “Kasım Gülek Uğurlandı”, *Ateş*, 28 Ekim 1958, s.1.

iktidarın oy oranını yüzde ellinin altına düşürdü. Muhalefetin seçimlerden güçlenerek çıkması onların eskiye nazaran daha yüksek perdeden muhalefet etme şansını elde etmelerine neden oldu. Muhalefetin söylemleri sertleştikçe iktidarın aldığı tedbirler de o nispette arttırılacak ve sonuçta siyasetin rengi değişecektir. İktidara karşı her konuda birlikte hareket etmeye karar veren muhalefet partileri arasında iş birliği çalışmaları devam etmiş ve 1958 yılında nihai olarak sonuç vermiştir. 16 Ekim 1958’de TKP (Türkiye Köylü Partisi) ile CMP birleşmiş, Hürriyet Partisi 24 Kasım 1958’de kendisini feshederek CHP’ye katılmış, Millî Muhalefet Cephesi’nin kuruluşu tamamlanmıştır.⁴⁵⁴

Muhalefetin bu kutuplaşması sonrası iktidar kanadından Vatan Cephesi hamlesi gelmiştir. Vatan Cephesi sözünün ilk kez sarf edildiği Manisa konuşmasında Menderes, “...medeniyetin nurlu yollarında mesut ve müreffeh bir Türkiye için” halkın itimat ve muhabbetiyle hareket ettiklerini, milli tesianüte çok ihtiyaç duyulduğu bir zamanda muhalefetin kara propagandası ile karşılaştıklarını ifade ederek, muhalefet için hayli sert ifadeler kullanmıştır. Yassıada yargılamaları sırasında Vatan Cephesi kurarak halkı ikiye bölmek suçlamasıyla karşılaşacak ve bu ithama karşın sözlerinin yalnız siyasi bir slogandan ibaret olduğu cevabını verecek olan Menderes’in, bu konuşma sırasında Vatan Cephesi’ne yüklediği anlam dikkat çekicidir. Ona göre, iktidarın icraatının Vatan Cephesi ile Türk milletince müdafaası lazımdır. Bu nedenle muhalefetin olumsuz propagandasına karşı yapılanların ‘aslanlar gibi’ savunulmasını halka telkin etmektedir. Bu konuşmanın ardından bir buçuk yılı aşkın süre devam edecek olan Vatan Cephesi serüveni başlamıştır.⁴⁵⁵

Adnan Menderes’in 1958 yılında Balıkesir ve tüm il teşkilatlarına gönderdiği telgrafta muhalefeti şu sözler ile eleştirmiştir: “Balıkesir ve İzmir konuşmalarında partiler arası mücadelelerin gittikçe soysuzlaşarak nihayet memleketi kardeş kavgasına götüren tehlikeli bir yola sapmış bulunduğunu izaha çalışmışım. Vaziyet ta baştan itibaren gözden geçirilecek olursa, bu teessür verici neticenin ihtiraslı muhalif politikacıların her ne pahasına olursa olsun iktidarı ele geçirmek hususundaki tehlikeli kararlarından ileri geldiği inkâr kabul etmez bir hakikat olarak ortaya çıkar. Binaenaleyh her şeyi kötü ve karanlık göstermeye çalışan ve yıkıcı ihtirasların esiri

⁴⁵⁴ Çiğdem Aydoğmuş, “Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:8, Sayı:3, Eylül 2021, s.1181.

⁴⁵⁵ Yasemin Doğaner, “Vatan Cephesi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vatan-cephesi/>, (Erişim Tarihi, 15 Mayıs 2023).

olarak hareket edenlerin peşinde koşmanın vatanperverlik hisleriyle telif-i kabil olmadığını izah ederek muhalefet saflarındaki vatandaşlarımızdan memleketin yüksek menfaatleri uğrunda ve millî tesânüdü'nün takviyesi emrinde partimiz saflarında yer almak arzusunu izhar edecekler bulunduğu takdirde, bundan büyük bir memnuniyet duyacağımızı ve kendilerine karşı çok müteşekkîr kalacağımızı ifade etmiştim. Şükranla kaydetmek isterim ki bu davet ve ricamın üzerinden kısa bir müddet dahi geçmeden memleketin her tarafından partimize kitle kitle iltihaklar başlamıştır. Üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bu dikkate şayan olay, muhalefetin takip edegelmekte olduğu karanlık ve Devlet nizamını da sarsmağa hatta mümkünse yıkmaya yöneltilen mücadelenin muhalif vatandaşlarımızdan pek çoğunun ruhlarında ne kadar menfî tesirler yaratmış bulunduğunu göstermeye kâfidir. Siyasi ihtirası olmayan bütün vatandaşlarımızca bilhassa Halk Partisi'nin iptidai geri ve yıkıcı faaliyetleri artık apaçık görülmekte ve bunların inkârcı ve kötüleyici hüviyetleriyle mücadele usulleri bütün çıplaklığı ile meydana çıkmış bulunmaktadır. İhtirasları uğrunda memleket menfaatlerini hiçe sayan politikacıları bu tehlikeli faaliyetlerinde destekleyip kuvvetlendirmekte artık devam etmemek gibi vatanperverâne bir his ile Halk Partisi'nden istifa ederek partimiz saflarında yer almak arzusunu gösteren ve şimdi aramıza katılmış bulunan yeni arkadaşlarımıza bütün partili arkadaşlarımın, hürmet ve muhabbetle kollarını açmalarını ve partimize iltihaklarından dolayı derin bir memnuniyet ve teşekkür hissi duymakta olduğumuzu her zaman her fırsatta kendilerine ihsas ve ifade etmeyi zevkli bir vazife olarak ifa etmelerini bütün arkadaşlarımızdan bilhassa rica ederim.”⁴⁵⁶

Adnan Menderes'in Vatan Cephesi çıkışı sonrası Balıkesir'in tüm ilçelerinden muhalefet kanadını bırakıp, DP'ye katıldığını bildiren pek çok vatandaş DP genel merkezine telgraflarını iletmiştir. Vatandaşların Balıkesir ilçelerinden Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bildiren telgrafların birkaçı şöyledir: 16.01.1959 tarihli telgraf: “Sındırgı Alacaatlı köyünden CHP elemanlarından İsmail Söke ve arkadaşları, Hürriyet Partisi Ocak Başkanı Ali Çelikbaş ve arkadaşları: Sayın Adnan Menderes, 52 arkadaşım ile birlikte Vatan Cephesi'ne samimiyetle iltihak etmiş olduğumuzu derin saygılarımla arz ederim.”⁴⁵⁷

18.01.1959 tarihli telgraf şöyledir: “Sındırgı'nın Kızılgür köyünden CHP

⁴⁵⁶ Bilal Tunç, “Kocaeli'nde Vatan Cephesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VIII/2 (2005), s.734-735.

⁴⁵⁷ BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:90.

Başkanı Ahmet Altınkaya, CHP ikinci Başkanı Ali Gündoğan, CMP Başkanı Vehbi Oran: Sayın Adnan Menderes 106 arkadaşım ile birlikte Vatan Cephesi'ne canı gönülden katıldığımızı, böylece köyümüzde tek bir muhalif kalmadığını derin saygılarımızla arz ederim."⁴⁵⁸

23.04.1959 tarihli telgraf: *"Edremit Akçay Mahallesi'nde Dümeke Demir Maden İşletmesi Nakliye Müteahhidi Kazım Kemalli: Sayın Adnan Menderes, Yıllarca ihmale uğramış bulunan yurdumuzu, kısa bir müddet içinde dünya devletleri seviyesine yükselten, vatandaşın hak ve hürriyetini tanıtan, DP Hükümeti'nin her icraatını takdirle karşılamaktayız. 260 kişilik maiyet ve işçimle birlikte DP Vatan Cephesi'ne katılmakla vatan ve milli vazifemizi yaptığımıza inanıyoruz. En derin hürmet ve muhabbetlerimizi sunarız.*"⁴⁵⁹

DP muhalefete karşı oluşan bu havadan faydalanarak etkili bir karşı propaganda yapmıştır. Balıkesir'de Vatan Cephesi'nin 15 şubesi açılmıştır. Bu durum Balıkesir halkının en başından beri DP'ye verdiği desteğini sonuna kadar devam ettiğinin kanıtını oluşturur.⁴⁶⁰ Vatan Cephesi şubeleri ardından Vatan Cephesi Gençlik Kolları Teşkilatları kurulmaya başlamıştır. 1959 yılı Mart ayında Balıkesir Merkez İlçe Vatan Cephesi Gençlik Kolları Teşkilatı kurulmuştur. Hekimzade Mahallesi Vatan Cephesi Gençlik Kolları Başkanı seçilen Mustafa Aksekili DP Genel Merkezi'ne göndermiş olduğu 16.03.1959 tarihli telgrafta teşkilatın açılışını şu şekilde dile getirmiştir: *"Sayın Adliye Vekilimiz Esat Budakoğlu, DP Genel İdare Kurulu Azası Balıkesir Mebusu Sayın Sıtkı Yırcalı ve beraberindeki mebuslarımızın huzurları ile Hekimzade Mahallesi'nde Vatan Cephesi Teşkilatı'nı şimdilik 160 mensubuzla kurarak faaliyete geçmiş bulunuyoruz. Açmış olduğumuz nurlu yolunuzda yürüdüğümüzü beyan eder, sonsuz sevgi ve hürmetlerimizi arz ederek ellerinizden öperim.*"⁴⁶¹

Bandırma Edincik Vatan Cephesi Teşkilatı açılışı Nisan ayında yapılmıştır. Sıtkı Yırcalı'nın açılışında bulunmuştur. Bandırma Edincik Vatan Cephesi Ocağı 148 müessis azası adına İdare Heyeti Üyesi Mehmet Ökten, Başbakan Adnan Menderes adına gönderdiği telgrafta, açılışın binlerce katılımcı eşliğinde yapıldığını bildirmiştir. Eski CHP ve HP mensubu 148 kişinin DP'ye katıldığını da bildiren Ökten, bu kişilerin

⁴⁵⁸ BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:89.

⁴⁵⁹ BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:135.

⁴⁶⁰ Aydın, agt, s.154.

⁴⁶¹ BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:102.

Vatan Cephesi Bandırma Teşkilatı'na kayıtlarının yaptırdığını da belirtmiştir.⁴⁶² Balıkesir'in ilçelerinde de hızlı şekilde teşkilatlanmaya gidilen Vatan Cephesi şubeleri ve Vatan Cephesi Gençlik Kolları Teşkilatı, 1959 yılı Ocak ayında Edremit'te de kurulmuştur. Başkan olarak seçilen Fuat Uysal, teşkilatın açıldığı anda 85 kişilik bir katılımcıya ulaştığını Adnan Menderes adına gönderilen telgrafında bildirmiştir.⁴⁶³

Balıkesir basınında tarafsız olduğu iddiasını taşıyan Ateş gazetesi DP'nin Vatan Cephesi propagandası ve çokça ilgi gördüğü iddiasının asılsız ve abartılmış olduğunu 13 Aralık 1958 tarihli yazısında şu şekilde yer vermiştir: “*Mesela 2 Aralık 1958 Salı günü Ankara Radyosunun akşam yayınında Emet'in Çavdarhisar nahiyesine bağlı Zobu Köyü'nden yüzlerce vatandaşın muhalefet partisinden istifa ederek Vatan Cephesine katıldıklarını bildirmiştir. Oysa Zobu Köyü'nün bugün 300 küsur seçmeni vardır. Bu seçmenler 1950 ve 1954 seçimlerinde tek bir kişi müstesna topyekûn DP'ye oy vermişlerdir. 1957 seçimlerinde ise 199 kişi seçime katılmış ve DP 99, CHP 50, CMP 50 rey almışlardır. 1957 seçimlerinden bu yana DP'nin 99 reyi erimiş gitmiştir. Mesela: Devlet radyosu 4 Aralık 1958 Perşembe günü öğle yemeği yayınında CHP Emet Teşkilatı'nın tamamen istifa ettiğini, Ali Osman Demir imzasıyla çekilen bir telgrafa dayanarak bildirmiştir. Hâlbuki ne Emet CHP Teşkilatı'nda, ne de Emet kazası dâhilinde Ali Osman Demir adında bir kimse mevcut değildir... Emet ile ilgili olan bu bilgiler Emet kazasının münfesi Hür Partisi başkanı Alaattin Ögütçü tarafından verilmektedir.*”⁴⁶⁴

Muhalefetin iktidara karşı tutumu sonucu kurulmuş olan Vatan Cephesi teşkilatları, halk arasında kutuplaşmayı daha da arttırmıştır. Balıkesir'de kıraathaneler dahi Vatan Cephesi'nden olanlar ve olmayanlar olarak ayrılmıştır. Muhalefet bu karşı havadan faydalanarak etkili bir karşı propaganda yapmış ve halkı bu katılımların çoğunun gerçek dışı olduğuna inandırmıştır.⁴⁶⁵ 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Balıkesir'de varlığını sürdürmüştür.

Hürriyet Partisi'nin Cumhuriyet Halk Partisi ile yapmış olduğu güç birliği sonucunda HP malları da CHP'ye devredilmiştir. 7 Aralık tarihinde Balıkesir HP il ve merkez ilçe kurulu eşyalarının devir muamelesi yapılmıştır. Pazar akşamı CHP İl ve İlçe Kurulu tarafından HP'liler şerefine Şehir Kulübü'nde 40 kişilik bir yemek ziyafeti

⁴⁶² BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:108.

⁴⁶³ BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:104.

⁴⁶⁴ “Vatan Cephesinin Temelinde Ne Var?”, *Ateş*, 13 Aralık 1958, s.1.

⁴⁶⁵ Aydın, agt, s.154.

verilmiştir. Yemekte CHP İl Başkanı Salih Zeki, arkadaşları adına HP'lileri sevgi ve muhabbetle selamlamış, kendilerine rejim davalarını gerçekleştirecek olan güç birliğini gerçekleştirdikleri için teşekkür etmiştir. Yemek davetinde Balıkesir HP'lileri vatandaşın arzuladığı iradeyi CHP'nin kuracağına inandıklarını milletin sevgi ve itimadını kazanan CHP'nin yakın bir gelecekte iktidara geleceğine sarsılmaz güvenleri olduklarını ifade etmişlerdir.⁴⁶⁶

Balıkesir'de HP Teşkilatı'nın CHP'ye katılması devam etmiş, HP Merkez Teşkilatı'nın ardından Erdek HP İlçe Bucak ve Ocak Teşkilatı da CHP'ye katılmıştır. Öte yandan Balya HP merkez ilçesi ile Karlık, Karacahisar, Kayalar, Yeni Kavak köyleri teşkilatı da CHP'ye katılmışlardır.⁴⁶⁷ HP Erdek Teşkilatı'nın ardından İvrindi İlçe Teşkilatı da CHP'ye katılmıştır.⁴⁶⁸ HP'nin Balıkesir'deki tüm teşkilatları art arda CHP'ye katılmış ve teşkilata ait malların tümü CHP'ye kaydedirilmiştir.

10 ocak 1959 tarihinde CHP Balıkesir Ege Mahallesi Gençlik Kolu Kongresi yapılmıştır. Yapılan kongrede HP'den CHP'ye girenler açıklanmış ve gösterilen arzu üzerine güç birliğine katılanlar tarafından çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Sonra kongre başkanı seçilen Tahsin Gülfiliz HP'nin CHP'ye katılması dolayısıyla İsmet İnönü'den gelen mesaj olduğunu bildirmiş ve mesajı okumuştur.⁴⁶⁹ İsmet İnönü'nün Balıkesir'den CHP'ye katılan partilere mesajı şu şekildedir: *“Güç birliğine karar veren idealistlerin birleşmesi neticesi olarak bugün Balıkesir'de Cumhuriyet Halk Partisi'ne iltihak etmiş olan arkadaşları sevinç ve güvenle karşılıyoruz. Bugün bütün memlekete mal olacak şekilde genişlemiş olan güç birliği fikrini rejim için hakiki bir selamet çevresi olduğuna şüphe yoktur. Eski ve yeni azalmasıyla Balıkesir Cumhuriyet Halk Partisi'ni iyi hazırlığından ve başarısından dolayı saygı ve sevgiyle tebrik ederim.”*⁴⁷⁰

CHP Ege Gençlik Toplantısı'nda HP, CHP ile birleşme kararını herkesin eşit olduğu ve eşit haklara sahip olmak için CHP ile fikir birliği yaptıklarını beyan etmişlerdir. Kongrede Balıkesir HP teşkilatlarının kısa zamanda CHP'ye katıldıklarını ve henüz katılım gerçekleştirmeyen Gönen HP Teşkilatı'nın da yakın zamanda kasaba ve köylerden kitle halinde CHP'ye geçişinin olacağını bildirmişlerdir.⁴⁷¹ HP ile güç

⁴⁶⁶ “CHP ve Hür.P. Arasında Güç Birliği Tamdır”, *Türk Dili*, 9 Aralık 1958, s.1.

⁴⁶⁷ “Hür.P. Balıkesir Teşkilatı'nın CHP'ye Katılması Tamamlanıyor”, *Türk Dili*, 18 Aralık 1958, s.1.

⁴⁶⁸ “İvrindi Hür. Parti Teşkilatı CHP'de”, *Türk Dili*, 16 Aralık 1958, s.1.

⁴⁶⁹ “Vilayetimizde Güç Birliği Tam Olarak Tahakkuk Etti”, *Türk Dili*, 11 Ocak 1959, s.1.

⁴⁷⁰ “İnönü'den Balıkesirli İdealistlere Gelen Mektup”, *Türk Dili*, 11 Ocak 1959, s.1.

⁴⁷¹ “CHP Ege Gençlik Toplantısı”, *Türk Dili*, 15 Ocak 1959, s.1-2.

birliği içine giren CHP'nin Balıkesir'de DP karşısındaki siyasi gücü artmıştır.

C. 1959 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

1. Sıtkı Yırcalı ve Balıkesir Milletvekillerinin Balıkesir ve İlçeler Ziyareti

DP Balıkesir milletvekilleri Eylül 1959 tarihinde Balıkesir ve ilçelerine bir gezi programı oluşturmuşlardır. Yapılacak olan bu gezi programı ile halk ile temaslarda bulunularak DP vaatleri anlatılmıştır. İlk olarak 8 Eylül tarihinde Havran ilçesine giden DP milletvekilleri Sıtkı Yırcalı, Ahmet Kocabıyıkolu, Mücteba Iştın, Arif Kalıpsızolu, Muharrem Tuncay, Ali İleri, Fuat Onat ve beraberlerinde Balıkesir Belediye Başkanı Enver Durmaz ve DP İl Başkanı Ahmet Kırımlı bulunmuştur. Havran'ın kurtuluş günü törenlerine katılan milletvekilleri sonrasında Burhaniye ilçesine gitmiş ve Burhaniye kurtuluş günü töreninde de bulunmuşlardır. Törenden sonra vatandaşlar ile temasta bulunan milletvekilleri sonrasında Ayvalık ilçesine gitmiş ve gece Edremit'e dönmüşlerdir.⁴⁷²

Milletvekilleri, 9 Eylül tarihinde Edremit'in kurtuluş törenine katılmışlardır. Saat 10.30'da Cumhuriyet alanında yapılan törene katılan milletvekilleri Belediye Başkanı Ferit Ertan'ı tebrik etmişlerdir.⁴⁷³ İlçe gezilerine Körfez bölgesinden başlayan milletvekilleri 9 Eylül de İvrindi ve kasabalarını gezerek halk ile görüşmüşlerdir. 10 Eylül tarihinde Sırrı Yırcalı, Mücteba Iştın ve Ahmet Kocabıyıkolu Sındırgı ve Bigadiç bölgesine gitmiştir. Bu bölgede iki üç gün boyunca ilçeleri gezerek halk ile buluşmuşlardır. Yine milletvekillerinden bir diğ er grup da Kepsut, Dursunbey ilçeleri bölgesine hareket etmiştir. Bu bölgeye hareket eden milletvekilleri Arif Kalıpsızolu, Muharrem Tuncay, Fuat Onat ve Mekki Sait Esen'dir. Bu grup da Kepsut, Dursunbey bölgesinde üç dört gün kadar devam edecek bir gezi yaparak, vatandaşın dilek ve ihtiyaçlarını tespit etmiştir. İki gruba ayrılarak gezilerine devam eden milletvekilleri, sonrasında hep birlikte Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Susurluk ilçeleri ile köy ve kasabalara giderek ve tetkiklerini devam etmişlerdir.⁴⁷⁴

Balıkesir DP milletvekillerinin ilçe gezilerine çıkmasının sebebi 1957 seçimlerinde muhalefetin oy oranının artmış olması ve sonrasında gerçekleş en CHP, HP birleşmesi ile muhalefetin Balıkesir'de güçlenmesidir. DP Balıkesir Milletvekilleri ilçe, köy ve kasaba ziyaretlerine çıkarak halkın nabzını tutmuş, 1950 seçimleri öncesindeki DP'nin halk ziyaretlerini tekrarlayarak, halka DP'nin halen halkın

⁴⁷² "Milletvekillerimiz Dün Geziye Başladı", *Balıkesir Postası*, 9 Eylül 1959, s.1.

⁴⁷³ "Edremit'in Kurtuluş Günü", *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1959, s.1-4.

⁴⁷⁴ "Milletvekillerimiz Kepsut, Sındırgı'da", *Balıkesir Postası*, 11 Eylül 1959, s.1-4.

yanında ve içinde olduğunu göstermek istemiştir. 1950 seçimleri öncesinde sık sık köy ve kasabalara giderek halk ile buluşan ve halkın yanında olduğunu dile getiren DP, aynı uygulamaya dönerek halk desteğini tekrardan kazanmak istemiştir.

2. Kasım Gülek'in Balıkesir Ziyareti

28 Aralık 1959 tarihinde CHP Merkez İlçe Kongresi yapılmıştır Balıkesir Emek Sineması'nda saat 13.00'da başlayan kongrede toplantıya ilçe Başkanı Mehmet Tiritoğlu açmış kongre başkanlığına ise Hasan Sarıçalı seçilmiştir. İlçe idare kurulunca çalışma raporu okunarak kabul edilmiştir. Bu sırada uçak alanından kongre salonuna gelen Kasım Gülek salona girmiş ve kendisine büyük tezahürat yapılmıştır. Sonrasında yapılan seçim sonucunda CHP İlçe Başkanlığına Mehmet Tiritoğlu idare kuruluna ise Nadir Serpen, Mehmet İmamoğlu, Mehmet Ekil, Cemil Bacakoğlu, Saffet Hallaçoğlu, Arif Davras, Hasan Gökçen ve Hüseyin Tanıdık seçilmiştir. Seçimlerden sonra söz alan muhtelif partililer büyük tezahüratla karşılanmıştır. Aydın Bolak yaptığı konuşmada son günlerin çeşitli olaylarını temas ederek DP'de genel başkan otoritesinin her şeyden üstünde olduğunu onun arzusuna uymayan hareketlerin yapılamayacağını söyleyerek seçimlerde her vatandaşın oyunu muhafaza etmesi gerektiğine işaret etmiştir. Daha sonra Kamil Tekin, Osman Erkut, Sadettin Çetinkaya adlı delegeler banka kredilerinden, diğer köy hizmetlerinden ve öğretmen aylığından şikayet etmişlerdir.⁴⁷⁵

Delegelerin istek ve şikayetlerini belirtmesinden sonra kürsüye gelen Kasım Gülek bir konuşma yapmıştır. Toplantıda bulunan herkese teşekkür edip selamladıktan sonra Gülek şunları söylemiştir: *"Bugün Balıkesir'de cidden canlı ve diri bir kongreye şahit oldum ve iftihar ettim. Böyle güzel bir kongrede bulunmakla mesut ve bahtiyarım. Hele delege arkadaşlarımın vazife seçiminde beni de yaz diye atılmaları gözlerimi yaşarttı. Biz iktidardan düştükten sonra idare kurullarına üye bulamazdık. Bugün Balıkesir'de ve yurdun her tarafında durum büyük gelişmeler göstermişti ve bununla iftihar etmemeye imkân yoktur."* Yakın zamanda CHP Genel sekreterliğinden istifa etmiş olan Kasım Gülek konuyla ilgili şunları söylemiştir: *"Biz mutlaka mevkide olduğumuz için hizmet eden insanlar değiliz. Her zaman bize düşen hizmetleri Türk milletine yapmayı vazife sayıyoruz. Dünyanın en büyük mevkii, milletin kalbinde yer almaktır. Biz kendimize sabık dedirtmekten zerrece korkmayız."* Kasım Gülek daha sonrasında seçimlere temasla, iktidarın ne zaman işine gelirse seçim yapacağını,

⁴⁷⁵ "CHP Balıkesir İlçe Kongresi Dün Büyük İlgi İçinde Yapıldı", *Türk Dili*, 29 Aralık 1959, s.1-2.

CHP'lilere Düşen görevin seçime her an için hazır olmak olduğunu belirtmiştir. Konu ile ilgili “*bizce mühim olan seçimin ne zaman yapılacağı değil, dürüst yapılmasıdır. Seçimle millet iradesi pürüzsüz meydana çıkmalıdır.*”⁴⁷⁶

Kasım Gülek'in Kongredeki konuşmasının ardından delegeler tarafından alkış ve tezahüratlar ile desteklenmiştir. Gülek'in konuşmasının ardından sona eren kongre oturumu saat 16.30'da sonlandırılmıştır. Gülek ilçe kongresinden sonra Bigadiç'e giderek oradaki partililerle hasbihalde bulunmuştur. Kasım Gülek, Bigadiç'ten dönüşünde akşam Kepsut'a uğramış, Kepsut CHP'lileri ile parti meseleleri üzerinden sohbet etmiştir. Geceyi Balıkesir'de geçiren Kasım Gülek, 29 Aralık'ta uçak ile İstanbul'a dönmüştür.⁴⁷⁷

D. 1960 Yılında Balıkesir'de Siyasi Hayat

23 Ekim 1960 yılı Nüfus sayımına göre Balıkesir toplam nüfusu 670.669'dur. Merkez İlçe nüfusu ise 69.256 kişiden oluşmaktadır. 1960 yılı itibariyle Balıkesir'in Merkez İlçe de dahil olmak üzere 17 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar: Merkez İlçe, Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gönen, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Savaştepe, Sındırgı ve Susurluk ilçeleridir.⁴⁷⁸ Yapılan nüfus sayımında okuma-yazma bilen ve bilmeyen (6 ve daha yukarı yaşlar) kişiler de tespit edilmiştir. Buna göre Balıkesir'de okuma yazma bilen kadın (90.028) ve erkek (168.608) toplam sayısı 258.636 kişidir.⁴⁷⁹

1. TBMM Tahkikat Komisyonu

DP Kurulduğu 1946 yılından iktidara geldiği 1950 yılına kadar düşünce özgürlüğünü savunmuş ve CHP iktidarını da bu doğrultuda eleştirmiştir. Ne yazık ki iktidara geldiği 1950 yılı sonrasında eleştirdiği konuma kendisi gelmiş ve Türkiye'de otoriter ve baskıcı bir tutum sergilemiştir. DP'nin otoriter zihin haritasını yansıtan en son eylemi CHP ve bir kısım basın hakkında araştırma yapmak amacıyla TBMM'de bir tahkikat komisyonu kurmak olmuştur. DP, 18 Nisan 1960'ta söz konusu komisyonu kurduktan sonra, 27 Nisan 1960'ta çıkardığı 7468 sayılı yasayla komisyona geniş yetkiler vermiştir. İktidar partisinin muhalefeti susturmak amacıyla yaptığı bu son girişime tepkiler gecikmemiştir. Komisyonun kuruluşunun ertesi günü, CHP'nin Genel Merkezi önünde ilk gösteri yapılmıştır. DP'ye yönelik tepkiler

⁴⁷⁶ “Gülek Dünkü Konuşmasında Dedi Ki:”, *Türk Dili*, 29 Aralık 1959, s.1.

⁴⁷⁷ “Gülek Dün Bigadiç ve Kepsut'a Gidip Geldi”, *Türk Dili*, 29 Aralık 1959, s.1.

⁴⁷⁸ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın No: 452, Ankara, 1963, s.15.

⁴⁷⁹ Kıpçak, *age*, s.22.

yalnızca sokak gösterileriyle sınırlı kalmamış, üniversite gibi farklı kesimler de sesini yükseltmiştir.⁴⁸⁰

Meclis tahkikat komisyonu 18 Nisan 1960 tarihinde CHP ile bir kısım basının faaliyetlerini incelemek için toplanmıştır. Yapılan toplantıda üç adet tebliğ yayınlanmıştır. Yayınlanan birinci tebliğde komisyon üyelerinin isimleri yer almıştır. Yayınlanan tebliğe göre Balıkesir Milletvekili Vacit Asena da komisyon üyesidir. Yayınlanan iki numaralı tebliğe göre Partilerin bütün faaliyetleri neredeyse sonlandırılmıştır. Partilerin bütün toplantılarını yasaklayan iki numaralı tebliğ şu şekildedir: *“Tahkikatın selameti cereyanı temin maksadı ile bütün siyasi partilerin ve buna bağlı teşekkül ve kolların her türlü kongreleri ve kademelerin bünyeleri içinde veya kademeler arasında tertip eklenecek müşterek toplantılarla alelûmum siyasi mahiyetteki toplantılar ve partilerde yeni kademeler ve teşkilat kurulması tahkikatın neticesine kadar durdurulmuştur.”* Komisyonun üçüncü tebliğine göre bütün basın organlarının Tahkikat Komisyonu hakkında yayınlayacağı her türlü haber yazı ve resim yasaklanmıştır. Konu ile ilgili yayınlanan üç numaralı tebliğ şu şekildedir: *“Tahkikatın selamete cereyanı temin maksadıyla tahkikata mevzu teşkil eden maddelerle tahkikat encümeninin vazife salahiyetlerini ve bilumum karar tedbir ve faaliyetlerine müteallik her türlü haber, havadis, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların (Türkiye Büyük Millet Meclis’i Zabıt Cerideleri hariç) bu takrirle alakalı Türkiye Büyük Millet Meclis’i müzakerelerinin her türlü vasıtalarla neşri yasak edilmiştir.”*⁴⁸¹ Yayınlanan bu üç tebliğ ile parti programları kısıtlanmış, yayınlanan kararların eleştiriye tabi tutulmaması için de tüm yayın organlarına yasak getirilmiştir.

19 Nisan tarihinde bir tebliğ daha yayınlayan Tahkikat Komisyonu İsmet İnönü’nün Meclis’te: *“Şartlar tamam olunca ihtilal meşru bir haktır”* sözleri üzerine yayınlanan dört numaralı tebliğ şöyledir: *“Memleketin ihlal etmek istenilen huzur ve asayişini korumak ve vukuat teşvik edilen kardeş kavgalarını önlemek için alınması lüzumlu tedbirleri sebepleri ile birlikte tespit etmek üzere kurulan encümenimizin daha vazifeye başladığı ilk anda hangi ahval ve şartlarla karşı karşıya getirildiğinin büyük Türk milletine duyurulması zarureti hissedilmiştir. Encümenimizin malum olduğu üzere Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun ve dahili nizamnamenin hükümlerine istinaden Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kararı ile kurulmuş ve dâhili nizamname ile müeyyed*

⁴⁸⁰ Selin Esen, “18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt:34, Sayı:267, 2010, s.168.

⁴⁸¹ “Bütün Parti Toplantıları Yasak Edildi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1960, s.1.

bulunan vazife selahiyet hudutları Büyük Millet Meclisi'nin ayrı bir kararı ile bir kere daha teyit olunmuştur. Buna rağmen bu mevzularla alakalı takdirin müzakeresi sırasında söz alan Cumhuriyet Halk Partisi lideri partisine mensup mebusların çok yakın tarihlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne tahkik ve taleplerini ihtiva eden muhtelif tahrirle müracaat etmiş olduklarını unutmuş görünerek encümenimizce vücut veren tahkikat talebinin gayrimeşru olduğundan bahsetmiş ve encümenimizi baskı rejiminin kanun dışı bir parçası kelimeleriyle tavsif etmek istemiş ve partisine mensup mebus kadrosu ile encümenimizce tarafından alınacak tedbir ve kararlara karşı mukavemet edeceğini vatandaşları da aynı yola sevk etmeye çalışacağını açıkça beyan ve ifade etmiştir..."⁴⁸²

Tahkikat Komisyonu'nun getirmiş olduğu kısıtlayıcı yasaklar, Türkiye'de DP'ye karşı günlerce sürece ve 27 Mayıs Darbesi'ne kadar götürece olaylar silsilesinin fitilini ateşlemiştir. Komisyonun açıkladığı dört tebliğ sonrası tüm yurttan özellikle üniversite öğrencileri örgütlenerek DP'ye karşı miting hareketlerine başlamıştır. Ülke içerisindeki kin ve nefreti bitireceği düşünülmüş olarak oluşturulan Tahkikat Komisyonu, DP'ye yönelik protestoların artışını ve ülke içerisindeki kutuplaşmanın artmasına sebebiyet vermiştir.

a. Yurt Geneline Öğrenci Olayları

TBMM Tahkikat Komisyonu'nun getirmiş olduğu parti faaliyetleri ve basın yayın yasağı sonrası, 27 Nisan'da ise büyük tartışmaların ardından komisyona geniş yetkiler tanıyan "Salahiyetler Kanunu" kabul edilmiştir. Salahiyetler Kanunu'nun TBMM'de kabul edilmesinden bir gün sonra İstanbul'da, iki gün sonra da Ankara'da binlerce öğrencinin katılımıyla hükümeti protesto gösterileri başlamıştır.⁴⁸³

28 Aralık'ta Ankara ve İstanbul'da meydana gelen öğrenci hadiseleri sebebiyle İçişleri Bakanlığı konuyla ilgili ilk tebliğini yayınlamıştır. Yayımlanan tebliğde özetle: 28 Nisan günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde cereyan eden hadiseleri protesto etmek üzere İstanbul Cumhuriyet Halk Partisi Gençlikkolu Teşkilatı tarafından Beyazıt'ta bir yürüyüş yapılacağı emniyetçe haber alınmış ve toplantının yapılacağı yerde gerekli tedbirler alınmıştır. Saat 10.00'da Hukuk Fakültesi amfisinde bir öğrencinin kürsüye çıkarak hoparlör ile tüm öğrencileri bir gün evvel TBMM'de olan

⁴⁸² "M. Tahkikat Encümeni Bir Tebliğ Daha Neşretti", *Türk Dili*, 21 Nisan 1960, s.1.

⁴⁸³ Sema Akılmak Topçu ve Selçuk URAL, "27 Mayıs Darbesi Sürecinde Basında İstanbul-Ankara Öğrenci Olayları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:25, Sayı:4, 2021, s.1676.

hadiseleri protestoya davet etmesi ile başlayan gösteri kısa zamanda üniversite binasına ve bahçesine yayılmıştır. Gençler kendilerine dağılmalarını ihtar eden polis kuvvetlerini taş ve silahlarla saldırıda bulunmuşlar ve ilk anda üç polis memurunu yaralamıştır. Üniversite öğrencilerinin toplantısını önlemek üzere ordudan yardım istenmiş ve öğrenciler gaz bombaları kullanılarak üniversite binası ve bahçesinde kordon altına alınmıştır. Fakat etraftaki kalabalığın toplanması ve öğrencilerin arasına karışan bir takım partizan şahısların teşvikiyle gösteri genişlemiş ve gösteriyi engellemeye çalışan emniyet güçleri saldırıya uğramıştır. Öğrenci grubunun Beyoğlu tarafına geçmelerini önlemek için Galata ve Unkapı köprüleri açılmıştır. Sonrasında Vilayet Konağı'na yürüyen bu topluluk emniyet güçlerinin ve askerlerin ortak çalışmaları ile püskürtülmüştür. Burada yakalananların ceplerinde önceden hazırlanarak dağıtılmış bulunan CHP rozetleri bulunmuştur. Şehirde saat 17.00'dan itibaren normal hayata dönmüştür. Suçluların bir kısmı yakalanmış, diğerlerinin de tespit işlemlerine devam edilmiştir. Bu hadiseler sırasında on beş polis memuru yaralanmış, yaralanan polis memurlarından birisi ise ağır yaralanmıştır. Göstericilere gelince bunların arasından Orman Fakültesi öğrencilerinden olduğu tespit edilen Turhan Emekli ölmüştür. İki ağır olmak üzere on altı gösterici öğrenci yaralanmıştır.⁴⁸⁴

Yaşanan olaylar sonrasında İstanbul Örfi İdare Kumandanlığının almış olduğu karar ile üniversiteler bir ay tatil edilmiştir. Bununla birlikte alınan kararda Saat 23.00 ile 04.00 arasında sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.⁴⁸⁵ Yaşanılan olaylar sonrasında Başbakan Adnan Menderes İstanbul'da meydana gelen olaylar dolayısıyla Ankara ve İstanbul radyolarında bizzat vatandaşa hitap etmiştir. Başbakan Menderes konuşmasında böyle zamanlarda bir taraftan memlekette karışıklıklar çıkarmak isteyen zümrenin diğer taraftan da memleketin düşmanlarının el ele vererek hakikat bir de ilgisi olmayan şayialar ortaya attıklarını söylemiş ve bunlara inanmanın caiz olmadığını ilave etmiştir. Bunlara mahal vermemek için vatandaşların bu bedduaları yalnız bırakmalarını ve gerekirse hükümet makamları ile vazifeleri haberdar etmelerini vatandaşlardan rica eden Menderes, bu gibilerin nizamla ve devlete karşı gelmenin ne demek olduğunu anlayacaklarını fakat çok geç olacağını da sözlerine ilave etmiştir. Adnan Menderes sözlerini, memleketin ve vatandaşların huzur ve sükunu ile oynayanların cezalandırılmalarında hükümetin kararlı olduğunu bir kere daha

⁴⁸⁴ “Hadiselere Sebep olanlar Yakalandı”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960, s.1.

⁴⁸⁵ “Yüksek Okullar Bir Ay Tatil Edildi”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960, s.1.

belirterek bitirmiştir.⁴⁸⁶

DP aleyhine yapılan gösterilerden en çarpıcı olanı ise 555 K diye bilinen gösteridir. Ankara’da hemen her akşam Sıhhiye-Kızılay arasındaki bulvara toplanan göstericiler korsan gösteri yapmıştır. Her akşam saat beş ve yedi sıralarında polisler ve askerler; trafiğin en sıkışık olduğu sıralarda herhangi bir köşeden, “*Hürriyet, hürriyet, Menderes istifa!*” diye hep bir ağızdan bağırarak çıkacak nümayişçileri karşılamak için kol gezmiştir. Polisler ve askerler caddeleri kordon altına alıyor, ara sıra göz yaşartıcı bomba kullanmış, birkaç öğrenci tutuklanmıştır. Beşinci ayın beşinde saat beşte Kızılay’da” anlamına gelen 555 K parolasıyla Ankara Kızılay’da Harbiyeli öğrencilerin de katıldığı bir gösteri yapılmıştır. Atlı polislerle askerî birliklerin geniş güvenlik tedbirleri aldığı gösterilerde öğrencilerle polisler arasında çatışmalar yaşanmış ve polis göz yaşartıcı bomba kullanarak kalabalığı dağıtmaya çalışmıştır. Bu sırada Ulus tarafından gelmekte olan ve Bayar ile Menderes’i taşıyan resmi araçların, kalabalığın içerisinde kalma ihtimaline karşı Lozan Meydanı’ndaki görevli trafik polisine araçları Necati Bey caddesine yönlendirmesi talimatı verildi. Ancak konvoy kavşağa ulaştığında Bayar’ın müdahalesi ile araçlar göstericilerin olduğu yere doğru hareket etti. Kalabalığın içerisinde araçtan inen Bayar ve Menderes, göstericilerin protestoları ile karşılaştılar. Koruma polislerinin zor anlar yaşadığı bu ortamda, bazı göstericiler Başbakan Adnan Menderes’in yakasına yapışarak tartakladılar. Kravatı bir yana kayan Başbakan bu kez göğsünü açmıştı: “*Öldürecek misiniz beni, hadi, öldürün bakalım*” diye bağırmıştır. Protestoların, istifa sloganlarının ve itiş kakışların yaşandığı olaylarda polisler, Menderes’i korumak için büyük bir uğraş vermiştir. Nihayet Emniyet Birinci Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu, Başbakanı, yol kenarında duran ve gazeteci Emin Karakuş’a ait bir arabaya bindirerek oradan uzaklaştırılmıştır.⁴⁸⁷

Yurt genelinde DP aleyhine olaylar cereyan ederken Balıkesir’de de durum farklı olmamıştır. İstanbul hadiselerinden sonra Balıkesir’de de siyasi propaganda yapanlar hakkında takibata başlanmıştır. Balıkesir gazetelerinde DP aleyhine hiçbir yazı yayınlanamamıştır. Balıkesir’de çıkan Ateş gazetesi 29 Nisan tarihinde “*Cumhurbaşkanı istifa etti. İskambil yüzünden kavga eden DP’liler hastaneye girdiler*” başlıklı yazılarından dolayı gazetenin sahibi Cahit Albayrak ve yayın

⁴⁸⁶ “Başvekil De Radyo İle Vatandaşlara Hitap Etti”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960, s.1-4.

⁴⁸⁷ Ali Dikici, “27 Mayıs 1960 Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:89, (Temmuz 2014), s.25-26.

müdürü gözaltına alınarak ifadeleri alınmıştır.⁴⁸⁸ Tüm parti propagandalarının yasaklanmış olmasına rağmen Balıkesir’de DP propagandası yapan Balıkesir Postası gazetesi propaganda ve DP lehine yayıncılık yapmaya devam etmesine rağmen hakkında hiçbir kanuni tahkikat başlatılmamıştır.

Tüm yurttan meydana gelen olaylar sonrasında DP Balıkesir milletvekili Mücteba Iştın istifa etmiştir. Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı’nın da istifa edeceği söylentileri çıksa da sonrasında bu iddiaları kendisi yalanlamıştır.⁴⁸⁹ İstanbul’da meydana gelen öğrenci olayları sonrasında Balıkesir gençleri de kayıtsız kalmayarak bir sessiz yürüyüş yapmıştır.

b. Balıkesir’de Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Sessiz Yürüyüşü

3 Mayıs tarihinde saat 17.00’da Necati Eğitim Enstitüsü öğrencilerinden 150 kişilik bir grup sessiz yürüyüş yapmışlardır. Öğrenciler okul binasından topluca çıkarak doğumevi önünden Atatürk Parkı’na gelip burada Atatürk’ün büstü önünde İstiklal Marşı söylemişler ve sonra İstasyon Meydanı’ndan Milli Kuvvetler Caddesi’ne geçmişlerdir. Polisin yürüyüşten haberdar olması üzerine önlemler alınmış yürüyüş kafilesini polisler takip etmiştir. Sessiz yürüyüş herhangi bir hadise olmadan sona ermiştir.⁴⁹⁰

Eğitim Enstitüsü gençlerinin yapmış olduğu sessiz yürüyüş kanuna aykırı hiçbir unsur içermemesine rağmen gösteri ve yürüyüşün kanuna aykırı bulunarak ağır ceza mahkemesine sevk edilmişlerdir. Yapılan tahkikatta sessiz yürüyüşün sebebi siyasi mahiyetli görülerek 7468 sayılı kanunun üçüncü maddesine göre yürüyüşü tertipleyen öğrenciler hakkında kanuni muamele yapılmıştır. On bir öğrenci ağır ceza mahkemesine sevk edilmiştir. Diğer taraftan bu yürüyüşe iştirak eden diğer öğrencilerin kimlikleri tespit edilmesi için Cumhuriyet Savcılığı’nca Emniyet Müdürlüğü’ne gerekli yazı yazılmıştır. Yürüyüşe katıldıkları iddia edilen ve kimliği tespit edilip mahkemeye verilen öğrenciler şunlardır: İsmet Sümer, Hasan Süloğlu, İsmail Bayram, Şükrü Göktepe, İdris Berker, Ömer Ediboğlu, Göçer Ertuğ’un, Fuat Yaşar, Hikmet Saral, Salih Karakaya, Süleyman Gökbulut.

4 Mayıs tarihinde öğleden sonra Ağır Ceza Mahkemesi’nde sanıkların ilk duruşması yapılmış ve on bir sanık, hadisenin olduğu sırada başka yerlerde olduklarını

⁴⁸⁸ “Şehrimizde Siyasi Propaganda Yapanlar Hakkında Takibata Başlandı”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1960 s.1.

⁴⁸⁹ “Sıtkı Yırcalı Hakkında Çıkarılan Yalan Haberler”, *Balıkesir Postası*, 2 Mayıs 1960, s.1.

⁴⁹⁰ “Gençler Dün Balıkesir’de Sessiz Yürüyüş Yaptılar”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1960, s.1.

ve yürüyüş ile toplantıdan haberleri olmadığını, bunları ispat edeceklerine iddia etmişlerdir. Sonrasında şahit olarak Necati Eğitim Enstitüsü öğretmen ve müdür yardımcılarında Mustafa Naci, Enis Ateşen, Fehmi Oyvat dinlenmişlerdir. Şahitler öğrencilerin idarece başka okullara gönderilen iki arkadaşları için idareyi protesto etmek amacıyla bir toplantı yapacaklarının idarece haber alındığını ve müdür Adnan Çakmak öğrencilere nasihat ederek yatırdığını ve adı geçen saatlerde caddelerde toplu olarak yürüyüş yapan öğrencilere rastlamadıklarını söylemiştir. Daha sonra iddia makamı yüksek mahkemenin vereceği karara göre duruşmaya sanıkların mevkufen devam edilmesini istemiştir bu talebe sanık avukatlarının da itirazı üzerine celse bir müddet tatil edilmiş ve hakimler heyetinin müzakerelerinden sonra talepler edilmiştir. Ayrıca diğer şahitlerin dinlenmesi kimliklerinin tespiti ve sanıkların başka suçlarının olup olmadığını araştırılması için mahkemenin Mayıs ayına ertelenmesine karar verilmiştir⁴⁹¹

Yapmış oldukları yürüyüşte hiçbir parti aleyhinde bir hususta bulunmayan öğrencilerin Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanması iktidarın 1950 öncesi “fikir özgürlüğü” vaadini boşa çıkardığının kanıtıdır. Balıkesir’de gözaltına alınan öğrencilerin beraat etmesi, 27 Mayıs Darbesi sonrasında olmuştur. Meclis’te başlayan siyasi buhranın etkisi kısa sürede tüm ülkede önüne geçilemez bir kargaşa ve kutuplaşmaya itmiş, bunun sonucunda ise kötü gidişata ordu el koymuştur.

2. 27 Mayıs 1960 Darbesi

Ülkenin içinde bulunduğu durumdan kaygı duyan Türk Silahlı Kuvvetleri 3 Mayıs 1960 tarihinde Millî Savunma Bakanına hükümette değişiklik yapılmasını, İstanbul ve Ankara Valileri ile emniyet müdürlerinin değiştirilmesini, Tahkikat Komisyonları kuran kanun da dâhil olmak üzere antidemokratik tüm kanunların yürürlükten kaldırılmasını, vatandaşların hürriyet ve eşit muamele hakkına riayet edilmesini, tutuklu gazetecilerin çıkarılacak bir af yasasıyla salıverilmesini içeren bir muhtıra vermiştir. 1960 Mayıs’ının ikinci haftasından itibaren yurt içi gezilere ağırlık veren Başbakan Adnan Menderes, ziyaret ettiği il ve ilçelerde halka hitaben yaptığı konuşmalarda CHP’yi ve onun gençlik örgütünü isyan, fitne, fesat ve anarşik olayların tahrikçisi ve sorumlusu olarak gördüğünü, CHP’nin seçimsiz ve kural dışı yöntemlerle iktidara gelmeye çalıştığını, millet iradesiyle iktidara gelenlerin seçim dışı yöntemlerle iktidardan uzaklaştırılamayacağını ifade etmiştir. 27 Mayıs 1960 gecesi

⁴⁹¹ “Şehrimizde Sessiz Yürüyüş Yapanlar Mahkemeye Verildi”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1960, s.1-4.

gerçekleştirilen askeri darbenin hemen ardından radyodan yayınlanan bildiriyle demokrasinin içine düştüğü buhran ve üzüntü verici son hadiseler nedeniyle kardeş kavgasına meydan vermemek için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin memleketin idaresini ele aldığı duyurulmuştur.⁴⁹²

Kara, Deniz ve Hava Silahlı Kuvvetlerinin ortak kararı ile hükümet idaresi ele alınmış ve bu silahsız ve kansız olarak yapılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri ordunun yönetime el koyduğu haberini Ankara İstanbul ve İzmir Radyoları vasıtası ile sabaha karşı üçten itibaren yaymaya başlamıştır.⁴⁹³ Albay Alparslan Türkeş tarafından darbe gecesi radyodan okunan bildiri şu şekildedir: *“Aziz Vatandaşlar! Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır. Bu harekete Silahlı Kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hâkimliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak, idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa ve zümreye karşı değildir. İdaremiiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun her vatandaş, kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların partilerin üstünde, aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle, anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve millî varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir. Kabineye mensup şahsiyetlerin Türk Silahlı Kuvvetlerine sığınmalarını rica ediyoruz. Şahsi emniyetleri kanun teminatı altındadır. Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamıyla riayettir. Büyük Atatürk'ün 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Tekrar ediyoruz; düşüncelerimiz, yurtta sulh, cihanda sulhtur. Türkiye dâhilinde bütün garnizonlardaki garnizon komutanları o yerin mülki ve askeri*

⁴⁹² Mehmet TEMEL ve Yasemin DOĞANER, “27 Mayıs 1960 Darbesi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/27-mayis-1960-darbesi/>, (Erişim Tarihi, 12 Şubat 2023).

⁴⁹³ “Ordu Dün İdareyi Eli Aldı”, *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960, s.1.

idaresine el koyacaklar ve vatandaşların her hususta emniyetini sağlayacaklardır."⁴⁹⁴

13 Haziran'da radyodan ilen edilen 38 kişilik Milli Birlik Komitesi (MBK) üyeleri, 5 general, 9 albay, 6 yarbay, 11 binbaşı ve 7 yüzbaşidan oluşuyordu. Darbe hiyerarşi dışı bir müdahale olduğundan rütbeleri farklı ve yaşları 27 ile 65 arasında olan bu MBK üyesi subaylar, 24 Haziran'da yemin ederek Meclis binasında görevlerine başlamıştır.⁴⁹⁵

Darbe sabahı Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan, Bakanlar Kurulu ve Tahkikat Komisyonu üyeleri, DP Milletvekilleri gözaltına alınarak Harp Okulu binasına götürülmüş, siyasal partilerin faaliyetlerine son verildiği duyurulmuş, Başbakan Adnan Menderes de Kütahya'da gözetim altına alınmıştır. Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun, üst rütbeli bazı asker ve bürokratlar, emniyet görevlileri de tutuklanmış ve yargılanmak üzere Yassıada'ya götürülmüşlerdir. Darbenin ardından 12 Haziran 1960 tarihinde kabul edilen 27 maddelik 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında bir nolu geçici kanunla Millî Birlik Komitesi ve Yüksek Adalet Divanı oluşturulmuştur. Yassıada'da 14 Ekim 1960'ta başlayıp 15 Eylül 1961'de sona eren yargılamalarda tutuklu sanıklar, anayasayı ihlal, vatana ihanet, Meclis iç tüzüğünün değiştirilmesi, Kırşehir'in ilçe yapılması, CHP'nin mallarına el konulması, haksız kredi tahsisi vs. gibi suçlardan hüküm giymişlerdir. Duruşmalarda 592 sanıktan 288'i için idam istenmiş, ancak, 15 sanığa idam, 31'ine müebbet, 418 sanığa çeşitli cezalar verilmiştir. Haklarındaki idam kararları oybirliği ile alınan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın cezaları 16 Eylül'de, Başbakan Adnan Menderes'inki 17 Eylül'de infaz edilmiş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'inki ise yaş haddi nedeniyle müebbet hapse çevrilmiştir.⁴⁹⁶

a. Balıkesir'de Darbenin Karşılması

Balıkesir'de 27 Mayıs darbesi sonrasında Balıkesir Garnizon Kumandanlığı bir tebliğ yayınlanmıştır. Yayınlanan tebliğe göre Balıkesir halkının ikinci bir emre kadar dışarıya çıkmamasını ve dışarıda bulunanların en kısa zamanda evlerine

⁴⁹⁴ Hamit Emrah Beriş, *Millî İradeye ve Demokrasiye İlk Darbe 27 Mayıs 1960*, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2022, s.153.

⁴⁹⁵ Şerif Demir, "27 Mayıs 1960 Darbesinin Gölgesinde Milli Birlik Komitesi ile Silahlı Kuvvetler Birliği Arasındaki Güç ve İktidar Kavgası", *18. Türk Tarih Kongresi Cilt 6*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018), s.751.

⁴⁹⁶ Temel ve Doğaner, *agm*, s.5.

gitmelerini dışarıda üç kişiden fazla toplu halde bulunulmaması gerektiği bildirilmiştir.⁴⁹⁷

29 Mayıs'ta kaldırılan tedbir ve yasaklar ile Balıkesir gündelik yaşantısına geri dönmüştür. Otobüs seferleri, dükkanlar ve müesseseler her zamanki gibi aynı saatte açılmıştır. Yapılması önceden karar verilmiş (siyasi toplantılar hariç) konser, müsamere, spor hareketleri sergi ve sinemalara saat 21.00'a kadar müsaade edilmiştir.⁴⁹⁸

Balıkesir, Çanakkale, Manisa ve İzmir valilikleri Ege Bölgesi Milli Kuvvetler Başkanlığına bağlanmıştır. 28 Mayıs'ta Ordu Donatım komutanı Tuğgeneral Kerim Akalın Balıkesir'e gelmiş ve Vali Kazım Arat vazifeden alınarak geçici olarak yerine getirilmiştir. Asgari Vali Akalın göreve başladığı gün, daire müdürlerini İl Umumi Meclis salonunda toplamış ve kendileri ile konuşma yaparak olaylara dair izahat vermiştir.⁴⁹⁹

29 Mayıs tarihinde Balıkesir istasyonundaki Garnizon komutanlığı binasındaki bayrak indirme törenine Balıkesirli gençler de katılmış ve coşkulu tezahüratlarda bulunmuşlardır. Askeri bandonun caddeden geçtiğini gören gençler ve halk heyecanla şu ordu mensuplarını alkışlamıştır. Daha sonra bando Cumhuriyet alanında milli marşlar çalmış halk da bandoya katılmıştır. İstiklal Marşı ile Garnizon binasındaki bayrak saygıyla indirilmiştir.⁵⁰⁰

Balıkesir'de 31 Mayıs tarihinde tüm genç köylü şehirli vatandaşların katıldığı bir açık hava toplantısı düzenlenmiştir. Saat 12.00'da yüksek tahsil gençleri ve kalabalık şehirli, köylü halk, Ali Hikmet Paşa Meydanı'nda toplanmıştır. Bandonun çaldığı muhtelif marşlarla ve Dağ Başını Duman Almış marşı, halkın da katılımıyla söylenmiştir. Bayrakları sallayarak eğlenen halk Atatürk resimlerini ellerinde sallayarak orduya desteklerini bildirmişlerdir. Toplantı meydana halkın katılımı ile kurban kesilmiştir. Tekbirle kesilen bu kurban kesimi sırasında hürriyet uğruna canını vermiş genç şehitler şükranla ve minnetle anılmıştır.⁵⁰¹

2 Haziran tarihinde Balıkesir'de Hürriyet Bayramı adı altında halkın yoğun katılımı ile orduya destek için bir Hürriyet Mitingi düzenlenmiştir. Türk Dili

⁴⁹⁷ “Balıkesir Garnizon Kumandanlığının Tebliği”, *Balıkesir Postası*, 28 Mayıs 1960, s.1.

⁴⁹⁸ “Şehirde Normal Hayat Avdet Etti”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960, s.1-4.

⁴⁹⁹ “Balıkesir Halkı Olayları Vatanseverlikle, Şuurla Karşıladi”, *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960, s.1-2.

⁵⁰⁰ “Balıkesir Sevinç Günleri Yaşiyor”, *Türk Dili*, 31 Mayıs 1960, s.1.

⁵⁰¹ “Balıkesir Dün De Sonsuz Bir Bayram Sevinci Yaşadı”, *Türk Dili*, 1 Haziran 1960, s.1.

gazetesine göre halk hep birazdan “kahrolsun diktatörler” sloganları atmışlardır.⁵⁰²

27 Mayıs darbesinden sonra yeni askeri belediye başkanı olarak atanan Şemsi İlder 3 Haziran tarihinde belediye nikah salonunda esnaf dernekleri başkanları ile bir toplantı yapmıştır. Yapılan toplantıda esnaflara her türlü desteğin sağlanacağını belirten Belediye Başkanı şunu söylemiştir: “*meşru hakından fazla kazanç sağlamak isteyenler ağır cezalara çarptırılacaktır.*” Gece gündüz vatandaşın emrinde olduğunu belirten Belediye Başkanı esnaf dernekleri tarafından desteklenmiştir.⁵⁰³ Darbe sonrası geçici olarak Balıkesir valisi olarak atanan Tuğgeneral Kerim Akalın yerine içişleri bakanlığı tarafından eski valilerden Sait Koçak tayin edilmiştir.⁵⁰⁴

27 Mayıs Sonrasında 1957 yılı Balıkesir CHP milletvekili adayı Cevdet Demiray Türk Dili gazetesinde yazmış olduğu köşe yazısında “Güneş Doğdu” başlığı atarak şunları belirtmiştir: “*Şanlı Türk ordusu milli hakimiyete bir kere daha sahip çıktı. Kara günlerden sonra doğan hürriyet güneşi, ordumuzun Türk milletine paha biçilmez armağanıdır. Vatan baştan başa iki gün içinde büyük ferahlığa sonsuz sevince gark oldu.*”⁵⁰⁵ MBK darbe bildirisinde tüm partilere eşit yaklaştığını belirtse de hedef alınan asıl unsur, iktidar DP’dir. Tüm halkın bilincinde olduğu bu yaklaşımdan dolayı Balıkesir CHP’lileri ordunun yönetime el koymasını sevinçle karşılamışlardır.

b. Sıtkı Yırcalı’nın Yargılanma Süreci

27 Mayıs askeri darbesi sonrası başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes olmak üzere, DP milletvekili ve teşkilat üyeleri hakkında tahkikat kararı çıkartılmıştır. Balıkesir’de DP Teşkilatı’nın önemli bir ismi olan Sıtkı Yırcalı darbe sonrası milli birlik komitesi tarafından gözaltına alınmıştır. Gözaltı sonrasında serbest bırakılan Sıtkı Yırcalı basına şu beyanatı vermiştir: “*Daima milletimizin hizmetinde şerefli vazifeler görmüş olan şanlı ordumuzun, son hadiselerde kısa zamanda elde ettiği sonuçların yurdumuz, milletimiz ve demokrasimiz için hayırlı ve başarılı olmasını candan diliyorum. Halen partilerin siyasi faaliyetleri durdurulmuştur. Yeniden izin verilince Demokrat Parti de programını yazısı ve özüyle gerçekleştirmek için bütün teşkilatıyla çalışmaya başlayacaktır. Fakat bugün hepimize düşen ilk vazife milli birlik komitesince ifade edilen dürüst ve tarafsız seçimleri huzur*

⁵⁰² “Balıkesir’in İçten, Sonsuz Sevinci”, *Türk Dili*, 3 Haziran 1960, s.1.

⁵⁰³ “Yeni Askeri Belediye Reisimiz Dün Esnaf Teşekkülleri Reisleri İle Bir Toplantı Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1960, s.1-4.

⁵⁰⁴ “Yeni Valiler Tayin Edildi”, 10 Haziran 1960, s.1.

⁵⁰⁵ Cevdet Demiray, “Güneş Doğdu”, 29 Mayıs 1960, s.1.

ve sükûn içinde sağlayacak maddi ve manevi şartların yaratılmasına yardım etmektir. Bu bakımdan da gerek merkez, gerek taşrada bulunan bütün partili arkadaşlarımın benimle aynı düşüncede olduklarına inanıyorum.”⁵⁰⁶

Sıtkı Yırcalı serbest bırakılmasından iki gün sonra gözaltına alınmıştır. Yırcalı, konu ile ilgili şunları belirtmiştir: *“Beni Tahkikat Komisyonu ile ilgili olarak soruşturmaya götürdüler, birkaç defa komisyonun kuruluşunda demokratik prensiplere ve o günün siyasal koşullarına uygun bulunmadığım için, gerçeği kurulda da bir milletvekili olarak encümende de itirazlarda bulunmuştum. Soruşturmalarda ve daha sonra duruşmalarda, savunmada tekrar tekrar belirttim. 1924 anayasasına göre bir kanunun anayasaya aykırı olup olmadığı, anayasa komisyonunda tartışılıp karara bağlanır. Böyle bir karar Meclis’te kabul edildikten sonra o karar anayasaya uygunluk doğrultusunda ise kesindir. Hukuk ve siyasal felsefe bakımından belki aksi tartışılabilir. Fakat, pratik ve soyut hukuk açısından anayasaya aykırılık iddiası söz konusu olamaz. Bütün bu sorgu ve duruşmalarda ben bu kanaatimi açıklayınca durmadan Meclis komisyonundaki konuşmamı ileri sürerek kanunun anayasaya aykırılığı beyanında bulunmam için baskılar yaptılar. Hatta bu nedenden ötürü 2 defa ışıklı odaya gittim.*”⁵⁰⁷

DP iktidarı sürecinde bakanlık da dahil olmak üzere pek çok önemli görevler üstlenen Sıtkı Yırcalı Demokrat Parti Meclis grubunun tamamının yargılandığı Anayasayı İhlal Davası ve Gayrimeşru Servet İktisabı davaları başta olmak üzere Usulsüz Değirmen Davası, Halkı Silahlandırma ve Görevi Kötüye Kullanma Davalarında yargılanmıştır. Anayasayı İhlal Davası en uzun süre devam eden ve içeriğinin genişliği ile en fazla dikkat eden davadır. Yırcalı’yı Anayasayı İhlal Davasında en fazla rahatlatan husus, iktidar yıllarında Zaman zaman DP yöneticilerine karşı takındığı muhalif tutum olmuştur. Anayasayı İhlal davasının en önemli başlıkları haline gelen Tahkikat Encümeninin kurulması ve Salahiyet Kanunun çıkarılması noktasında çekimser kalan hatta 90’lık ve 28’lik takrirlerle aykırı fikirlerini toplu olarak açıklayan grubun önde gelen isimlerinden olan Yırcalı, dava sırasında bu argümanlar üzerinden bir savunma gerçekleştirmiştir. Savunmasındaki edebi, etkileyici tutumu dava dosyaları incelendiğinde ve diğer vekillerle kıyaslandığında dikkat çeken Yırcalı kusurlarının olabileceğini ancak asla “vatana ihanet” etmediğini üstüne basarak belirtmiştir. Dava sonucunda dört yıl civarında bir ceza alan Yırcalı’nın

⁵⁰⁶ “Nezaret Altına Alınan Sıtkı Yırcalı Serbest Bırakıldı”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960, s.1-4.

⁵⁰⁷ Şeremetli, *age*, s.65.

bu süreçten sonra da siyasi hayattaki faaliyetlerinin devam etmiştir.⁵⁰⁸

c. Partilerin Ocak ve Bucak Teşkilatlarının Kaldırılması

6 Temmuz 1960 tarihinde milli komite tarafından partilerin ocak ve bucak teşkilatlarının kaldırılmasına dair bir kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan kanuna göre partilerin sadece genel merkezi ve ilçe teşkilatlarına izin verilmiştir. 6 Temmuz tarihinde Resmî Gazetede yayınlanan kanunda belirtildiği üzere partilerin kadın ve gençlik kolları olabilecektir. Kanuna aykırı hareket eden partilere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilecektir. Siyasi partiler faaliyetlerine müsaade edildikten bir ay zarfında tüzüklerine bu kanuna göre değiştirme müddeti koyulmuştur.⁵⁰⁹

Geçici kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Balıkesir parti teşkilatları da kanuna uygun hareket etmeye başlamıştır. Karar sonrası partilerin ocak ve bucak teşkilatları kapatılmış ve eşya ve defterlerinin kaldırılıp parti teşkilatlarına teslim edilmiştir.⁵¹⁰

d. Balıkesir’de Hürriyet Mitingi

8 Temmuz Cuma günü Balıkesir’de büyük bir Hürriyet Mitingi düzenlenmiştir. 7 Temmuz saat 10.00’da Milli Eğitim Müdürlüğü’nde bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda miting tertip komitesi ile bazı dernek ve diğer temsilcileri ve Balıkesir basın mensupları da hazır bulunmuşlardır. Yapılan toplantıda 8 Temmuz’da gerçekleşecek mitingin programı belirlenmiştir.⁵¹¹

Mitingin yapıldığı 8 Temmuz’da bütün resmi ve özel kurum temsilcilerine ait topluluklar ellerinde bayraklar ve dövizler ile birlikte saat 16.00’da belediye önünde toplanmıştır. Belediyeden hareketle Atatürk Caddesi’ni takiben Zağnos Paşa Caddesi, Vicdaniye Mahallesi, Muharrem Hasbi Lisesi ve Gazi Caddesi’nden geçilerek Cumhuriyet Meydanı’na gelinmiştir. Kortejin önünde bando ve bayraklar onu takiben ordu mensupları bulunmuştur. Binlerce halkın katılmış olduğu mitinge İstiklal Marşı söylenerek başlanmıştır. Törende Balıkesir Valisi Sait Koçak yapılan inkılabın manası ve önemini belirten bir konuşma ile açılmıştır. Valinin ardından Türk Ordusu adına Teğmen Selahattin Sayan konuşmuş ve özetle şunları söylemiştir: “27 Mayıs teneffüs ediyoruz bugün. Vatanım beni de al... dalgalsın ufuklar da aşık olduğum hilal”

⁵⁰⁸ Beral Alacı, “Demokrat Parti Balıkesir Mebusu Sıtkı Yırcalı’nın 27 Mayıs Sonrası Yargılanması”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:49, 2020, s.99-100.

⁵⁰⁹ “Partilere Ait Kanun Çıktı”, *Balıkesir Postası*, 7 Temmuz 1960, s.1.; “Dört Geçici Kanun Dün Yürürlüğe Girdi”, *Balıkesir*, 7 Temmuz 1960, s.1.

⁵¹⁰ “Siyasi Partilerin Ocak, Bucak Levhaları İndirilmeye Başlandı”, *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1960, s.1-4.

⁵¹¹ “Hürriyet Mitingi Bugün”, *Balıkesir*, 8 Temmuz 1960, s.1.

diyerek söze başlayan bir konuşma yapmış ve sık sık alkışlanmıştır.⁵¹²

Teğmen Sayan'ın ardından gençlik adına Ahmet Söğütlü heyecanlı bir konuşma yapmıştır. Öğretmenler adına Atıf Özden, Niyazi Çalışkan ve baro adına Avukat Celal Göker konuşmuştur. Hürriyet Mitingi'nde milli şair Behçet Kemal Çağlar da kürsüye gelmiştir. Kürsüye çıkışı alkışlarla karşılanan Behçet Kemal Çağlar 27 Mayıs inkılâbının mana ve önemini belirten güzel bir konuşma yaparak: “...*ortaya çıkan rezaletleri hırsızlıkları karşısında hala onlara inananlar ve onlardan bir şey bekleyenler varsa alçaktırlar onlar vatan hainidir.*” Mitingde Nadide Keskin adında küçük bir kız da şiir okumuştur. Konuşmalar sonunda bando eşliğinde Atatürk madalyonuna gidilmiştir. Madalyona çelenk konmasından ve yapılan saygı duruşundan sonra Hürriyet Mitingi sona ermiştir.⁵¹³

“DP'nin Kalesi” sıfatı 1950-1960 yılları arasında iktidarın göz bebeği olan Balıkesir halkı, 27 Mayıs sonrası DP'yi tamamen unutmuş kin ve nefret beslemiştir. Darbenin hemen ardından Balıkesir halkı tarafından orduya her fırsatta teşekkür edilmiş ve Hürriyet Mitingi'ne gelinceye kadarki sürede de pek çok kez orduya destek toplantısı yapılmıştır.

e. Milli Birlik Komitesi Üyesi Numan Esin'in Balıkesir Ziyareti

Milli Birlik Komitesi (MBK) üyelerinden Kurmay Yüzbaşı Numan Esin 22 Eylül tarihinde Balıkesir'e gelmiştir. Saat 17.00'da Vali Tuğamiral Zahit Kırallı ile birlikte şehre gelen Numan Esin öncesinde Edremit ve Burhaniye ilçelerine uğrayarak bir konuşma yaptıktan sonra Balıkesir'e gelmiştir. Cumhuriyet Meydanı'nı dolduran büyük halk topluluğuna hitap eden Yüzbaşı Numan Esin önce komşu ilçe Biga'dan olduğunu ve Balıkesir Lisesi'nde bir müddet okuduğunu açıklayarak Balıkesirlileri bir hemşeri sevgisi, muhabbeti ile selamlamıştır. Esin, devlet başkanı Cemal Gürsel ile MBK üyelerinin selamlarını getirdiğini söyleyerek söze başlamıştır.⁵¹⁴

İhtilalin hangi maksat ile yürütüldüğünün ilk günlerde toplum tarafından anlaşılamadığını belirten Esin, 27 Mayıs hareketinin partiler arasında hiçbir fark göz etmediğini, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde ordunun idareyi ele aldığını ve tarafsızlık prensibini bozmayacağını söylemiştir. Milli Birlik Komitesi'nin, memlekette istikrar, sükûn, birleşmemizin temini ve sonra da temel davaların halli için

⁵¹² “Çocuklarımızın Katilleri Kahrolacak”, *Türk Dili*, 9 Temmuz 1960, s.1.

⁵¹³ “Balıkesir Dün Tarihi Günlerden Birini Daha Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1960, s.1-4.; “Balıkesir İnkılabına Olan Güven ve Bağlılığını Belirtti”, *Balıkesir*, 9 Temmuz 1960, s.1-2.;

“Alçaklar, Alçaklar!”, *Ateş*, 9 Temmuz 1960, s.1.

⁵¹⁴ “Milli Birlik Üyesi Dün Balıkesir Konuşmasında Dedi Ki:”, *Türk Dili*, 23 Eylül 1960, s.1.

çalıştığını, ihmal edilmiş memleket davalarının planlı ve ilmin ışığı altında halletmenin mümkün olduğuna inandığını ve bu planlı çalışma ile Türkiye'nin yükseleceğini belirtmiştir. *“İhtilâli hadiseler hazırladı, ordu gerçekleştirdi”* diyen Numan Esin, DP'nin, enflasyon, kıymetlerin israfı ve istismarının memleketi bu kadar geriye götürdüğünü belirtmiş ve 27 Mayıs'tan sonra paramızın kıymetinin her yerde değer kazandığını Suriye'de Türk parasının 17'den 60'ın üzerine yükseldiğini ve dünyada hiçbir ihtilalin bizdeki kadar inkişaf göstermediğini söylemiştir. Sonrasında hükümetin eğitim sağlık ve ziraat politikasını açıklayan Yüzbaşı Esin, halen 16 milyon Türk'ün okuma yazma bilmediğini bir milyon çocuğun okuldan mahrum olduğunu hastanelerde on bin kişiye on dokuz yatak düştüğünü, toprakların veriminin hayli azaldığını belirtmiş el birliğiyle çalışarak bu geriliği üç yıl içinde bertaraf edeceğiz demiştir. Türk olarak azim, irade, ilim ve planlı çalışma ile medeni ve ileri bir millet olabileceğimizi söyleyen Numan Esin daha sonra 2,5 milyon gizli işsizün ücret mukabilinde çalıştırılması ile bir gelir kaynağının daha artacağını sözlerine ilave etmiştir. Milli ihtilalden sonra suç oranının %50 azaldığını belirten Numan Esin: *“Tarafsız bir idare ahlaklı ve faziletli insanlar istiyoruz”* diyerek sözlerini sonlandırmıştır.⁵¹⁵

f. DP'nin kapatılması

Demokrat Parti kuruluşundan tam 16 sene 4 ay 22 gün sonra 30 Eylül tarihinde Ankara Dördüncü Asliye Hukuk Mahkemesi'nin kararı ile kapatılmıştır. 1957 yılında DP'ye giren müteahhit Mustafa Güngel, tarafından açılan davada fesih kararını Hakim Raif Elmasdağlı vermiştir. Duruşmada genel Başkan Adnan Menderes'i Avukat Kemal Yılmaz davacıyı da Cemal Özbey temsil etmişlerdir. Duruşma 10 dakika devam etmiş ve Hakim Raif Elmasdağlı davacı vekiline eski iddialarına bir şey ekleyip eklemeyeceğini sormuştur. Davacı avukatı tarafından partinin feshi talebi tekrarlanmış ve vekalet ücretlerinin ödenmesi istenmiştir. Davalı vekili ise DP Genel Başkanı Adnan Menderes'in ifade ettiği gibi fesih talebine iştirak ettiğini söylemiştir. Böylece DP kuruluşundan 5.410 gün sonra kapatılmıştır.⁵¹⁶

DP'nin kapatılması kararı Adnan Menderes'in avukatı Kemal Yılmaz'a 10 Ekim de tebliğ edilmiş ve avukat 15 günlük temyiz süresi içinde sadece 1001 liralık manevi tazminat kararını itiraz etmiştir. DP'nin kapatılması hakkında alınan karara

⁵¹⁵ “İhtilali Hadiseler Hazırlamış Ordu Gerçekleştirmiştir”, *Ateş*, 23 Eylül 1960, s.1-2.; “Ordu Türk Milleti'nin Dostu ve Sevgilisidir”, *Balıkesir Postası*, 23 Eylül 1960, s.1-4.

⁵¹⁶ “D. Parti Kuruluşundan 5410 Gün Sonra Kapatıldı”, *Türk Dili*, 1Ekim 1960, s.1.

itiraz müddeti 27 Ekim tarihinde dolmuştur. Bu müddet içinde kapatma kararına itiraz edilmediği için mahkeme kararı kesinleşmiştir. DP'nin bütün menkul ve gayrimenkul malları hazineye intikal etmiştir.⁵¹⁷

Dörtlü tahrir hadisesi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nden ihraç edilen Celal Bayar, Fuat köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes tarafından 7 Ocak 1946'da DP kurulmuştu. Kurulduğu 1946 seçimleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne temsilci yollayan DP aynı zamanda Cumhuriyet Meclisi'nin ilk ciddi muhalefet partisi olmuştur.⁵¹⁸ 1950 seçimlerinde ise iktidara gelen DP, bu sonucu 1954 seçimlerinde de hemen hemen muhafaza etmiştir. 1957 seçimlerinde mühim bir gerileme yaşayan DP nihayet 27 Mayıs darbesiyle idareden uzaklaştırılmıştır. 27 Mayıs Darbesi, Demokrat Parti iktidarına son vermesine rağmen parti, hukuken mevcudiyetine devam ettirmiştir. 30 Eylül tarihinde verilen mahkeme kararı ile hukuki varlığına da son verilmiştir.

⁵¹⁷ “DP'nin Kapanma Kararı Yürürlüğe Girdi”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1960, s.1.

⁵¹⁸ “Kapatılan DP'nin Bütün Malları Hazineye Kalacak”, *Balıkesir Postası* 1 Ekim 1960, s.4.

SONUÇ

Çok partili siyasi hayata geçilen 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının, 1960 yılına kadar rekabetini sürdüreceği Demokrat Parti kurulmuştur. 7 Ocak 1946 tarihli kuruluşundan itibaren tüm ülke genelinde ve Balıkesir’de hızlı şekilde teşkilatlanma sürecini tamamlamış olan DP, Balıkesir halkının desteğini kısa sürede kazanmıştır.

1950 seçimlerini gelindiğinde “DP’nin Kalesi” unvanını almış olan Balıkesir 1957 seçimleri de dahil olmak üzere DP iktidarının kazandığı bir il olmuştur. DP liderlerinin sık sık ziyaret ettiği Balıkesir, 1950 yılı itibariyle Muhalefet Partisi CHP tarafından aynı önem gösterilmemiştir.

Çalışmanın konusu olan 1946-1960 yılları arasında Balıkesir siyasi hayatında iktidar ve muhalefet arasındaki parti çekişmeleri, partiler arası siyasi ilişkiler kapsamında gerilim ve yumuşama dönemi, seçim dönemi propaganda çalışmaları, parti programları ve parti münasebetleri incelenmiştir. Çalışılan dönem itibariyle önemli siyasi olaylara ev sahipliği yapmış olan Balıkesir’de, 1952 yılında yaşanan 8 Ekim Hadisesi muhalefet partisi CHP’nin uzun süre DP’ye yönelteceği suçlamalara sebebiyet vermiştir. Yine uzun süre ülke gündeminde ses getirmiş bir diğer konu olan 1958 Balıkesir DP İl Kongresinde, Başbakan Adnan Menderes’in CHP’ye yöneltmiş olduğu suçlamalar 27 Mayıs 1960 darbesine kadar CHP ve DP arasındaki çatışmanın fitilini ateşlemiştir.

Çalışmanın konusu olan 1946-1960 yılları arasında Balıkesir’de DP ve CHP haricinde CMP ve HP teşkilatlanmaları ve parti faaliyetleri de incelenmiştir. Çalışılan dönem aralığında Balıkesir’de CMP ve HP faaliyetleri, CHP ve DP’ye nazaran çok daha azdır. Çalışmada 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası Balıkesir’deki siyasi durum da ele alınmış ve incelenmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA,80 – 507 – 5,E12,00.00.1950-00.00.0000.

BCA, 66-414-2,E5, 04.07.19590.

BCA, 123-66-18, 76-1690, 09.08.1950.

BCA, 61 – 376 – 12, E4, 24.04.1953.

BCA, 43-253-6, C1, 10.10.1952.

BCA, 61 – 376 – 16, E4, 24.04.1953.

BCA, 132–33–15, 76-2551, 29.04.1953.

BCA, 132-46-1, 76-2569, 04.06.1953.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:90.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:89.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:135.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:102.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:108.

BCA, 214-663-3, 961/7, 00.00.1960, Sayı:104.

Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZC)

TBMM ZC, D:9, C:1 B:1, O:1, 22.05.1950.

TBMM ZC, D:9, C:1, B:22 O:1,13.07.1950.

Süreli Yayın Haber ve Yorumları

“Adnan Menderes ve Ahmet Tahtakılıç, Ateşli birer Nutuk Söylediler”, *Balıkesir Postası*, 9 Nisan 1946.

“Ayıptır İnönü”, *Balıkesir Postası*, 16 Nisan 1954.

“A. Menderes’in Balıkesir Nutkuna Cevap”, *Türk Dili*, 8 Eylül 1953.

“Atışlarda Bir Genç Yaralandı”, *Balıkesir Postası*, 28 Mayıs 1956.

“Alçaklar, Alçaklar!”, *Ateş*, 9 Temmuz 1960.

“Arapça Ezan Tasarısı Bugün Meclis’e Veriliyor”, *Akşam*, 14 Haziran 1950.

“Aziz Atatürk Dün Minnet İle Anıldı”, *Türk Dili*, 11 Kasım 1953.

- “Atatürk’ün Cenaze Törenine Hazırlık”, *Türk Dili*, 5 Kasım 1953.
- “Atatürk’ün Kabrine Konacak Sınır Toprağı”, *Türk Dili*, 5 Kasım 1953.
- “Atatürk’ün Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1953.
- “Arapça Ezan Bugünden İtibaren Serbest Okunacak”, *Akşam*, 17 Haziran 1950.
- “Arapça Ezan Yasağı Kaldırıldı”, *Balıkesir Postası*, 17 Haziran 1950.
- “Bayram Gününde Bir Hadise”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1947.
- “Bandırma’da Büyük Miting Yapılacak”, *Balıkesir Postası*, 11 Nisan 1946.
- “B. Celal Bayar Dün Balıkesir’e Gitti”, *Ulus*, 23 Ocak 1948.
- “Balıkesir Demokratları İktidarın Kararını Protesto Ettiler”, *Balıkesir Postası*, 30 Ekim 1949.
- “Balıkesir’de Demokrat Parti’nin mitingi”, *Vakit*, 30 Temmuz 1946.
- “Balıkesir Demokratlarının Köy Gezileri Alaka Topluyor”, *Balıkesir Postası*, 27 Şubat 1950.
- “Balıkesir Dün Tarihi Günlerden Birini Daha Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1960.
- “Balıkesir’deki Kati Netice Belli Oldu”, *Balıkesir Postası*, 18 Eylül 1951.
- “B.M.M. Başkanı ve Başbakan Şehrimizde Coşkun tezahüratla Karşılandı”, *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1951.
- “Başvekil ve Vekiller Dün Gittiler”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953.
- “Balıkesir’den Kore’ye Gidecek Kahramanlarımız”, *Balıkesir Postası*, 7 Şubat 1951.
- “Dün Kore Gazimizi Törenle Bağrımıza Bastık”, *Balıkesir Postası*, 17 Şubat 1951.
- “Kore Gazisi Ali Özaltın Okullardaki Harp Hatıralarını Anlatıyor”, *Balıkesir Postası*, 12 Mart 1951.
- “Balıkesir Bayram Günü Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952.
- “Balıkesir Dün Heyecan İçindeydi”, *Türk Dili*, 22 Haziran 1958.
- “Balıkesir Garnizon Kumandanlığının Tebliği”, *Balıkesir Postası*, 28 Mayıs 1960.
- “Balıkesirli CHP’liler Seçime İtiraz Ettiler”, *Ateş*, 1 Kasım 1957.
- “Barlas’ın Konuşması”, *Türk Dili*, 12 Mayıs 1952.
- “Balıkesir İstirabının Önlenmesini Bekliyor”, *Türk Dili*, 5 Ağustos 1950.
- “Başbakanın Konuşması”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952.
- “Balya’da Bir Kısım Halk Çadırlarda”, *Türk Dili*, 22 Mart 1953.
- “Balıkesir’deki Miting”, *Akşam*, 30 Temmuz 1946.
- “Balıkesir İnkılabına Olan Güven ve Bağlılığını Belirtti”, *Balıkesir*, 9 Temmuz 1960.
- “Balıkesir İl Seçim Kurulu Başkanlığından”, *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957.

- “Balıkesir’in Kurtuluş Yıldönümü”, *Son Posta*, 7 Eylül 1949.
- “Balıkesir Mitingi”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1946.
- “Balıkesir Kahraman İnönü’yü Dün Heyecanla, sevgi ile Bağına Bastı”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957.
- “Balıkesir Milletvekili Adayları”, *Balıkesir Postası*, 25 Nisan 1950.
- “Başbakan Akhisar Yoluyla Balıkesir’e Vardı”, *Son Posta*, 9 Kasım 1949.
- “Başbakan Geliyor Diye”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949.
- “Başbakan Cuma Günü Avdet Ediyor”, *Akşam*, 9 Kasım 1949.
- “Başbakan-Bayar Görüşmesi”, *Türk Dili*, 27 Şubat 1950.
- “Başbakan Balıkesir’de Tezahürat İle Karşılandı”, *Ulus*, 9 Kasım 1949.
- “Bayar Balıkesir İlçelerini Gezdi”, *Son Posta*,
- “Başbakan Adnan Menderes’in C.H.Partideki Konuşması”, *Türk Dili*, 25 Nisan 1951.
- “Balıkesir İl Kongresi”, *Akşam*, 22 Nisan 1951.
- “Balıkesir Toprağı”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1953, s.1.
- “Başbakan İnönü’ye Cevap Verdi”, *Akşam*, 16 Mayıs 1952
- “Balıkesir’de Partilerin Kazandığı Rey Miktarı”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1954
- “Başbakan İnönü’ye Cevap Verdi”, *Akşam*, 16 Mayıs 1952
- “Balıkesir’de Partilerin Kazandığı Rey Miktarı”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1954.
- “Balıkesir Halkı Olayları Vatanseverlikle, Şuurla Karşıladı”, *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960.
- “Balıkesir Seçimleri İçin CHP Bir Tebliğ Yayınladı”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1957.
- “Balıkesir Sevinç Günleri Yaşıyor”, *Türk Dili*, 31 Mayıs 1960.
- “Balıkesir Dün De Sonsuz Bir Bayram Sevinci Yaşadı”, *Türk Dili*, 1 Haziran 1960.
- “Balıkesir’in İçten, Sonsuz Sevinci”, *Türk Dili*, 3 Haziran 1960.
- “Balıkesir’de Büyük Bir Yangın Felaketi Oldu”, *Zafer*, 4 Ağustos 1950.
- “Balıkesir Büyük Bir Yangın Tehdidi Altında”, *Son Posta*, 4 Ağustos 1950.
- “Bayar Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Ettiler”, *Balıkesir Postası*, 2 Nisan 1956.
- “Başbakan Dün Balıkesir’e Geldiler”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949.
- “Bayar Dün Büyük Tezahüratla Karşılandı”, *Balıkesir Postası*, 25 Mart 1949.
- “Bayar Dün şehrimizden Geçti”, *Balıkesir Postası*, 9 Kasım 1949.
- “Bayar Havran, Burhaniye ve Ayvalık’ta Tezahüratla Karşılandı”, *Son Posta*, 27 Mart 1949.
- “Bayar’a Prostat Ameliyatı Yapıldı”, *Türk Dili*, 19 Nisan 1955.
- “Başvekil De Radyo ile Vatandaşlara Hitap Etti”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960.

- “Başvekil Sert Konuştu”, *Milliyet*, 7 Eylül 1958.
- “Belediye Başkanı Dün Seçildi”, *Türk Dili*, 6 Eylül 1950.
- “Belediye Reisi Adayı Belli Oldu Mu?”, *Türk Dili*, 4 Ocak 1958.
- “Belediye Reisi Dün Seçildi”, *Türk Dili*, 10 Ocak 1957.
- “Bin Misalden Bir Misal: Traktörü Öküz Çekiyor”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957.
- “Bölükbaşı Bandırma’da Konuştu”, *Türk Dili*, 27 Ağustos 1955,
- “Bir Genç Şöyle Haykırdı”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1947.
- “Bölükbaşı’nın Durumu Bugün Belli Olacak”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1957.
- “Bölükbaşı 3 Saat Konuştu”, *Ateş*, 19 Haziran 1956.
- “Bölükbaşı Şehrimizde Sinirli Bir Konuşma Yaptı”, *Türk Dili*, 19 Haziran 1956.
- “Bugün Büyük Toplantı Var”, *Balıkesir Postası*, 29 Temmuz 1946.
- “Bir İbret Dersi Olacak Mı?”, *Türk Dili*, 29 Ekim 1957.
- “Burhaniye’de İki Parti Yakınlığı”, *Türk Dili*, 13 Kasım 1947.
- “Büyük Bayramı Senden Kışkananlara Karşı DP’nin Tertiplediği bugünkü Protesto Mitingine Koş!”, *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1949.
- “Bütün Parti Toplantıları Yasak Edildi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1960.
- “CHP Adaylarının Görüşmeleri”, *Türk Dili*, 30 Nisan 1950.
- “CHP Adayları Halkla Görüşüyor”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1950.
- “CHP’nin Seçim Beyannamesi”, *Türk Dili*, 30 Nisan 1950
- “C. Bayar’ın Şehrimizden Geçışı Münasebeti ile Yapılan Tezahürat”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1949,
- “C. Bayar’ın İvrindi ve Balya Gezileri Çok Alakalı Oldu”, *Balıkesir Postası*, 30 Mart 1949.
- “Celâl Bayar ve Arkadaşları Şehrimize geliyor”, *Balıkesir Postası*, 22 Ocak 1948.
- “Celal Bayar ve Arkadaşları Bugün Geliyor”, *Balıkesir Postası*, 24 Mart 1949.
- “Celal Bayar Ayvalık’ta Bir Nutuk Söyledi”, *Akşam*, 27 Mart 1949.
- “Celal Bayar’ın Balıkesir’deki Nutku”, *Akşam*, 23 Ocak 1948.
- “Celal Bayar’a Burhaniye’den Çekilen Tel”, *Türk Dili*, 14 Ekim 1952,
- “Celal Bayar’ın Balıkesir Nutku”, *Son Posta*, 27 Mart 1949.
- “Celal Bayar’ın Balıkesir’de Söylediği Mühim Nutuk”, *Tasvir*, 23 Ocak 1948.
- “Celal Bayar Bigadiç ve Sındırgı’da Halka Hitap Etti”, *Akşam*, 24 Ocak 1948.
- “Celal Bayar’ın Edremit’teki Nutku”, *Akşam*, 28 Mart 1949.
- “Celal Bayar’ın Dün Balıkesir’de Söylediği Nutuk”, *Cumhuriyet*, 26 Mart 1949.
- “Celal Bayar Tekrar Cumhur Reisi Seçildi”, *Balıkesir Postası*, 2 Kasım 1957.

“Cumhuriyet Bayramı’na İştirak Edilmemesi Yolundaki Karar”, *Balıkesir Postası*, 27 Ekim 1949.

“Cumhurbaşkanımızın Balıkesir Halkına Hitapları”, *Türk Dili*, 6 Mayıs 1950.

“Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Dün Şehrimize Geldi”, *Balıkesir Postası*, 6 Mayıs 1950.

“Cumhurbaşkanı Balıkesir’e Gitti”, *Son Posta*, 8 Ağustos 1950.

“Cumhurbaşkanı Dün Felaketzede Halkla Konuştu”, *Türk Dili*, 9 Ağustos 1950.

“Cumhurbaşkanımız Balıkesir’de”, *Zafer*, 8 Ağustos 1950.

“Cumhurbaşkanı Felaket Bölgesinde”, *Türk Dili*, 22 Mart 1953.

“C. Halk partisi Sağlık Ekibi”, *Türk Dili*, 25 Mart 1953.

“CHP Mallarının İstirdadı Meselesi”, *Balıkesir Postası*, 26 Kasım 1953.

“CHP Dün 30’uncu Kuruluş Yıldönümünü Kutladı”, *Türk Dili*, 10 Eylül 1953, s.1.

“CHP’nin 30. Yıldönümü”, *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1953.

“Cumhurbaşkanı Yalova’ya Döndü”, *Akşam*, 9 Ağustos 1950,

“CHP İl Kongresi Heyecanlı Tezahürler İçinde Yapıldı”, *Türk Dili*, 4 Şubat 1953.

“CHP İl Kongresi Dün Toplantı”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955.

“CHP’nin Yeni İdare Kurulu”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955.

“CHP Kongresinde Konuşmalar”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955.

“Kasım Gülek’in Konuşmasından Parçalar”, *Ateş*, 8 Haziran 1955.

“CHP İl Kongresi Bugün Toplanıyor”, *Türk Dili*, 12 Mayıs 1957, s.1.

“CHP İl Kongresi”, *Ateş*, 14 Mayıs 1957.

“CHP Kongresi Büyük Alaka ve Canlılık İçinde Yapıldı”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957.

“CHP’lerin Çıkartmak İstedığı Hadise”, *Balıkesir Postası*, 10 Kasım 1949.

“CHP Adayları Körfez Bölgesinde”, *Türk Dili*, 27 Nisan 1950.

“CHP Adaylarının Propaganda Gezileri Alaka ile Devam Ediyor”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1950.

“CHP Aday Yoklaması da Dün Halkevinde Yapıldı”, *Balıkesir Postası*, 10 Nisan 1950.

“CHP’nin Balıkesir Vilayet Halkına Beyannamesi”, *Türk Dili*, 16 Aralık 1953.

“CHP’liler Dün İl Merkezini Neşe İle Teslim Etiler”, *Türk Dili*, 20 Aralık 1953.

“CHP’nin Yeni Parti Binası Dün Parlak Bir Tören İle Açıldı”, *Türk Dili*, 30 Aralık 1953.

“CHP’lilerin Salı Günkü Toplantısı”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1953.

“Celal Bayar’ın Uğurlu Elleri İle”, *Balıkesir Postası*, 20 Nisan 1954.

“CHP Seçime Girmiyor”, *Türk Dili*, 7 Ağustos 1955.

- “C. Halk Partisi Balıkesir Adayları”, *Türk Dili*, 1 Ekim 1957.
- “CHP’nin Kazalarda yaptığı Mitingler”, *Türk Dili*, 12 Ekim 1957.
- “CHP Millete Söz Veriyor”, *Türk Dili*, 12 Ekim 1957.
- “CHP Balıkesir Seçimlerin Bozularak Yenilenmesini İstedi”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1957.
- “CHP İl Kongresi”, *Ateş*, 28 Ekim 1958.
- “CHP İl Kongresi Büyük Olgunluk İle Geçti”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1958.
- “CHP ve Hür.P. Arasında Güç Birliği Tamdır”, *Türk Dili*, 9 Aralık 1958.
- “CHP Mitingi Sessiz Geçti”, *Balıkesir Postası*, 12 Mayıs 1952.
- “CHP’nin Ayvalıkta’ki Büyük Toplantısı”, *Türk Dili*, 5 Eylül 1952.
- “CHP Yıldırım Bucağı Kongresi”, *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952.
- “Cumhurbaşkanı Dün Geldi”, *Türk Dili*, 20 Nisan 1952.
- “CHP Adaylarının Körfez Bölgesinde Yaptıkları Konuşma”, *Türk Dili*, 28 Nisan 1950
- “CHP’nin Mitingi”, *Ateş*, 23 Ekim 1957.
- “CHP Balıkesir İlçe Kongresi Dün Büyük İlgi İçinde Yapıldı”, *Türk Dili*, 29 Aralık 1959,
- “CHP Ege Gençlik Toplantısı”, *Türk Dili*, 15 Ocak 1959.
- “CHP Grubunun Seçimler İçin Kararı”, *Cumhuriyet*, 22 Mart 1950.
- “CHP İvrindi’de Büyük Bir Toplantı Yaptı”, *Türk Dili*, 3 Mayıs 1950.
- “CMP Kongresi Yapıldı”, *Ateş*, 21 Haziran 1955.
- “C.M. Partisinin Dünkü Kongresi”, *Türk Dili*, 20 Haziran 1955.
- “CMP Toplantı Yapabilecek mi?” *Türk Dili*, 21 Ağustos 1955.
- “Çocuklarımızın Katilleri Kahrolacak”, *Türk Dili*, 9 Temmuz 1960.
- “Demokrat Parti İl Müteşebbis Heyeti Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946.
- “Demokrat Parti kurucularından eski Manisa Milletvekili Hüsnü Yaman gazetemize beyanatta bulundu” *Balıkesir Postası*, 23 Nisan 1946.
- “Demokrat Parti Bandırma Müteşebbis Heyeti Dün Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 12 Haziran 1946.
- “Demokrat Parti Susurluk İlçe Müteşebbis Heyeti Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 5 Haziran 1946.
- “Demokrat Parti Edremit ve İvrindi ilçe müteşebbis heyetleri de dün kuruldu” *Balıkesir Postası*, 20 Haziran 1946.
- “Demokrat Parti Gönen ve Savaştepe Müteşebbis Heyetleri de Dün Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1946.
- “Demokrat Parti Müteşebbis Heyetleri”, *Balıkesir Postası*, 7 Haziran 1946.

- “Demokrat Parti protesto mahiyetinde bu bayrama iştirak etmiyor”, *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1947
- “Demokrat Parti Nihayet Bigadiç ilçemizde de kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 2 Aralık 1946.
- “Demokrat Partinin Büyük Sünnet Düğünü...”, *Balıkesir Postası*, 5 Ağustos 1949.
- “Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar Dün Mühim Demeçte Bulundu”, *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948.
- “Demokrat Parti Gönen...”, *Balıkesir Postası*, 25 Haziran 1946.
- “Demokrat Parti Erkanı Sındırğı’da Nasıl Karşılandı”, *Türk Dili*, 24 Ocak 1948.
- “Demokratlar her şeyi düzeltecekmiş”, *Türk Dili*, 12 Nisan 1946.
- “Demokratların eşya piyangosunda kanunsuzluk olmadığı anlaşıldı.”, *Balıkesir Postası*, 5 Temmuz 1946.
- “Demokratlar 6 Eylül bayramına katılmadılar”, *Türk Dili*, 9 Eylül 1947.
- “Demokratların Kongresi”, *Türk Dili*, 26 Mart 1949.
- “DP Balıkesir Kongresi Tam Bir Olgunlukla Bitti”, *Son Posta*, 26 Mart 1949.
- “Demokrat P. Adaylarının Köy Gezileri Devam Ediyor”, *Balıkesir Postası*, 17 Ekim 1957.
- “Demokrat Parti Dün Beş Yerde Mitingler Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 19 Ekim 1957.
- “DP Kongresi Dün Yapıldı” *Türk Dili*, 6 Eylül 1953.
- “DP’nin Burhaniye Mitingini Binlerce Vatandaş Takip Etti”, *Balıkesir Postası*, 22 Ekim 1957.
- “DP Bandırma ve Gönen’de İki Büyük Miting Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 23 Ekim 1957.
- “DP Mitingi Bugün”, *Ateş*, 23 Aralık 1957.
- “DP Afişlerinden”, *Balıkesir Postası*, 11 Ekim 1957.
- “DP Adaylarının Köy Gezileri Devam Ediyor”, *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957.
- “DP’nin Dünkü Savaştepe Mitingi Alakalı Geçti”, *Balıkesir Postası*, 15 Ekim 1957.
- “DP’nin Bigadiç ve Balya Mitingleri Alakalı Geçti”, *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957.
- “Delegeler Şerefine Verilen Ziyafet”, *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948.
- DEMİRAY Cevdet, “Güneş Doğdu”, *Türk Dili*, 9 Mayıs 1960.
- “D. Parti ve seçim tutanakları”, *Türk Dili*, 22 Ağustos 1946.
- “D. Parti Kuruluşundan 5410 Gün Sonra Kapatıldı”, *Türk Dili*, 1 Ekim 1960.
- “D. Partinin tertip ettiği zengin eşya piyangosu”, *Balıkesir Postası*, 15 Mayıs 1946.
- “DP Balıkesir Kongresi Sona Erdi”, *Akşam*, 26 Mart 1949.

“DP Başkanının Balıkesir’de Nutku”, *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1947.

“DP Bugün Saat 17’de Cumhuriyet Alanında Toplantı Yapacak”, *Balıkesir Postası*, 2 Mayıs 1950.

“D. P. Eşya Piyangosunu Kazanan Talihliler.”, *Balıkesir Postası*, 22 Aralık 1948.

“DP Kemalpaşa Kongresi Toplandı”, *Son Posta*, 31 Mart 1949.

“DP Kongresi Dün Yapıldı”, *Türk Dili*, 25 Mart 1949.

“DP Kongresine Dün Devam Edildi”, *Balıkesir Postası*, 26 Mart 1949,.

“DP Kongresi Dün Yapıldı Sakin Bir Görünüş İçinde Oldu”, *Türk Dili*, 25 Mart 1949.

“DP Seçim Beyannamesi”, *Zafer*, 9 Mayıs 1950.

“DP’nin Seçim Beyannamesi”, *Son Posta*, s.4.,

“D.P Beyannamesi”, *Balıkesir Postası*, 10 Mayıs 1950.

“DP Partisinin İzmir’de Dün Yaptığı Miting”, *Cumhuriyet*, 26 Temmuz 1946.

“DP’nin Kapanma Kararı Yürürlüğe Girdi”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1960.

“DP’nin Büyük Protesto Mitingi”, *Balıkesir Postası*, 1 Kasım 1949.

“DP İlçe Heyeti Şehrimizdeki Fakir Çocukları Sünnet Ettirecek”, *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1949.

“DP Üç Yerde Toplantı Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 29 Nisan 1950.

“DP İvrindi Açılışı Sönük Geçti”, *Türk Dili*, 9 Temmuz 1946.

“DP Mitingi”, *Türk Dili*, 30 Temmuz 1946.

“DP Piyango Tertip Heyetinden” *Balıkesir Postası*, 2 Haziran 1946.

“D. Partinin toplattırılan piyango biletleri.”, *Balıkesir Postası*, 16 Aralık 1947.

“DP İl Kongresi Bugün Yapılıyor” *Balıkesir Postası*, 21 Nisan 1951.

“DP Kongresinde Adnan Menderes DP’nin Vaatlerinden Habersiz Olduğunu Söyledi”, *Türk Dili*, 23 Nisan 1951.

“DP’nin Dünkü Burhaniye Mitingi Çok Alakalı ve Çok Heyecanlı Oldu”, *Balıkesir Postası*, 27 Nisan 1954.

“DP Aday Listesi Dün İlan Edildi”, *Balıkesir Postası*, 13 Nisan 1954.

“DP Kongresinde”, *Türk Dili*, 15 Mayıs 1952.

“DP Adaylarının Propaganda Gezisi”, *Balıkesir Postası*, 28 Nisan 1954.

“Dünkü Seçimlerde CHP”, *Balıkesir Postası*, 3 Mayıs 1954.

“Dünkü Başarılı Hava Gösterileri”, *Türk Dili*, 27 Mayıs 1956.

“DP Bütün Yurtta Bayram Yapıyor”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1954.

“DP İl Kongresi’nde”, *Ateş*, 11 Haziran 1955.

“DP İl Kongresi”, *Ateş*, 7 Eylül 1958.

“DP’li Büyükler Dün Şehrimize Geldiler”, *Ateş*, 7 Eylül 1958.

“Demokrasi Örneğini Verdik”, *Ateş*, 16 Nisan 1954.

“Dört Geçici Kanun Dün Yürürlüğe Girdi”, *Balıkesir*, 7 Temmuz 1960.

“Edremit’te Dün DP Tarafından Heyecanlı Bir Miting Yapıldı”, *Balıkesir Postası*, 26 Nisan 1954.

“Edremit Mitinginde Celal Bayar’ın Söylediği Nutuk”, *Cumhuriyet*, 28 Mart 1949.

“Edremit’in Kurtuluş Günü”, *Balıkesir Postası*, 10 Eylül 1959.

“Ege Kongresini Binlerce Vatandaş Takip Etti”, *Türk Dili*, 24 Ocak 1956.

“Ezici Çoğunluk”, *Türk Dili*, 6 Mayıs 1950.

“Esat Budakoğlu Bugün Dursunbey Mitinginde Konuşacak”, *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957.

“Eski T. Vekili Yırcalı’nın Meclis’te Yaptığı Konuşma”, *Balıkesir Postası*, 13 Ocak 1956.

“Celal Bayar Dün Manyas’a Müteveccihen Şehrimizden Ayrıldı”, *Balıkesir Ekspres*, 2 Nisan 1956, s.1.

“Dursunbey İlçe Müteşebbis Heyeti Dün Kuruldu” *Balıkesir Postası*, 5 Temmuz 1946.

“Dün Burhaniye’de CHP Büyük Bir Miting Yaptı”, *Türk Dili*, 22 Ekim 1957.

“Dün Erdek ve Susurluk İlçeleri Demokrat Parti Açılış Töreni Yapıldı”, *Balıkesir Postası*, 18 Temmuz 1946.

“Dün Gönen’e Giden Bakanlar”, *Türk Dili*, 20 Mart 1953.

“F. Ocak Tekrar Belediye Reisi Oldu”, *Balıkesir Postası*, 17 Kasım 1955.

“Fabrikamızın Temeli, Başbakanımızın Uğurlu Elleri İle Dün Törenle Açıldı”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953.

“Genel Meclis Seçimleri”, *Ateş*, 27 Eylül 1955.

“Genel Seçimler 14 Mayıs’ta Yapılacak” *Zafer*, 22 Mart 1950.

“Gençler Dün Balıkesir’de Sessiz Yürüyüş Yaptılar”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1960.

“Genel Sekreter Konuşmasında Son Hadiseleri Açıklayacak”, *Türk Dili*, 7 Haziran.

“Gülek Bir Konuşma Yaptı”, *Türk Dili*, 8 Haziran 1955.

“Günaltay’ın Mühim Konuşması”, *Türk Dili*, 4 Şubat 1953.

“Günaltay’ın Yaptığı Mühim Konuşma”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953.

“Gülek Dedi Ki Dünyada Ebedi İktidar Yoktur!”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1958.

“Gülek Dünkü Konuşmasında Dedi Ki:”, *Türk Dili*, 29 Aralık 1959.

“Gülek Dün Bigadiç ve Kepsut’a Gidip Geldi”, *Türk Dili*, 29 Aralık 1959.

“Kasım Gülek Uğurlandı”, *Ateş*, 28 Ekim 1958.

- “Hadiselere Sebep olanlar Yakalandı”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960.
- “Hayretlere Şayan Bir Levha”, *Türk Dili*, 6 Eylül 1953.
- “Heyecanlı Konuşma”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953.
- “Hükümetin Yeni Fabrikalar Kurulması Hakkındaki Kararı”, *Akşam*, 20 Nisan 1952.
- “Hür.P. Balıkesir Teşkilatı’nın CHP’ye Katılması Tamamlanıyor”, *Türk Dili*, 18 Aralık 1958.
- “Hürriyet Partisi İlk Yapılan Kongresinde”, *Türk Dili*, 14 Mart 1957.
- “Hürriyet P’nin İlk Kongresi”, *Ateş*, 14 Mart 1957.
- “Hürriyet Mitingi Bugün”, *Balıkesir*, 8 Temmuz 1960.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Yeni Bir Devir Açılıyor”, *Türk Dili*, 21 Mayıs 1950.
- “H. Partisi Dün Kuruldu”, *Türk Dili*, 20 Aralık 1955.
- “Hayırdır İnşallah”, *Akşam*, 31 Ocak 1955.
- “Hürriyet Partisi Hakkında İsmet İnönü’nün Sözleri”, *Türk Dili*, 24 Aralık 1955.
- “Hürriyet Partisi G. Başkanı Dün Şehrimize Geldi”, *Türk Dili*, 31 Aralık 1955.
- “Hür. Partisi Şehrimizde Kuruluyor”, *Türk Dili*, 14 Ocak 1956.
- “Hürriyet Partisi Vilayet Heyeti Resmen Teşekkül Etti”, *Balıkesir Postası*, 17 Ocak 1956.
- “Hürriyet Partisi’nin Ayvalık ve Dursunbey’deki Toplantıları”, *Balıkesir Ekspres*, 2 Nisan 1956.
- “Hürriyet Partisi’nin İlk Siyasi Salon Toplantısı Akşam Yapıldı”, *Balıkesir Ekspres*, 3 Nisan 1956.
- “Hürriyet Partisi Siyasi Toplantısı”, *Türk Dili*, 4 Nisan 1956.
- “Hiçbir Tecavüz ve Baskı Tertibinden Cumhuriyet Halk Partisi Yılmayacaktır”, *Türk Dili*, 12 Aralık 1953.
- “İhtilali Hadiseler Hazırlamış Ordu Gerçekleştirmiştir”, *Ateş*, 23 Eylül 1960.
- “İhtilalci Bir CHP’ye Balıkesir’den İhtar”, *Havadis*, 7 Eylül 1958.
- “İnönü’den Balıkesirli İdealistlere Gelen Mektup”, *Türk Dili*, 11 Ocak 1959.
- “İnönü Balıkesir’e Girmekten Vazgeçerek Bursa’ya Gitti”, *Akşam*, 9 Ekim 1952.
- “İnönü’nün Beyanatı”, *Türk Dili*, 10 Ekim 1952.
- “İnönü’nün Jibini Halk El Üstünde Taşdı”, *Türk Dili*, 23 Ekim 1957.
- “İnönü Menderes’in Son Konuşmasına Tekrar Cevap Verdi”, *Türk Dili*, 11 Eylül 1958, s.1.
- “İnönü’nün CHP Kongresine Mesajı”, *Türk Dili*, 28 Ekim 1958.
- “İnönü Menderes’in Balıkesir Konuşmasına Cevap Verdi”, *Türk Dili*, 9 Eylül 1958.

“İnönü’ne Sındırgı ve Bigadiç’te Coşkun Tezahürat”, *Türk Dili*, 10 Ekim 1952.

“İnönü ve Sarol”, *Akşam*, 11 Haziran 1955.

“İki Parti Arasındaki Yaklaşma Emareleri Arttı”, *Türk Dili*, 30 Ocak 1955.

“İki Vilayette Seçimlerin Yenilenmesi Kabul Edildi”, *Türk Dili*, 1 Kasım 1957.

“İnönü Valiye Dedi Ki”, *Türk Dili*, 9 Ekim 1953.

“İl Kongresi Fevkalade Hararetle Geçti”, *Balıkesir Postası*, 23 Ocak 1948.

“İvrindi’de Demokrat Parti şubesinin Açılışı Coşkun Tezahürat İle Kutlandı”, *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1946.

“İvrindi Hür. Parti Teşkilatı CHP’de”, *Türk Dili*, 16 Aralık 1958.

“İzmir’deki Miting Hadisesiz Geçti”, *Vakit*, 26 Temmuz 1946.

“İzmir’de Büyük Bir Miting Yapıldı”, *Akşam*, 26 Temmuz 1946.

“Kabine Kuruldu”, *Balıkesir Postası*, 18 Mayıs 1954.

“Kahrolsun Komünistler Kahrolsun Kızılılar”, *Balıkesir Postası*, 31 Aralık 1947.

“Kanuna ve Konuşma Hürriyetine İndirilen Darbe”, *Türk Dili*, 9 Ekim 1952.

“Kasım Gülek ve Arkadaşları Dün Tezahüratla Karşılandı”, *Balıkesir Postası*, 11 Mayıs 1952.

“Kasım Gülek’in Şehrimizde Yaptığı Heyecanlı Konuşma”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953.

“Kasım Gülek dün Gitti”, *Türk Dili*, 5 Şubat 1953.

“Kasım Gülek’in Konuşması”, *Türk Dili*, 15 Aralık 1953.

“İnönü’ye Şehrimizden Çekilen Telgraf”, *Türk Dili*, 12 Aralık 1953.

“Şehrimizde CHP’ye Bağışlar Hızla Devam Ediyor”, *Balıkesir Postası*, 23 Aralık 1953,

“Dünkü DP Kongresinde Başbakanımız Adnan Menderes Mühim Bir Konuşma Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1952

“Partiler Bugün Radyo’da Propaganda Konuşmalarına Başlıyorlar”, *Balıkesir Postası*, 22 Nisan 1954,

“Ayvalık’ta Dün Yapılan DP Mitingi Çok Heyecanlı Geçti”, *Balıkesir Postası*, 12 Nisan 1954.

“DP Ayvalık Mitingi”, *Ateş*, 13 Nisan 1954

“Kasım Gülek Dün Şehrimizden Ayrıldı”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957.

“Kapatılan DP’nin Bütün Malları Hazineye Kalacak”, *Balıkesir Postası*, 1 Ekim 1960.

“K. Gülek’in Konuşması”, *Türk Dili*, 24 Ocak 1956,

“Kasım Gülek”, *Balıkesir Postası*, 24 Ocak 1956, s.4.

“Kasım Gülek Körfeze Gitti”, *Türk Dili*, 24 Ocak 1956, s.1.

- “Kasım Gülek Burhaniye ve Ayvalık Konuşması”, *Türk Dili*, 25 Ocak 1956, s.1.
- “Körfezde CHP’ye Sevgi Tezahüratları”, *Türk Dili*, 25 Ocak 1956
- “Kıbrıs İçin Londra’ya 30 Bin Beyanname Yollandı”, *Türk Dili*, 22 Şubat 1958.
- “Kurtuluş Günü Sevinçle Kutlandı”, *Türk Dili*, 9 Eylül 1958.
- “Kepsut’taki Parti Mücadelesi”, *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1946.
- “Kepsut ve Korcu’daki Mitingler”, *Balıkesir Postası*, 1 Mayıs 1950.
- “Kıbrıs Mitingi Müsaadesi Hükümetçe Geri Alındı”, *Türk Dili*, 13 Haziran 1958.
- “Kore’ye Giden Birliğimiz Süveyş Kanalından Geçti”, *Akşam*, 29 Eylül 1950.
- “Koraltan ve Menderes Uçakla Dün Geldi”, *Türk Dili*, 16 Mayıs 1952.
- “Kız Enstitümüzün Hazırlamış Olduğu Bayrak, Bugün Kore’ye Gönderiliyor”,
Balıkesir Postası, 25 Aralık 1950, s.1.
- “Lisenin Hazırladığı Kore Kahramanları Günü”, *Balıkesir Postası*, 28 Mart 1951.
- “Kore’ye Edremit Birliğinden de erler gönderiliyor”, *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1950.
- “Kore’den İlk Yaralı Kafilesi Dün Uçakla Şehrimize Geldi”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1951.
- “Kurtuluş Bayramı Kutlandı”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953.
- “Kore’den İstanbul’a Gelen Balıkesirli Gazinin Anlattıkları”, *Balıkesir Postası*, 9 Ocak 1951.
- M. Ali, “Milletin Sevinci”, *Balıkesir Postası*, 16 Mayıs 1950.
- “M.P. Başkanlığı Nedim Borucuoğlu’nun Yazısı ve Buna Ait Cevabımız”, *Balıkesir Postası*, 13 Temmuz 1953.
- “Mareşal Çakmak Dün Geldi”, *Türk Dili*, 2 Eylül 1947.
- “Mareşal Diyor Ki”, *Balıkesir Postası*, 2 Eylül 1947.
- “Marshall Planı Gereğince”, *Balıkesir Postası*, 3 Haziran 1949.
- “Meclis Başkanı ve Başbakanımız Bursa’ya Gittiler”, *Balıkesir Postası*, 17 Mayıs 1952.
- “Menderese Çekilen Telgraf”, *Türk Dili*, 5 Eylül 1952.
- “Menderes İle İnönü”, *Akşam*, 18 Nisan 1955.
- “Mitingler”, *Balıkesir Postası*, 24 Mart 1950,
- “Miting Sebebi İle Şehrimiz Heyecanlı Bir Gün Yaşadı”, *Balıkesir Postası*, 23 Haziran 1958.
- “M. Tahkikat Encümeni Bir Tebliğ Daha Neşretti”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1960,
- “Milletvekillerimiz Dün Geziye Başladı”, *Balıkesir Postası*, 9 Eylül 1959.

- “Milletvekilllerimiz Kepsut, Sındırgı’da”, *Balıkesir Postası*, 11 Eylül 1959.
- “Millet Partisi Vilayetimiz Dahilinde Niçin Kurulamıyor”, *Balıkesir Postası*, 29 Eylül 1948.
- “Millet Partisi, Kapanma Kararına İtiraz Etti”, *Türk Dili*, 13 Temmuz 1953.
- “Millet Partisi Kongresinde”, *Türk Dili*, 6 Mayıs 1951.
- “Milletvekili Seçim Kanunu (MSK), T.C. Resmi Gazete 7438 (21 Şubat 1951), Kanun No. 5545.
- “Milletvekili Seçim Kanunu”, *T.C. Resmi Gazete* 7438, *Kanun No. 5545*.
- “Milli Birlik Üyesi Dün Balıkesir Konuşmasında Dedi Ki:”, *Türk Dili*, 23 Eylül 1960.
- “Muhalefetin Mebus Sayısı Belli Oldu”, *Balıkesir Postası*, 29 Ekim 1957.
- “Muhalefet Serbestçe Çalışma Hakkına Sahip Olmalıdır”, *Türk Dili*, 14 Mayıs 1957.
- “Müessif Bir Hadise”, *Balıkesir Postası*, 31 Ekim 1947.
- “Münir Yenal, “Gazeteler ve Seçim Neticeleri”, *Balıkesir Postası*, 18 Ekim 1957.
- “Nezaret Altına Alınan Sıtkı Yırcalı Serbest Bırakıldı”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960.
- “Partimizin Hedeflerinden Biri, Türk Köylüsünü Varlıklı Yapmaktır”, *Türk Dili*, 7 Mayıs 1950.
- “Önce Vatan Sonra Parti”, *Türk Dili*, 30 Ağustos 1955.
- “Partilere Ait Kanun Çıktı”, *Balıkesir Postası*, 7 Temmuz 1960.
- “Partilerin Aday Listeleri Dün Belli Oldu”, *Balıkesir Postası*, 8 Ekim 1957.
- “Partiler Arası Havada Düzelme”, *Türk Dili*, 29 Ocak 1955.
- “Rumlar Türklere Yeniden Saldırdılar”, *Türk Dili*, 13 Haziran 1958.
- “Sabah Oldu Güneş Doğmak Üzeredir”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1950.
- “Sayın İnönü’ne İvrindi ve Balya’da Yapılan Muazzam Tezahürat”, *Türk Dili*, 7 Mayıs 1950.
- “Sayın Vatandaş!”, *Balıkesir Postası*, 9 Mayıs 1950.
- “Sayın Vatandaş”, *Balıkesir Postası*, 10 Mayıs 1950.
- “Savaştepe’de Demokrat Partinin Açılış Töreni Parlak Surette Yapıldı”, *Balıkesir Postası*, 9 Temmuz 1946.
- “Sayın Misafirlerimiz Hoş Geldiniz”, *Balıkesir Postası*, 9 Nisan 1946.
- “Sayın Cumhurbaşkanımız”, *Balıkesir Postası*, 21 Nisan 1952.
- “Sayın...”, *Balıkesir Postası*, s.2.“
- “Cumhurbaşkanımız Uğurlandı”, *Ateş*, 22 Nisan 1952.
- “Sındırgı’daki 30 Bin Kişilik Toplantı”, *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952.

“CHP Seçim Beyannamesini Neşretti”, *Son Posta*, 28 Nisan 1950.

“Seçimin Umumi Neticesi Henüz Meçhul”, *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1946.

“Seçimler Sürprizli Oldu”, *Türk Dili*, 15 Kasım 1955.

“Seçim Mücadelesinin En Önemli Safhasına Girdik”, *Yeni İstanbul*, 5 Mayıs 1950.

“Seçimler Arifesinde”, *Akşam*, 26 Şubat 1950.

“Seçim Kütükleri Faciası”, *Türk Dili*, 31 Ekim 1957.

“Sındırgı Demokrat Parti Açılış Töreni Halkın Coşku ve Tezahüratı ile yapıldı”, *Balıkesir Postası*, 1 Temmuz 1946.

“S. Yırcalı, H. Polatkan ve F.R. Zorlu Hakkında Meclis Tahkikatı Açılacak!”, *Ateş*, 22 Aralık 1955.

“Sıtkı Yırcalı, “Demokrat Partinin Hayatıyeti”, *Balıkesir Postası*, 8 Mart 1950.

“Sıtkı Yırcalı, “Ara Seçimlerin Manası”, *Balıkesir Postası*, 18 Eylül 1951.

“Sıtkı Yırcalı Hakkında Çıkarılan Yalan Haberler”, *Balıkesir Postası*, 2 Mayıs 1960.

“Sıtkı Yırcalı, “Milletin Zaferi”, *Balıkesir Postası*, 17 Eylül 1951.

“Sındırgı’daki Hadisenin İç Yüzü”, *Balıkesir Postası*, 26 Ocak 1948.

“Sındırgı Tarihi Bir Gün Yaşadı”, *Türk Dili*, 13 Mayıs 1952.

“Sıtkı Yırcalı Hakkında Edremit’te Açılan Davaya Devam Edildi”, *Balıkesir Postası*, 11 Ocak, 1949.

Sıtkı Yırcalı, “Türk Milleti İradesinin Sahibidir”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1954.

“S. Yırcalı’nın Edremit’teki Muhakemesi”, *Balıkesir Postası*, 5 Mart 1949.

“Savaştepe Toprağı Şehrimize Geldi”, *Balıkesir Postası*, 6 Kasım 1953,

“Siyasi Partilerin Ocak, Bucak Levhaları İndirilmeye Başlandı”, *Balıkesir Postası*, 8 Temmuz 1960.

“Susurluk Belediye Binası Evvelki Gece Yandı”, *Türk Dili*, 5 Aralık 1957.

“Susurluk’taki Yangın Belediye ve Eczane Bir De Dükkan Kül Oldu”, *Ateş*, 5 Aralık 1957.

“Susurluk Belediye Binası Tamamen Yandı”, *Balıkesir Postası*, 5 Aralık 1957.

“Sürprizli Seçimler”, *Ateş*, 15 Kasım 1955.

“Süreyya Örgüevren Halk Tarafından Susturuldu”, *Tasvir*, 24 Ocak 1948.

“Sünnet Düğününe Davet”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1949.

“6 Eylül Kurtuluş Bayramı Coşkun tezahüratla kutlandı. Fakat!”, *Balıkesir Postası*, 8 Eylül 1949.

“Seçim Propagandası Düellosu Bugün Sona Eriyor”, *Son Posta*, 10 Mayıs 1950.

“Şah’ın Takdirleri”, *Ateş*, 27 Mayıs 1956.

- “Şah Ne Dedi”, *Ateş*, 29 Mayıs 1956.
- “Şehrimizde Seçim Çok Sakin Geçti”, *Balıkesir Postası*, 22 Temmuz 1946.
- “Şehirde Normal Hayat Avdet Etti”, *Balıkesir Postası*, 30 Mayıs 1960.
- “Şehrimizde Sessiz Yürüyüş Yapanlar Mahkemeye Verildi”, *Balıkesir Postası*, 5 Mayıs 1960.
- “Şehrimiz Cezaevinde 110 Mahkum ve Tutuklu Af Kanunundan İstifade Etti”, *Balıkesir Postası*, 20 Temmuz 1950.
- “Şehrimizde Siyasi Propaganda Yapanlar Hakkında Takibata Başlandı”, *Balıkesir Postası*, 4 Mayıs 1960.
- “TBMM Dünkü Tarihi Toplantısında”, *Balıkesir Postası*, 15 Mayıs 1954.
- “On Binlerce Balıkesirli Aziz İnönü’yü Dün Heyecanla Bağrına Bastı”, *Türk dili*, 6 Mayıs 1950.
- “On Binlerce Balıkesirli Bir Kere Daha İhtar Etti: Ya Taksim, Ya Ölüm!”, *Balıkesir Postası*, 23 Haziran 1958.
- “Ordu Dün İdareyi Eli Aldı”, *Türk Dili*, 28 Mayıs 1960.
- “Ordu Türk Milleti’nin Dostu ve Sevgilisidir”, *Balıkesir Postası*, 23 Eylül 1960.
- Ortaç, Yusuf Ziya, “Türk Kadını Sandık Başına”, *Türk Dili*, 21 Nisan 1950.
- “Örnek Bir Kongre”, *Balıkesir Postası*, 7 Eylül 1953.
- “Ticaret Vekilinin Konuşmasından Kısımlar”, *Ateş*, 11 Haziran 1955.
- “Üç Bakan Hakkında Tahkikat açılacak”, *Türk Dili*, 13 Ocak 1956.
- “Üç Vekil Hakkında Meclis Tahkikatı”, *Balıkesir Postası*, 22 Aralık 1955.
- “Üç Eski Vekil Hakkında Meclis Suçsuzluk Kararı Aldı”, *Balıkesir Postası*, 22 Haziran 1956.
- “Üç Eski Bakan Hakkında Suçsuzluk Kararı Alındı”, *Türk Dili*, 22 Haziran 1956.
- “Vatandaşa Sesleniş”, *Türk Dili*, 4 Mayıs 1950.
- “Vali Zelzele Bölgesindeki Durumu Dün İzah Etti”, *Türk Dili*, 28 Mart 1953.
- “Valinin Gazetemize Beyanatı”, *Türk Dili*, 10 Eylül 1950.
- “Vali Cevap Veriyor”, *Ateş*, 12 Eylül 1952.
- “Vali İtham Ediliyor”, *Ateş*, 10 Eylül 1952.
- “Vilayetteki Millet Partisinin Bütün Teşkilatı Mühürlendi”, *Türk Dili*, 10 Eylül 1953.
- “Vilayetimizde Güç Birliği Tam Olarak Tahakkuk Etti”, *Türk Dili*, 11 Ocak 1959.
- “Ya Kıbrıs Ya Ölüm”, *Ateş*, 22 Haziran 1957.
- “Yeni Belediye Başkanımız”, *Balıkesir Postası*, 6 Eylül 1950.
- “Yeni Milletvekillerine Dün Mazbataları Verildi”, *Balıkesir Postası*, 18 Mayıs 1950.

“Yeni Valiler Tayin Edildi”, 10 Haziran *Türk Dili*, 1960

“Yeni Askeri Belediye Reisimiz Dün Esnaf Teşekkülleri Reisleri İle Bir Toplantı Yaptı”, *Balıkesir Postası*, 4 Haziran 1960.

“Yüksek Okullar Bir Ay Tatil Edildi”, *Balıkesir Postası*, 30 Nisan 1960.

“Zelzele Bölgesi Ciddi Alaka Bekliyor”, *Türk Dili*, 25 Mart 1953.

Kitap ve Makaleler

ALBAYRAK, Mustafa, “Hürriyet Partisinin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”,

7. Türk Sosyal Bilimler Kongresi Bildirisi, (21, 23 Kasım 2001), ss.341-380.

AKANDERE, Osman, “1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar 2”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:26, Sayı:76, (Güz 2010), ss.1-26.

AKKAYA, Bülent, “Türkiye’nin Nato Üyeliği ve Kore Savaşı”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:28, (Ocak-Şubat 2012), ss.1-20.

ALACI, Beral, “Demokrat Parti Balıkesir Mebusu Sıtkı Yırcalı’nın 27 Mayıs Sonrası Yargılanması”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:49, 2020, ss.77-102.

ALTUN, Aşlı, *Türkiye’de Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi’nin Örgütlenmesi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2006.

ATAGENÇ, İhsan Ömer ve TOPRAK, Nuri Gökhan, “Türk-Amerikan İlişkilerinde 12 Temmuz 1947 Antlaşması ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 12, Sayı 24, (Yaz 2019), ss.91-117.

AYDIN, Fatma, *Demokrat Parti İktidarı Uygulamalarının Bir Taşra Kenti Basınına Yansımaları Balıkesir Örneği (1950 – 1960)*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2014.

AYDOĞURMUŞ, Çiğdem, “Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:8, Sayı:3, Eylül 2021, ss.1172-1188.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, Cilt:1, Ankara-Sakarya Basımevi, Ankara, 1948.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*, Ankara, 1951.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın No:

452, Ankara, 1963.

BERİŞ, Hamit Emrah, *Milli İradeye ve Demokrasiye İlk Darbe 27 Mayıs 1960*, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2022.

BÜLBÜL, Bilgehan, *Marshall Planı ve Türkiye’de Uygulanışı 1948-1957*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2006.

ÇAKMAK, Fevzi, “Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması”, *Journal of History Studies*, Cilt:7, Sayı:3, (Eylül 2015) .

ÇAKMAK, Fevzi “Türk Kamuoyunda Kıbrıs Algısı: 1958 Yılı Kıbrıs Mitingleri”, *Uluslararası 2. Kıbrıs Sempozyumu Sempozyum Bildiri Kitabı*, Hazırlayan: Ulvi Keser, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Ankara, 2011.

ÇAKIRBAŞ, Ali “Demokrat Parti’nin Milletvekili Seçimlerinde Kullandığı Propaganda Çalışmaları ve Propaganda Araçları”, *18. Türk Tarih Kongresi Cilt 9, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 2018.

ÇİFTÇİ, Ali, “Mareşal Fevzi Çakmak’ın 1946-1950 Yılları Arasındaki Siyasal Faaliyetleri”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, (Aralık 2019), ss.967-985.

ÇORLU, Rukiye, *Komünizmle Mücadele Derneklerinin Türk Toplumunun Din Anlayışına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

ÇUFALI, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi TBMM 8. Dönem 1946-1950*, C.1, TBMM, Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

DEMİR, Şerif, “27 Mayıs 1960 Darbesinin Gölgesinde Milli Birlik Komitesi ile Silahlı Kuvvetler Birliği Arasındaki Güç ve İktidar Kavgası”, *18. Türk Tarih Kongresi Cilt:6, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 2018.

DİKİCİ, Ali, “27 Mayıs 1960 Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:89, (Temmuz 2020), ss.11-60.

GEZ, Başak Ocak, “İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi Aşamalarından Biri: Türkçe Ezan ve uygulamaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, (Ocak, 1996), ss.157-167.

KAHRAMAN, Nazan, “Kore Savaşı ve Türkiye’nin Savaşa Katılma Kararının Türk Basınına Yansımadı Üzerine Bir Analiz (Haziran-Ağustos 1950)”, *İletişim Fakültesi Elektronik Dergi*, Cilt:8, Sayı:2, (Eylül 2020), ss.1375-1408.

KAPUKAYA, Zeliha, “Hasan Basri Çantay’ın Siyasî Hayatı’nda 1946 Seçimleri”,

- Kalemlame*, Cilt:4, Sayı 7, (Haziran 2019), ss.108-123.
- KARAKAŞ, Ömer, Balıkesir’de Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Teşkilatlanması ve Belediye Seçimleri (1930), *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:5, (Bahar, 2013), ss.357-375.
- KÖSE, İsmail, “Çok Partili Siyasi Hayat Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri (1950-2011)”, *İletişim ve Diplomasi*, Sayı 3, (2014), ss.
- KILIÇ, Murat, “1950 Seçimlerinde Propaganda Komiteleri”, *Belgi*, Sayı:21, (Kış 2021), ss.215-216.
- KIPÇAK, Reşit, Turistik Ekonomik Balıkesir, Acar Matbaası, İstanbul, 1968.
- KÜÇÜK, Mehmet, Türk Demokrasi Hayatında Değişim: Demokrat Parti Örneği (1946-1957), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2013.
- OKUYAN, Sabit, TEKİN, Ahmet Coşkun, “1950 Yılında Çıkarılan Genel Af Ve Yansımaları”, *TURAN SAM Stratejik araştırmalar merkezi*, Cilt: 9, Sayı: 36, (Sonbahar,2017), ss.111-136.
- ÖNDER, Mehmet, Atatürk’ün Yurt Gezileri, Tisa Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1975.
- ÖZER, Sevilay, “Kadınlara Seçme Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:29, Sayı: 85, (Mart, 2023), ss.131-168.
- ÖZDURGUN, Yunus, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve Tartışmalar”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:51, 2021, ss.465-480.
- SEZER Ayten, “Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis”teki Çalışmaları” *Atatürk Araştırma dergisi*, Cilt:14, Sayı:42, ss.899-995.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, “Adnan Menderes (1889-1960)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:29, Türkiye Diyanet Vakfı,2014.
- ŞAHİN, Enis ve TUNÇ, Bilal, “Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, (2015), ss.31-69.
- ŞEREMETLİ, Sıtkı, 1946- 1960, *İktidardan İhtilale Balıkesir’de Demokrat Parti Hareketi*, Liva Yayınevi, Balıkesir, 2006.
- TANIŞ, Cihat, “1953 Yenice – Gönen Depremi ve Sosyo-Ekonomik Sonuçları”, *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, 2018.
- TAŞDEMİR, Serap, “Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Ayvalık Teşkilatlanması ve

- 1930 Belediye Seçimleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 10, (Güz, 2019), ss.613-634.
- TAYLAK, Muammer Bedî, *Fotoğraflarla Etnografya’dan Anıtkabir’e*, TBMM Basımevi, Ankara, 2021.
- TOPÇU, Sema Akılmak ve URAL, Selçuk, “27 Mayıs Darbesi Sürecinde Basında İstanbul-Ankara Öğrenci Olayları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:25, Sayı:4, (2021), ss.1675-1689.
- TUNÇ, Bilal, “DP ile CHP Anlaşmazlıkları Bağlamında İsmet İnönü’nün 1952 Yılı Ege ve Marmara Bölgesindeki Gezileri ve Basına Yansımaları”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:5, Sayı:15, 2018, ss.31-69.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TİK), *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbası, Ankara, 2012.
- UYAR, Hakkı, Türk Demokrasi Tarihi ve Seçim Sistemi Açısından 1950 Seçimlerinin Analizi, ANKA-HA Yayınları, İzmir, 2011.
- UZUNKAYA, Seçil Şenel, “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye Ekonomisi ve Marshall Planının Ekonomiye Etkileri”, *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, (2019), ss.176-185.
- YILMAZ Ensar, “1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları”, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, (2010), ss.542-551.

İnternet Kaynakları

- AKANDERE, Osman, “Dörtlü Takrir”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/dortlu-takrir/> ,(Erişim Tarihi, 25 Mayıs 2023).
- BELENLİ, Tuğba “Marshall Planı”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/marshall-plani/erişim> , (Erişim Tarihi, 11 Nisan 2023).
- ÇAKMAK, Diren, “Hürriyet Partisi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hurriyet-partisi/>, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2023).
- ÇELİKPALA, Mithat, “Kıbrıs Sorunu”, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/kibris_sorunu, (Erişim Tarihi,

10 Mayıs 2023).

DOĞANER, Yasemin “Vatan Cephesi”,
<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vatan-cephesi/>, (Erişim Tarihi, 15 Mayıs 2023).

GÜLER, Ali, “Atatürk’ün Naaşının Anıtkabir’e Nakli”,
<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-naasinin-anitkabire-nakli/>,
(Erişim Tarihi, 3 Mayıs 2023).

TEMEL, Mehmet ve DOĞANER, Yasemin, “27 Mayıs 1960 Darbesi”,
<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/27-mayis-1960-darbesi/>, (Erişim Tarihi, 12 Şubat 2023).

T.C Yüksek Seçim Kurulu, (YSK)”1950 – 1977 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Seçim Bölgesi Balıkesir”
[,https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007](https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007), (Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2023).

YÜKSEL, Erol, “Millet Partisi (1948-1981)”,
<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/millet-partisi-1948-1981/>, (Erişim Tarihi, 30 Nisan 2023).

Yüksek Seçim Kurulu (YSK), “1950-1957 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçim Sonuçları”, <https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, (Erişim Tarihi, 10 Mayıs 2023).

EKLER

Şekil 1. Balıkesir Postası Gazetesi (1957)

Şekil 2. Balıkesir Postası Gazetesi (1954)

Şekil 3. Türk Dili Gazetesi (1960)

Şekil 4. Türk Dili Gazetesi (1960)

Şekil 5. Türk Dili Gazetesi (1960)

Şekil 6. Balıkesir Postası Gazetesi (1958)

Şekil 7. Balıkesir Postası Gazetesi (1957)